

HOF VAN CASSATIE VAN BELGIË
COUR DE CASSATION DE BELGIQUE
KASSATIONSHOF VON BELGIEN

JAARVERSLAG 2024

Redactiecomité¹:

M. Marchandise – raadsheer

N. Gofflot – referendaris

B. De Smet – advocaat-generaal

J. Tanghe – referendaris

Het jaarverslag werd goedgekeurd door de korpsvergadering van het parket bij het Hof op 19 maart 2025 en door de algemene vergadering van het Hof op 27 maart 2025.

Het vormt tevens het werkingsverslag van het Hof en van het parket overeenkomstig de artikelen 340, § 3, en 346, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek.

¹ Het redactiecomité uit zijn dank aan de dienst overeenstemming der teksten en aan de steundienst, in het bijzonder mevr. M. Denis, mevr. P. Parmentier en mevr. S. Seynaeve, voor hun bijdrage aan de vervaardiging van dit jaarverslag.

INHOUDSTAFEL

VOORWOORD	9
VORWORT	11
A. VOORSTELLING VAN HET HOF	16
B. HET HOF IN CIJFERS	28
C. EEN SELECTIE VAN ARRESTEN VAN HET HOF	66
I. RICHTINGGEVENDE ARRESTEN	66
Burgerlijk recht	66
Fiscaal recht	71
Strafrecht en strafprocedure	73
Sociaal recht	77
Gerechtigd recht	79
II. ANDERE GESELECTEERDE ARRESTEN	81
Burgerlijk recht	81
Economisch recht	85
Fiscaal recht	87
Strafrecht	89
Strafprocedure	93
Straffen of maatregelen en strafuitvoering	115
Sociaal recht	122
Gerechtigd recht	123
Tuchtrecht	128
Publiek en administratief recht	129
Europese Unie	131
D. CONCLUSIES VAN HET PARKET	136
BURGERLIJK RECHT	136
ECONOMISCH RECHT	138
FISCAAL RECHT	140
STRAFRECHT	143
STRAFPROCEDURE	144
STRAFFEN OF MAATREGELEN EN STRAFUITVOERING	149
SOCIAAL RECHT	150
GERECHTELIJK RECHT	151

TUCHTRECHT	153
PUBLIEK EN ADMINISTRATIEF RECHT	153
E. MERCURIALE	158
F. VOORSTELLEN <i>DE LEGE FERENDA</i>	162
G. STUDIES	166
ONWETTIGHEDEN IN TUSSENBSLISSINGEN EN HUN DOORWERKING IN DE EINDBESLISSING IN STRAFZAKEN	166
DE RECHTSVORDERING VAN HET OPENBAAR MINISTERIE IN BURGERLIJKE ZAKEN	177
DE BESCHERMING VAN DE FUNDAMENTELE RECHTEN OP HET GEBIED VAN HET EUROPEES AANHOUDINGSBEVEL, GETOETST AAN DE RECHTSPRAAK VAN HET HOF VAN CASSATIE	195
H. ORGANIGRAM VAN HET HOF OP 31 DECEMBER 2024	211
I. LIJST VAN DE STUDIES GEPUBLICEEED IN HET JAARVERSLAG SINDS 1998	217

VOORWOORD

VOORWOORD

2024 was voor het Hof van Cassatie opnieuw een jaar vol uitdagingen.

Die hadden vooreerst te maken met een aantal wissels in leidinggevende functies.

Op 19 april 2024 legden de nieuwe korpschefs, eerste voorzitter Eric de Formanoir de la Cazerie en procureur-generaal Ria Mortier, de eed af in handen van Zijne Majesteit de Koning en werden zij diezelfde dag binnen het Hof geïnstalleerd in hun nieuw mandaat dat loopt tot 4 april 2029.

Op 23 mei 2024 vond de installatie plaats van de nieuwe voorzitter van het Hof, Filip Van Volsem en van de eerste advocaat-generaal, Michel Nolet de Brauwere.

En ten slotte nam het Hof en zijn parket op 21 juni 2024 afscheid van de gewezen korpschefs, ere-eerste voorzitter Beatrijs Deconinck en emeritus procureur-generaal André Henkes. Uit dankbaarheid voor de open en dialoogerende houding die zij tijdens hun vijfjarig mandaat als korpschef hebben aangenomen, werd hen met de medewerking van vele collega's maar ook van tal van binnen- en buitenlandse auteurs en vertegenwoordigers van gerechtelijke instellingen, een liber amicorum² aangeboden met de toepasselijke titel "Het Hof van Cassatie in dialoog – La Cour de cassation en dialogue". De dialoog wordt hierbij benaderd vanuit diverse interne en externe invalshoeken, maar steeds met het Hof van Cassatie als kern. We hopen dat dit boek niet enkel voor de gewezen korpschefs een bijzonder aandenken vormt aan hun inzet binnen het Hof, maar dat het ook een frequent geconsulteerde inspiratiebron mag zijn voor de hopelijk talrijke lezers.

Naast deze ceremoniële gebeurtenissen gaven medewerkers, magistraten en leidinggevendenden uiteraard ook dit jaar opnieuw het beste van zichzelf, waardoor het Hof van Cassatie zijn maatschappelijke taak op optimale wijze kon blijven opnemen.

De weerslag van dit engagement vindt U in dit verslag, dat net zoals de voorbije jaren wordt gepubliceerd in een papieren en een digitale versie. Maar dit jaar weerspiegelen beide bovendien het nieuw grafisch charter dat binnen het Hof werd ontwikkeld, mede dankzij de inzet van onze communicatiedienst.

Dit grafisch charter maakt deel uit van een vernieuwde en meer coherente communicatie van het Hof, waarvan ook het LinkedIn-account en de vernieuwde website getuigen. Het Hof hoopt op die manier bij te dragen aan een meer transparante communicatie van zijn rechtspraak, wat uiteraard een evolutief project is. In dat verband wordt niet enkel met ongeduld uitgekeken naar, maar ook door magistraten en gerechtspersoneel met veel energie verder gewerkt aan de implementatie van het nieuw case management systeem JustCase, een project dat het verouderde systeem Syscas vervangt en ook het Hof van Cassatie zal toelaten in de toekomst op aanvaardbare wijze deel te nemen aan de digitalisering.

Huidig jaarverslag bevat ook opnieuw een wetgevend verslag *de lege ferenda* van de procureur-generaal. Nadat vorig jaar werd beslist geen dergelijk verslag meer op te stellen wegens een gepercipieerde manifeste desinteresse van de wetgevende autoriteiten, werd er dit jaar voor geopteerd vanuit een constructieve houding opnieuw een hand te reiken aan de wetgevende macht om zo gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor een kwalitatieve wetgeving aan te gaan. Dit is een uiting van "constitutionele hoffelijkheid tussen staatsmachten", die, zoals de mercuriale bij de opening van het gerechtelijk jaar aantoonde, noodzakelijk is om onze rechtsstaat in maatschappelijk woelige tijden weerbaar te houden.

Vanuit diezelfde rechtsstatelijke gedachte en zich bewust van de belangrijke maatschappelijke uitdagingen die de functie van leidinggevende van een hoogste rechtscollege van het land inhoudt, hebben de beide korpschefs hun mandaat aangevat met veel dynamisme en energie. De permanente zorg voor rechtseenheid, rechtsvorming en rechtsbescherming gaat voor hen steeds gepaard met inspanningen om de interne werkprocessen te optimaliseren zonder het welbevinden van alle medewerkers uit het oog te verliezen.

Ook de "Entiteit Cassatie" wenst, als essentiële autonome pijler binnen het beheer van de rechterlijke orde, te blijven meewerken aan een kwaliteitsvolle Justitie in dienst van de burger. Daarbij wordt voortdurend gestreefd

² MORTIER R., COUWENBERG I., ERNOTTE M.-Cl., INGHELS B. en PARREIN F. (ed.), *Het Hof van Cassatie in dialoog : Liber amicorum Beatrijs Deconinck en André Henkes*, Larcier-Intersentia, 2024, 1291 p.

naar een sterke positionering als volwaardige partner ten opzichte van de beide Colleges en naar een professionele, transparante en optimale inzet van de toegekende werkingsmiddelen.

In dit streven ervaart de Entiteit evenwel een aantal obstakels.

De steundienst kan sedert het vertrek op 7 mei 2024 van zijn coördinator nog steeds niet rekenen op een eigen, permanente en structurele leiding ter ondersteuning van de korpschefs.

Daarnaast zorgt de moeilijke budgettaire toestand van Justitie ervoor dat geen soepel personeelsbeleid kan worden uitgebouwd. Vooreerst werd het personeelsbudget voor de Entiteit Cassatie in april van dit jaar plots en eenzijdig verminderd met 737.000 euro, of 4,5%, zonder dat hiervoor tot op heden een onderbouwde verklaring noch structurele oplossing werd geboden. Daarnaast kampen de onderbezette diensten van griffie en parketsecretariaat met moeilijkheden om vacante plaatsen ingevuld te krijgen, nu steeds minder mensen geïnteresseerd zijn om in Brussel, in een tweetalig rechtscollege met een specifieke opdracht, te komen werken zonder de voorheen bestaande bijkomende financiële compensatie. Maar ook het vervangen van vertrekkende magistraten is helaas geen evidentie meer, nu de procedure voor het openstellen van de vacante plaatsen bijzonder moeizaam verloopt. Dat de noden van het Hof hierbij ondergeschikt worden gemaakt aan een externe, louter financiële, toetsing en aan criteria die voorbijgaan aan de eigenheid van de Entiteit Cassatie en het Hof van Cassatie, hindert in toenemende mate de goede werking van dit rechtscollege.

Indien minimale personeelsbehoeften niet gegarandeerd worden, riskeert dit niet enkel te leiden tot overbelasting van de medewerkers met een sterk negatieve invloed op het welbevinden, maar ook tot een verminderde rechtsbescherming van de burger. Dat een dergelijke situatie de rechtsstaat schaadt, werd reeds uitgebreid toegelicht in het gemeenschappelijk memorandum dat het Hof van Cassatie, samen met het Grondwettelijk Hof en de Raad van State op 19 juli 2024 richtte aan tal van gezagsdragers, en werd nogmaals benadrukt in het eigen memorandum dat het Hof publiceerde op zijn website. Diezelfde boodschap wordt omwille van de belangrijkheid en de dringendheid opnieuw herhaald in dit jaarverslag.

Dit alles neemt niet weg dat alle medewerkers binnen het Hof van Cassatie grote inspanningen blijven leveren om in moeilijke omstandigheden verder te werken. De maatschappelijke opdracht die ons wacht is daarvoor immers te belangrijk. We wensen hen oprecht te danken voor die collectieve blijvende inzet waarvan we de lezer via dit jaarverslag een nuttige inkijk willen bieden.

We wensen U veel leesgenot!

De procureur-generaal,

Ria Mortier

Brussel, 31 december 2024.

De eerste voorzitter,

Eric de Formanoir de la Cazerie

VORWORT

Das vergangene Jahr war erneut von vielen Herausforderungen geprägt.

Zunächst einmal kam es zu einigen Veränderungen in den Reihen der leitenden Mitglieder des Kassationshofes.

Tatsächlich legten am 19. April 2024 die neuen Korpschefs den Amtseid vor Seiner Majestät, dem König ab. Es handelt sich um den Ersten Präsidenten Eric de Formanoir de la Cazerie und die Generalprokuratorin Ria Mortier. Die Einführung in das Mandat, das am 4. April 2029 enden wird, erfolgte am selben Tag im großen Sitzungssaal des Hofes.

Am 23. Mai 2024 wurden Filip Van Volsem und Michel Nolet de Brauwere in ihre neuen Ämter als Präsident beziehungsweise Erster Generalanwalt eingeführt.

Schließlich verabschiedeten der Hof und seine Generalanwaltschaft am 21. Juni 2024 ihre bisherigen Korpschefs, die Erste Ehren-Präsidentin Beatrijs Deconinck und den emeritierten Generalprokurator André Henkes. Als Zeichen der Dankbarkeit für den während der fünfjährigen Amtszeit gezeigten Geist der Offenheit und des Dialogs wurde ihnen ein Liber amicorum mit dem bezeichnenden Titel „Het Hof van Cassatie in dialoog – La Cour de cassation en dialogue“³ überreicht, die Frucht der Zusammenarbeit einer großen Anzahl von Kollegen, aber auch belgischer und ausländischer Autoren sowie von Vertretern der Justizinstitutionen. Der Dialog, der auf den Kassationshof ausgerichtet ist, wird darin aus verschiedenen internen und externen Perspektiven betrachtet. Wir hoffen, dass dieses Werk, das den ehemaligen Korpschefs für ihren großen Einsatz im Dienste des Hofes besondere Anerkennung zollt, auch für zahlreiche Leser eine immer wiederkehrende Quelle der Inspiration sein wird.

Über diese Zeremonien hinaus haben die Mitarbeiter, Richter und leitenden Mitglieder auch in diesem Jahr selbstverständlich ihr Bestes gegeben, damit der Kassationshof seine soziale Mission bestmöglich erfüllen konnte.

Das Ergebnis dieses Engagements wird Ihnen im vorliegenden Bericht präsentiert, der wie in den Vorjahren sowohl in gedruckter als auch in digitaler Form erscheint. In dieser Ausgabe übernehmen beide Versionen auch die neue grafische Gestaltung, die intern und insbesondere von unserer Kommunikationsabteilung entwickelt wurde. Diese grafische Charta ist Teil einer modernisierten und kohärenteren Kommunikation, die auch durch die Erstellung eines LinkedIn-Kontos und die Neugestaltung der Website deutlich wird. Der Hof hofft, dadurch eine transparentere Kommunikation seiner Rechtsprechung zu erreichen, und dies ist lediglich ein erster Schritt. Tatsächlich arbeiten Richter und Justizmitarbeiter intensiv an der Entwicklung des neuen Fallverwaltungssystems JustCase und hoffen, dass es bald umgesetzt werden kann. Dieses ersetzt die veraltete Anwendung Syscas und erlaubt dem Kassationshof, einen angemessenen Beitrag zur Digitalisierung des Justizsystems zu leisten.

Dieser Jahresbericht enthält erneut einen vom Generalprokurator erstellten Gesetzgebungsbericht *de lege ferenda*. Obwohl im vergangenen Jahr beschlossen worden war, einen solchen Bericht angesichts des offensichtlichen Desinteresses der gesetzgebenden Gewalt nicht mehr zu erstellen, entschied sich der Hof dennoch für einen konstruktiven Ansatz, indem er dem Gesetzgeber in diesem Jahr erneut die Hand reichte, damit die Verantwortung für eine Gesetzgebung von hoher Qualität gemeinsam gesichert wird. Dies ist ein Zeichen der „verfassungsmäßigen Höflichkeit zwischen den Staatsgewalten“, die, wie in der Merkuriale zur Eröffnung des Gerichtsjahres hervorgehoben, notwendig ist, um die Widerstandsfähigkeit unseres Rechtsstaates in Zeiten sozialer Turbulenzen zu gewährleisten.

Auf die Wahrung der Rechtsstaatlichkeit bedacht und im Bewusstsein der großen gesellschaftlichen Herausforderungen, haben die beiden Korpschefs, in ihrer Funktion als Leiter der höchsten Gerichtsbarkeit des Landes, ihr Amt mit großer Entschlossenheit angetreten. Aus ihrer Sicht sind die Einheit von Recht, die Rechtsausbildung und der Rechtsschutz ohne eine Optimierung der innerbetrieblichen Arbeitsabläufe, unter Berücksichtigung des Wohls aller Mitarbeiter, nicht zu gewährleisten.

³ MORTIER R., COUWENBERG I., ERNOTTE M., INGHELS B. und PARREIN F. (koord.), *Het Hof van Cassatie in dialoog* (Liber amicorum Beatrijs Deconinck en André Henkes), Brüssel, Larcier, 2024, 1291 Seiten.

Darüber hinaus möchte die „Entität Kassation“, die eine wesentliche autonome Säule in der Verwaltung des Justizsystems darstellt, ihren Beitrag zur Schaffung einer qualitativ hochwertigen Justiz im Dienste des Bürgers fortsetzen, weshalb sie ständig bemüht ist, sich als gleichgestellter Partner der beiden Kollegien zu positionieren und einen professionellen, transparenten und optimalen Einsatz der ihr für ihre Tätigkeit zugewiesenen Finanzmittel zu gewährleisten.

Diesen Ambitionen stehen jedoch zahlreiche Hindernisse im Weg.

Seit dem Weggang seines Koordinators am 7. Mai 2024 kann der Unterstützungsdienst noch immer nicht auf eine eigene, dauerhafte und strukturelle Leitung zurückgreifen, die es ihm ermöglichen würde, den Korpschefs Hilfestellung zu leisten.

Zudem verhindert die schwierige Haushaltslage der Justiz eine flexible Personalpolitik. So wurde im April dieses Jahres das Personalbudget der Entität Kassation plötzlich und einseitig um 4,5 % auf 737.000 Euro gekürzt, ohne dass bislang hierfür eine stichhaltige Erklärung oder strukturelle Lösung vorgeschlagen wurde. Darüber hinaus haben die Dienste der Kanzlei und des Sekretariats der Generalanwaltschaft mit Personalmangel zu kämpfen und können dennoch ihre offenen Stellen kaum besetzen. Wegen der Abschaffung der finanziellen Kompensierung für die bei einer zweisprachigen Gerichtsbarkeit in Brüssel angesiedelten Stellen sind die betreffenden Positionen für Bewerber faktisch immer weniger attraktiv, zudem es sich um eine Gerichtsbarkeit handelt, die mit einer besonderen Aufgabe betraut ist. Selbst die Ersetzung scheidender Richter ist leider keine Selbstverständlichkeit mehr, da die Verfahren zur Neubesetzung freier Stellen besonders langwierig geworden sind. Weil die Bedürfnisse des Hofes einer externen Kontrolle rein finanzieller Art unterliegen und auch Kriterien untergeordnet sind, die die Besonderheiten der Entität Kassation und des Kassationshofes außer Acht lassen, wird es zunehmend schwieriger, eine reibungslose Funktionsweise sicherzustellen.

Mangels Gewährleistung eines Mindestpersonalrahmens besteht die Gefahr einer Arbeitsüberlastung der Beschäftigten, die nicht nur gravierende Auswirkungen auf deren Wohlbefinden hat, sondern auch den Rechtsschutz der Bürger schwächt. Der Schaden, den der Rechtsstaat dadurch erleidet, wurde bereits in einem gemeinsamen Memorandum, das der Kassationshof, der Verfassungsgerichtshof und der Staatsrat zahlreichen Behörden am 19. Juli 2024 hat zukommen lassen, ausführlich dargelegt und übrigens im eigenen Memorandum des Hofes, das auf seiner Website veröffentlicht wurde, erneut unterstrichen. Angesichts der Dringlichkeit und Bedeutung dieser Gefahr wird diese Botschaft auch im vorliegenden Jahresbericht wiederholt.

Es sei jedoch darauf hingewiesen, dass alle Mitarbeiter des Kassationshofes auch unter diesen schwierigen Umständen ihren Aufgaben engagiert nachkommen und sich der entscheidenden Bedeutung der sozialen Mission unserer Institution voll bewusst sind.

Für ihr unermüdliches kollektives Engagement, in das die folgenden Seiten einen Einblick geben, möchten wir ihnen aufrichtig danken.

Wir wünschen Ihnen eine angenehme Lektüre.

Die Generalprokuratorin

Ria Mortier

Brüssel, den 31. Dezember 2024.

Der Erste Präsident

Eric de Formanoir de la Cazerie

VOORSTELLING
VAN HET HOF

A.

VOORSTELLING VAN HET HOF

Taak van het Hof

Artikel 147 Grondwet bepaalt dat er voor geheel België één Hof van Cassatie bestaat.

Hoewel het de top van de piramide van de rechterlijke orde vormt, is het geen derde aanleg. Krachtens artikel 608 Gerechtelijk Wetboek neemt het Hof kennis van de beslissingen in laatste aanleg die voor het Hof worden gebracht wegens overtreding van de wet of wegens schending van substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen. Het Hof oordeelt niet over de feiten. Terwijl de rechtscolleges in feitelijke aanleg tot taak hebben de rechtsregel op de hen door de partijen voorgelegde feiten toe te passen, houdt het Hof van Cassatie toezicht op de wettigheid van de bestreden beslissing die in laatste aanleg is geweest: Is zij regelmatig gemotiveerd? Is zij niet strijdig met de wet? Maakt zij geen onjuiste toepassing van de rechtsregel of geeft ze er geen onjuiste interpretatie aan? Heeft zij de draagwijdte van een akte die aan de rechter werd voorgelegd, niet miskend?

Door toezicht te houden op de correcte toepassing van het recht door de feitenrechters, waakt het Hof van Cassatie over de bescherming van de individuele rechten. Het Hof draagt echter ook bij tot de schepping van het recht. Enerzijds streeft het Hof ernaar, gelet op zijn unieke karakter, de eenheid van interpretatie en van toepassing van de rechtsnormen door alle rechtscolleges van het Rijk te verzekeren. Anderzijds streeft het ernaar de harmonieuze en evenwichtige evolutie van het recht te verzekeren, middels beslissingen die deze vooruitgang van het recht tegelijkertijd kunnen bevorderen en afbakenen.

Het Hof heeft daarnaast ook nog een aantal andere bevoegdheden. Zo kan het bepaalde akten van overheden vernietigen en heeft het bijzondere bevoegdheden in het procesrecht, bijvoorbeeld inzake de onttrekking van een zaak aan de rechter en inzake het voorrecht van rechtsmacht.

Samenstelling van het Hof

Het Hof bestaat uit drie kamers: de burgerlijke kamer, die de burgerlijke, administratieve en fiscale zaken alsook de handels- en tuchtzaken behandelt, de strafkamer en de sociale kamer. Elke kamer is opgedeeld in twee afdelingen, een Nederlandstalige en een Franstalige.

Het Hof van Cassatie wordt voorgezeten door een eerste voorzitter. Het telt ook een voorzitter, zes sectievoorzitters en tweeëntwintig raadsheren.

Deze magistraten wijzen de arresten van het Hof na een geheim beraad.

Het parket bij het Hof van Cassatie staat onder leiding van de procureur-generaal. Daarnaast omvat het de eerste advocaat-generaal, dertien advocaten-generaal en twee advocaten-generaal met opdracht.

Het parket bij het Hof van Cassatie is een autonome instantie met als voornaamste taak het in elke zaak uitbrengen van een mondelinge of schriftelijke conclusie, die voor het Hof de waarde heeft van een advies. De advocaten-generaal nemen daarbij een onafhankelijk standpunt in over de rechtsvragen die schriftelijk door de partijen worden aangevoerd. In strafzaken oefenen zij, net als het Hof, een ambtshalve controle uit over de correcte toepassing van de wet en de motivering van de rechterlijke beslissing, zonder dat daarbij enig overleg wordt gepleegd met het openbaar ministerie bij het vonnisgerecht. De advocaat-generaal bij het Hof van

Cassatie is immers geen vervolgende partij in de zaak, behalve in uitzonderlijke gevallen (zoals de vervolging van hoge magistraten).

De Procureur-generaal bij het Hof is tevens belast met het opstellen van een verslag inzake wetsevaluatie⁴ en de opvolging van zaken die na het cassatieberoep zijn voorgelegd aan het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

De zittende magistraten en de magistraten van het parket worden bijgestaan door de referendarissen. Dit zijn de laureaten van een vergelijkend examen dat gelijkaardig is aan het examen beroepsbewaamheid voor magistraten. Hun kader telt thans twintig leden, waarvan 13 Nederlandstaligen en 7 Franstaligen. In sommige zaken die aan het Hof worden voorgelegd (in het bijzonder burgerlijke en fiscale zaken) schrijven zij juridische studies, waarin zij de rechtsvragen analyseren die door de cassatievoorzieningen worden opgeworpen. Daarnaast werken zij mee aan de documentatie, alsook aan de vertaling en de publicatie van arresten, en aan de overeenstemming van de Franstalige en Nederlandstalige teksten.⁵

Voorts kunnen magistraten van de rechtscolleges in feitelijke aanleg en van de parketten en auditoraten bij die rechtscolleges, met hun instemming en voor een bepaalde termijn, een opdracht vervullen in de documentatiedienst van het Hof.

De griffie van het Hof zorgt voor de administratieve opvolging van de dossiers, onder leiding van de hoofdgriffier. Wat het parket bij het Hof betreft, komt die taak toe aan het parketsecretariaat, dat door de hoofdsecretaris wordt geleid en zorgt het parketsecretariaat voor de publicatie van de arresten, conclusies en samenvattingen.

De attachés in de dienst overeenstemming der teksten vertalen de gepubliceerde arresten en andere stukken van het Hof.

Ten slotte wordt het Hof bijgestaan door een steundienst, samengesteld uit 7 personen. Deze staat in voor het middelenbeheer, *human resources*, de boekhouding, IT en interne en externe communicatie.

Voor een volledig detailoverzicht van het organigram en de samenstelling van het Hof wordt verwezen naar het laatste onderdeel van dit jaarverslag (*infra*).

Procedure voor het Hof

Een cassatieberoep wordt in burgerlijke zaken bij verzoekschrift ingesteld. Dat verzoekschrift, dat de cassatiemiddelen bevat, moet in burgerlijke zaken door één van de twintig advocaten bij het Hof van Cassatie worden ondertekend. In belastingzaken mag de zaak worden ingeleid door een gewone advocaat en zelfs door een gemachtigde ambtenaar van de FOD Financiën.

In strafzaken moet de eiser een verklaring van cassatieberoep neerleggen op de griffie van het gerecht dat de bestreden beslissing heeft gewezen. Deze verklaring moet, behoudens in de door de wet bepaalde uitzonderingen, door een advocaat die houder is van een getuigschrift van een opleiding in cassatieprocedures worden ondertekend. In strafzaken voert de eiser zijn middelen aan in een memorie, die in de regel binnen de twee maanden na het cassatieberoep moet worden ingediend en eveneens door een advocaat, houder van het voormelde getuigschrift, moet zijn ondertekend.

De verweerder kan een memorie van antwoord binnen de bij de wet vastgestelde termijn neerleggen. Die termijn verschilt naargelang het soort zaak. In burgerlijke zaken bedraagt die termijn, op straffe van verval, drie maanden te rekenen van de dag waarop het inleidende verzoekschrift of de memorie van toelichting is betekend. Deze termijn kan in uitzonderlijke omstandigheden worden ingekort. In strafzaken moet de verweerder zijn memorie van antwoord uiterlijk acht vrije dagen voor de rechtszitting ter griffie van het Hof doen toekomen.

⁴ Zie *infra*.

⁵ Voor meer informatie over de functie van referendaris bij het Hof van Cassatie, zie https://www.cass.be/nl/A-propos-Over-het-Hof.html#carousel_2159.

De raadsheer-verslaggever onderzoekt het dossier en maakt een voorontwerp op, al dan niet met bijstand van een referendaris. Het dossier en het voorontwerp worden daarna aan de advocaat-generaal medegedeeld, die zijn conclusie voorbereidt.⁶

De zaak wordt in principe aan een kamer van vijf raadsheren voorgelegd. In burgerlijke zaken kan, wanneer de beslissing in verband met het cassatieberoep blijkbaar voor de hand ligt of niet noopt tot beantwoording van rechtsvragen in het belang van de eenheid van de rechtspraak of van de rechtsontwikkeling, de eerste voorzitter of de voorzitter van de kamer, op voorstel van de raadsheer-verslaggever en na advies van het parket, de zaak voorleggen aan een beperkte kamer met drie raadsheren, die eenparig beslist.

Op de rechtszitting, na het verslag van de raadsheer-verslaggever en de conclusie van het parket, dat een onpartijdig en met redenen omkleed advies bevat over de beslechting van het geschil, hebben de partijen de gelegenheid om te antwoorden op conclusies van het parket. Aangezien de procedure in wezen schriftelijk verloopt, wordt er gewoonlijk niet mondeling gepleit.

Het arrest wordt meestal dezelfde dag gewezen, na een beraad waarbij de parketmagistraten niet aanwezig zijn.

In strafzaken bestaat een vereenvoudigde procedure, die geregeld is door artikel 433 Wetboek van Strafvordering, en waarin uitspraak wordt gedaan zonder rechtszitting en zonder de partijen te horen.

De arresten waarvan het Hof de verspreiding nuttig acht, worden gepubliceerd in de *Pasicrisie* (Pas.) en de *Arresten van het Hof van Cassatie* (AC) en zijn tevens online consulteerbaar, zowel via de [website van het Hof](#)⁷ als via [JUPORTAL](#)⁸ en de [ECLI-zoekmachine](#)⁹.

Sinds september 2024, signaleert het Hof op LinkedIn ook de arresten die een bijzondere weerslag hebben voor het betrokken of algemene publiek.

Het parket bij het Hof van Cassatie stoffeert die publicatie met trefwoorden en een samenvatting van elke rechtsregel die het arrest bevat.

In geval van verwerping van het cassatieberoep wordt de bestreden beslissing onherroepelijk.¹⁰

In geval van cassatie, die gedeeltelijk of volledig kan zijn, wordt de zaak, indien daartoe aanleiding bestaat, verwezen naar een rechtscollege van dezelfde rang als het rechtscollege dat de bestreden beslissing heeft gewezen of naar hetzelfde rechtscollege, anders samengesteld. Het rechtscollege waarnaar de zaak is verwezen, is gebonden door de beslissing van het Hof. Het voegt zich naar het arrest van het Hof wat betreft het door het Hof beslechte rechtspunt. Tegen de beslissing van dat rechtscollege wordt geen voorziening in cassatie toegelaten in zoverre deze beslissing met het vernietigingsarrest van het Hof overeenstemt.

Het Hof van Cassatie en andere rechtscolleges

Algemeen

Naast het Hof van Cassatie bestaan er in de interne en in de internationale rechtsorde andere instanties en hoge gerechtshoven waarmee het Hof interageert. Het betreft het Hof van Justitie van de Europese Unie, het Benelux Gerechtshof en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens enerzijds en het Grondwettelijk Hof en de Commissie voor de onwerkzame voorlopige hechtenis anderzijds.

⁶ Zie EHRM 18 mei 2021, [nr. 26402/17](#), *Manzano Diaz t. België*.

⁷ <https://www.cass.be>.

⁸ <https://juportal.be/zoekmachine/zoekformulier>.

⁹ https://e-justice.europa.eu/430/NL/european_case_law_identifier_ecli_search_engine?init=true.

¹⁰ In uitzonderlijke gevallen kan het Hof van Cassatie in strafzaken beslissen tot het opstarten van een nieuwe strafprocedure over de grond van de zaak. Dit is het geval bij 1^ode herziening van de veroordeling na vaststelling van tegenstrijdige beslissingen, meened of nieuwe elementen in het voordeel van de veroordeelde (art. 443 Wetboek van Strafvordering) of 2^ode heropening van de strafrechtspleging op basis van een arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens dat de bestreden beslissing strijdig acht met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens of dat een ernstige procedurefout vaststelt, waardoor er een ernstige twijfel ontstaat over de uitkomst van de bestreden beslissing (art. 442^{quinquies} Sv.). De procureur-generaal bij het Hof van Cassatie volgt de afhandeling op van zaken die aan het Europees Hof voor de Rechten van de Mens zijn voorgelegd, in samenwerking met de Agent van de Belgische regering, en vordert zo nodig de heropening van de strafprocedure (art. 442^{quater}, §2, Wetboek van Strafvordering).

Het Hof van Cassatie en het Hof van Justitie van de Europese Unie

Naast de verdragen die de Europese Unie en de werking van de Europese Unie regelen, worden door de instellingen van de Europese Unie talrijke verordeningen en richtlijnen op de meest uiteenlopende domeinen uitgevaardigd. Het Hof van Justitie van de Europese Unie is opgericht om de eerbiediging van het Europese recht te waarborgen en is thans het opperste gerechtshof van de Europese Unie.

Het Hof van Cassatie dient zich in zijn rechtspraak naar de rechtspraak van het Hof van Justitie te richten. Wanneer het Hof van Cassatie kennis neemt van een zaak waarin door de partijen een vraag over de uitlegging van het Unierecht wordt opgeworpen en die vraag door het Hof van Justitie nog niet werd beantwoord, moet het Hof, om die vraag te beslechten, aan het Hof van Justitie een prejudiciële vraag stellen. In dat geval houdt het Hof van Cassatie de zaak aan tot het Hof van Justitie de vraag heeft beantwoord. Het antwoord van het Hof van Justitie is voor het Hof van Cassatie bindend. Die werkwijze vertraagt weliswaar de rechtsgang, maar ze draagt bij aan de eenheid van het recht in Europa. Het Hof is slechts ontslagen van de verplichting een prejudiciële vraag aan het Hof van Justitie te stellen wanneer de uitlegging van het Unierecht voor de hand ligt (*acte clair*) of wanneer het Hof van Justitie zich over deze vraag al heeft uitgesproken (*acte éclairé*).

In 2024 stelde het Hof in 4 zaken één of meerdere prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie: 2 Franstalige P-zaken en 2 Nederlandstalige C-zaken.¹¹

Het Hof van Cassatie en het Benelux Gerechtshof

Het Benelux Gerechtshof is een internationaal rechtscollege dat tot taak heeft de gelijkheid te bevorderen bij de toepassing van rechtsregels die aan de Beneluxlanden gemeen zijn. Deze rechtsregels hebben op uiteenlopende terreinen betrekking, zoals de intellectuele eigendom (waren- en dienstmerken, tekeningen en modellen), de wettelijke aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, de dwangsom, de visa, de invordering van belastingschulden, de vogelbescherming en de gelijke fiscale behandeling.

Wanneer het Hof van Cassatie, om een arrest te kunnen wijzen in een voor het Hof hangende zaak, een dergelijke gemeenschappelijke rechtsregel moet toepassen en de betekenis van de toe te passen tekst onzeker is, dan moet het Hof het Benelux-Hof daarover een prejudiciële vraag stellen.

In 2024 stelde het Hof geen prejudiciële vragen aan het Benelux Gerechtshof.

Het Benelux Gerechtshof is samengesteld uit magistraten van de hoogste rechtscolleges van de drie Beneluxlanden. Op 31 december 2024 zetelden namens België volgende magistraten bij het Hof van Cassatie en het parket in de eerste kamer van het Benelux Gerechtshof, bevoegd om kennis te nemen van de prejudiciële vragen van de nationale rechters:

- G. Jocqué (president)
- J. de Codt (raadsheer)
- B. Wylleman (raadsheer)
- M.-C. Ernotte (plaatsvervangend raadsheer)
- I. Couwenberg (plaatsvervangend raadsheer)
- M. Marchandise (plaatsvervangend raadsheer)
- R. Mortier (advocaat-generaal)
- B. Inghels (plaatsvervangend advocaat-generaal)

In 2024 werden 40 nieuwe zaken bij het Benelux Gerechtshof ingediend. Er werden 42 arresten gewezen.

Op 15 mei 2024 vierde het Benelux-Gerechtshof zijn 50-jarig bestaan. In de Grote Raadzaal van het Hof van Justitie van de Europese Unie in Luxemburg werd een conferentie gehouden. Mevrouw R. Mortier en de heer E. de Formanoir de la Cazerie vertegenwoordigden het Hof.

Op 5 september 2024 stond de Benelux opnieuw in de schijnwerpers, ter gelegenheid van het 80-jarig jubileum van de samenwerking tussen de drie lidstaten. In het Egmontpaleis te Brussel vonden verschillende

¹¹ [Cass. 25 januari 2024](#), C.22.0390.N; [Cass. 31 januari 2024](#), P.24.0111.F; [Cass. 3 juni 2024](#), C.23.0167.N; [Cass. 26 juni 2024](#), P.24.0327.F.

evenementen plaats, waaraan onder meer de heer G. Jocqué, in zijn hoedanigheid van president van het Benelux-Gerechtshof, deelnam.

Het Hof van Cassatie en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens

Het Hof van Cassatie dient zijn rechtspraak op de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens af te stemmen.

Protocol nr. 16 bij het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Waarden van 2 oktober 2013, in werking getreden op 1 augustus 2018, biedt de hoogste nationale hoven de mogelijkheid het Europees Hof voor de Rechten van de Mens om adviezen te verzoeken over principekwesties die betrekking hebben op de interpretatie of toepassing van de rechten in het verdrag en de protocollen daarbij. Dat protocol werd door België op 8 november 2018 ondertekend en vervolgens op 30 oktober 2022 geratificeerd. Het Protocol trad voor België in werking op 1 februari 2023. In de Memorie van toelichting bij de Instemmingswet van 30 oktober 2022 wordt verduidelijkt dat de hoogste nationale hoven die om een advies van het Europees Hof van de Rechten van de Mens kunnen verzoeken, het Grondwettelijk Hof, het Hof van Cassatie en de Raad van State zijn. Tegelijk wordt overwogen dat, teneinde de rechtszekerheid te waarborgen en verschillen in rechtspraak te voorkomen, het aannemen van het Protocol geen afbreuk doet aan de chronologische voorrang van artikel 26, § 4, Bijzondere Wet van 6 januari 1989 inzake de toetsing van wetten, decreten en ordonnanties in geval van samenloop van grondrechten, i.e. wanneer voor een rechtscollege de schending wordt opgeworpen door een wet, een decreet of een ordonnantie van een grondrecht dat op geheel of gedeeltelijk analoge wijze in een bepaling uit titel II van de Grondwet en in een bepaling van Europees of internationaal recht is gewaarborgd. Het Hof van Cassatie en de Raad van State zijn bijgevolg in die gevallen verplicht eerst het Grondwettelijk Hof te raadplegen en zich te schikken naar dit antwoord, alvorens een verzoek om advies aan het Europees Hof voor de Rechten van de Mens te richten.

Op 26 januari 2024 waren mevr. B. Deconinck en dhr. A. Henkes aanwezig op de plechtige openingszitting van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens te Straatsburg.

Het Hof van Cassatie en het Grondwettelijk Hof

Ten slotte bestaat in België een Hof met grondwettelijke bevoegdheid. Het Grondwettelijk Hof doet onder meer uitspraak over conflicten tussen Titel II Grondwet en de artikelen 143, § 1, 170, 172 en 191 Grondwet enerzijds en de wetten en de decreten anderzijds. Wanneer een dergelijk conflict in een zaak wordt opgeworpen, moet het Hof van Cassatie, in de regel, aan het Grondwettelijk Hof een prejudiciële vraag stellen om de tegenstelling te beslechten. Het Grondwettelijk Hof kan daarenboven bij wijze van arrest uitspraak doen op de beroepen tot gehele of gedeeltelijke vernietiging van een wet, decreet of ordonnantie.

In 2024 stelde het Hof in 4 zaken één of meerdere prejudiciële vragen aan het Grondwettelijk Hof. Het betreft meer bepaald 1 Nederlandstalige en 1 Franstalige C-zaak, 1 Nederlandstalige F-zaak en 1 Franstalige P-zaak.¹²

De commissie voor de onwerkzame voorlopige hechtenis

De Commissie voor de onwerkzame voorlopige hechtenis is een administratief rechtscollege dat als bodemrechter in laatste aanleg uitspraak doet over het administratief beroep van een rechtsonderhorige die het voorwerp van een voorlopige hechtenis heeft uitgemaakt die achteraf onnodig bleek te zijn (een zogenaamde onwerkzame hechtenis), tegen een beslissing van de Minister van Justitie tot weigering van toekenning van een schadevergoeding aan die rechtsonderhorige wegens onwerkzame hechtenis.

De Commissie houdt zitting in de lokalen van het Hof van Cassatie en wordt door de eerste voorzitter van het Hof van Cassatie of, bij verhindering, de voorzitter van het Hof van Cassatie voorgezeten. De voorzitter dient elk verzoekschrift te onderzoeken en wordt daarin door twee referendarissen bij het Hof van Cassatie bijgestaan, die met het opstellen van een voorontwerp van beslissing zijn belast.

De Commissie is verder samengesteld uit de eerste voorzitter van de Raad van State of, bij verhindering, de voorzitter van de Raad van State, en, naargelang de taal van de rechtspleging, de voorzitter van de Franstalige en Duitse balie of de voorzitter van de Orde van Vlaamse Balies.

¹² [Cass. 25 januari 2024](#), F.22.0063.N; [Cass. 13 maart 2024](#), P.24.0132.F; [Cass. 26 april 2024](#), C.23.0433.F; [Cass. 20 september 2024](#), C.23.0184.N.

De Commissie doet uitspraak op het ter rechtszitting door de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie gegeven advies. Twee advocaten-generaal bij het Hof van Cassatie nemen die opdracht waar.

Het ambt van secretaris van de Commissie wordt uitgeoefend door een of meer leden van de griffie van het Hof van Cassatie.

De beroepen, de memories en de stukken worden ter griffie van het Hof van Cassatie neergelegd.

Europese, internationale en nationale betrekkingen

Europese en internationale betrekkingen

Verscheidene magistraten van zetel en parket en referendarissen vertegenwoordigen het Hof van Cassatie in Europese adviesorganen of netwerken:

- Dhr. E. de Formanoir de la Cazerie, is lid van de raad van bestuur van het netwerk van de voorzitters van de opperste gerechtshoven van de lidstaten van de Europese Unie.
- Mevr. R. Mortier, is lid van het netwerk van de procureurs-generaal van die gerechtshoven (Nadal-netwerk).
- Dhr. M. Van Putten en dhr. M. de Potter de ten Broeck, zijn lid van de *law liaison group* van het netwerk van de voorzitters van de opperste gerechtshoven van de Lidstaten van de Europese Unie.
- Mevr. I. Couwenberg, is contactpunt-coördinator van de Belgische magistraten en lid van het Europees Justitieel Netwerk in burgerlijke en handelszaken (EJN-RJE) en de Belgische afdeling van dit netwerk.
- Dhr. E. de Formanoir de la Cazerie, is lid voor België van de *Consultative Council of European Judges* (CCJE).
- Mevr. I. Couwenberg is correspondent van het Justitieel Netwerk van de Europese Unie (JNEU).
- Dezelfde magistraat is lid van het ECHR Superior Courts Network (SCN).
- Mevr. F. Roggen is correspondent van het Hof voor de *Association des hautes juridictions de cassation des pays ayant en partage l'usage du français* (AHJUCAF).

In het kader van dergelijke Europese adviesorganen en netwerken namen de magistraten en leden van het Hof in 2024 deel aan onder meer volgende vergaderingen:

- 01-03/05/2024: de officiële viering van de 20ste verjaardag van de toetreding van 10 staten tot de Europese Unie – Luxemburg – mevr. R. Mortier en dhr. E. de Formanoir de la Cazerie.
- 26-28/05/2024: 15de algemene vergadering van het netwerk van de procureurs-generaal van de opperste gerechtshoven van de lidstaten van de Europese Unie – Luxemburg – mevr. R. Mortier.
- 06-07/06/2024: bijeenkomst van het ECtHR Superior Courts Network (SCN) – Frankrijk, Straatsburg – mevr. I. Couwenberg.
- 12-13/09/2024: 9de bijeenkomst van de *law liason group* van het netwerk van voorzitters van de opperste gerechtshoven van de lidstaten van de Europese Unie – Finland, Helsinki – dhr. M. Van Putten en dhr. M. de Potter de ten Broeck.
- 03-05/10/2024: conferentie van het netwerk van voorzitters van de opperste gerechtshoven van de lidstaten van de Europese Unie, betreffende de invloed van het Europees recht op de opperste gerechtshoven en de aantrekkelijkheid van het gerechtelijk ambt – Griekenland, Athene – dhr. E. de Formanoir de la Cazerie.
- 04-06/12/2024: plenaire vergadering van *Consultative Council of European Judges* (CCJE) – Frankrijk, Straatsburg – dhr. E. de Formanoir de la Cazerie.

In het kader van het uitwisselingsprogramma van het netwerk van de voorzitters van de opperste gerechtshoven van de lidstaten van de Europese Unie legden mevr. U. Macri en mevr. P. Papa, raadsheren bij het *Corte Suprema di Cassazione* van Italië, een stage af bij het Hof, onder begeleiding van sectievoorzitter C. Storck, van 30 september tot 11 oktober 2024.

Daarnaast ontvangt het Hof jaarlijks een groot aantal *questionnaires* van de diverse hoogste gerechtshoven van het netwerk van de voorzitters van de opperste gerechtshoven van de lidstaten van de Europese Unie en haar *law liaison group*, van het EJN, van het *Supreme Court Network* van de Raad van Europa (SCN), van de *Consultative Council of European Judges* (CCJE) en van de *European Commission for the Efficiency of Justice* (CEPEJ). In 2024 heeft het Hof 60 *questionnaires* behandeld, die peilen naar de wijze waarop in België op wettelijk en jurisprudentieel niveau wordt omgegaan met diverse problematieken.

In het voorbije kalenderjaar hebben de magistraten van het Hof de volgende vergaderingen georganiseerd of eraan deelgenomen:

- 12/01/2024: plechtige openingszitting van het *Cour de cassation* van Frankrijk – Frankrijk, Parijs – mevr. B. Deconinck en dhr. A. Henkes.
- 27/02/2024: een bezoek aan het Hof van een delegatie van de *Conseil supérieur de la magistrature* van Frankrijk.
- 26-28/02/2024 en 25-27/03/2024: een observatiestage voor Franse magistraten met betrekking tot de schikkingskamers, mede georganiseerd door het Instituut voor gerechtelijke opleiding (IGO) en de *European Judges Group for Mediation* (GEMME Belgium) – mevr. B. Inghels
- 24/05/2024: algemene vergadering van de *European Judges Group for Mediation* (GEMME), ronde tafel-conferentie over bemiddeling en de hoogste gerechtshoven – Frankrijk, Parijs – mevr. B. Inghels.
- 12/06/2024: algemene vergadering van het *European Judicial Training Network* (EJTN) – België, Brussel – dhr. E. de Formanoir de la Cazerie en mevr. R. Mortier.
- 15/10/2024: een bezoek aan het Hof door dhr. J. Rommel, federale procureur-generaal, en procureurs-generaal bij verschillende hoven van beroep in Duitsland – mevr. R. Mortier, dhr. E. de Formanoir de la Cazerie, mevr. T. Konsek en dhr. B. De Smet.
- 17/10/2024: een bezoek aan het Hof door dhr. R. Heitz, procureur-generaal bij het Franse *Cour de cassation* en een afvaardiging van de magistraten van het openbaar ministerie bij dat hof. – mevr. R. Mortier, dhr. M. Nolet de Brauwere, dhr. D. Vandermeersch, dhr. Ph. De Koster, dhr. T. Werquin, dhr. ere-procureur-generaal A. Henkes, dhr. A. Winants, dhr. J. Van der Fraenen, dhr. B. De Smet, dhr. H. Mormont en dhr. F. Vroman.
- 25/10/2024: een bezoek aan het Hof door een afvaardiging van het hof van beroep van Celle (Duitsland) – mevr. T. Konsek.
- 06/11/2024: een bezoek aan het Hof door H.E. mevr. F. Favi, ambassadeur van Italië – mevr. R. Mortier en dhr. E. de Formanoir.
- 22-23/11/2024: Jaarvergadering van de Vereniging voor de Vergelijkende Studie van het Recht van België en Nederland, voor de sectie strafrecht, met als thema de samenloop – Nederland, Nijmegen – dhr. F. Van Volsem, dhr. E. Van Dooren, dhr. S. Van Overbeke en dhr. A. Winants.

Nationale betrekkingen

Verscheidene magistraten en leden van het Hof hebben presentaties gegeven op conferenties en diverse studiedagen op nationaal niveau.

Meerdere magistraten en leden van het Hof hebben lessen verzorgd aan het Instituut voor gerechtelijke opleiding (IGO). Dhr. I. de la Serna en dhr. D. Vandermeersch hebben op verschillende tijdstippen gedurende het jaar lessen verzorgd met betrekking tot het nieuwe Strafwetboek van 29 februari 2024. Deze hebben plaatsgevonden in Brussel, Namen en Marche-en-Famenne.

Verscheidende magistraten van zetel en parket zijn lid van diverse nationale organen:

- Dhr. S. Claisse en dhr. H. Mormont zijn lid van het Franstalige college van de Adviesraad voor de magistratuur ([ARM](#))
- Dhr. B. Lietaert en dhr. S. Ravyse zijn lid van het Nederlandstalige college van diezelfde adviesraad.
- Dhr. B. Lietaert is tevens lid van het Federaal Mensenrechtinstituut ([FIRM-IFDH](#)).

- Dhr. E. Francis en dhr. D. Schoeters zijn lid van het beheerscomité van het Centraal register voor de beslissingen van de rechterlijke orde en van het videoconferentiesysteem van Justitie.
- Dhr. E. Francis is tevens lid van de opleidingscommissie voor de opleiding in cassatieprocedures.
- Dhr. E. Francis en dhr. F. Lugentz zijn lid van de sanctiecommissie van de FSMA.
- Dhr. F. Lugentz is tevens verbonden aan de Belgische Vereniging voor het Europees Unierecht ([BEDER](#)).
- Dhr. F. Van Volsem, is voorzitter van de [sanctiecommissie](#) van de Nationale Bank van België. Dhr. D. Schoeters is lid van deze sanctiecommissie.
- Dhr. E. Van Dooren en mevr. B. Inghels zijn lid van het [afwikkelingscollege](#) van de Nationale Bank van België.
- Dhr. J. Van der Fraenen is plaatsvervangend lid van de beroepscommissie in het kader van het sociaal statuut van de magistraat, en ook plaatsvervangend lid van de beroepscommissie bij het college van het openbaar ministerie in het kader van het sociaal statuut van de magistraat.

In 2024 hebben vijf gerechtelijke stagiairs en vier studenten stage gelopen bij het Hof.

Op 21 maart 2024 en op 19 november 2024 heeft een trilateraal overleg plaatsgevonden tussen het Grondwettelijk Hof, de Raad van State en het Hof van Cassatie.

Op 14 juni 2024 nam de procureur-generaal R. Mortier deel aan de voorstelling van [de vijfde Justitiebarometer](#).

Personalia

Op 31 januari 2024 werden dhr. Michaël Traest en dhr. Jos Decoker geïnstalleerd als raadsheren. Diezelfde dag werd dhr. Filip van Volsem geïnstalleerd in zijn functie van sectievoorzitter.

Op 15 februari 2024 werd dhr. F. Mourlon Beernaert beëdigd als advocaat bij het Hof van Cassatie.

Op 29 februari 2024 werd dhr. Ward Yperman beëdigd als attaché (jurist-expert).

Op 19 april 2024 is het Hof samengekomen in een publieke, plechtige zitting voor de installatie van zijn nieuwe korpschefs: dhr. Eric de Formanoir de la Cazerie, aangewezen als eerste voorzitter van het Hof van Cassatie bij KB van 24 januari 2024, en mevr. Ria Mortier, aangewezen als procureur-generaal bij KB van 11 december 2023.

Op 23 mei 2024 is het Hof samengekomen in een publieke, plechtige zitting voor de installatie van dhr. Filip Van Volsem, door de algemene vergadering van het Hof op 16 april 2024 aangewezen als voorzitter van het Hof, en van dhr. Michel Nolet de Brauwere, aangewezen als eerste advocaat-generaal bij KB van 18 februari 2024.

Dhr. A. Henkes, emeritus procureur-generaal, werd op 31 mei 2024 op rust gesteld. Mevr. B. Deconinck, ere-eerste voorzitter van het Hof van Cassatie, werd op 30 juni 2024 op rust gesteld. Het Hof heeft een hommage gehouden voor de gewezen korpschefs op 21 juni 2024.

Op 13 september 2024 is het Hof samengekomen in een publieke, plechtige zitting voor de installatie van mevr. Ann De Wolf, benoemd tot raadsheer bij KB van 4 juli 2024, en dhr. Erwin Francis, aangewezen als sectievoorzitter door de algemene vergadering van het Hof op 20 juni 2024.

In de loop van 2024 werd de steundienst van het Hof versterkt door de komst van mevr. Senninha Seynaeve, attaché managementondersteuning, op 1 februari, en van mevr. Eva Kuijken, directeur van de steundienst, op 29 februari. Op 16 september werd mevr. Pauline Parmentier, voorheen IT-deskundige, beëdigd als attaché bij de steundienst.

Mevr. Sofie Verliefdde en dhr. Nicolas Lefèvre hebben de eed afgelegd als attachés bij de dienst documentatie en overeenstemming der teksten, respectievelijk op 21 maart en 10 april 2024.

Mevr. Sara Vandewaetere, attaché bij de dienst overeenstemming der teksten, dhr. Jan Bogaert, attaché bij de steundienst, dhr. Xavier Beghin, afgevaardigd griffier, mevr. Christel Dialinas, medewerkster, mevr. E. Fosset, assistent, dhr. Thomas Declercq, attaché bij de dienst overeenstemming der teksten, mevr. Marie Bourguignon, attaché bij de dienst overeenstemming der teksten, dhr. Tanguy Mourlon, assistent, dhr. N. Christiaens, assistent, mevr. Els Herregodts, advocaat-generaal, dhr. Pieter Brulez, referendaris, mevr. Eva Kuijken, directeur van de steundienst, mevr. Ann Bombeek, medewerker, hebben het Hof verlaten in 2024.

Het Hof betreurt het overlijden van dhr. Eric Dirix, emeritus sectievoorzitter, dhr. Didier Batselé, ere-raadsheer, Baron Jean du Jardin, emeritus procureur-generaal, dhr. Jean-Pierre Frère, emeritus raadsheer, dhr. Bernard Janssens de Bisthoven, emeritus advocaat-generaal, en mevr. Huguette Geinger, ere-advocaat bij het Hof van Cassatie.

HET HOF IN CIJFERS

B.

HET HOF IN CIJFERS

1. Dit hoofdstuk bevat de cijfers met betrekking tot de rechtsprekende activiteit van het Hof voor het kalenderjaar 2024. Het bestaat uit twee delen.

In het eerste deel (I) worden de voornaamste cijfers en bevindingen toegelicht. Waar relevant wordt daarbij verwezen naar de evolutie van deze cijfers ten opzichte van vorige jaren en naar de tabellen en grafieken die zijn opgenomen in het tweede deel.

Het tweede deel (II) bevat tabellen en grafieken met betrekking tot de cijfergegevens voor 2024. Vaak wordt daarbij een evolutie getoond over een periode van tien jaar (2015-2024).

In beide delen komen volgende rubrieken aan bod:

- A. Algemeen
- B. Civiele zaken (C)¹³
- C. Fiscale zaken (F)
- D. Strafzaken (P)
- E. Sociale zaken (S)
- F. Tuchtzaken (D)
- G. Rechtsbijstand (G)
- H. Onttrekkingen en wrakingen
- I. Conclusies van het Parket

I. Algemene toelichting

2. *Algemeen* – Op enkele opvallende cijfers in bepaalde specifieke gevallen na, is 2024 geen merkwaardig jaar te noemen: de cijfers liggen binnen de normale verwachtingen. De voornaamste trend van de afgelopen jaren werd voortgezet. Een gerechtelijke achterstand kon gedurende de periode 2014-2018 in belangrijke mate worden ingehaald door een sterke afname van de instroom aan strafzaken. Sinds 2018 legt het Hof vrij stabiele cijfers voor (zie fig. 1). De jaarlijkse instroom was in 2021 weliswaar opnieuw gestegen, maar dat moet worden genuanceerd. Met 2709 nieuwe dossiers in 2024 ligt de instroom namelijk nog ver beneden de instroom gedurende de periode 2007-2014, toen het Hof jaarlijks meer dan 3000 nieuwe dossiers per jaar te verwerken kreeg. Sinds de toename in 2021 is de instroom overigens weer aan het dalen. Bovendien kon het Hof de relatieve toename aan nieuwe dossiers bijbenen door een verhoging van zijn uitstroom. De werkvoorraad blijft daardoor al enkele jaren stabiel en schommelt sinds 2017 rond het gemiddelde van 1520 dossiers. 2024 werd afgesloten met 1550 nog onbesliste zaken.

3. *Civiele zaken (C)* – De nieuwe C-zaken (511) vormen 19 pct. van de totale instroom (zie fig. 4), en de uitgesproken C-arresten (471) vormen 17 pct. van de totale uitstroom. De behandeling van de in 2024 uitgesproken C-zaken duurde gemiddeld 14,5 maanden (zie fig. 18). Een kleine meerderheid (56 pct.) van de zaken werd binnen één jaar afgerond (zie fig. 17). De cassatieberoepen in civiele zaken zijn relatief vaak succesvol. In 2024 bedroeg het cassatiepercentage 40 pct., wat overeenstemt met het gemiddelde van de voorgaande jaren (zie fig. 20).

¹³ Deze categorie omvat alle zaken met betrekking tot het privaot en het publiek recht die niet beantwoorden aan een van de overige categorieën. Gemakshalve wordt de benaming 'civiele zaken' gehanteerd.

Voor een tweede jaar op rij was de instroom aan C-dossiers hoger dan de uitstroom, waardoor de werkvoorraad aan civiele dossiers verder is gestegen (zie fig. 13). Het komt er voor het Hof op aan deze trend om te buigen, met bijzondere aandacht voor de Nederlandstalige C-zaken (zie fig. 14).

Concreet bedroeg de werkvoorraad aan civiele dossiers op 31 december 2024 nog 600 onbesliste zaken, waarvan 350 Nederlandstalige en 250 Franstalige (zie fig. 19). Dat zijn 40 dossiers meer dan het jaar voordien (zie fig. 13). 74 pct. van al deze dossiers werd in 2024 ter griffie van het Hof neergelegd (zie fig. 19).

Sinds enkele jaren maakt het Hof steeds minder gebruik van de mogelijkheid om een rechtszitting te houden met drie in plaats van vijf raadsheren. Deze mogelijkheid is voorbehouden voor gevallen waarin de beslissing blijkbaar voor de hand ligt of de behandeling niet noopt tot het beantwoorden van rechtsvragen in het belang van de eenheid van de rechtspraak of van de rechtsontwikkeling (zie fig. 24)¹⁴. In één Franstalige C-zaak werd een arrest gewezen in verenigde kamers.¹⁵

4. *Fiscale zaken (F)* – De instroom aan fiscale dossiers is de laatste jaren sterk gedaald. In 2021 was nog een piek bereikt van 210 dossiers. In 2024 waren het er slechts 112 (zie fig. 25), wat 4 pct. van de totale instroom uitmaakt (zie fig. 4).

Zoals gewoonlijk was het cassatiepercentage in fiscale aangelegenheden lager dan in C-dossiers: gemiddeld 26 pct. (zie fig. 32). Dat is echter ook wat lager dan in voorgaande jaren. In fiscale aangelegenheden is de eiser niet verplicht om een beroep te doen op een advocaat bij het Hof van Cassatie, maar indien hij dat doet, is zijn slaagkans beduidend hoger (35 pct. in plaats van 17 pct.).

De behandeling van een fiscale zaak duurt relatief lang. De doorlooptijd van de in 2024 uitgesproken F-arresten is opmerkelijk hoog: gemiddeld 29 maanden ten opzichte van 19 maanden in 2023 (zie fig. 12). Dit komt omdat het Hof dit jaar een groot aantal fiscale dossiers heeft verwerkt die gedurende voorgaande jaren nog in behandeling waren. In 57 pct. van de gevallen had het Hof meer dan twee jaar nodig om een fiscaal dossier te behandelen (zie fig. 29).

De werkvoorraad kon significant worden verminderd ten aanzien van voorgaande jaren omdat de uitstroom (152 dossiers) voor het tweede jaar op rij hoger is dan de instroom (112 dossiers) (zie fig. 25). De werkvoorraad telde op 31 december 2024 nog 257 dossiers, wat 40 eenheden minder is dan het jaar voordien. 164 ervan zijn Nederlandstalig en 93 Franstalig. 41 pct. van al deze dossiers werd in 2024 op de griffie van het Hof ingeschreven (zie fig. 31).

In 2024 werden 3 Nederlandstalige F-arresten in voltallige zitting gewezen.¹⁶

5. *Civiele versus fiscale zaken* – Uit een vergelijking van de C-zaken en de F-zaken blijkt dat die materies als communicerende vaten functioneren binnen de werking van het Hof. Dat wekt geen verbazing. Beide types zaken worden immers aan de eerste¹⁷ kamer toebedeeld. Het Hof heeft de afgelopen twee jaar een inhaalbeweging gedaan wat de F-zaken betreft, maar dat is wellicht ten koste gegaan van de C-dossiers. Dat is ook goed te zien aan de werkvoorraad. In fiscale zaken is deze met 40 dossiers gedaald in vergelijking met het jaar voordien, terwijl deze in civiele materies met 40 dossiers is gestegen. Door de gedaalde instroom van fiscale dossiers is er voor de eerste en derde Kamer, vooral aan Nederlandstalige zijde, in de toekomst meer ruimte om de toegenomen werkvoorraad aan C-dossiers weg te werken.

6. *Strafzaken (P)* – Veruit de meeste dossiers zijn strafzaken. In 2024 maakte het aantal nieuwe strafzaken (1798) liefst 66 pct. van de instroom uit (zie fig. 4). 59 pct. ervan is Nederlandstalig (1053 dossiers), ten opzichte van 41 pct. aan Franstalige dossiers (745). In 67 pct. van de strafzaken werd door de advocaten een memorie neergelegd.

¹⁴ Zie artikel 1105bis van het Gerechtelijk Wetboek. In het jaarverslag 2023 van het Hof werd de verhoogde inhoudelijke complexiteit van de cassatieberoepen reeds benadrukt.

¹⁵ [Cass. 31 oktober 2024](#) (C.23.0134.F). Het Hof zetelt in verenigde kamers met een oneven aantal en minimum elf raadsheren (art. 131, lid 3, Ger.W.), uit beide taalgroepen.

¹⁶ Namelijk [Cass. 29 februari 2024](#) (F.20.0138.N); [Cass. 29 februari 2024](#) (F.20.0140.N), onuitg.; [Cass. 30 mei 2024](#) (F.22.0031.N). Het is de eerste voorzitter die, na het advies van de raadsheer-verslaggever en van de procureur-generaal te hebben ingewonnen, beslist of een zaak in voltallige zitting moet worden behandeld. In dat geval vergadert de kamer met negen raadsleden, uit beide taalgroepen, de voorzitter daaronder begrepen (art. 131, lid 1, Ger.W.).

¹⁷ Het kan voorkomen dat deze zaken met een beschikking van de EV worden toebedeeld aan de derde kamer van het Hof waarin doorgaans dezelfde magistraten zetelen als in de eerste kamer.

Weinig cassatieberoepen in penale materies zijn echter succesvol. Het cassatiepercentage schommelt al jaren rond 14 pct. (zie fig. 42). Dat percentage omvat ook de beslissingen tot gedeeltelijke vernietiging, die bijvoorbeeld beperkt zijn tot de straftoemeting, de burgerlijke vordering of de gerechtskosten. In 319 van de 1803 in 2024 behandelde strafzaken werd een beschikking van niet-toelaatbaarheid uitgevaardigd (18 pct.).¹⁸ 1165 andere cassatieberoepen werden verworpen (65 pct.) (zie fig. 44). 250 arresten hadden betrekking op de voorlopige hechtenis, wat weliswaar een substantieel deel uitmaakt van de totale uitstroom (14 pct.), maar toch een kentering inhoudt ten aanzien van de gevoelige toename van dit aandeel gedurende voorgaande jaren.

De voortgang van de strafzaken is evenwichtig. In 2021 was de instroom plots significant gestegen waardoor de werkvoorraad opnieuw was toegenomen, maar sinds 2023 kon het Hof dit hogere tempo bijhouden zonder aan kwaliteit in te boeten. De werkvoorraad bleef daardoor constant maar kon weliswaar nog niet substantieel worden afgebouwd tot het niveau van 2020 (zie fig. 14).

Daarom ligt de gemiddelde doorlooptijd in strafzaken het laatste jaar iets hoger dan in de voorgaande jaren, al is deze nog altijd relatief kort. In 2024 bedroeg de gemiddelde doorlooptijd 3 maanden voor Nederlandstalige strafdossiers, en 4 maanden voor Franstalige (zie fig. 40). 88 pct. van de arresten in strafzaken werd uitgesproken binnen 6 maanden na de neerlegging van het cassatieberoep (zie fig. 39), en 86 pct. van de strafzaken waarover het Hof op 31 december 2024 nog niet had beslist, werd in 2024 ingediend (zie fig. 41). Heel wat, zogenaamde 'dringende cassatieberoepen', worden binnen 15 of 30 dagen afgehandeld.¹⁹ Het ging in 2024 om 514 zaken (28,5 pct. van alle P-zaken).

Concreet omvatte de werkvoorraad op het einde van 2024 nog 458 te behandelen strafzaken, waarvan 284 Nederlandstalige (62 pct.) en 174 Franstalige (38 pct.) (zie fig. 41).

In 2024 werd 1 Franstalig P-arrest in voltallige zitting gewezen.²⁰

7. Sociale zaken (S) – Het aantal nieuwe sociale zaken verminderde voor het vierde jaar op rij en was in 2024 historisch laag. Er werden het afgelopen jaar slechts 66 nieuwe S-dossiers opgestart. Dit is een daling van 24 dossiers ten opzichte van het jaar voordien (fig. 46). Deze dossiers vormen zo nog slechts 2,4 pct. van de totale instroom (zie fig. 4). Doordat de uitstroom, in totaal 74 arresten, hoger was dan de instroom, kon de werkvoorraad worden afgebouwd tot 158 nog te behandelen zaken op 31 december 2024. 67 pct. hiervan werd in de loop van 2023 en 2024 opgestart (zie fig. 52). De voortgang is de laatste jaren stabiel. Het aantal S-dossiers is echter te klein om daaruit zinvolle conclusies te trekken wat de structurele voortgang van zaken betreft. Door het kleine aantal dossiers is de impact van een individueel dossier op het cassatiepercentage ook groter waardoor dit percentage de laatste jaren grotere schommelingen maakt. In 2024 heeft 32 pct. van de sociale zaken tot een vernietiging geleid (zie fig. 53).

Wel opvallend is de vrij lange doorlooptijd aan Nederlandstalige kant die gemiddeld 43 maanden bedroeg, ten opzichte van 16 maanden aan Franstalige kant (zie fig. 51). Dat heeft te maken met de bijkomende inspanningen die het Hof in 2024 heeft gedaan om een voorraad aan erg oude Nederlandstalige S-dossiers af te handelen.

In 2024 werden 4 rechtszittingen georganiseerd met raadsheren uit beide taalrollen, om zo de gespecialiseerde kennis binnen de derde kamer van het Hof optimaal in te zetten en de eenheid van rechtspraak van de twee afdelingen van de derde kamer te bevorderen. Op die rechtszittingen werden 19 arresten gewezen.

8. Tuchtzaken (D) – In 2024 heeft het Hof 15 arresten gewezen met betrekking tot tuchtzaken en ontving het 14 nieuwe D-dossiers. Een plotse stijging van het aantal dossiers in 2021 heeft gezorgd voor een stijging van de werkvoorraad (zie fig. 55). Het aantal D-zaken is evenwel zodanig beperkt dat hieruit weinig zinvolle conclusies kunnen worden getrokken voor wat de structurele voortgang van zaken of het cassatiepercentage (zie fig. 60) betreft. De tuchtzaken zijn afkomstig van de diverse tuchtraden in hoger beroep. De grote diversiteit aan tuchtrechtelijke instanties maakt dat het niet zinvol is hieromtrent cijfers op te nemen in het jaarverslag.

9. Rechtsbijstand (G) – In 2024 werden 208 aanvragen tot rechtsbijstand ingediend, wat minder is dan het jaarlijks gemiddelde van de afgelopen tien jaar (230), en een sterke daling sinds de piek van 264 dossiers in 2021. Het Bureau voor rechtsbijstand heeft 181 beslissingen genomen, waarvan 102 Franstalig en 79 Nederlandstalig.

¹⁸ De wet van 14 februari 2014 voerde een versnelde en niet-tegensprekelijke procedure in die het mogelijk maakt ongemotiveerde of kennelijk niet-ontvankelijke of ongegronde cassatieberoepen niet-toelaatbaar te verklaren en aldus versneld af te handelen, waardoor sneller tot de strafuitvoering kan worden overgegaan. Het Hof kan deze controle desnoods ambtshalve uitoefenen.

¹⁹ Het gaat onder meer om cassatieberoepen inzake voorlopige hechtenis en het Europees aanhoudingsbevel, of tegen beslissingen van de strafuitvoeringsrechtbanken of de kamer voor bescherming van de maatschappij.

²⁰ Namelijk [Cass. 25 september 2024](#) (P.24.0343.F).

In 37 van de Franstalige dossiers werd rechtsbijstand toegekend (36 pct.). Aan Nederlandstalige zijde werd in 24 gevallen rechtsbijstand toegekend (30 pct.).

De gemiddelde behandelingstermijn bedroeg 2 maanden en was nagenoeg gelijk voor beide taalrollen (zie fig. 64). 81 pct. van de arresten werd uitgesproken binnen een termijn van 3 maanden (zie fig. 63). 54 aanvragen wachtten eind 2024 nog op een beslissing (zie fig. 65). 40 van die aanvragen werden in 2024 ingediend, 11 in 2023 en 3 in 2022. De behandelingstermijn is vaak afhankelijk van factoren waarop het Bureau geen invloed kan uitoefenen.²¹

10. *Vergelijking van de taalrollen* – Het aantal Nederlandstalige dossiers is stelselmatig een stuk hoger dan het aantal Franstalige. De totale instroom van 2024 was voor 58 pct. Nederlandstalig (1568 dossiers) en voor 42 pct. Franstalig (1141 dossiers). Die verhouding verschilt een beetje van deze in de uitstroom. 57 pct. van de uitgesproken arresten was Nederlandstalig (1536 arresten), terwijl 43 pct. Franstalig was (1160 arresten). Dat vertaalt zich naar de openstaande werkvoorraad. Deze bestond op het einde van 2024 voor 60 pct. uit Nederlandstalige dossiers (932 dossiers) en voor 40 pct. aan Franstalige dossiers (618 dossiers).

11. *Onttrekkingsvorderingen* – In 2024 werd 33 keer aan het Hof verzocht om een zaak aan een rechter te onttrekken. In 16 gevallen werd de zaak aan de rechter onttrokken: 8 Nederlandstalige C-zaken, 2 Franstalige P-zaken en 6 Franstalige C-zaken. Voor een evolutie van de onttrekkingsvorderingen wordt verwezen naar fig. 66.

12. *Wrakingsvorderingen* – In 2024 werden bij het Hof 15 wrakingsvorderingen ingediend.²² Van deze verzoeken waren er 11 gericht tegen magistraten van beroepsinstanties. In twee gevallen heeft dat geleid tot een onttrekking van de zaak aan de betrokken magistraat. 4 wrakingsvorderingen waren gericht tegen de magistraten en leden van het Hof zelf. Deze werden alle verworpen als onontvankelijk. Voor een evolutie van de wrakingsvorderingen wordt verwezen naar fig. 67.

13. *Conclusies van het parket* – De advocaten-generaal bij het Hof van Cassatie nemen conclusies in alle zaken die ter beoordeling aan het Hof worden voorgelegd. In 2024 werden 366 schriftelijke conclusies opgesteld en voorafgaand aan de zitting neergelegd. Daarnaast werden 19 ter zitting gegeven mondelinge conclusies, die alle betrekking hadden op strafzaken, nadien alsnog in schriftelijke vorm in substantie gepubliceerd in *Pasicrisie of Arresten van het Hof van Cassatie* en www.juportal.be.

Uit de cijfers blijkt dat het aantal schriftelijke conclusies per materie niet evenredig is aan het aantal arresten. In strafzaken wordt slechts in een kleine minderheid van de gevallen schriftelijk geconcludeerd. De 85 schriftelijke conclusies beslaan slechts 5 pct. van het totale aantal arresten in strafzaken. Dit houdt verband met de korte en strikte termijnen waarbinnen een substantieel deel van de strafdossiers moet worden behandeld. In civiele zaken is het aandeel schriftelijke conclusies veel hoger (31 pct.), en in fiscale zaken het hoogst (64 pct.) (zie fig. 68).

14. *Commissie voor de onwerkzame voorlopige hechtenis* – In 2024 werden 28 nieuwe verzoekschriften voor de Commissie voor de onwerkzame voorlopige hechtenis ingediend (19 Nederlandstalig en 9 Franstalig). Er werden 40 beslissingen gewezen (29 Nederlandstalig en 11 Franstalig). 27 dossiers waren op 31 december 2024 nog in behandeling (18 Nederlandstalige en 9 Franstalige).

15. *Prejudiciële vragen* – In 2024 heeft het Hof 4 prejudiciële vragen gesteld aan het Hof van Justitie van de Europese Unie²³ en 4 prejudiciële vragen aan het Grondwettelijk Hof²⁴. Aan het Benelux Gerechtshof werden geen prejudiciële vragen gesteld. Zie de rubriek 'Voorstelling van het Hof' voor meer details.

²¹ Hier dient te worden opgemerkt dat het verzoek tot rechtsbijstand vergezeld moet zijn van alle stukken die nuttig zijn voor de beoordeling ervan, namelijk de stukken van de rechtspleging en de stukken die aantonen dat de bestaansmiddelen van de verzoeker ontoereikend zijn. Het komt regelmatig voor dat de verzoeker nalaat om een of meerdere stukken neer te leggen. In dat geval en voor zover de termijnen het toelaten, neemt de griffie van het Hof contact op met de verzoeker, soms zelfs meermaals, om het dossier te vervolledigen. Bovendien is het Bureau, met toepassing van artikel 682 Gerechtelijk Wetboek, in de regel verplicht het voorafgaand advies van een advocaat bij het Hof over de slaagkansen van het voorgenomen cassatieberoep in te winnen, alvorens het verzoek tot rechtsbijstand toe te kennen of af te wijzen.

²² De cassatieberoepen die gericht zijn tegen beslissingen waarbij uitspraak werd gedaan over wrakingsvorderingen door andere instanties, worden hierbij niet meegeteld.

²³ [Cass. 25 januari 2024](#) (C.22.0390.N); [Cass. 31 januari 2024](#) (P.24.0111.F); [Cass. 3 juni 2024](#) (C.23.0167.N); [Cass. 26 juni 2024](#) (P.24.0327.F).

²⁴ [Cass. 25 januari 2024](#) (F.22.0063.N); [Cass. 13 maart 2024](#) (P.24.0132.F); [Cass. 26 april 2024](#) (C.23.0433.F); [Cass. 20 september 2024](#) (C.23.0184.N).

II. Tabellen en grafieken

16. *Inleiding* – Dit deel bevat tal van grafieken en tabellen die inzicht verschaffen in de rechtsprekende activiteit van het Hof gedurende 2024. De getoonde evoluties hebben betrekking op een periode van 10 jaar (2015-2024).

Enkele definities ter verduidelijking:

- De *instroom* is het aantal nieuwe zaken dat in 2024 ter griffie van het Hof werd neergelegd.
- De *uitstroom* is het aantal eindarresten van het Hof, beschikkingen van niet-toelaatbaarheid, of definitieve beslissingen van het Bureau voor rechtsbijstand, in 2024.
- De *werkvoorraad* is het aantal nog te behandelen zaken op 31 december 2024.
- De *doorlooptijd* is de tijdsperiode die verstrijkt tussen de inschrijving van een dossier op de algemene rol van het Hof en de einduitspraak in 2024. Dit omvat dus ook de termijn die de verwerende partij heeft om een memorie van antwoord in te dienen en waarbinnen het onderzoek van het cassatieberoep doorgaans nog niet kan worden aangevat.
- Voor de berekening van de *gemiddelde doorlooptijd* wordt dus slechts rekening gehouden met de dossiers die in 2024 tot een einduitspraak hebben geleid. De mate waarin dat criterium relevant is voor de beoordeling van het werk dat in 2024 is verricht, moet worden genuanceerd: een lange duur geeft in werkelijkheid blijk van het feit dat oude zaken in de loop van dat jaar hun beslag hebben gekend.

17. *Overzicht*.²⁵

A. Algemeen

1. evolutie van de globale cijfers
2. evolutie van de globale cijfers – Nederlandse taalrol
3. evolutie van de globale cijfers – Franse taalrol
4. instroom 2024 per materie en taalrol
5. evolutie van de instroom per materie
6. evolutie van de instroom per instantie
7. uitstroom 2024 per materie en taalrol
8. gemiddelde doorlooptijd 2024 per materie en taalrol
9. aantal arresten per doorlooptijd 2024 per materie en taalrol
10. werkvoorraden op 31/12/2024 per materie en taalrol
11. evolutie van de werkvoorraad per materie
12. cassatiepercentages 2024 per materie en taalrol

B. Civiele zaken (C)

13. evolutie van de C-zaken
14. evolutie van de C-zaken – Nederlandse taalrol
15. evolutie van de C-zaken – Franse taalrol
16. evolutie van de instroom aan C-zaken per instantie
17. doorlooptijden van de in 2024 uitgesproken C-arresten
18. evolutie van de gemiddelde doorlooptijd in C-zaken
19. werkvoorraad aan C-zaken op 31/12/2024 per jaar waarin ze werden ingediend
20. evolutie van het cassatiepercentage in C-zaken
21. evolutie van het cassatiepercentage in C-zaken per instantie
22. aard van de C-arresten 2024
23. evolutie van de aard van C-arresten
24. evolutie van het aantal C-arresten gewezen door 3 raadsheren

C. Fiscale zaken (F)

25. evolutie van de F-zaken
26. evolutie van de F-zaken – Nederlandse taalrol
27. evolutie van de F-zaken – Franse taalrol
28. evolutie van de instroom aan F-zaken per instantie
29. doorlooptijden van de in 2024 uitgesproken F-arresten
30. evolutie van de gemiddelde doorlooptijd in F-zaken

²⁵ Een bijzonder dank gaat uit naar mevr. S. Seynaeve voor de *lay-out* van alle tabellen en grafieken.

31. werkvoorraad aan F-zaken op 31/12/2024 per jaar waarin ze werden ingediend
32. evolutie van het cassatiepercentage in F-zaken
33. evolutie van het cassatiepercentage in F-zaken per hof van beroep
34. onderwerp van de in 2024 uitgesproken F-arresten

D. Strafzaken (P)

35. evolutie van de P-zaken
36. evolutie van de P-zaken – Nederlandse taalrol
37. evolutie van de P-zaken – Franse taalrol
38. evolutie van de instroom aan P-zaken per instantie
39. doorlooptijden van de in 2024 uitgesproken P-arresten
40. evolutie van de gemiddelde doorlooptijd in P-zaken
41. werkvoorraad P-zaken op 31/12/2024 per jaar waarin ze werden ingediend
42. evolutie van het cassatiepercentage in P-zaken
43. evolutie van het cassatiepercentage in P-zaken per instantie
44. aard van de P-arresten 2024
45. evolutie van de aard van de P-arresten

E. Sociale zaken (S)

46. evolutie van de S-zaken
47. evolutie van de S-zaken – Nederlandse taalrol
48. evolutie van de S-zaken – Franse taalrol
49. evolutie van de instroom aan S-zaken per instantie
50. doorlooptijden van de in 2024 uitgesproken S-arresten
51. evolutie van de gemiddelde doorlooptijd in S-zaken
52. werkvoorraad S-zaken op 31/12/2024 per jaar waarin ze werden ingediend
53. evolutie van het cassatiepercentage in S-zaken
54. evolutie van het cassatiepercentage in S-zaken per arbeidshof

F. Tuchtzaken (D)

55. evolutie van de D-zaken
56. evolutie van de D-zaken – Nederlandse taalrol
57. evolutie van de D-zaken – Franse taalrol
58. doorlooptijden van de in 2024 uitgesproken D-arresten
59. evolutie van de gemiddelde doorlooptijd in D-zaken
60. werkvoorraad D-zaken op 31/12/2024 per jaar waarin ze werden ingediend
61. evolutie van het cassatiepercentage in D-zaken

G. Rechtsbijstand (G)

62. evolutie van de dossiers inzake G-zaken
63. doorlooptijd van de in 2024 behandelde G-zaken
64. evolutie van de gemiddelde doorlooptijd in G-zaken
65. werkvoorraad G-zaken op 31/12/2024 per jaar waarin ze werden ingediend

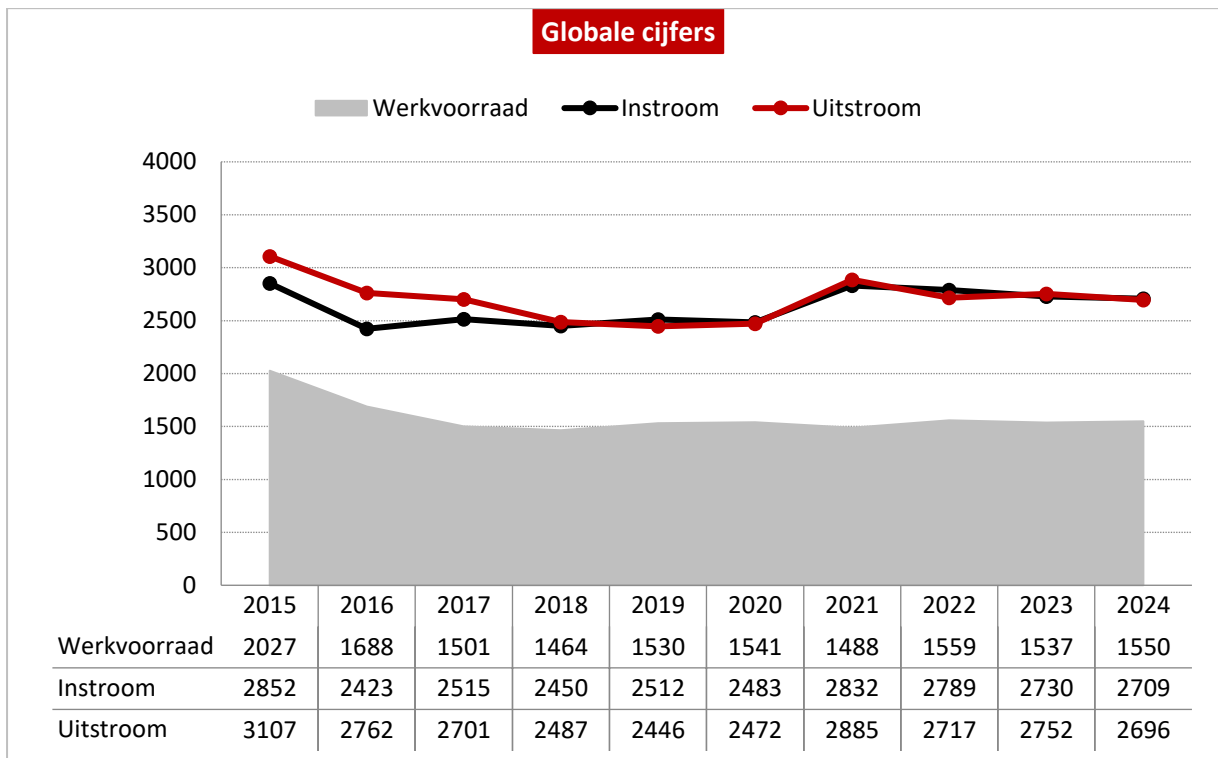
H. Onttrekkingen en wrakingen

66. evolutie van de onttrekkingsvorderingen
67. evolutie van de wrakingsvorderingen

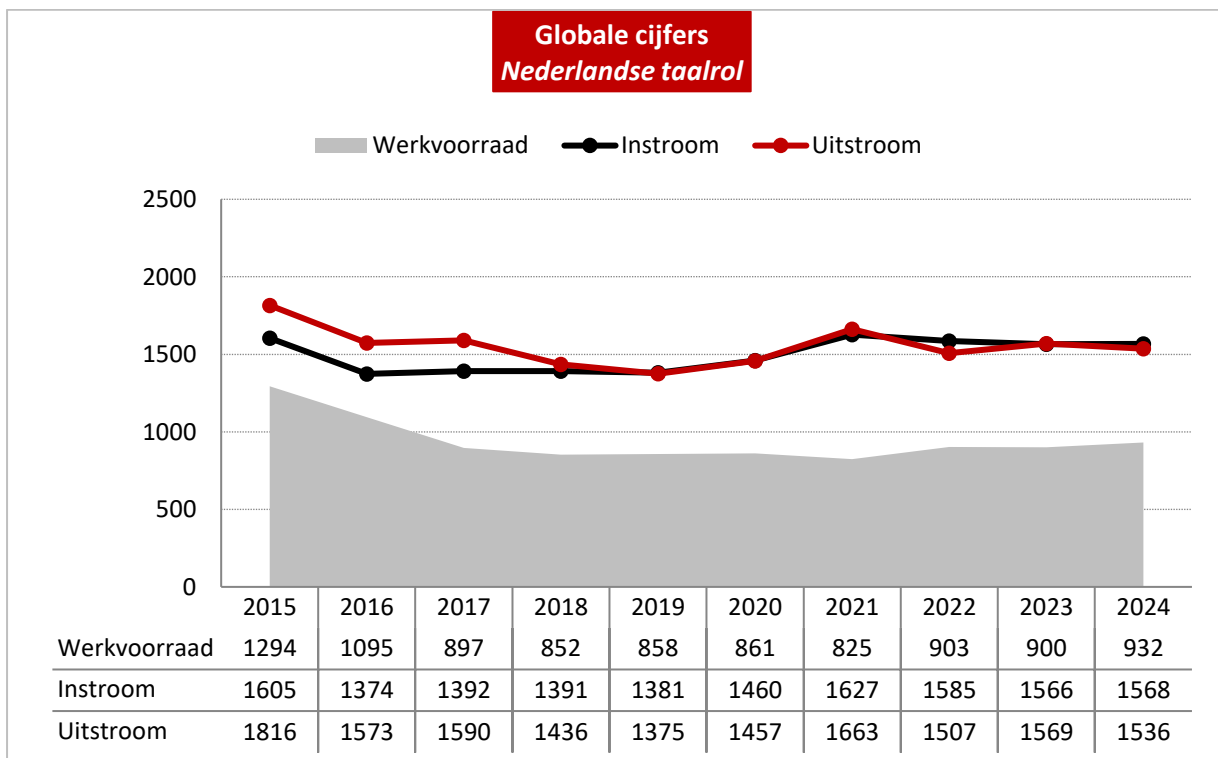
I. Conclusies van het Parket

68. in 2024 schriftelijke conclusies van het Parket 2024 per materie en taalrol

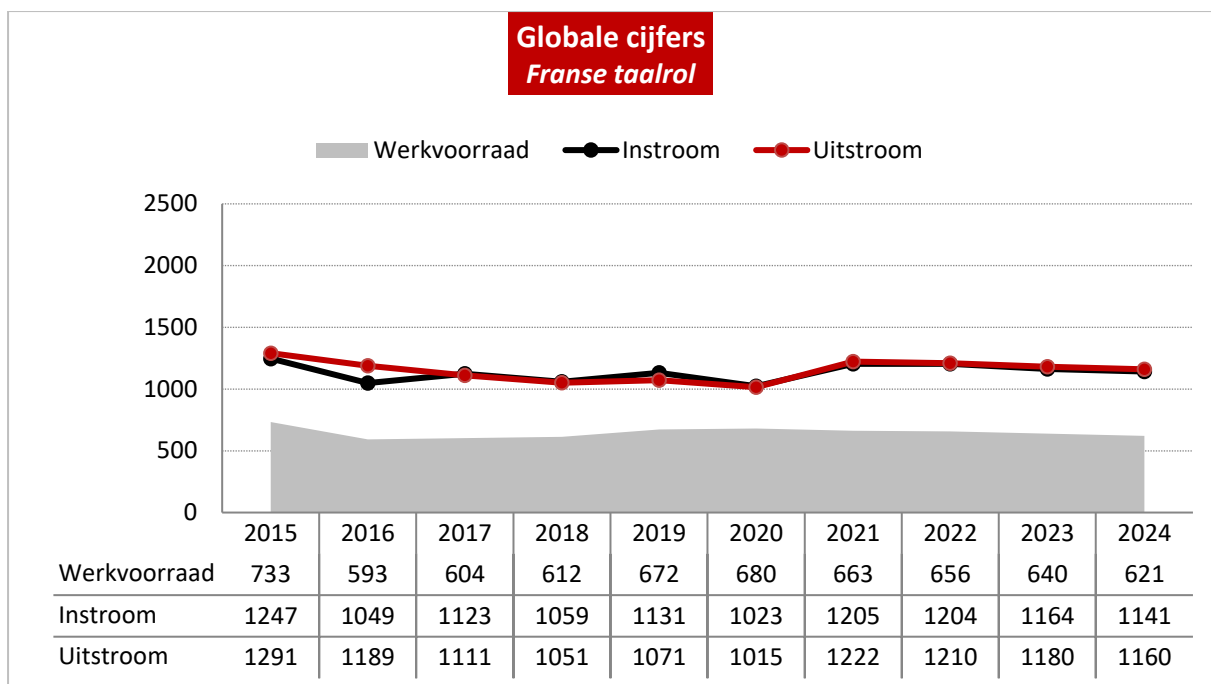
A. Algemeen

Figuur 1

Figuur 2

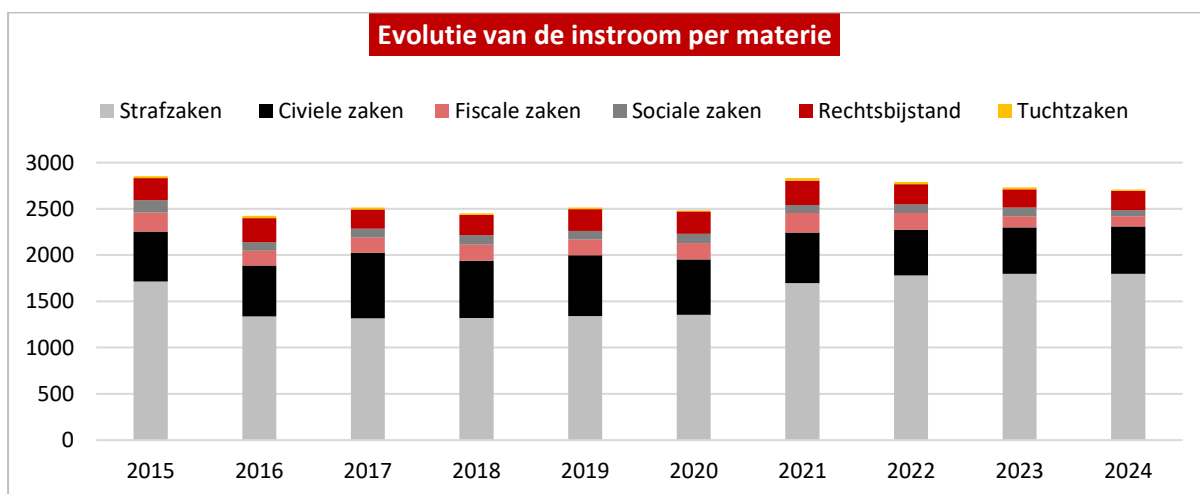

Figuur 3

Instroom per materie en taalrol 2024

Type dossier	Totaal	Aandeel	NL	FR
C-zaken	511	19%	294	217
F-zaken	112	4%	80	32
P-zaken	1798	66%	1053	745
S-zaken	66	2%	34	32
D-zaken	14	1%	9	5
G-zaken	208	8%	98	110

Figuur 4

Figuur 5

Evolutie van de instroom per instantie

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
HvB Antw.	432	344	360	429	466	464	555	466	480	446	61,5%
HvB Brussel NL	167	157	153	175	143	161	196	176	215	151	
HvB Brussel FR	314	256	270	290	305	274	322	379	387	343	
HvB Gent	420	327	251	322	314	404	355	425	404	378	
HvB Bergen	175	132	117	155	157	143	185	161	143	133	
HvB Luik	312	245	248	242	258	278	330	308	255	216	
Arb.h. Antw.	24	28	27	27	28	26	24	14	19	21	3,8%
Arb.h. Brussel NL	28	6	8	19	9	18	18	13	7	11	
Arb.h. Brussel FR	38	51	37	43	24	34	26	20	39	16	
Arb.h. Gent	26	33	14	15	19	12	20	41	18	19	
Arb.h. Bergen	9	9	10	12	18	18	9	10	15	14	
Arb.h. Luik	55	30	46	35	29	33	33	27	30	22	
Assisen	36	22	22	5	13	17	19	24	21	15	31,9%
Burg. rb.	161	154	151	151	156	173	147	146	135	163	
Ond.rb.	9	10	11	10	77	8	16	1	3	7	
Arbeidsrb.	0	13	9	5	4	4	2	0	2	4	
Corr. rb.	408	359	416	325	294	197	387	394	384	460	
Pol.	17	11	7	17	8	6	10	9	10	17	
Vred.	14	37	28	18	22	16	9	12	8	57 ²⁶	
Jeugdrb.	0	0	2	0	1	0	0	0	1	0	
Strafuitv.rb.										140 ²⁷	
Overige	207	199	328	155	167	197	169	163	154	76	
Totaal	2852	2423	2515	2450	2512	2483	2832	2789	2730	2709	100%

Figuur 6

²⁶ Het opmerkelijk hoge aantal zaken dat afkomstig is van de vrederechten bestaat voor het grootste deel uit vorderingen tot onttrekking van zaken aan twee specifieke vrederechten wegens het verzuim de zaken te behandelen binnen een termijn van zes maanden nadat ze in beraad werden genomen (art. 648, lid 1, 4°, Ger.W.).

²⁷ Voor het eerst werden de cassatieberoepen tegen beslissingen van strafuitvoeringsrechtbanken afzonderlijk geteld.

Uitstroom per materie en taalrol 2024

	Totaal	Aandeel	NL	FR
C-zaken	471	17%	269	202
F-zaken	152	6%	100	52
P-zaken	1803	67%	1052	751
S-zaken	74	3%	25	49
D-zaken	15	1%	11	4
G-zaken	181	7%	79	102

Figuur 7

Gemiddelde doorlooptijd van de in 2024 uitgesproken arresten per materie en taalrol (in maanden)

	Totaal	NL	FR
C-zaken	14,5	15,3	13,2
F-zaken	29,0	27,3	32,3
P-zaken	3,4	2,9	2,0
S-zaken	25,3	43,4	16,1
D-zaken	17,7	19,8	11,9
G-zaken	1,9	1,8	2,0

Figuur 8

Doorlooptijden van de in 2024 uitgesproken arresten per materie

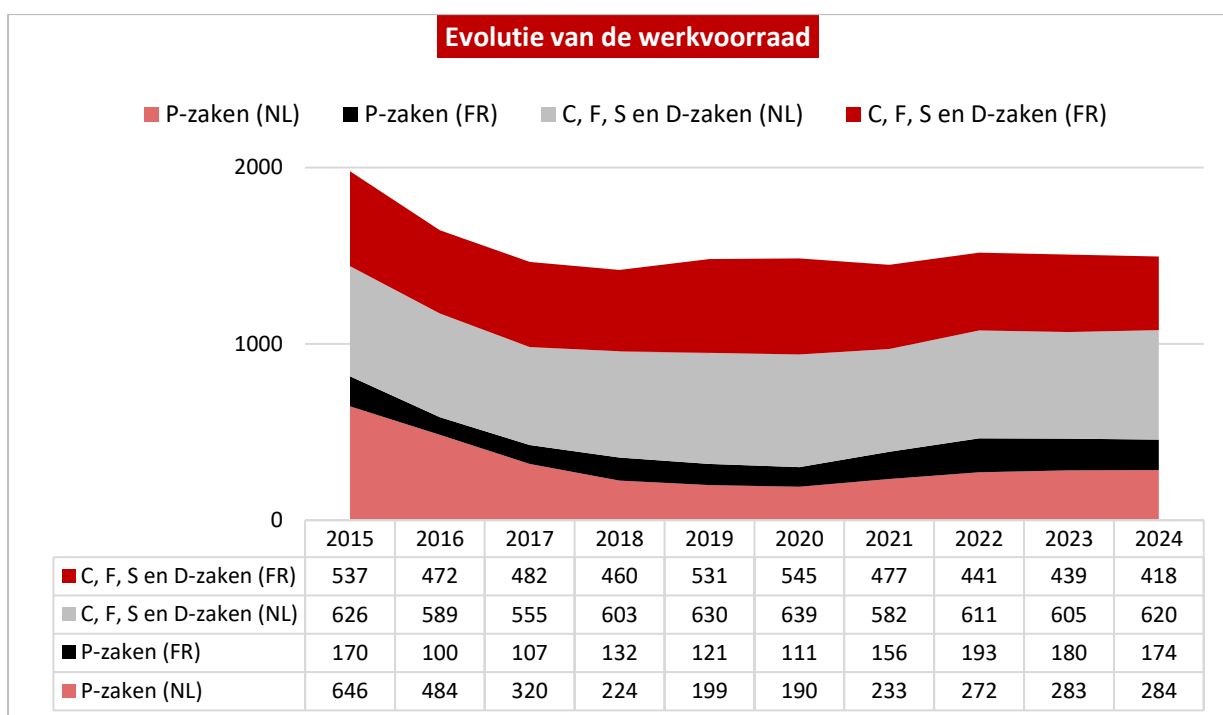
	< 1 maand	1 tot 3 maand	3 tot 6 maand	6 maand tot 1 jaar	1 tot 2 jaar	> 2 jaar
C-zaken	11	21	34	203	145	57
F-zaken	0	0	1	23	42	86
P-zaken	579	570	433	158	41	22
S-zaken	0	0	1	32	13	28
D-zaken	0	0	2	3	6	4
G-zaken	93	54	27	5	2	0

Figuur 8

Werkvoorraad op 31/12/2024 per materie en taalrol

	Totaal	NL	FR
C-zaken	600	350	250
F-zaken	257	164	93
P-zaken	458	284	174
S-zaken	158	87	71
D-zaken	23	19	4
G-zaken	54	28	26
Totaal	1550	932	618

Figuur 9

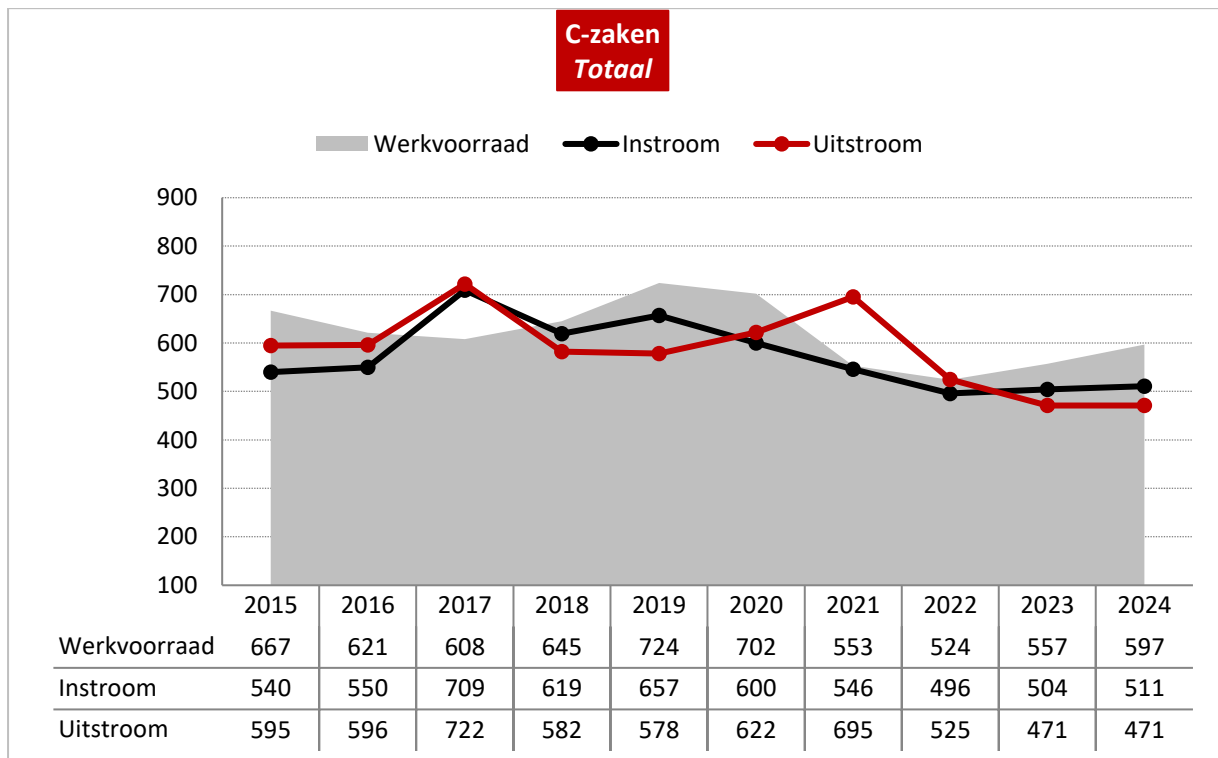
Figuur 10

Cassatiepercentages per materie en taalrol (2024)

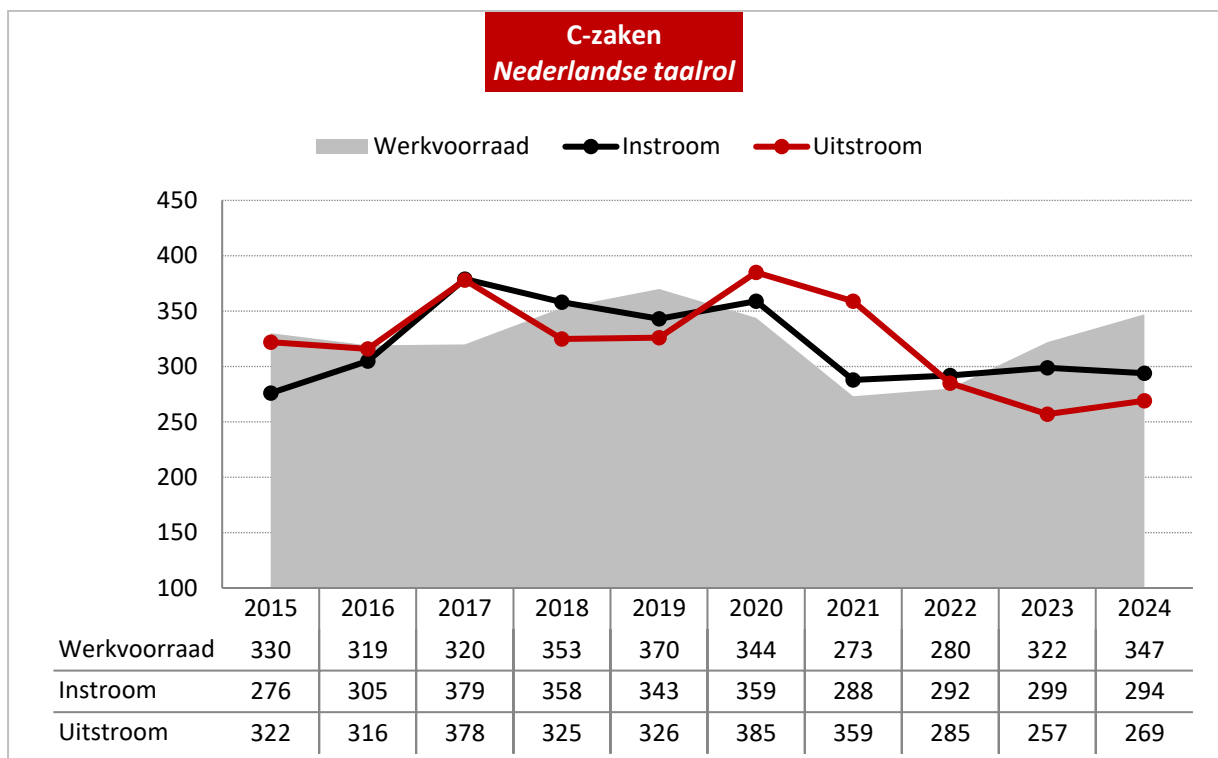
	Totaal	NL	FR
C-zaken	40%	39%	42%
F-zaken	26%	24%	31%
P-zaken	14%	12%	17%
S-zaken	32%	40%	29%
D-zaken	40%	36%	50%

Figuur 11

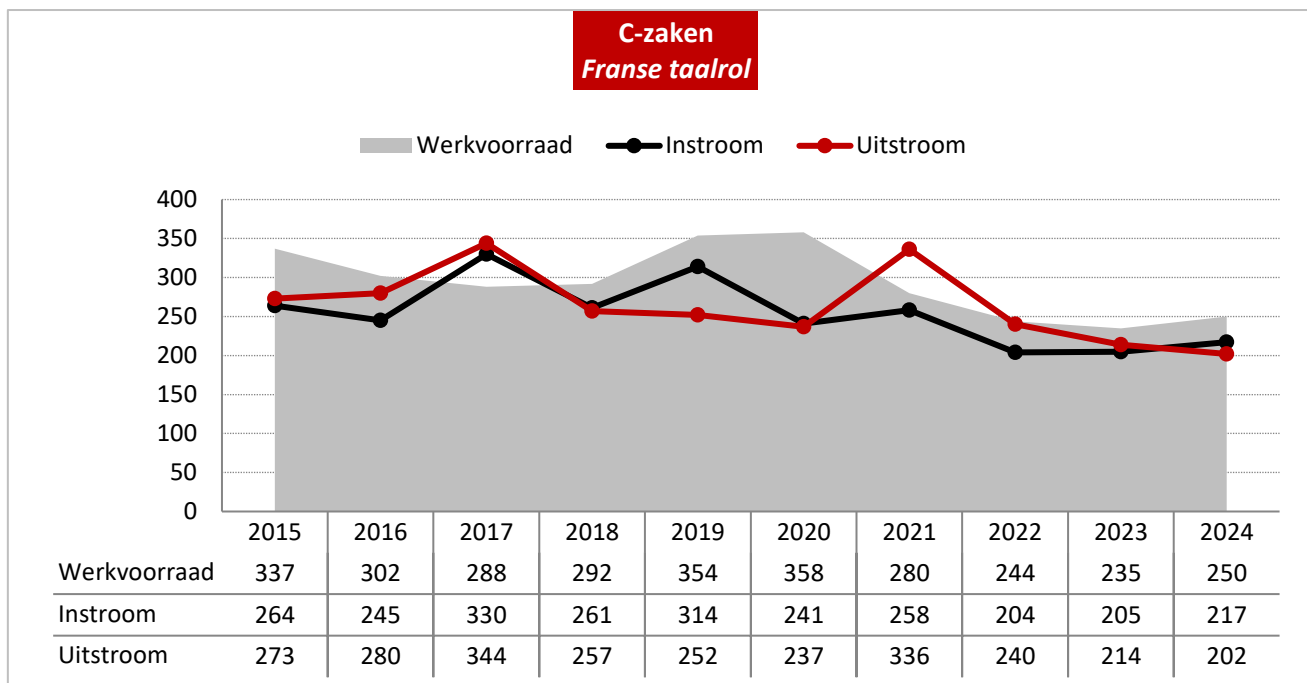
B. Civiele zaken (C)

Figuur 12

Figuur 13

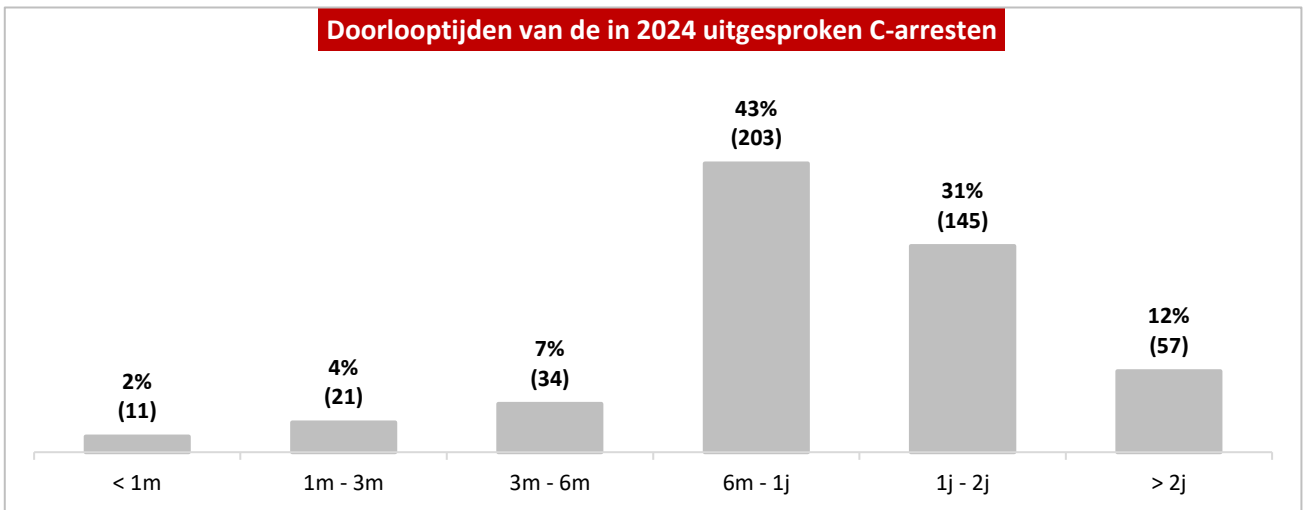
Figuur 14

Evolutie van de instroom C-zaken per instantie

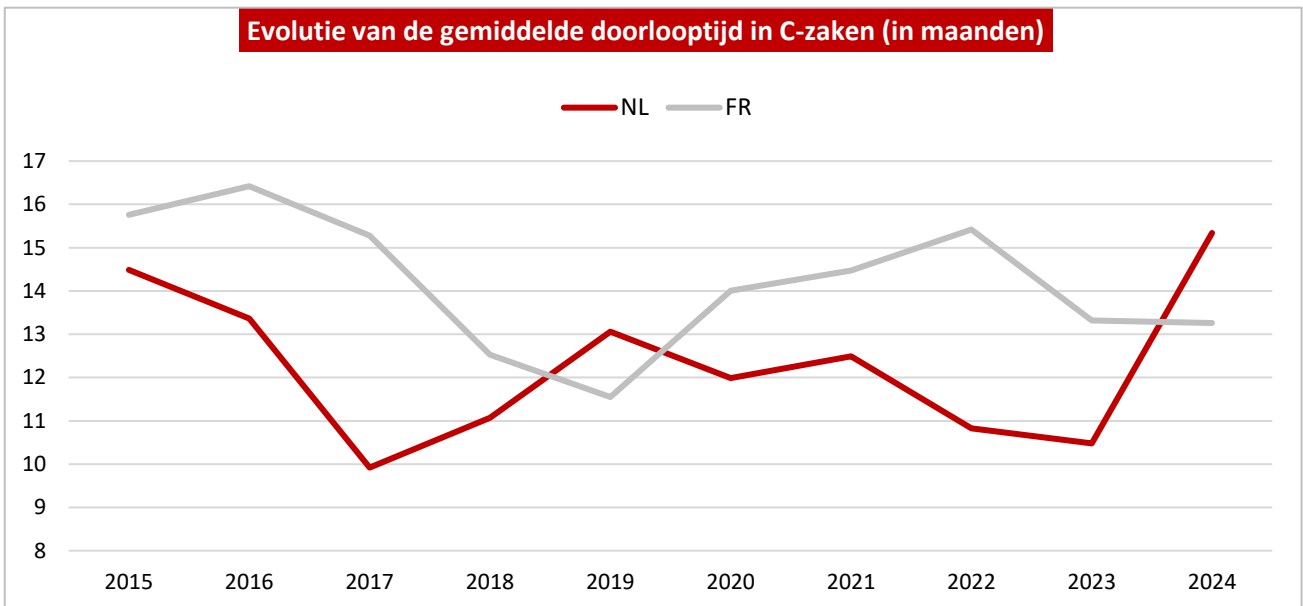
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
HvB Antw.	86	84	109	125	128	110	108	88	91	105	61,6%
HvB Brussel NL	45	40	54	57	54	44	43	47	51	29	
HvB Brussel FR	58	71	78	63	87	72	44	50	56	50	
HvB Gent	68	79	48	90	72	84	59	77	86	67	
HvB Luik	46	60	57	65	52	62	68	65	61	35	
HvB Bergen	63	36	34	52	35	33	45	23	29	27	
Arb.h. Antw.	0	2	0	0	0	0	0	1	0	0	
Arb.h. Brussel FR	0	2	0	0	0	0	1	0	0	2	
Arb.h. Brussel NL	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Arb.h. Gent	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	
Arb.h. Luik	0	0	0	0	0	1	1	0	2	0	
Arb.h. Bergen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Burg.rb.	121	114	118	113	118	142	111	108	101	112	35,6%
Ond.rb.	9	9	11	9	76	8	14	1	2	6	
Arbeidsrb.	0	0	7	0	3	2	2	0	1	4	
Jeugdrb.	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	
Corr. rb.	0	0	0	1	0	1	32	0	0	0	
Vred.	8	25	23	15	11	12	4	4	4	54 ²⁸	
Pol.	15	8	5	7	7	5	5	6	6	6	
Overige	21	20	164	22	14	24	9	25	13	14	2,7%
Totaal	540	550	709	619	657	600	546	496	557	511	100%

Figuur 16

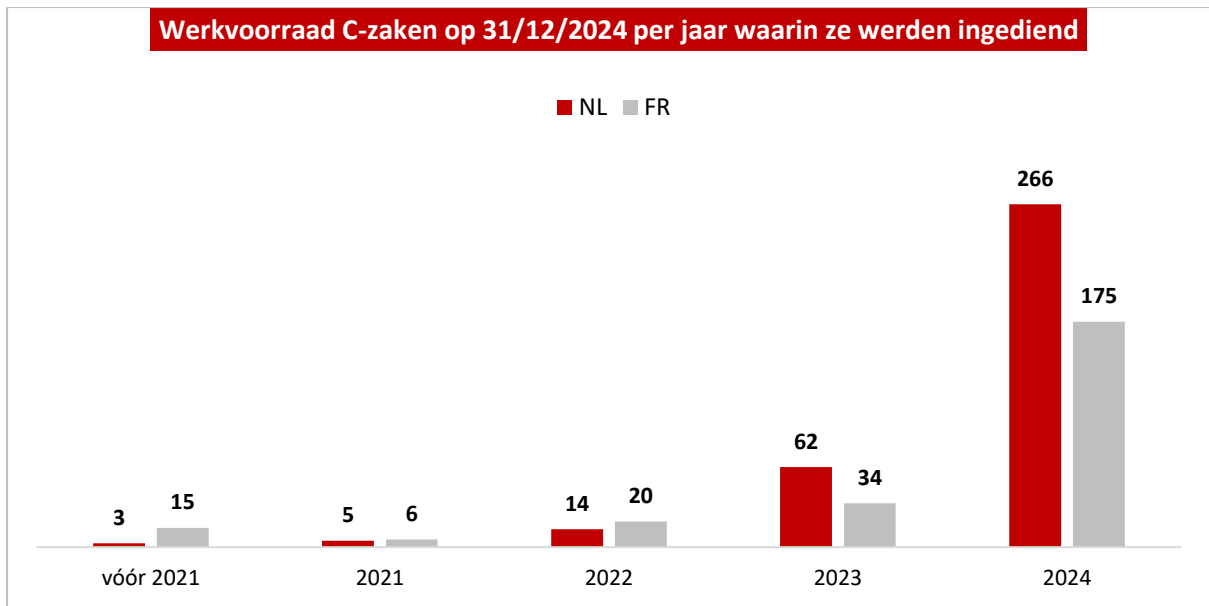
²⁸ Zie supra, noot onder figuur 6.

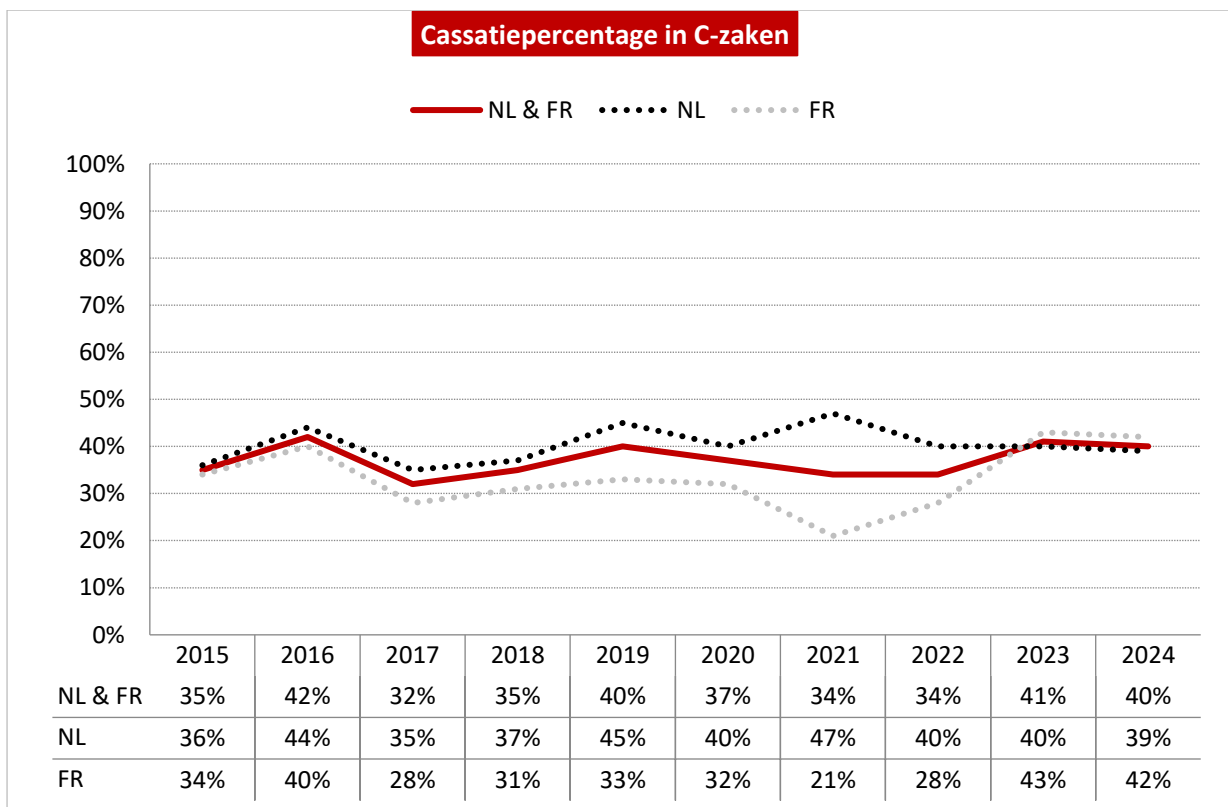
Figuur 17

Figuur 18

Figuur 19

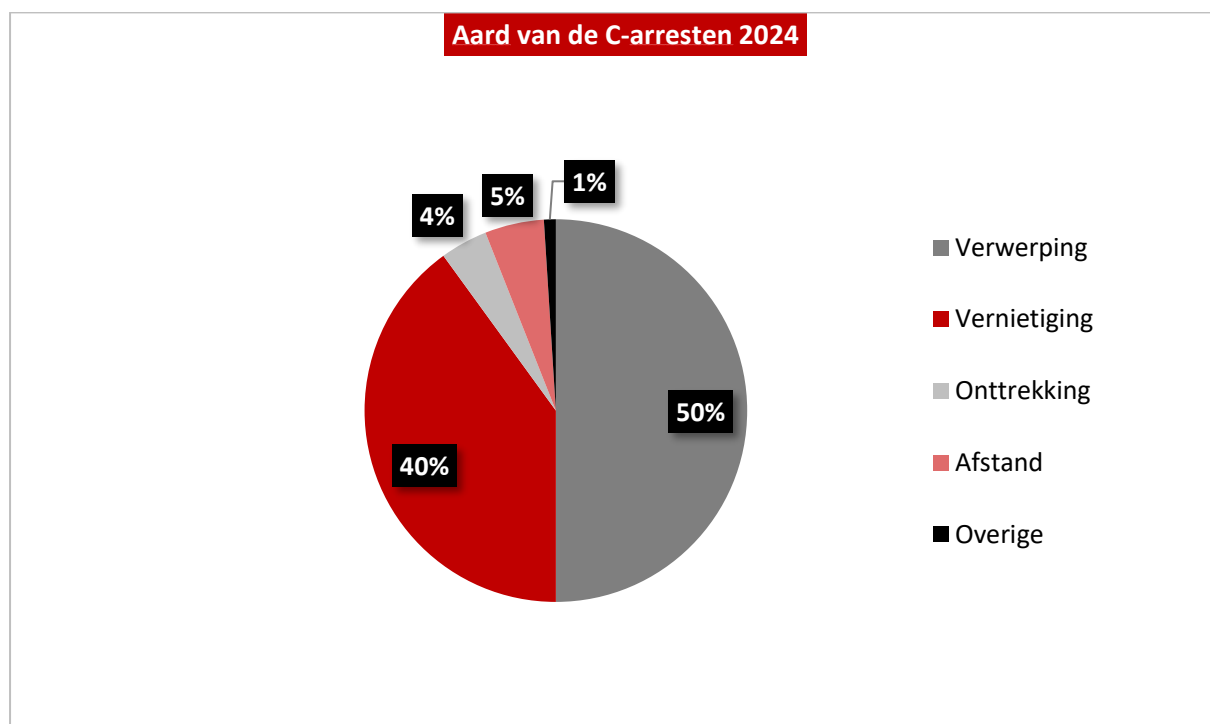

Figuur 20

Evolutie van het cassatiepercentage in C-zaken per instantie

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
HvB Antwerpen	31%	41%	44%	36%	50%	43%	59%	41%	33%	49%
HvB Brussel NL	40%	38%	46%	32%	48%	40%	34%	35%	45%	29%
HvB Brussel FR	31%	25%	35%	27%	20%	22%	62%	58%	28%	29%
HvB Gent	27%	28%	35%	38%	35%	44%	43%	42%	44%	38%
HvB Luik	51%	52%	33%	38%	44%	34%	29%	29%	50%	51%
HvB Bergen	38%	38%	39%	36%	30%	31%	27%	26%	25%	29%
Rb. EA	45%	47%	43%	40%	54%	43%	43%	44%	48%	50%
Ond.rb.	39%	40%	39%	67%	53%	29%	8%	50%	50%	0%
Pol.	100%	95%	87%	50%	90%	75%	67%	33%	90%	75%
Vred.	60%	97%	36%	43%	32%	66%	60%	33%	100%	33%
Overig	0%	10%	2%	8%	6%	12%	NA	NA	0%	9%
Gemiddelde	34%	41%	31%	35%	40%	36%	34%	34%	41%	40%

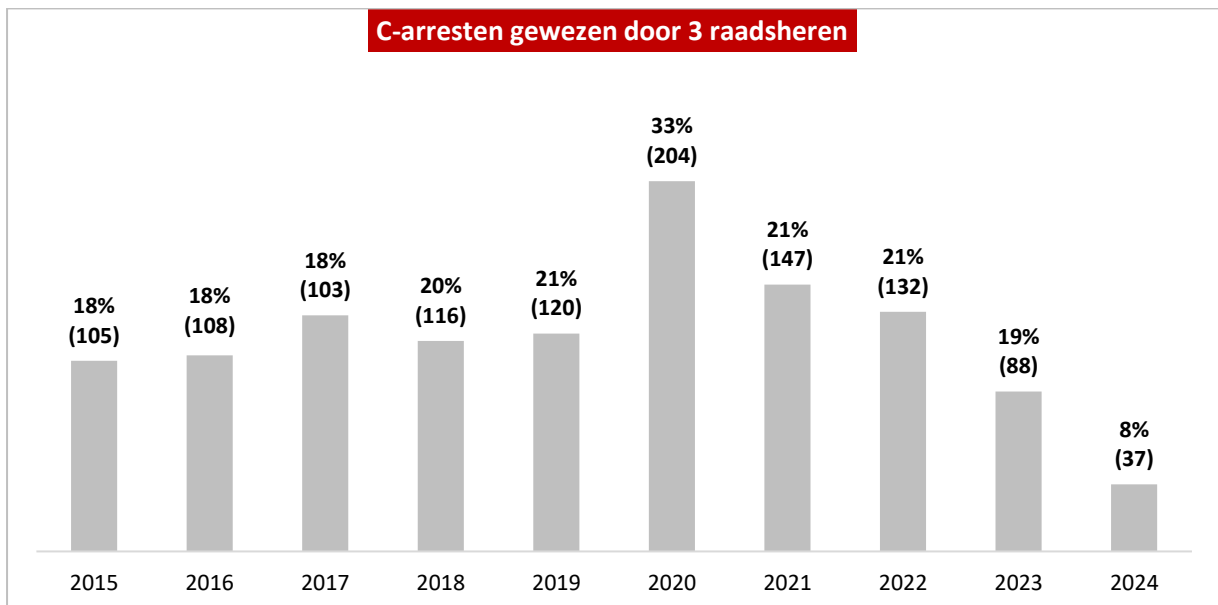
Figuur 21

Figuur 22

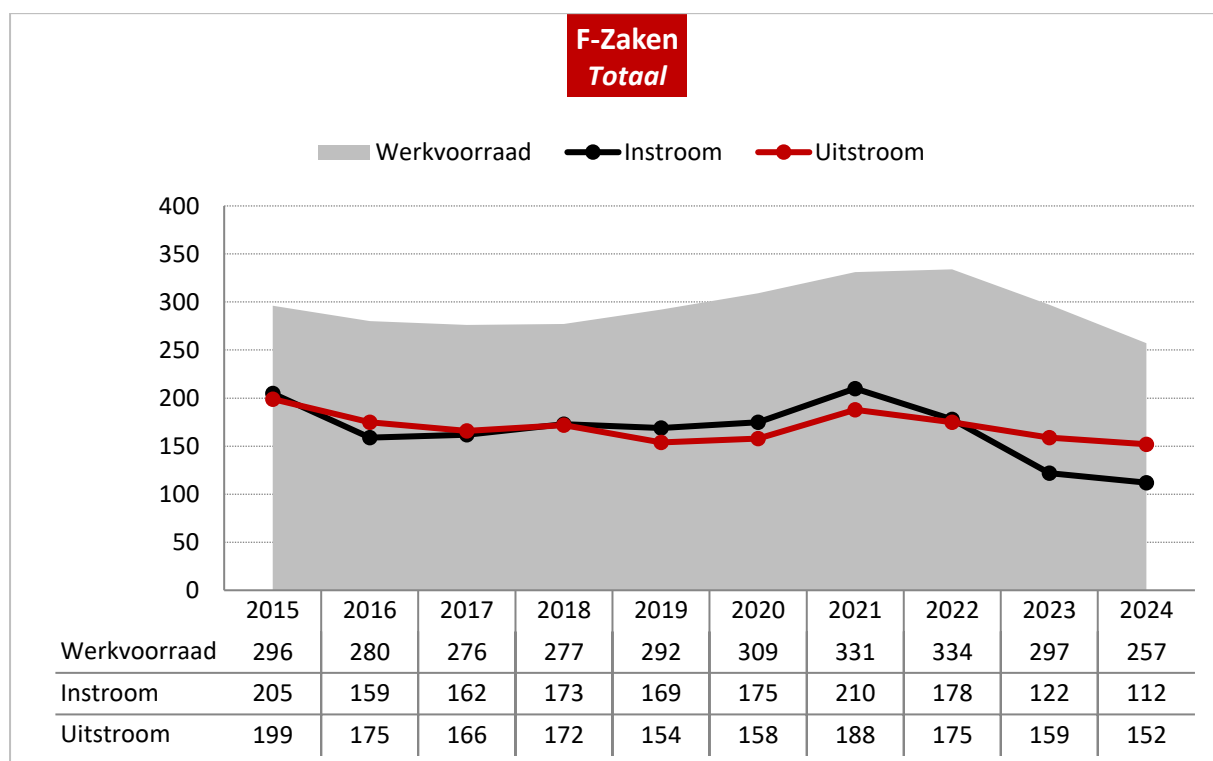
Evolutie van de aard van de C-arresten		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Cassatie	Tot.	35%	42%	32%	35%	40%	37%	34%	34%	41%	40%
	NL	36%	44%	35%	37%	45%	40%	47%	40%	40%	39%
	FR	34%	40%	28%	31%	33%	32%	21%	28%	43%	42%
Verwerping	Tot.	55%	54%	49%	57%	55%	50%	46%	59%	53%	50%
	NL	60%	52%	53%	56%	52%	45%	47%	54%	52%	50%
	FR	49%	56%	44%	58%	60%	58%	45%	65%	53%	51%
Afstand	Tot.	3%	2%	3%	4%	2%	2%	13%	3%	1%	5%
	NL	4%	2%	3%	3%	2%	3%	2%	2%	3%	6%
	FR	3%	3%	3%	5%	4%	2%	24%	3%	0%	3%
Onttrekking	Tot.	6%	2%	17%	4%	2%	10%	7%	3%	4%	4%
	NL	0%	2%	9%	3%	1%	12%	3%	3%	4%	3%
	FR	14%	1%	26%	6%	3%	7%	11%	4%	5%	4%
Overige	Tot.	0%	1%	0%	0%	1%	0%	0%	0%	0%	1%
	NL	1%	1%	0%	1%	1%	1%	0%	0%	0%	2%
	FR	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%

Figuur 23

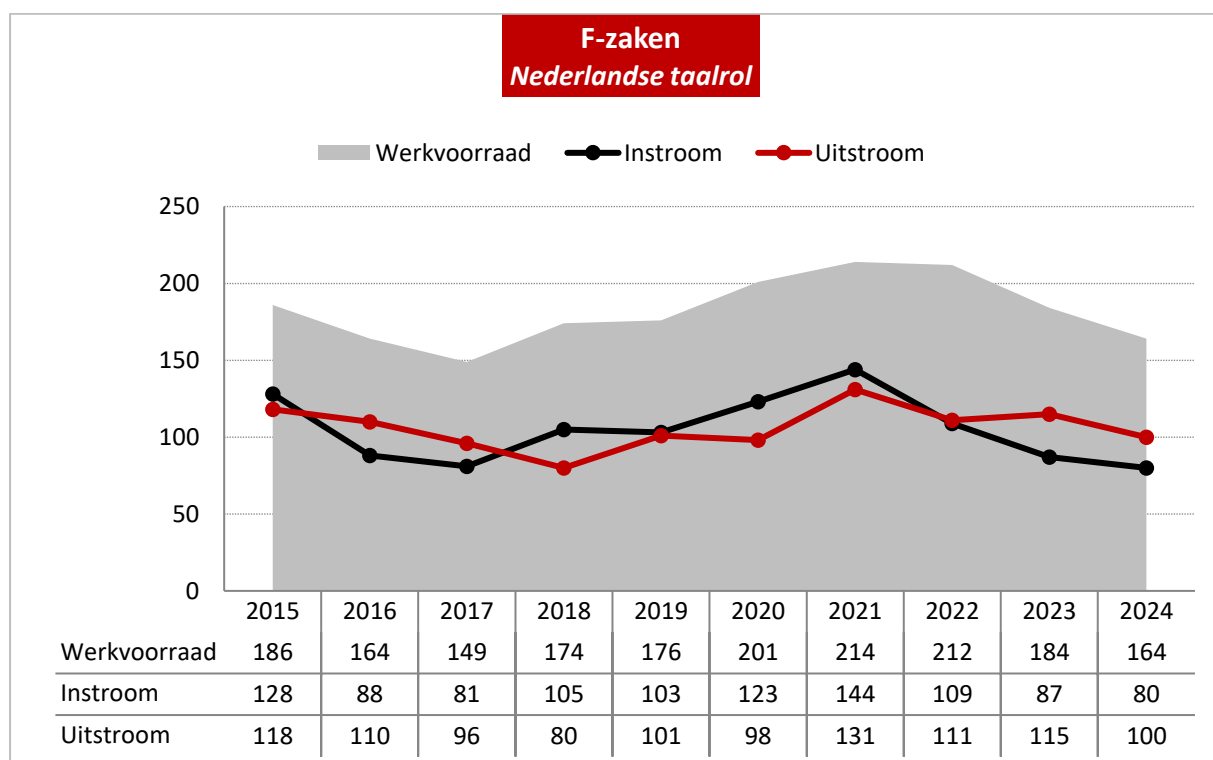

Figuur 24

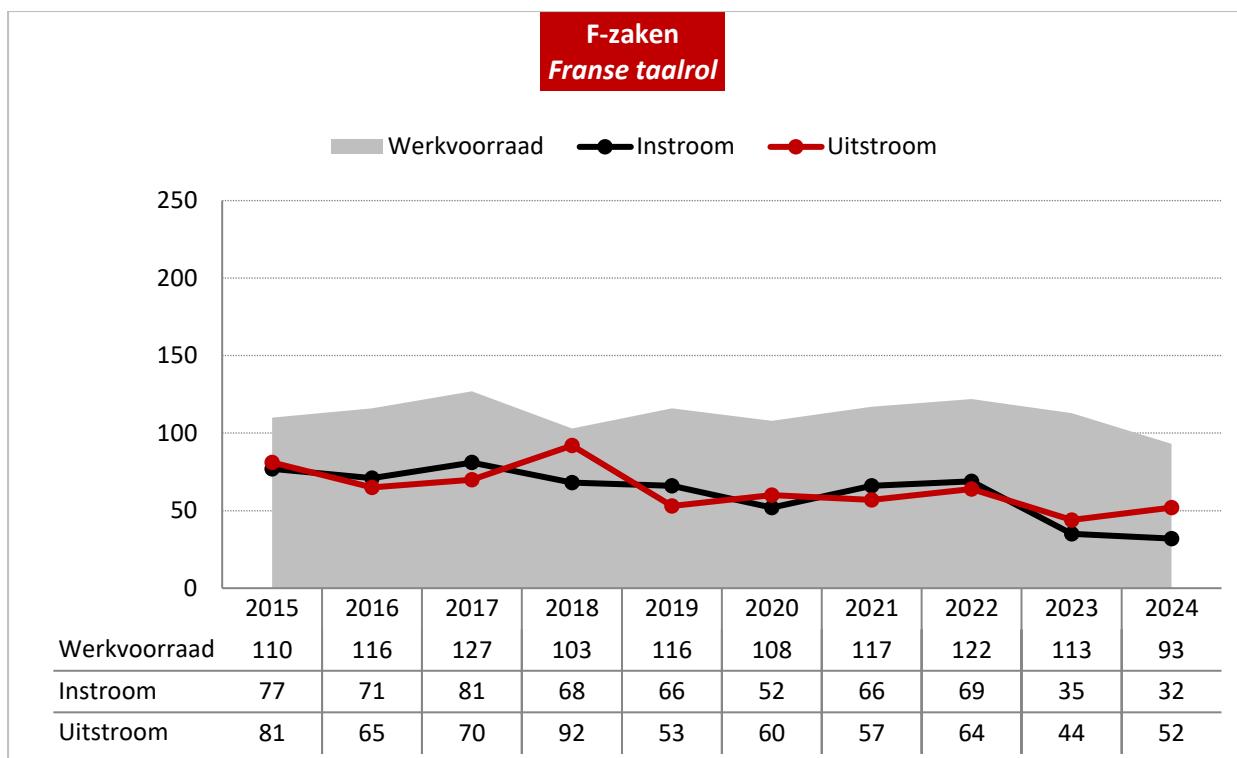
C. Fiscale zaken (F)

Figuur 25

Figuur 26

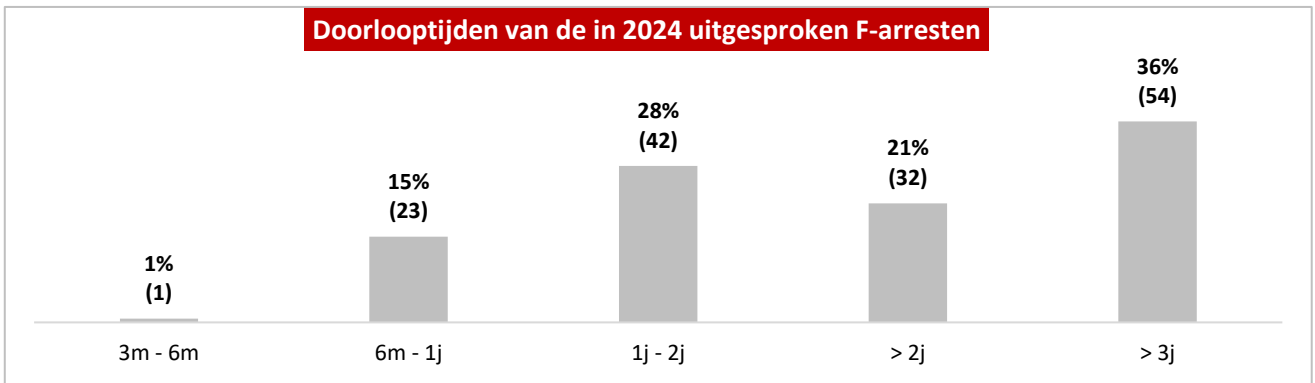
Figuur 27

Evolutie van de instroom F-zaken per instantie

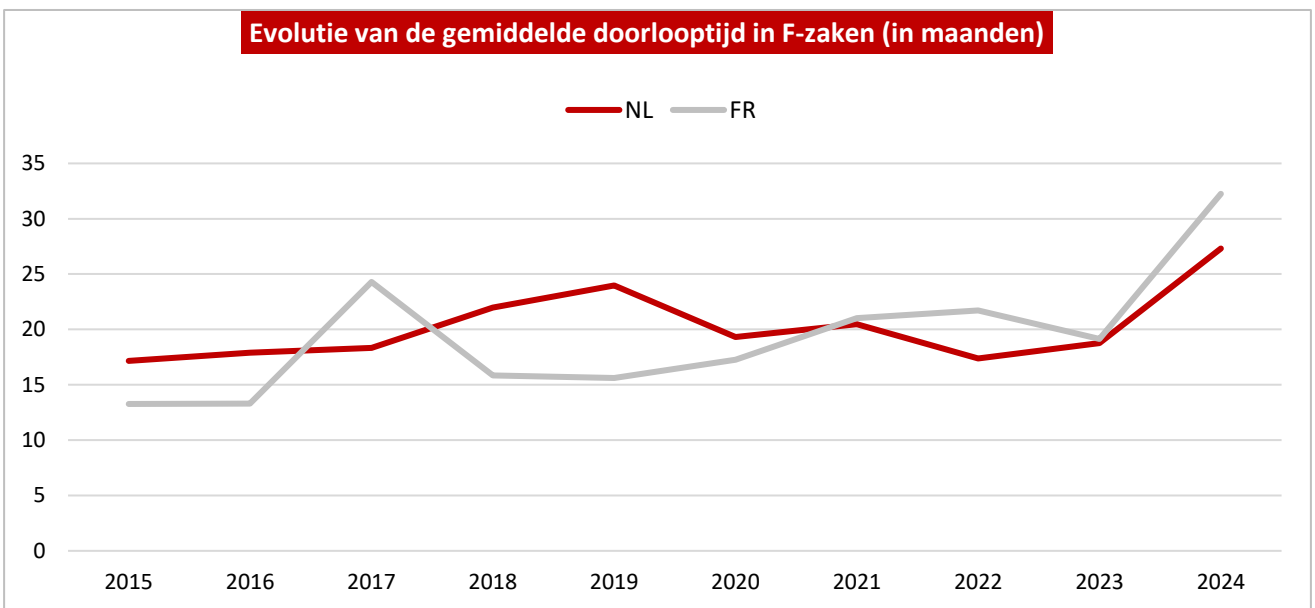
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
HvB Antw.	40	23	25	30	22	20	37	28	28	26	99%
HvB Brussel NL	16	17	21	25	22	27	36	27	33	9	
HvB Brussel FR	31	17	23	26	17	9	5	19	16	10	
HvB Gent	70	48	34	49	59	70	71	53	25	45	
HvB Luik	29	30	43	23	33	24	40	30	15	7	
HvB Bergen	19	24	15	18	16	24	21	21	5	14	
Rb. EA	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	1%
Vred.	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	
Overige	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1 ²⁹	
Totaal	205	159	162	173	169	175	210	178	122	112	100%

Figuur 28

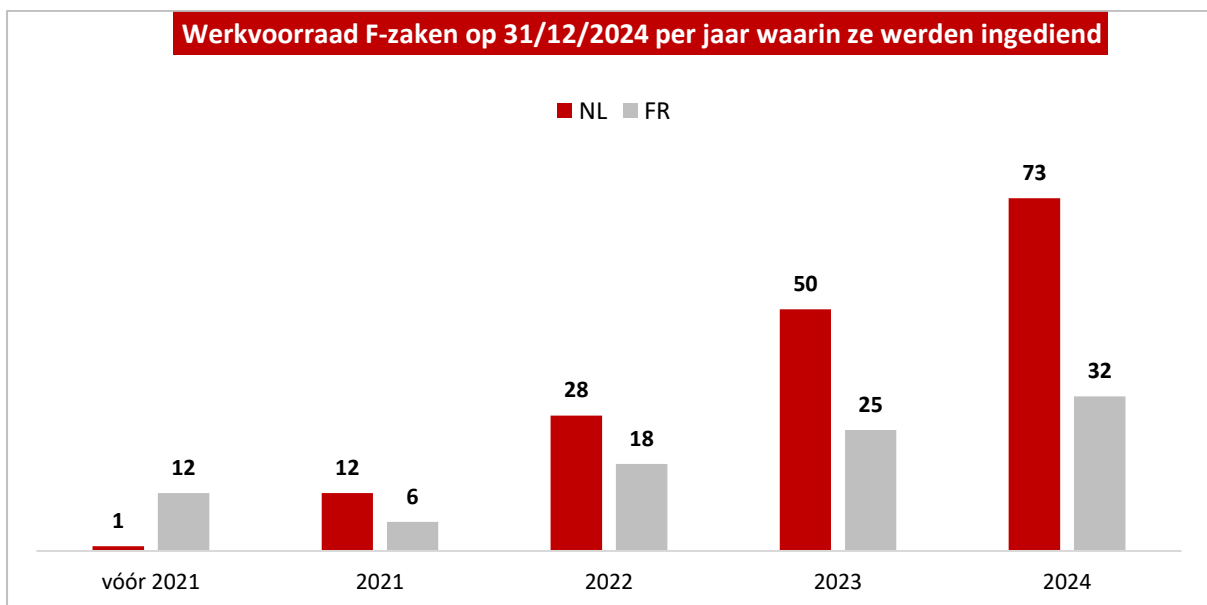
²⁹ Het gaat om een vordering (F.24.0081.F) gericht tegen een cassatiearrest van 15 maart 2024 (F.22.0140.F) omdat het Hof bij die gelegenheid zou hebben nagelaten om te antwoorden op een middel.

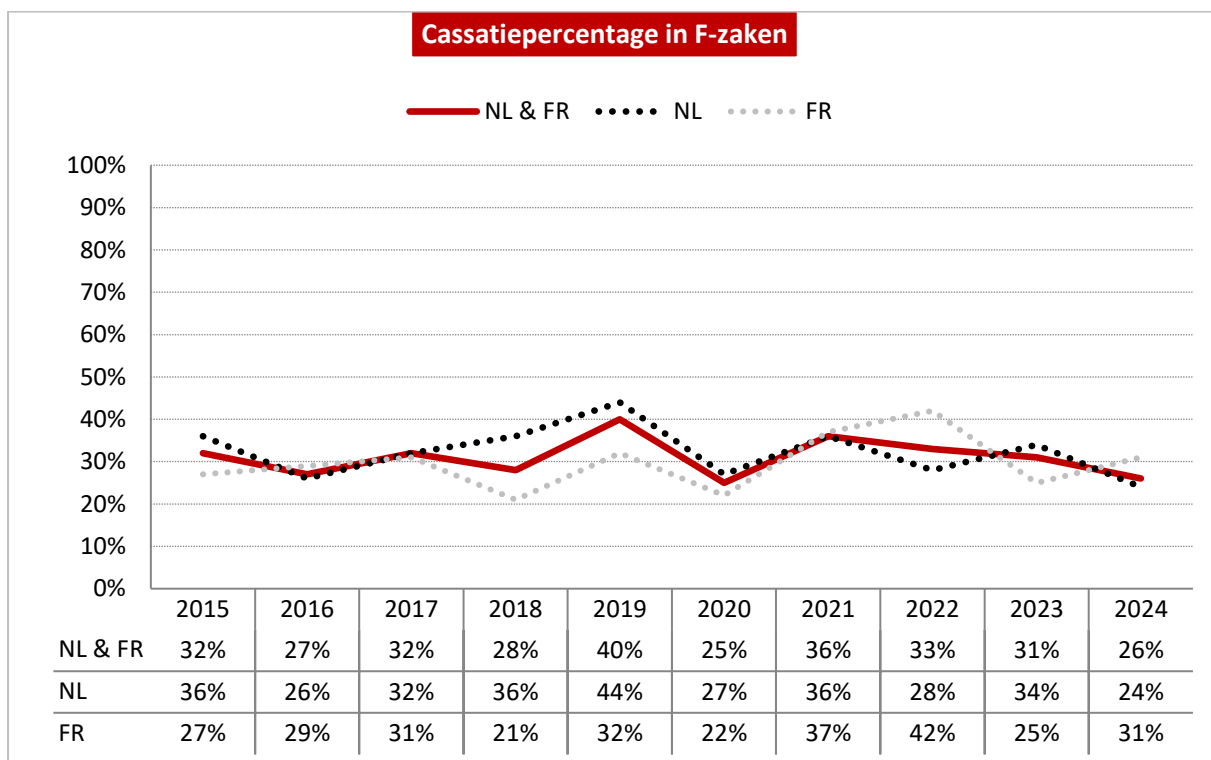
Figuur 29

Figuur 30

Figuur 31

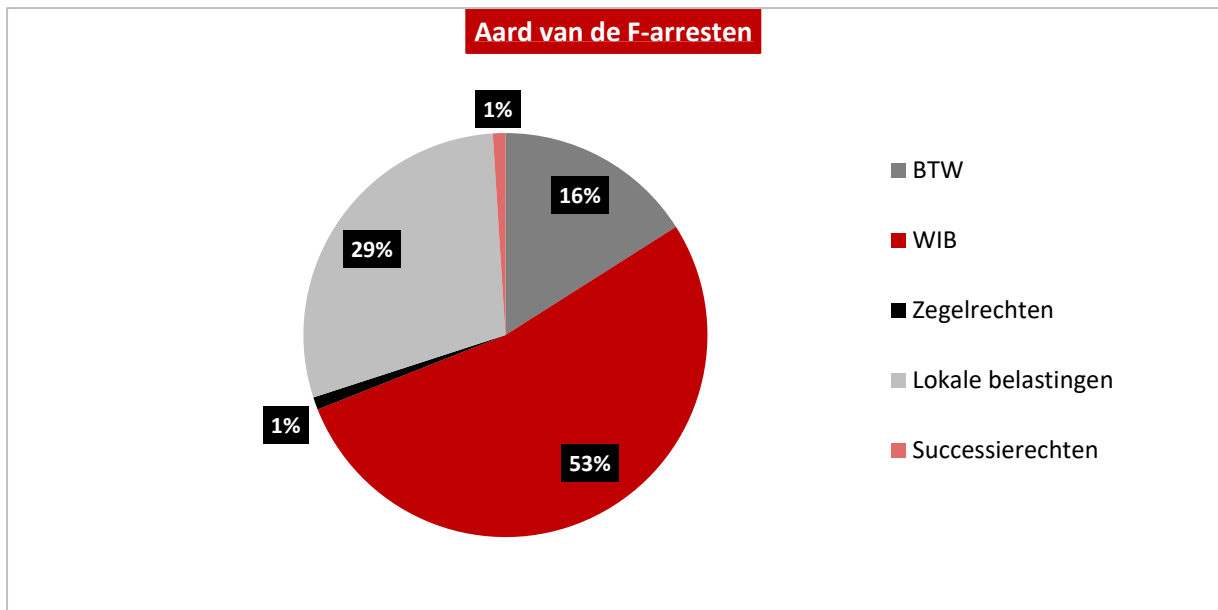

Figuur 32

Evolutie van het cassatiepercentage in F-zaken per hof van beroep

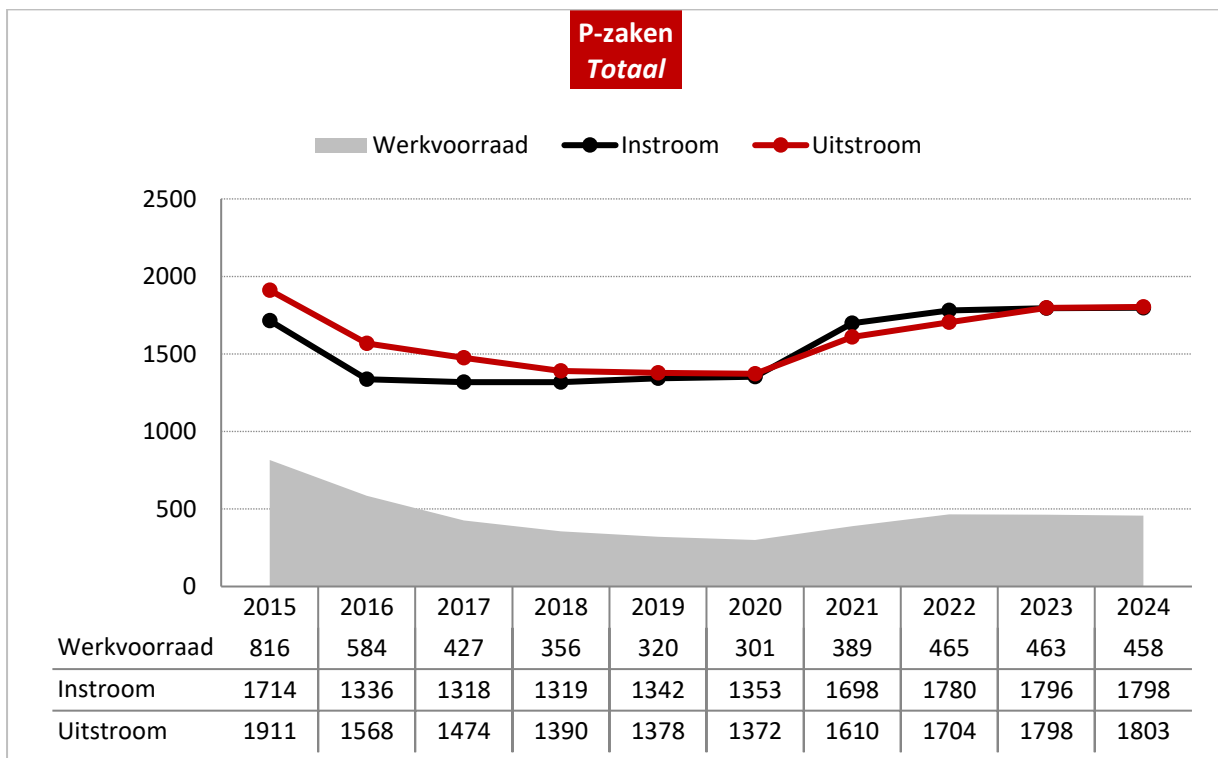
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
HvB Antwerpen	34%	16%	24%	46%	44%	33%	14%	29%	28%	14%
HvB Brussel NL	65%	42%	43%	35%	61%	63%	49%	48%	44%	46%
HvB Brussel FR	42%	27%	22%	22%	29%	14%	47%	31%	57%	10%
HvB Gent	26%	30%	34%	64%	35%	15%	37%	20%	35%	16%
HvB Luik	20%	15%	37%	18%	17%	22%	31%	59%	27%	21%
HvB Bergen	25%	47%	32%	21%	62%	28%	35%	89%	33%	64%

Figuur 33

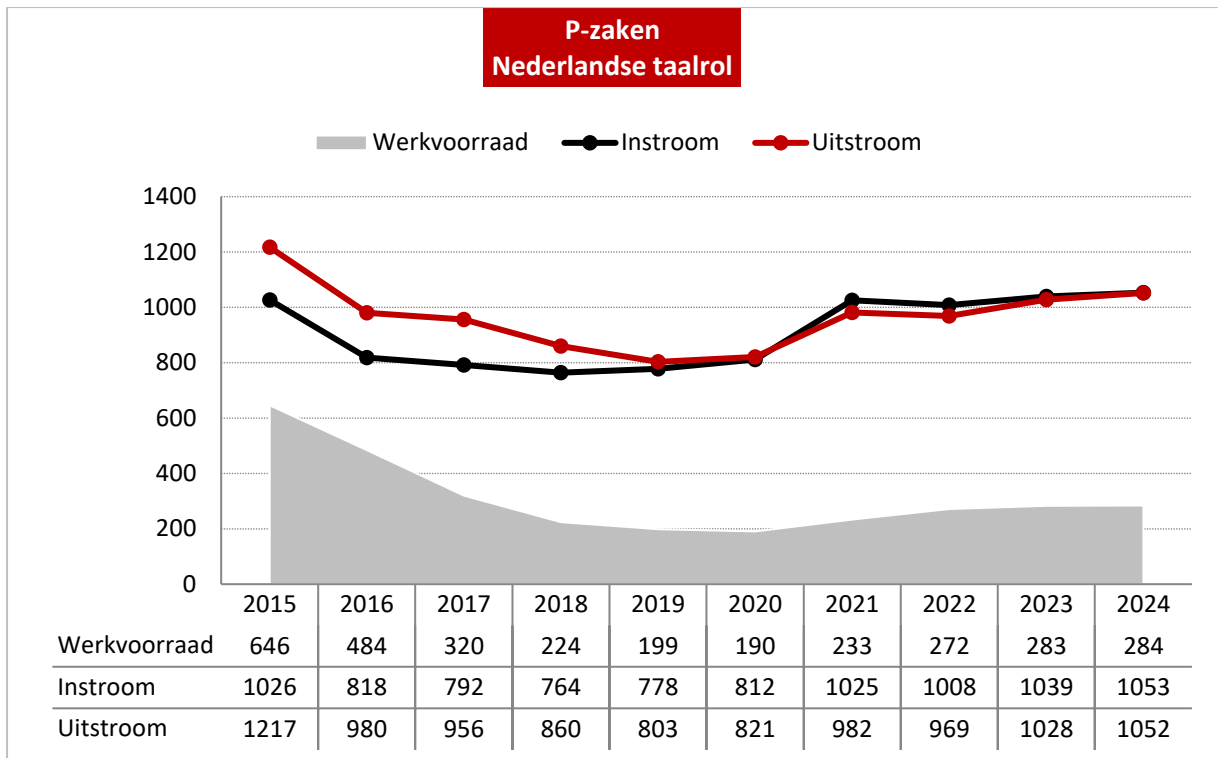

Figuur 34

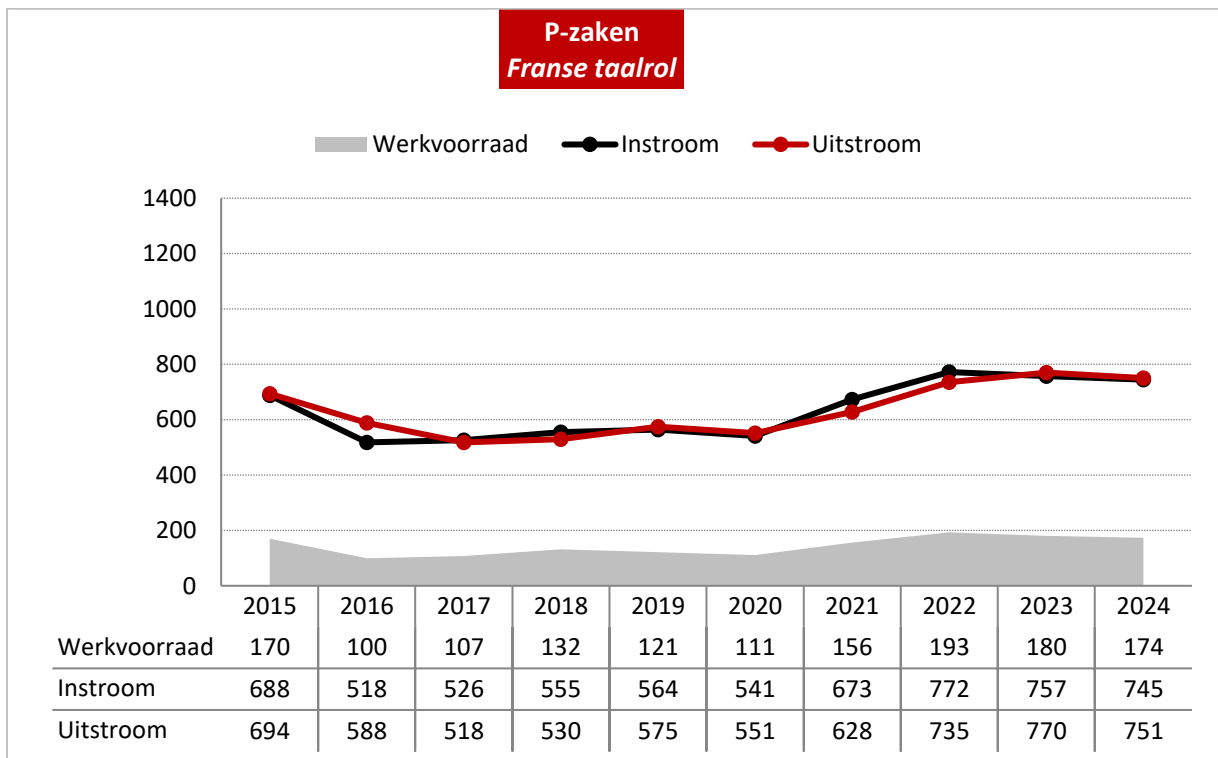
D. Strafzaken (P)

Figuur 35

Figuur 36

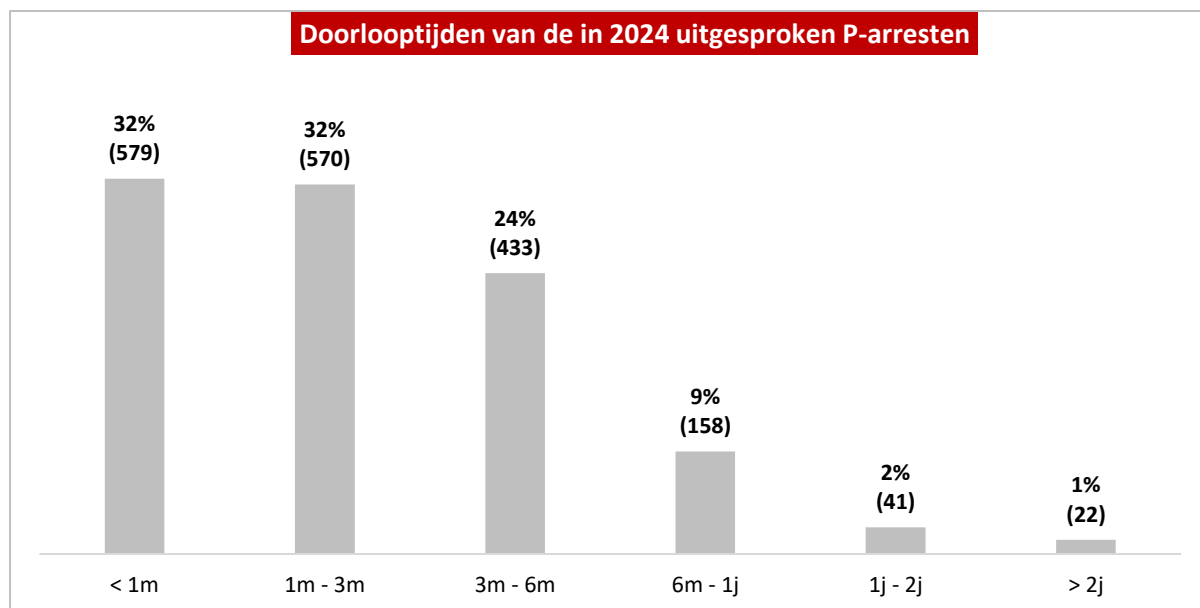

Figuur 37

Evolutie van de instroom aan P-zaken per instantie

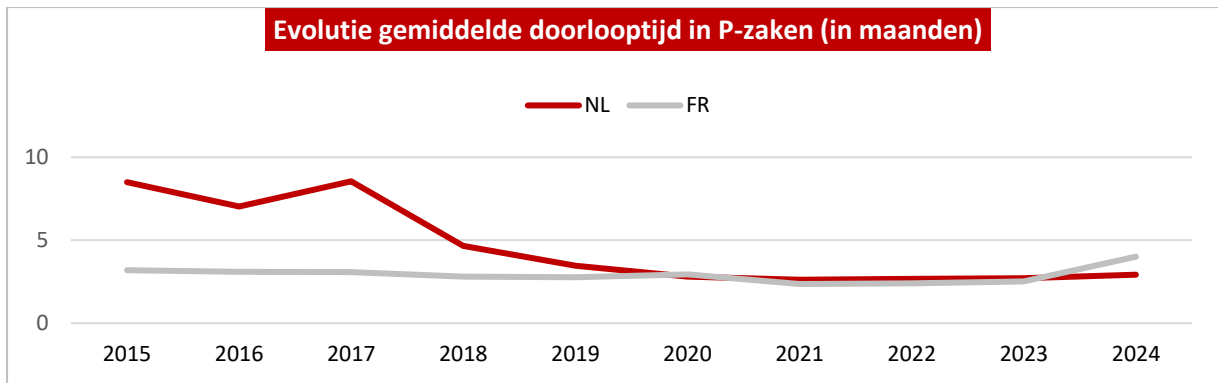
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
HvB Antwerpen	281	215	208	252	273	288	380	326	332	293	63%
HvB Brussel NL	98	88	66	78	62	75	106	93	121	106	
HvB Brussel FR	189	140	145	185	166	175	244	280	291	262	
HvB Gent	261	187	148	169	165	231	200	255	267	241	
HvB Luik	214	133	124	131	147	153	175	190	157	148	
HvB Bergen	78	57	60	69	97	72	94	105	102	79	
Assisenhoven	34	21	19	5	12	14	12	20	21	13	35%
Corr. rb.	408	356	415	324	294	195	358	395	384	461	
Politierb.	1	3	2	8	1	1	3	3	2	10	
Strafuitv.rb.										140 ³⁰	
Overige	150	136	131	98	125	149	126	113	119	44	2%
Totaal	1714	1336	1318	1319	1342	1353	1698	1780	1796	1798	100%

Figuur 38

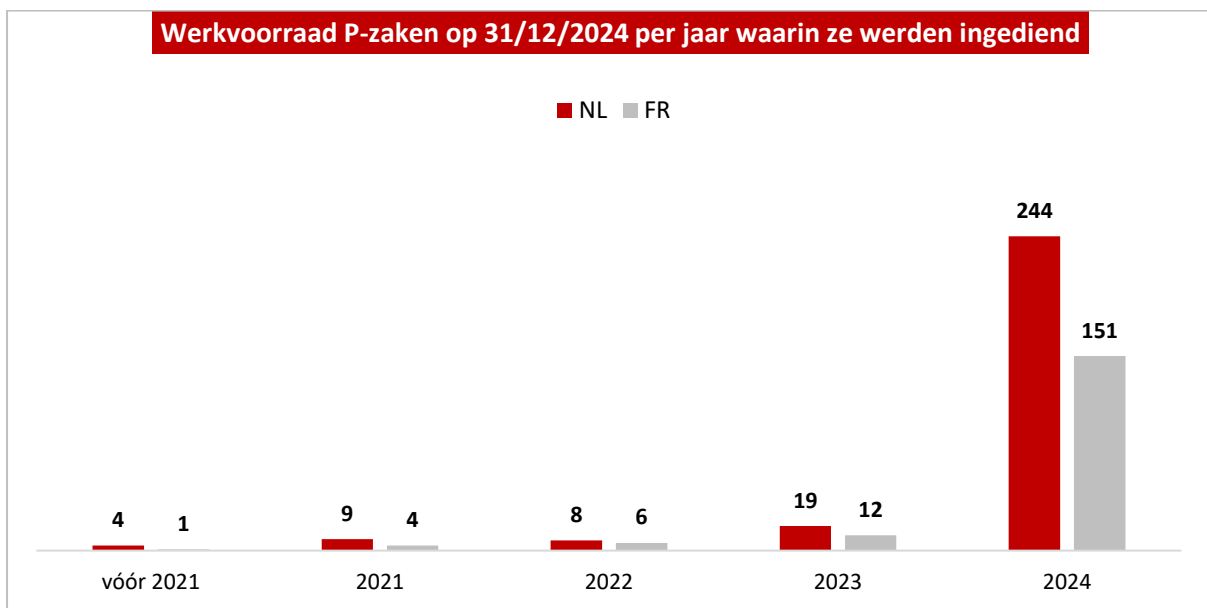

Figuur 39

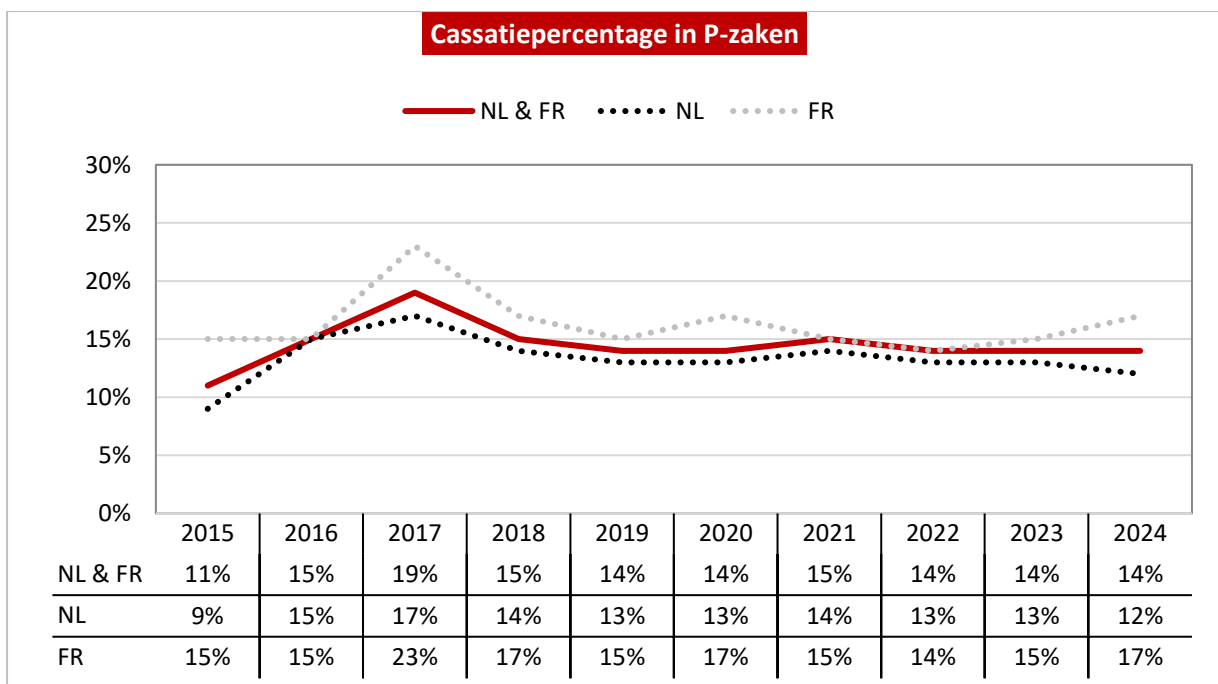
³⁰ Voor het eerst werden de cassatieberoepen tegen de beslissingen van de strafuitvoeringsrechtbanken afzonderlijk geteld.

Figuur 40

Figuur 41

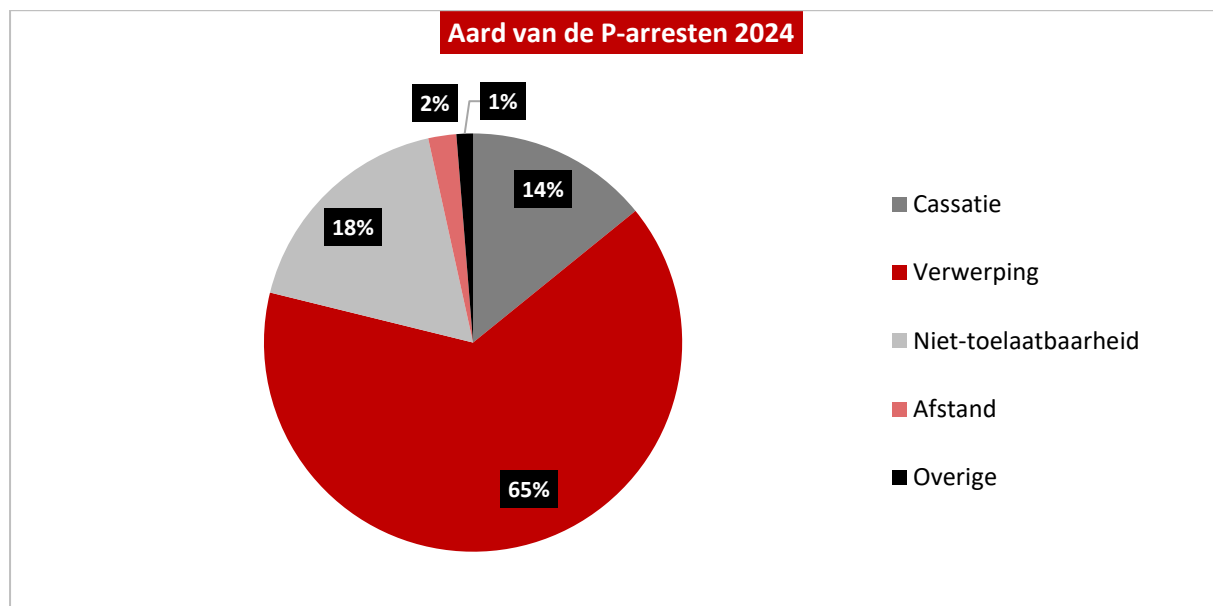

Figuur 42

Evolutie van het cassatiepercentage in P-zaken per instantie

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
HvB Antwerpen	7%	11%	12%	8%	8%	9%	7%	9%	8%	5%
HvB Brussel NL	7%	18%	18%	15%	11%	14%	9%	40%	12%	12%
HvB Brussel FR	14%	11%	14%	15%	56%	12%	16%	9%	8%	9%
HvB Gent	7%	10%	16%	13%	8%	10%	13%	13%	12%	14%
HvB Luik	10%	11%	11%	12%	10%	17%	7%	12%	12%	13%
HvB Bergen	9%	28%	37%	22%	13%	20%	15%	8%	15%	10%
Assisen	21%	13%	20%	20%	0%	25%	0%	11%	17%	0%
Rb. EA	NA	100%	0%	NA	0%	NA	0%	NA	0%	100%
Corr.rb.	17%	20%	24%	20%	25%	22%	27%	21%	24%	24%
Pol.	NA	0%	33%	78%	0%	100%	0%	100%	100%	87%
Overige	11%	9%	12%	7%	10%	10%	8%	8%	10%	8%

Figuur 43

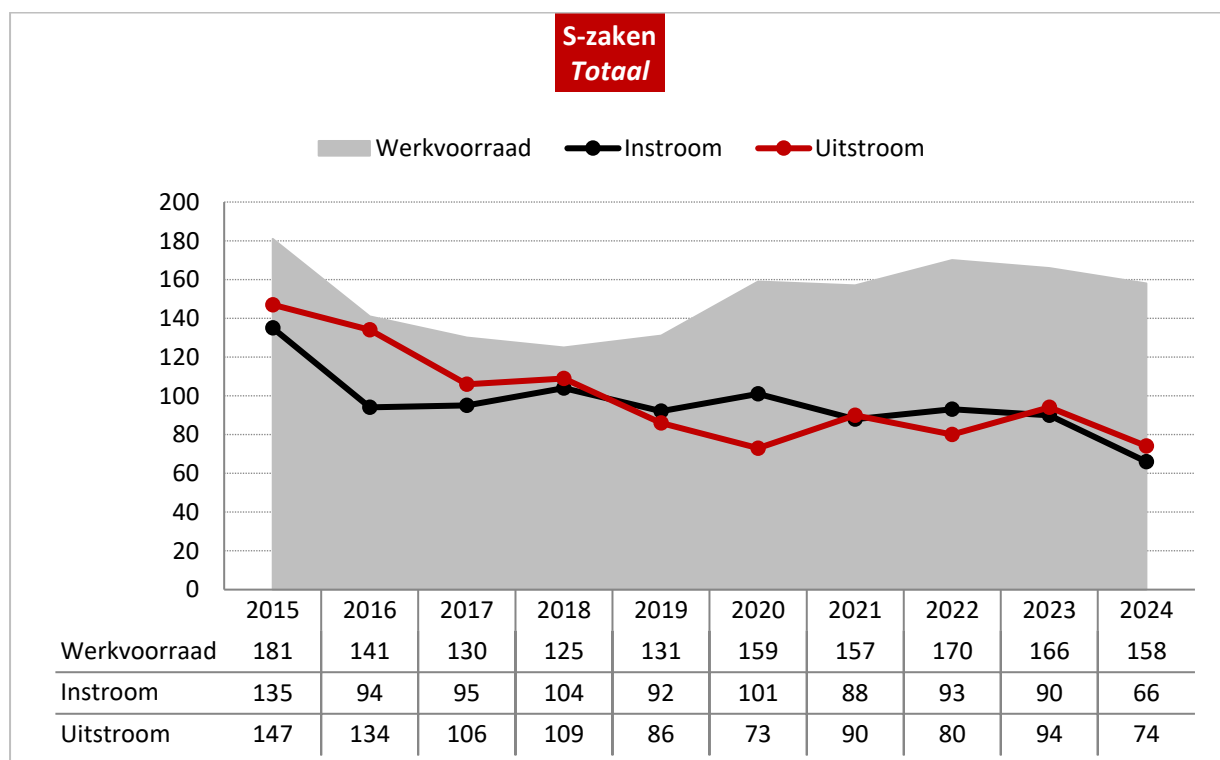
Figuur 44

Evolutie van de aard van de P-arresten		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Cassatie	Tot.	11%	15%	19%	15%	14%	14%	15%	14%	14%	14%
	NL	9%	15%	17%	14%	13%	13%	14%	13%	13%	12%
	FR	15%	15%	23%	17%	15%	17%	15%	14%	15%	17%
Verwerping	Tot.	69%	59%	59%	60%	61%	62%	64%	65%	68%	65%
	NL	71%	60%	60%	63%	61%	61%	63%	62%	66%	64%
	FR	66%	57%	57%	56%	62%	64%	65%	71%	70%	65%
Afstand	Tot.	3%	3%	3%	4%	4%	4%	3%	2%	2%	2%
	NL*	71%	60%	60%	63%	61%	61%	63%	62%	66%	64%
	FR	3%	3%	4%	5%	5%	5%	3%	3%	3%	2%
Onttrekking	Tot.	0,05%	0,19%	0,00%	0,36%	0,15%	0,15%	0,19%	0,82%	0,06%	0,11%
	NL	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,25%	0,00%	0,20%	1,24%	0,00%	0,00%
	FR	0,15%	0,51%	0,00%	0,95%	0,00%	0,36%	0,16%	0,27%	0,13%	0,27%
Niet-toelaatbaarheid	Tot.	16%	22%	18%	19%	20%	19%	18%	17%	16%	18%
	NL	17%	21%	20%	19%	21%	22%	20%	22%	19%	20%
	FR	16%	24%	16%	20%	18%	14%	15%	12%	11%	15%
Overige	Tot.	0,52%	0,57%	0,61%	0,79%	0,58%	0,80%	0,81%	0,41%	0,67%	1,28%
	NL	0,65%	0,61%	0,73%	0,81%	0,37%	1,10%	0,91%	0,41%	0,68%	1,81%
	FR	0,29%	0,51%	0,39%	0,76%	0,87%	0,36%	0,64%	0,41%	0,65%	0,53%

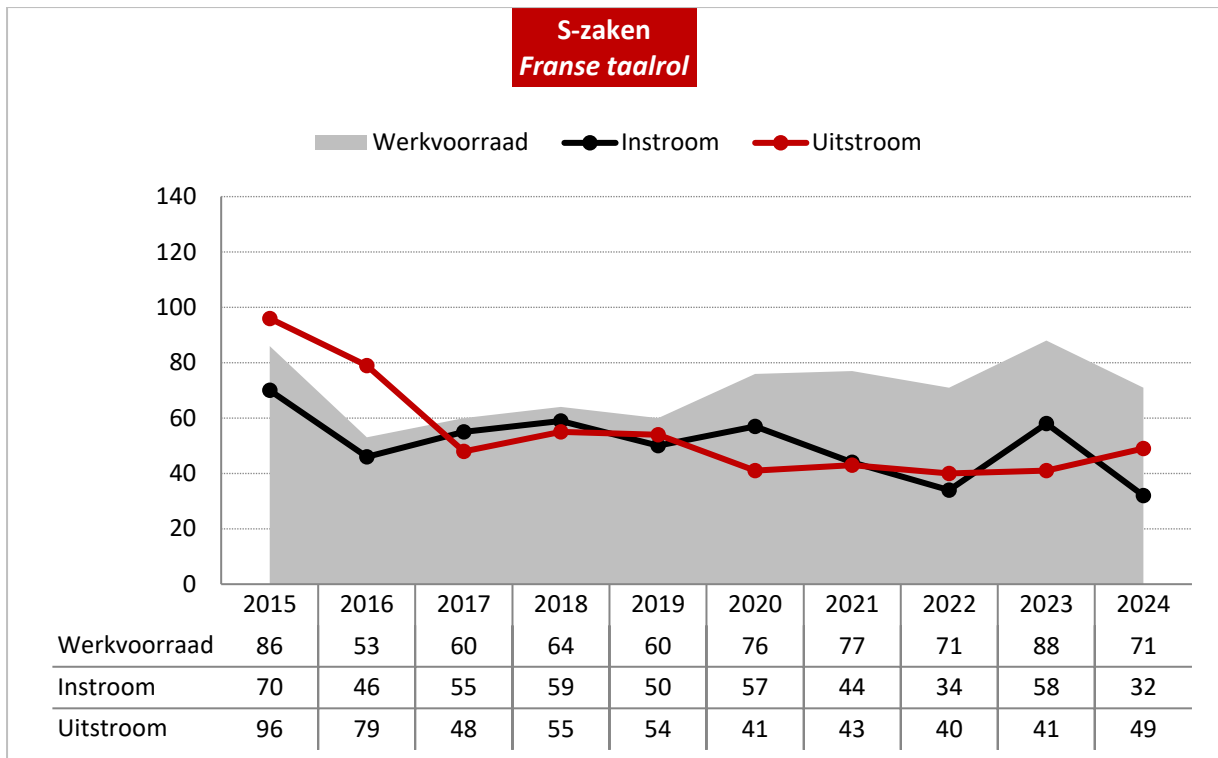
Figuur 45

*Afstand NL 3% 4% 3% 3% 4% 3% 2% 2% 1% 2%

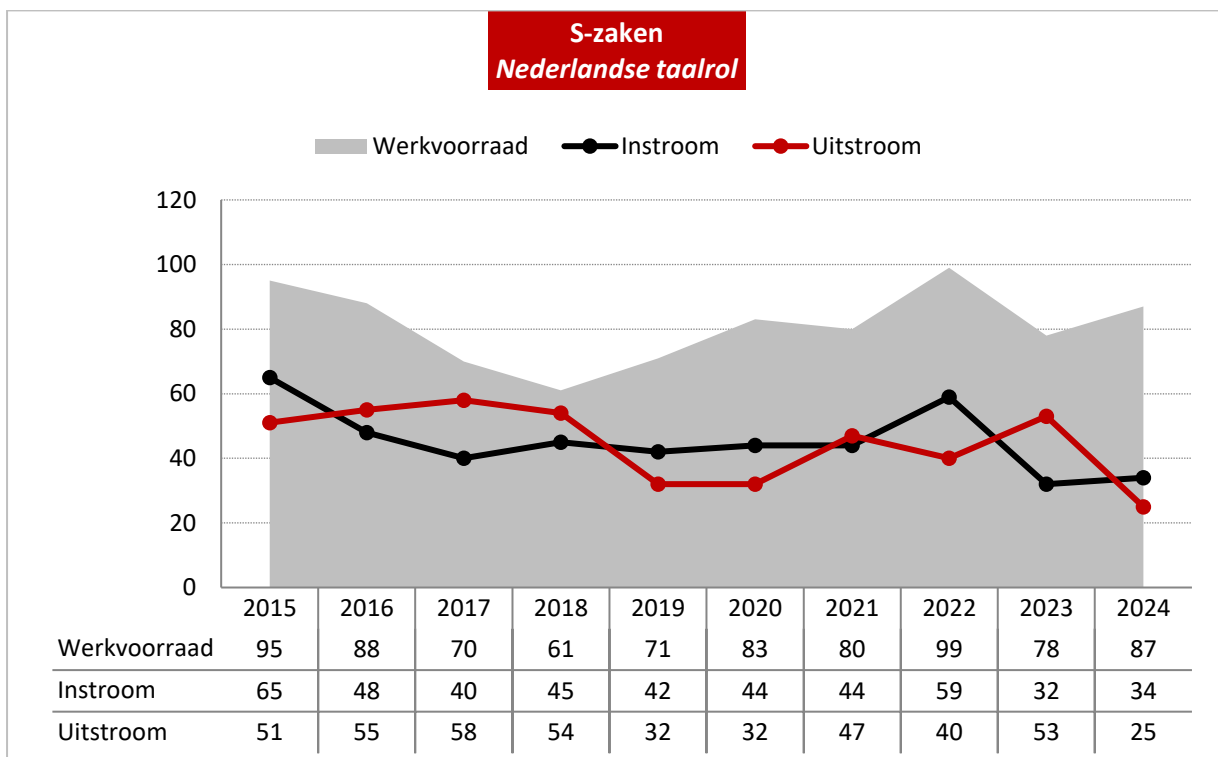
E. Sociale zaken (S)

Figuur 46

Figuur 47

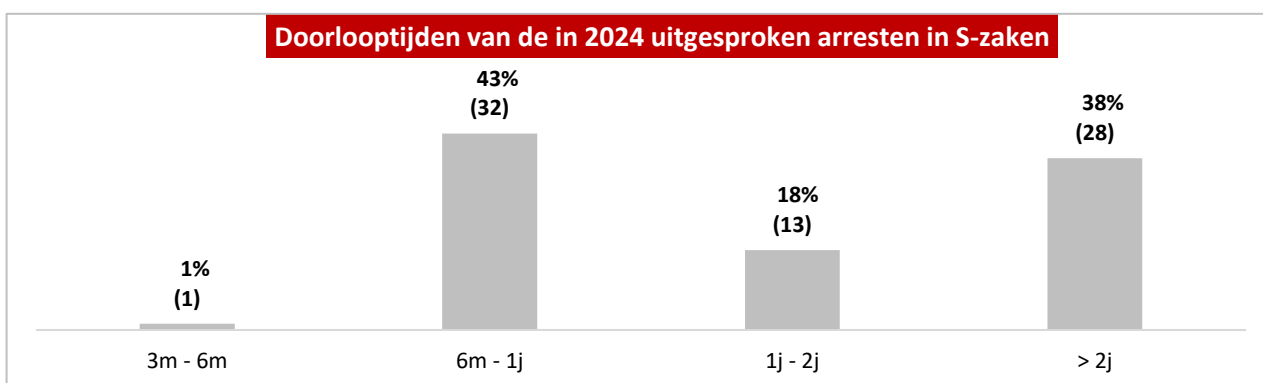

Figuur 48

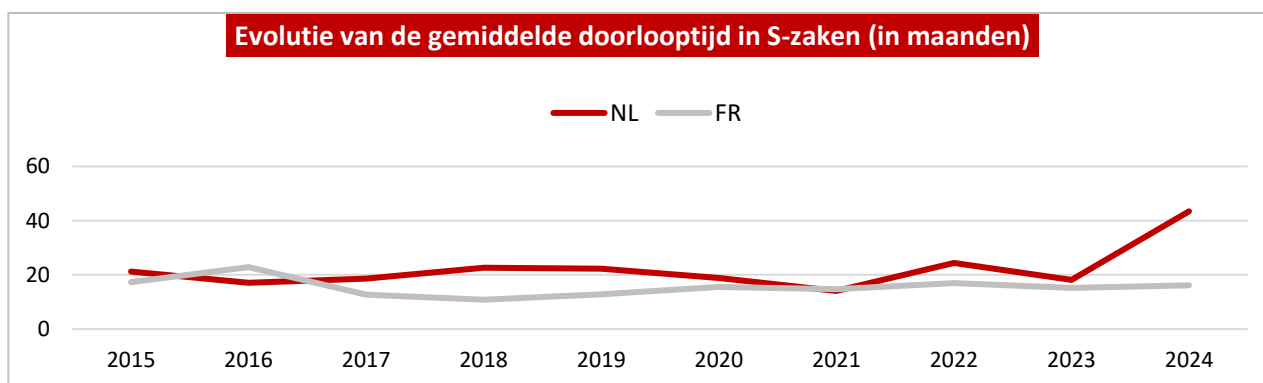
Evolutie van de instroom S-zaken per instantie

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
Arb.h. Antw.	21	19	22	20	17	19	19	10	14	11	100%
Arb.h. Brussel NL	24	5	6	17	9	15	11	11	5	8	
Arb.h. Brussel FR	20	23	23	22	20	27	18	11	27	9	
Arb.h. Gent	20	23	10	8	16	10	14	37	13	14	
Arb.h. Luik	38	17	24	27	17	20	18	18	19	15	
Arb.h. Bergen	8	6	9	10	13	8	7	6	12	9	
Arb.rb.	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0%
Corr.rb.	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	
Totaal	135	94	95	104	92	101	88	93	90	66	100%

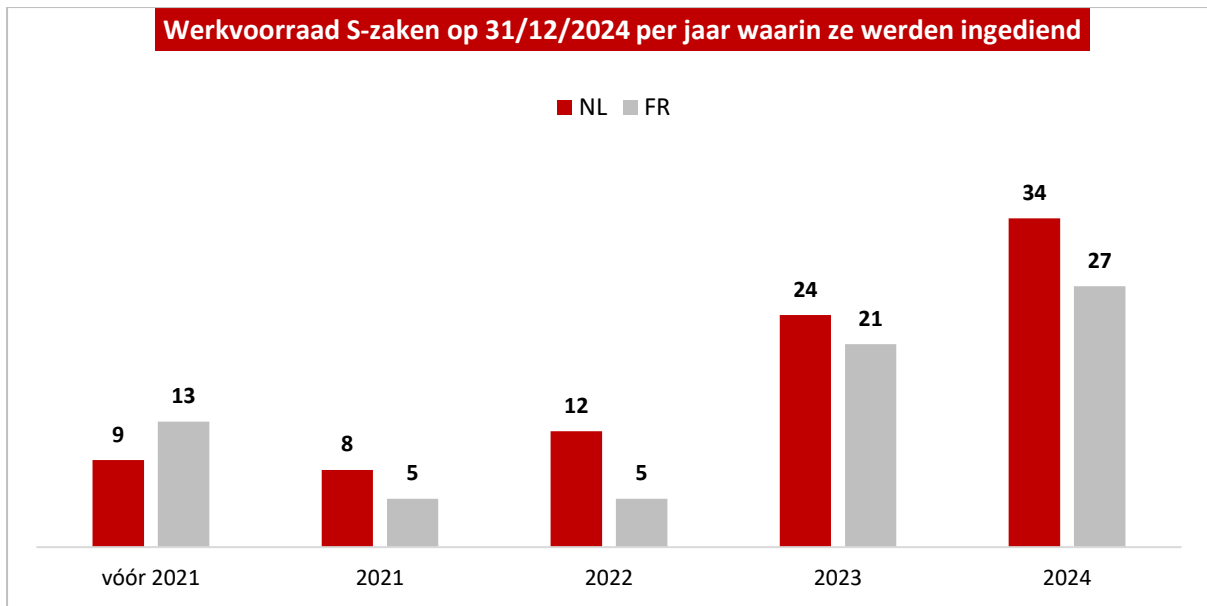
Figuur 49

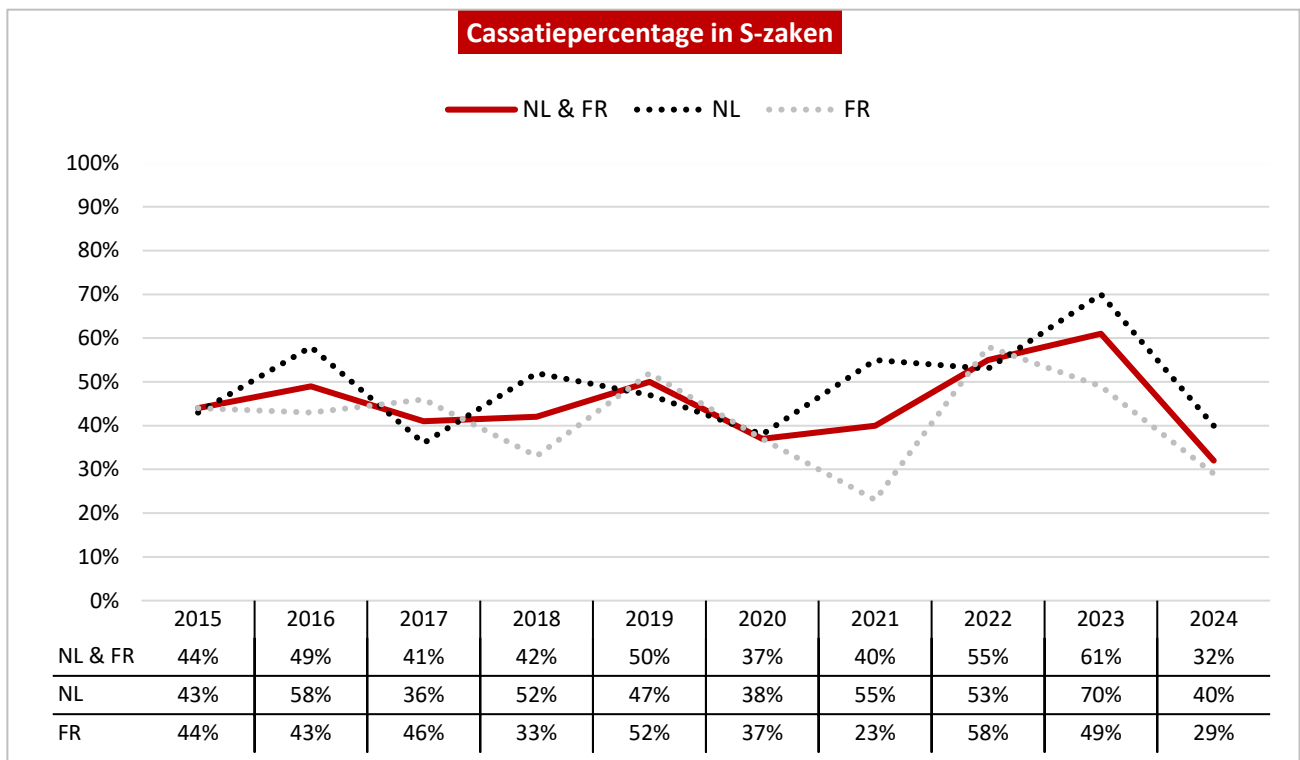
Figuur 50

Figuur 51

Figuur 52

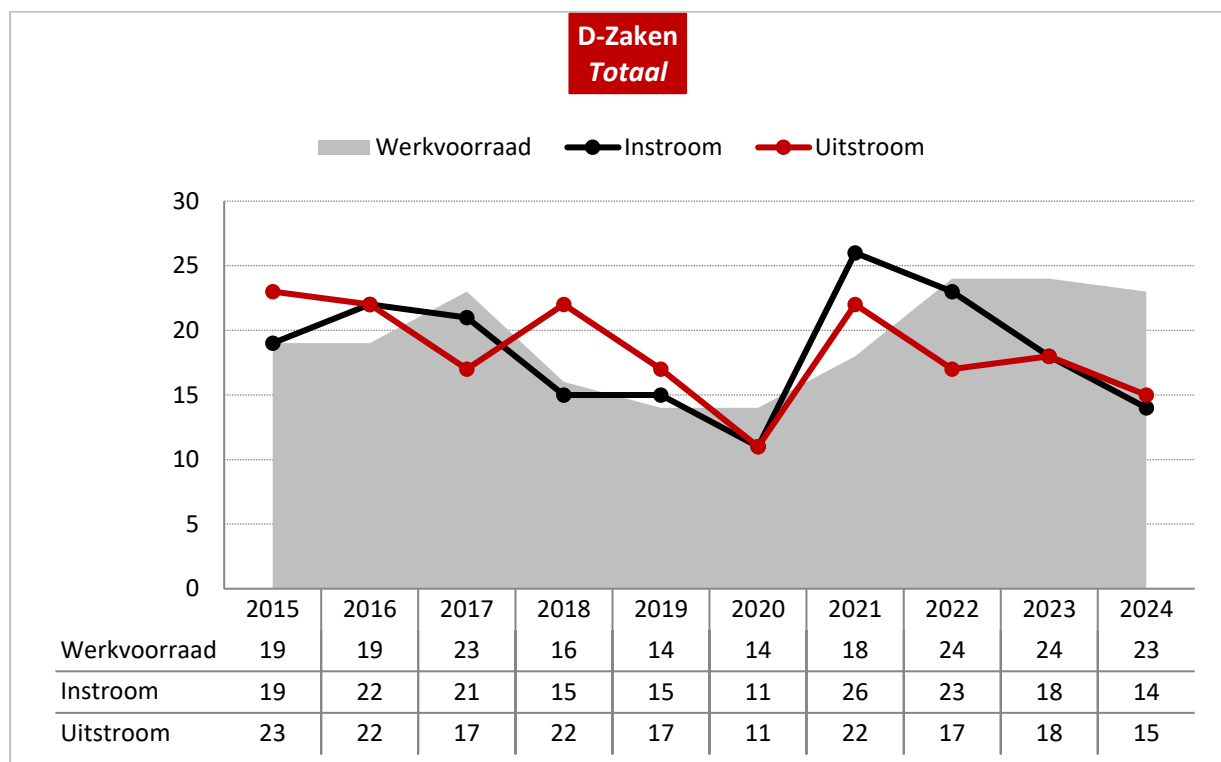
Figuur 53

Evolutie van het cassatiepercentage in S-zaken per arbeidshof

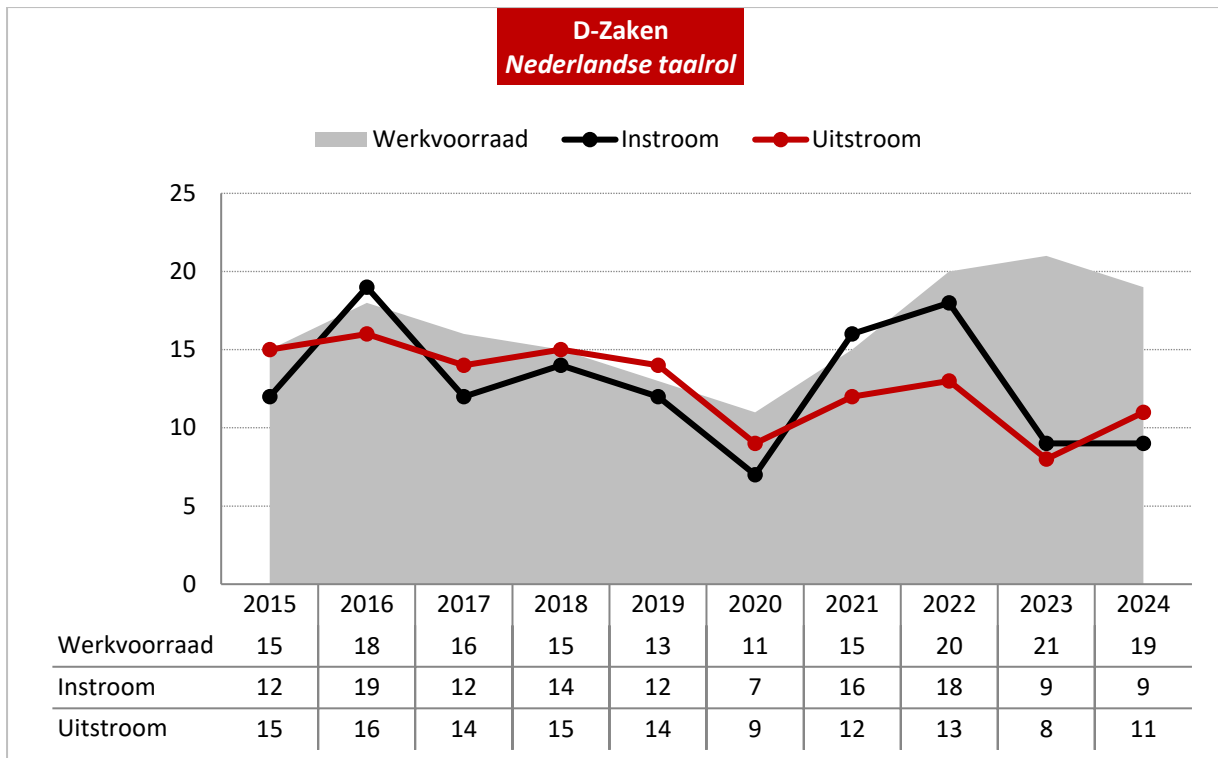
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Arb.h. Antw.	41%	63%	33%	67%	42%	54%	58%	44%	23%	18%
Arb.h. Brussel NL	47%	56%	65%	33%	45%	30%	60%	55%	20%	75%
Arb.h. Brussel FR	44%	47%	30%	35%	32%	21%	4%	50%	27%	26%
Arb.h. Gent	42%	50%	20%	31%	56%	56%	44%	64%	94%	33%
Arb.h. Luik	43%	36%	63%	41%	61%	38%	22%	62%	68%	23%
Arb.h. Bergen	52%	71%	44%	33%	78%	67%	78%	50%	25%	44%

Figuur 54

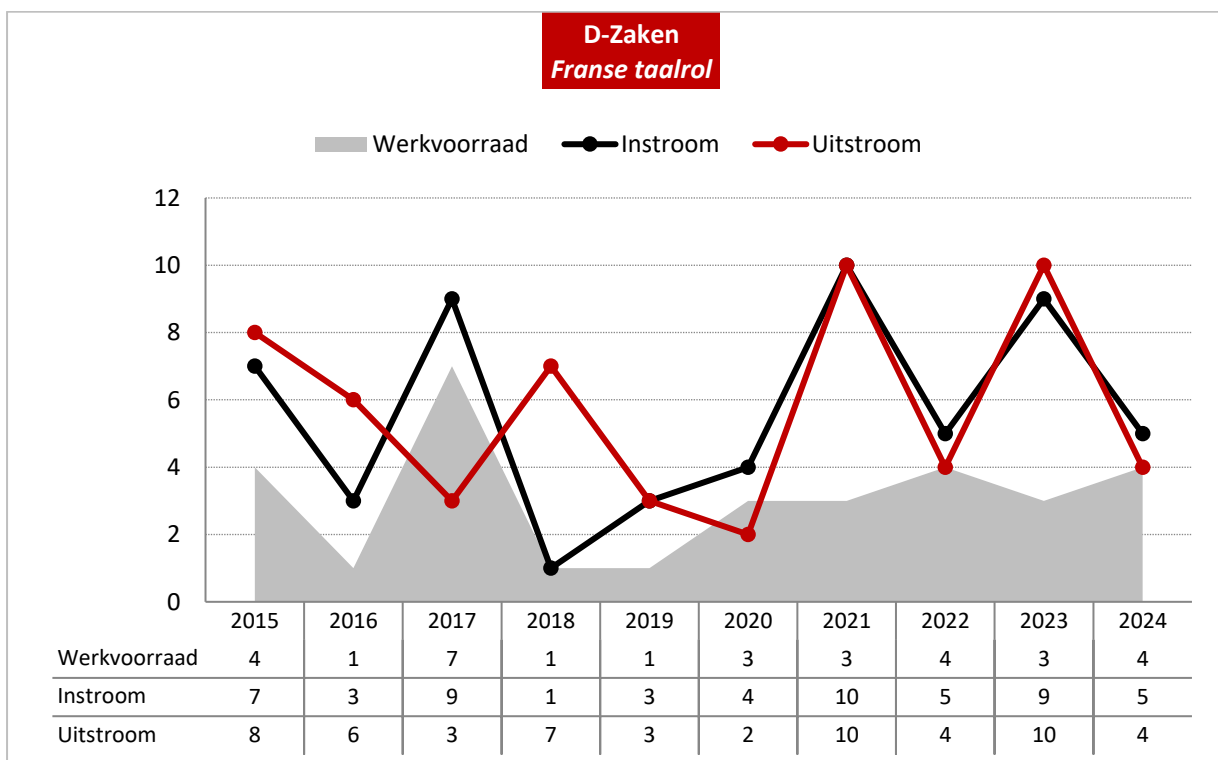
F. Tuchtzaken (D)

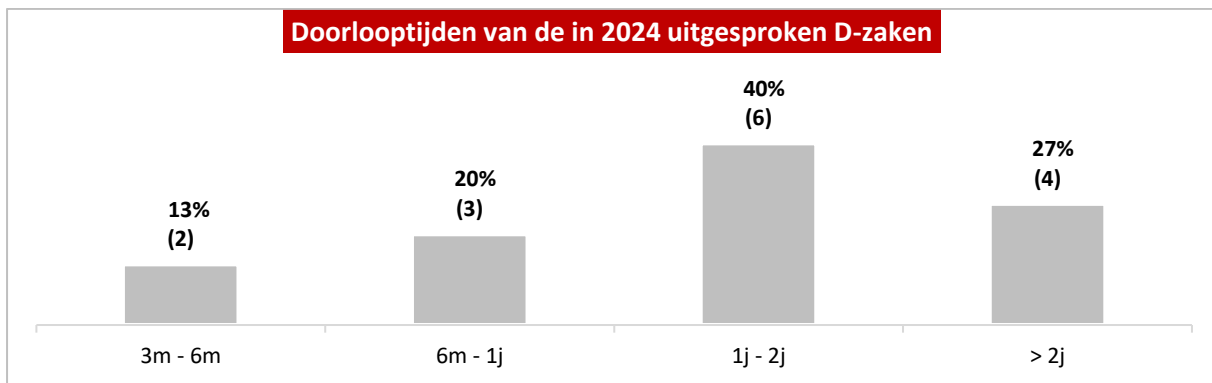
Figuur 55

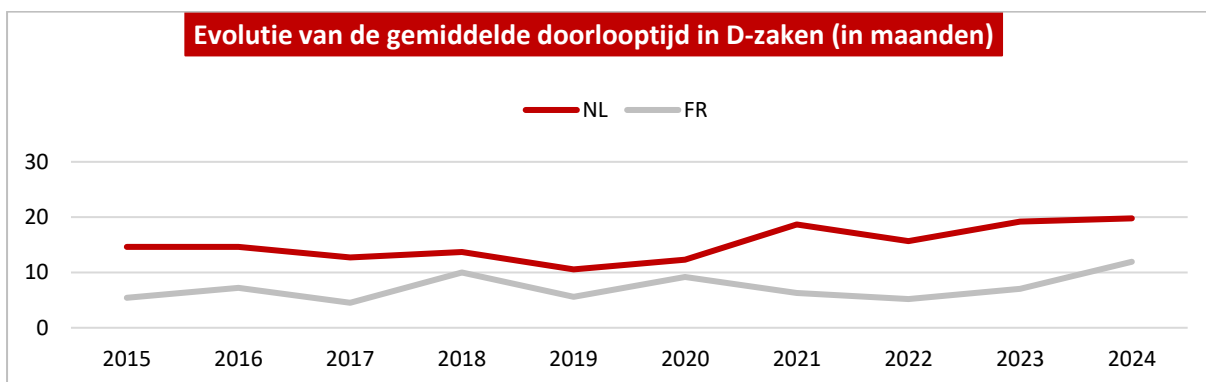
Figuur 56

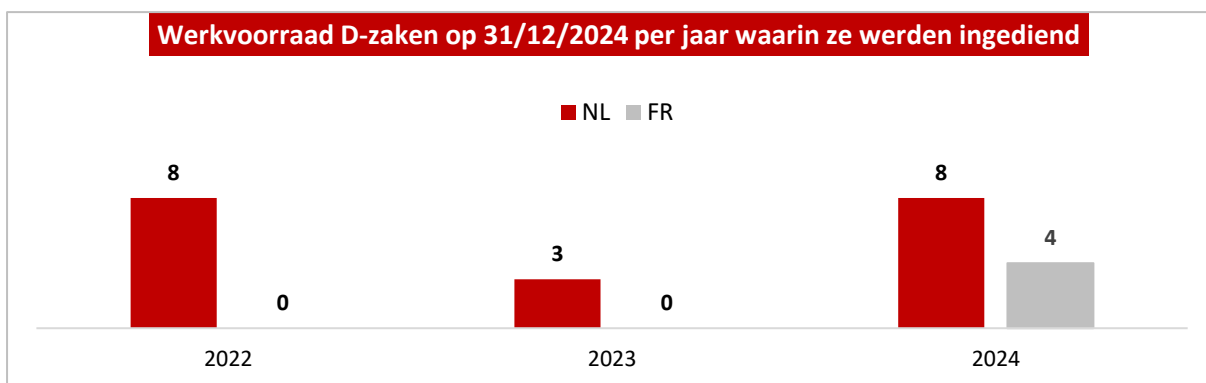
Figuur 57

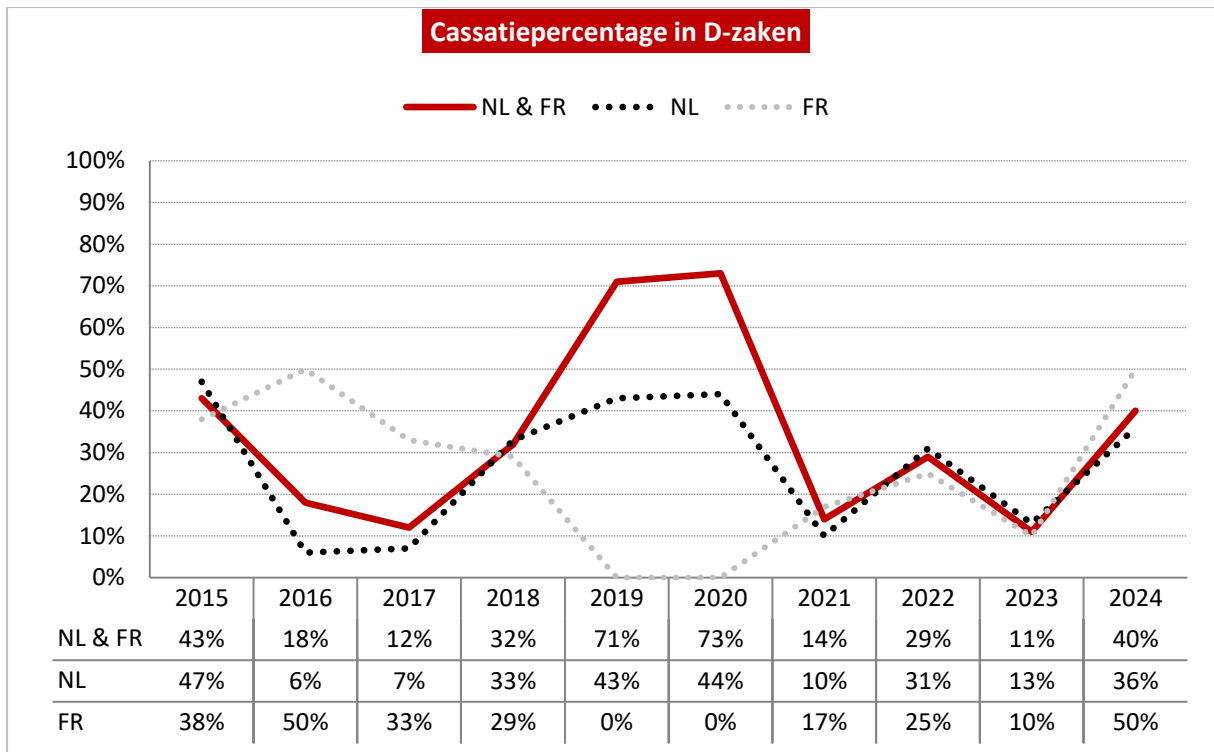
Figuur 58

Figuur 59

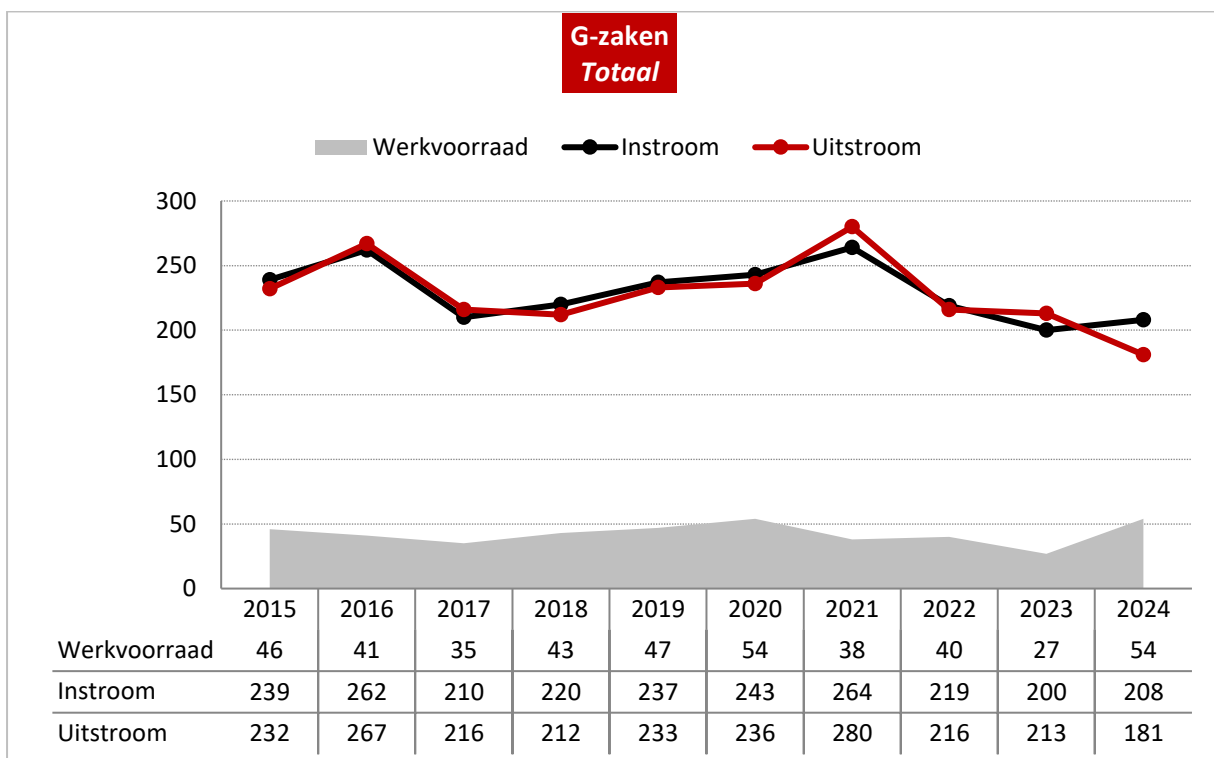

Figuur 60

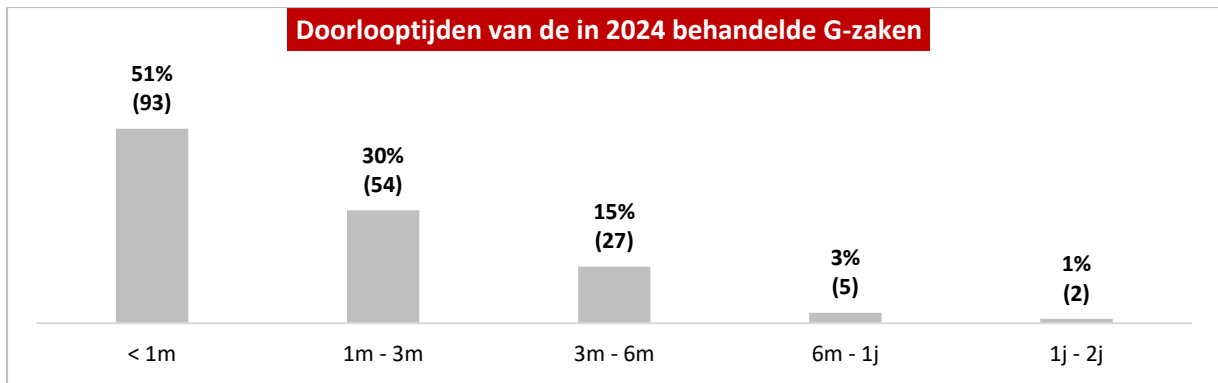

Figuur 61

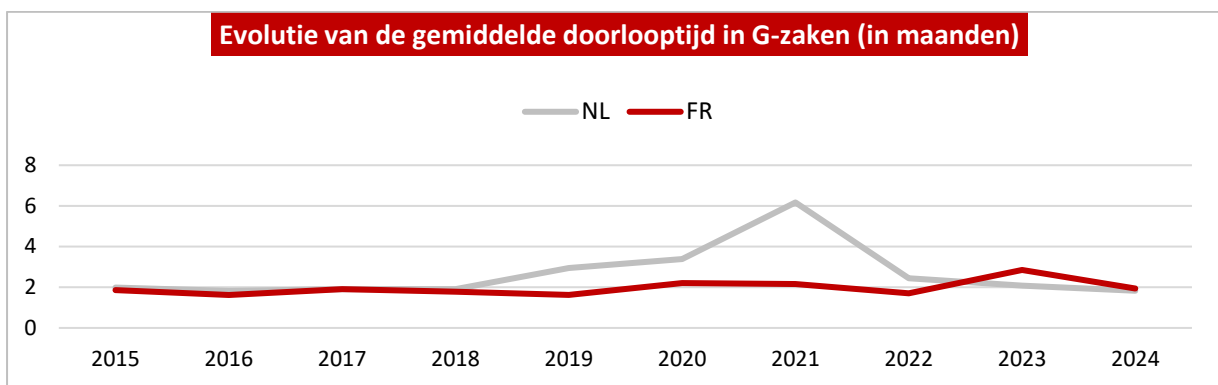
G. Rechtsbijstand (G)

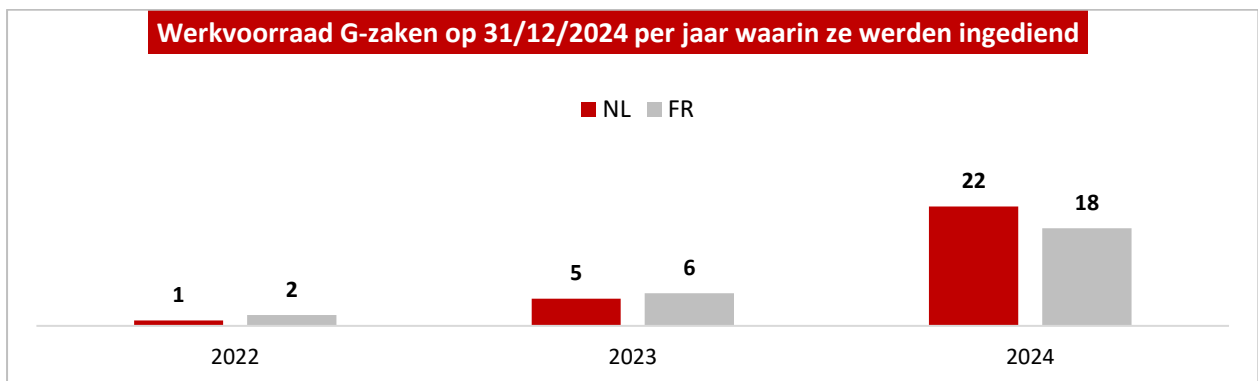
Figuur 62

Figuur 63

Figuur 64

Figuur 65

H. Onttrekkingen en wrakingen

Evolutie van de onttrekkingsvorderingen

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal arresten	62	19	151	65	32	76	43	33	28	36
Aantal onttrekkingen	39	6	111	27	10	60	25	23	20	16

Figuur 66

Evolutie van de wrakingsvorderingen

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aantal arresten	10	13	15	10	23	22	13	22	14	16
Aantal wrakingen	1	1	0	1	2	0	1	1	0	2

Figuur 67

I. Conclusies van het Parket

Schriftelijke conclusies in 2024 per materie en taalrol³¹

	Totaal		NL		FR	
C-zaken	147	31%	95	35%	52	26%
F-zaken	98	64%	58	58%	40	77%
P-zaken	85	5%	30	3%	55	7%
S-zaken	34	46%	8	32%	26	53%
D-zaken	2	13%	0	0%	2	50%

Figuur 68

³¹ Deze tabel toont het aantal conclusies en de verhouding van dit aantal tot het totaal aantal arresten per type dossier en taalrol.

A photograph of a classical interior hallway with a red overlay containing text. The hallway features white columns, a wooden door, and a bust of a woman's head in profile. The red overlay is a solid rectangle covering the center of the image.

EEN SELECTIE VAN
ARRESTEN VAN
HET HOF

EEN SELECTIE VAN ARRESTEN VAN HET HOF

In dit hoofdstuk wordt een selectie van arresten, die in 2024 door het Hof zijn geweest, per materie gepresenteerd.

Een onderscheid wordt gemaakt tussen zogenaamde richtinggevende arresten en overige geselecteerde arresten. De richtinggevende arresten betreffen arresten die van bijzonder belang zijn voor de ontwikkeling van de rechtspraak of voor de interpretatie van bepaalde wettelijke bepalingen, dan wel die van bijzonder sociaal of maatschappelijk belang zijn. Zij maken het voorwerp uit van een meer grondige bespreking en worden in de rechtspraak en de rechtsleer gekaderd. De overige geselecteerde arresten maken het voorwerp uit van een veel kortere bespreking, die zich beperkt tot de algemene regel die het Hof in het arrest heeft geformuleerd.

In de elektronische versie van het jaarverslag, te vinden op de website van het Hof³² en via Stradalex³³, kan de volledige tekst van de samengevatte arresten worden geraadpleegd door middel een hyperlink bij elk arrest naar Juportal, opgenomen in het rolnummer van elk arrest.

Het Hof van Cassatie wordt hierna kortweg ook als “het Hof” (met hoofdletter) vermeld. Het “hof” (met kleine letter) verwijst naar het hof van beroep of het arbeidshof dat de bestreden beslissing heeft gegeven.

De in dit hoofdstuk opgenomen samenvattingen vormen geen authentieke uitlegging van de samengevatte arresten en binden het Hof niet.

I. Richtinggevende arresten

Burgerlijk recht

Richtlijn Productaansprakelijkheid – Objectieve aansprakelijkheid wegens in het verkeer brengen van een gebrekkig product – Maximumharmonisatie – Gemeenrechtelijke buitencontractuele foutaansprakelijkheid – Andere inhoudelijke grondslag

Arrest van 14 maart 2024 (C.23.0100.N) met conclusie van advocaat-generaal E. Herregodts

Deze zaak betreft de vraag of en in hoeverre het specifieke objectieve aansprakelijkheidsstelsel dat werd ingevoerd door de Richtlijn Productaansprakelijkheid,³⁴ omgezet in de Belgische rechtsorde door de Wet Productaansprakelijkheid,³⁵ zich ertegen verzet dat de benadeelde van een in het verkeer gebracht gebrekkig product ten aanzien van de producent of leverancier schadevergoeding vordert op grond van de gemeenrechtelijke buitencontractuele foutaansprakelijkheid.

De feiten die aan de basis van deze zaak liggen, zijn als volgt. Op 3 november 2014 werden een man en zijn dochtertje het slachtoffer van een schadegeval bij het gebruik van een keukentoestel “Thermomix TM31”. Tijdens het mixen van hete soep in de woning van de man sprong het deksel van de mengbeker open, waardoor

³² <https://hofvancassatie.be/nl/jaarverslagen>

³³ <http://www.stradalex.com>

³⁴ Richtlijn 85/374/EEG van de Raad van 25 juli 1985 betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen der lidstaten inzake de aansprakelijkheid voor producten met gebreken, *Pb.* 1985, L 210, 29.

³⁵ Wet van 25 februari 1991 betreffende de aansprakelijkheid voor producten met gebreken, *BS* 22 maart 1991.

een grote hoeveelheid vloeistof op de man en zijn dochttertje terechtwam, die brandwonden opliepen. De kok van de man had het product aangekocht bij de leverancier, zodat de benadeelden derden waren ten opzichte van de leverancier of producent. Op 19 augustus 2019 vorderden de benadeelden ten aanzien van de producent en de leverancier vergoeding van de schade veroorzaakt door het gebrekkige product, op grond van artikel 1382 Oud Burgerlijk Wetboek. Zij baseerden hun vordering niet op de productaansprakelijkheid, aangezien de driejarige verjaringstermijn om op die grond een vordering in te stellen, die begint te lopen na kennis van de schade, het gebrek en de identiteit van de producent, reeds was verstreken.³⁶

In het bestreden arrest van 13 oktober 2022 kende het hof van beroep te Gent de vordering toe en veroordeelde de producent en leverancier in solidum tot vergoeding van de schade. Volgens het hof van beroep was voldoende bewezen dat het schadegeval was veroorzaakt door een gebrek in de constructie van het toestel. Het hof van beroep oordeelde dat zowel de producent, door het op de markt brengen van een gebrekkig product, als de leverancier, door het verkopen van dit product, de algemene zorgvuldigheidsnorm hadden miskend en hierdoor een fout hadden begaan die de oorzaak was van de schade.

In zijn arrest van 14 maart 2024 vernietigt het Hof – op gelijklopende conclusie van de advocaat-generaal – dit arrest. Het Hof oordeelt dat zodra de inhoudelijke grondslag van de aansprakelijkheid louter erin bestaat dat een gebrekkig product in het verkeer werd gebracht en schade heeft veroorzaakt, de producent en de leverancier slechts aansprakelijk kunnen worden gesteld en de benadeelde slechts vergoeding kan verkrijgen binnen de voorwaarden van het objectieve aansprakelijkheidsstelsel van de Wet Productaansprakelijkheid. Dit stelsel laat de buitencontractuele foutaansprakelijkheid slechts onverlet voor zover de aansprakelijkheid op een andere inhoudelijke grondslag berust, dit is op een onrechtmatige daad die niet louter erin bestaat een gebrekkig product in het verkeer te hebben gebracht. De appelrechter die de producent en de leverancier veroordeelt tot vergoeding van de schade wegens een gedraging die in niets anders bestaat dan het in het verkeer brengen of leveren van een gebrekkig product en zonder na te gaan of is voldaan aan de voorwaarden van de Wet Productaansprakelijkheid, verantwoordt zijn beslissing dus niet naar recht, ook al noemt hij die gedraging formeel ‘onzorgvuldig’ of ‘een fout’.

Met dit arrest verwerpt het Hof het zogenaamde pretoriaans regime van quasi objectieve aansprakelijkheid, ontwikkeld in de lagere rechtspraak, dat de foutaansprakelijkheid van de producent of leverancier wegens ‘onzorgvuldigheid’ aanvaardt op basis van de enkele vaststelling dat deze een gebrekkig product op de markt heeft gebracht. Volgens dit regime maakt het in het verkeer brengen van een gebrekkig product op zich dus reeds een onrechtmatige daad uit, ook al staat niet vast dat de betrokkene het gevaar of het gebrek kende of had moeten kennen en had moeten vermijden.³⁷ Op die manier kan in bepaalde gevallen een hoger beschermingsniveau worden geboden aan de benadeelde: enerzijds wordt de bewijslast voor hem verlaagd, doordat hij geen onrechtmatige daad in concreto moet aantonen, maar anderzijds kan hij ontsnappen aan de dwingende voorwaarden waaraan de toepassing van het stelsel van productaansprakelijkheid is onderworpen (met name de beperktere mogelijkheid om – naast of in plaats van de producent – de leverancier of invoerder aan te spreken,³⁸ de franchise bij vergoeding van zaakschade³⁹ of de kortere termijnen⁴⁰).

Deze pretoriaanse verruiming van de buitencontractuele foutaansprakelijkheid tot een quasi objectieve aansprakelijkheid is evenwel onverenigbaar met de uitleg die het Hof van Justitie geeft aan artikel 13 Richtlijn Productaansprakelijkheid. Dit artikel bepaalt dat “deze richtlijn de rechten die de gelaedeerde ontleent aan het recht inzake contractuele of buitencontractuele aansprakelijkheid onverlet laat.”⁴¹ Het Hof van Justitie oordeelt

³⁶ Art. 12, § 2, Wet Productaansprakelijkheid; art. 10 Richtlijn Productaansprakelijkheid.

³⁷ BOCKEN, H. ‘Buitencontractuele aansprakelijkheid voor gebrekkige producten’ in *Bijzondere overeenkomsten*, Kluwer, 2008, 346-352, nr. 13-18; BOCKEN H. en BOONE I. m.m.v. KRUIHOF M., *Inleiding tot het schadevergoedingsrecht*, die Keure, 2014, nr. 311; BOONE I. en GUILIAMS S., ‘Productaansprakelijkheid en productveiligheid’ in TILLEMANN B. en TERRY E. (ed.), *Handels- en economisch recht*, Deel 1, *Ondernemingsrecht*, Vol. B, in *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, XIII, Kluwer, 2011, nr. 1896; PIRE V. en NICAISE C., ‘Développements récents en matière de sécurité des produits et des services (lois du 4 avril 2001 et du 18 décembre 2002) et en matière du fait des produits défectueux’, *RGAR* 2004, nr. 13.794, randnr. 41; SAMOY I. en BORUCKI C., ‘La responsabilité du fabricant du fait des produits défectueux. Rapport belge’ in DUBUISSON B. en JOURDAIN P. (ed.), *Les responsabilités et les garanties du vendeur en droit belge et en droit français*, Larcier, 2024, 856, nr. 2, voetnoot 5; VAN OMMESLAGHE P., *Les obligations*, II/2 in *De Page Traité de droit civil belge*, Bruylant, 2013, 1718, nr. 1163.

³⁸ Art. 4 Wet Productaansprakelijkheid; art. 3 Richtlijn Productaansprakelijkheid.

³⁹ Art. 11 Wet Productaansprakelijkheid; art. 9 Richtlijn Productaansprakelijkheid.

⁴⁰ Art. 12 Wet Productaansprakelijkheid; art. 10 en 11 Richtlijn Productaansprakelijkheid.

⁴¹ Deze bepaling is omgezet in art. 13 Wet Productaansprakelijkheid.

in drie kernarresten van 25 april 2002,⁴² waarnaar het Hof in zijn arrest van 14 maart 2024 ook verwijst, dat het hoofddoel van de richtlijn erin bestaat, door middel van een maximumharmonisatie, de verschillen weg te werken tussen nationale aansprakelijkheidsstelsels voor schade veroorzaakt door gebrekkige producten, teneinde de onvervalste mededinging tussen de marktdeelnemers te waarborgen, het vrij verkeer van goederen te vergemakkelijken en verschillen in het niveau van consumentenbescherming te vermijden. Het is de lidstaten niet toegestaan om inzake de door de richtlijn geregelde kwesties strengere maatregelen vast te stellen ter verhoging van het beschermingsniveau van de consumenten. Het Hof van Justitie oordeelt dat artikel 13 van de richtlijn aldus moet worden uitgelegd dat het door de richtlijn ingevoerde stelsel, op grond waarvan de benadeelde schadevergoeding kan vragen wanneer hij de schade, het gebrek van het product en het oorzakelijk verband tussen dit gebrek en de schade bewijst, niet de toepassing uitsluit van andere stelsels van contractuele of buitencontractuele aansprakelijkheid “die op een andere grondslag berusten, zoals de aansprakelijkheid wegens verborgen gebreken of onrechtmatige daad.”

Het becommentarieerde arrest van 14 maart 2024 vindt steun in de rechtsleer, die uit deze rechtspraak van het Hof van Justitie afleidt dat alleen nationale aansprakelijkheden die op een andere inhoudelijke grondslag berusten dan de geharmoniseerde objectieve productaansprakelijkheid onverkort mogen worden gehandhaafd. Die inhoudelijke grondslag is de vaststelling van (1) het bestaan van een bepaald soort schade die (2) werd veroorzaakt door (3) een gebrekkig product dat (4) door de aangesproken persoon in het verkeer werd gebracht. Het volstaat hierbij niet dat de te handhaven nationale aansprakelijkheidsregeling een andere formele of wettelijke grondslag heeft dan de bepalingen van de nationale omzettingwet van de Richtlijn Productaansprakelijkheid. Bij een dergelijke interpretatie zou het resultaat van de richtlijn immers niet kunnen worden bereikt, zoals vereist door artikel 288, derde lid, VWEU. De aanvaarding van een quasi objectieve aansprakelijkheid die formeel is gegrond op de buitencontractuele foutaansprakelijkheid, maar inhoudelijk louter is gegrond op het in het verkeer brengen van een gebrekkig product, zonder dat daaraan nog andere voorwaarden zijn gesteld (met name de verwijtbaarheid van die gedraging), is volgens die rechtsleer dus in strijd met de harmonisatiegraad van de richtlijn.⁴³

Hieruit volgt dat de benadeelde, binnen het geharmoniseerde domein van de Richtlijn Productaansprakelijkheid, slechts een beroep kan doen op de gemeenrechtelijke buitencontractuele foutaansprakelijkheid indien hij daadwerkelijk bewijst dat de aangesprokene zich niet heeft gedragen zoals een normaal zorgvuldig persoon geplaagd in dezelfde omstandigheden, wat impliceert dat deze het risico kende of hoorde te kennen. De voorzienbaarheid van de schade is hierbij essentieel. De aangesprokene handelt onzorgvuldig indien hij, gelet op een redelijkerwijze voorzienbaar risico, niet de gepaste voorzorgsmaatregelen neemt om het risico te beperken.⁴⁴ Een rechter kan de producent die een gebrekkig product op de markt brengt dus slechts voor die gedraging aansprakelijk stellen op grond van de gemeenrechtelijke foutaansprakelijkheid indien hij vaststelt dat de producent het gebrek ook kende of hoorde te kennen (wat niet vereist is voor zijn objectieve aansprakelijkheid op grond van de Richtlijn Productaansprakelijkheid). Deze verwijtbaarheid zorgt ervoor dat die aansprakelijkheid op meer berust dan alleen de inverkeerstelling van een gebrekkig product en maakt deze geoorloofd. Niets belet de rechter daarnaast om vast te stellen dat de producent (ook) een andere onrechtmatige daad te verwijten is dan de inverkeerstelling van een gebrekkig product, zoals een conceptiefout, fabricagefout, instructiefout of een fout gedurende de productbewaking, maar dan moet de benadeelde deze gedraging bewijzen.

⁴² HvJ 25 april 2002, C-52/00, *Commissie t. Frankrijk*, [ECLI:EU:C:2002:252](#), C-154/00, *Commissie t. Griekenland*, [ECLI:EU:C:2002:254](#) en C-183/00, *González Sánchez*, [ECLI:EU:C:2002:255](#); bevestigd in HvJ 10 januari 2006, C-402/03, *Skov*, [ECLI:EU:C:2006:6](#); HvJ 4 juni 2009, C-285/08, *Moteurs Leroy Somer*, [ECLI:EU:C:2009:351](#); HvJ 24 november 2022, C-691/21, *Caffi en Aviva assurances*, [ECLI:EU:C:2022:926](#).

⁴³ KRUITHOF, M. ‘Wie is aansprakelijk voor schade veroorzaakt door onveilige producten?’ in CLAEYS I. en STEENNOT R. (ed.), *Aansprakelijkheid, veiligheid en kwaliteit*, Kluwer, 2015, 171, nr. 44, 173-174, nr. 48 en 189-194, nr. 70-76. Zie ook DELEU A., ‘Section 4. La responsabilité du fait des produits défectueux’ in *Manuel de la vente*, Kluwer, 2010, nr. 630 en 632; RIEHM T., ‘Produits défectueux: quel avenir pour les droits communs? L’influence communautaire sur les droits français et allemand’, *Recueil Dalloz* 2007, 2749, nr. 21-27; TANGHE J. en DE BRUYNE J., ‘Software aan het stuur. Aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door autonome motorrijtuigen’ in VANSWEEVELT T. en WEYTS B. (ed.), *Nieuwe risico’s in het aansprakelijkheids- en verzekeringsrecht*, Intersentia, 2018, 22-24, nr. 36-37; TERRY E., ‘Draagwijdte maximum harmonisatie richtlijn productaansprakelijkheid 85/374/EEG’, *DCCR* 2009, 178; VERHOEVEN D., *Productaansprakelijkheid en productveiligheid*, Intersentia, 2018, 288, nr. 290-291 en 305, nr. 305; WUYTS D., ‘Productaansprakelijkheid: een Richtlijn voor (n)iets?’, *TBBR* 2008, 9, nr. 6.

⁴⁴ BOCKEN, H. ‘Buitencontractuele aansprakelijkheid voor gebrekkige producten’ in *Bijzondere overeenkomsten*, Kluwer, 2008, 349, nr. 15; SAMOY I. en BORUCKI C., ‘La responsabilité du fabricant du fait des produits défectueux. Rapport belge’ in DUBUISSON B. en JOURDAIN P. (ed.), *Les responsabilités et les garanties du vendeur en droit belge et en droit français*, Larcier, 2024, 856, nr. 2; VERHEYEN T., ‘Foutaansprakelijkheid voor producten met gebreken’ (noot onder Antwerpen 25 april 2018), *NJW* 2018, 592-593.

Ten slotte vindt het besproken arrest van 14 maart 2024 aansluiting in de Franse cassatierechtspraak. In een aantal belangrijke arresten oordeelde het Franse Hof van Cassatie immers, in het licht van de vermelde arresten van het Hof van Justitie, dat het regime van objectieve aansprakelijkheid voor producten met gebreken de toepassing van andere nationale stelsels van contractuele en buitencontractuele aansprakelijkheid slechts onverlet laat op voorwaarde dat zij op een andere grondslag rusten dan een gebrek aan veiligheid van het betwiste product. Zodra de benadeelde geen andere fout aantoot dan een gebrek aan veiligheid van het product, moeten noodzakelijk de voorwaarden van de omzettingwet van de Richtlijn Productaansprakelijkheid worden nageleefd opdat de producent en leverancier aansprakelijk kunnen worden gesteld en de benadeelde schadevergoeding kan verkrijgen.⁴⁵

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240314.1N.2)

Eigendom – Onroerende zakelijke rechten – Conflicterend zakelijk recht – Voorrechten en hypotheken – Overschrijving op het hypotheekkantoor – Tegenstelbaarheid aan derden – Begrip derde

Arrest van 4 oktober 2024 (C.23.0411.N) met conclusie van advocaat-generaal met opdracht F. Vroman

De feiten die aan het arrest ten grondslag liggen, kunnen als volgt worden samengevat. De eiseres kocht op 16 maart 2011 verschillende percelen grond van de curator van de onbeheerde nalatenschap van X, overleden op 4 juli 1957. De verweerders beweren echter eigenaar te zijn van een aantal van die percelen ingevolge een notariële schenkingsakte verleden op 4 februari 1994 en overgeschreven op het toenmalige hypotheekkantoor op 24 februari 1994. Volgens de bewoordingen van de schenkingsakte behoorden de geschonken percelen toe aan de schenkers (de ouders van de verweerders) ingevolge een onderhandse akte van verkrijgende verjaring.

De appelrechter beslecht het eigendomsconflict tussen de eiseres en de verweerders in het voordeel van de verweerders. Volgens de appelrechter moet de eiseres zich in het licht van artikel 1 Hypotheekwet de schenkingsakte, die dateert van vóór de koopakte en die als eerste werd overgeschreven op het toenmalige hypotheekkantoor, laten tegenwerpen.

Het Hof vernietigt de beslissing van de appelrechter.

Overeenkomstig artikel 1, eerste lid, Hypotheekwet (zie thans art. 3.30, § 2 BW) kan men zich tegen “derden die zonder bedrog gecontracteerd hebben” niet beroepen op een akte onder de levenden, om niet of onder bezwarende titel, tot overdracht van onroerende zakelijke rechten, zolang die akte niet is overgeschreven in een daartoe bestemd register op het hypotheekkantoor.

De verweerders beweren derden te zijn in de zin van artikel 1, eerste lid, Hypotheekwet. Zij hebben de eigendom via schenking verkregen van hun ouders die de eigendom via verkrijgende verjaring (dit wil zeggen op oorspronkelijke wijze) hebben verkregen. Hun eigendomsrecht conflicteert met dat van de eiseres die de eigendom via koop verkregen heeft van de curator van de onbeheerde nalatenschap van X. De conflicterende zakelijke rechten van de verweerders en de eiseres zijn aldus niet te herleiden tot dezelfde rechtsvoorganger.

De vraag rijst of aan de verweerders, die als eersten te goeder trouw hun schenkingsakte hebben laten overschrijven, met toepassing van artikel 1, eerste lid, Hypotheekwet voorrang moet worden verleend boven de eiseres.

Het Hof bevestigt in het arrest van 4 oktober 2024 zijn rechtspraak m.b.t. het begrip “derden die zonder bedrog gecontracteerd hebben”. Het gaat om zij die niet bij de bedoelde akten betrokken waren en die hetzij een conflicterend zakelijk recht hebben verworven op de goederen waarop de bedoelde akten betrekking hebben, hetzij op die goederen hun verhaalsrechten tegen hun schuldenaar hebben vervolgd.⁴⁶ De overschrijving heeft

⁴⁵ Cass.fr. 15 mei 2007, nr. 05-17.947, *JCP* 2007, I, 185, nr. 7 en *RTDC* 2007, 580; Cass.fr. 26 mei 2010, nr. 08-18.545, *RTDC* 2010, 790 en *JCP* 2010, nr. 41; Cass.fr. 17 maart 2016, nr. 13-18.876, *D* 2017, 33 en *RTDC* 2016, 646; Cass.fr. 15 november 2023, nr. 22-21174; goedkeurend: JOURDAIN P., “La responsabilité du fabricant du fait des produits défectueux. Rapport français” in DUBUISSON B. en JOURDAIN P. (ed.), *Les responsabilités et les garanties du vendeur en droit belge et en droit français*, Larcier, 2024, 913-914.

⁴⁶ Cass. 5 juli 1901, *Pas.* 1901, 315; Cass. 23 maart 1956, *AC* 1956, 612, *Pas.* 1956, 783; Cass. 8 april 1957, *AC* 1957, 670, *Pas.* 1957, 970; Cass. 2 februari 1961, *Pas.* 1961, 591; Cass. 5 maart 1982, *AC* 1981-1982, 837, *Pas.* 1982, 803, [ECLI:BE:CASS:1982:ARR.19820305.1](#); Cass. 13 november 2003, C.01.0450.N, *AC* 2003, 2098, *Pas.* 2003, 1810, [ECLI:BE:CASS:2003:ARR.20031113.10](#); Cass. 8 mei 2015, C.14.0248.N, *AC* 2015, 1193, *Pas.* 2015, 1169, [ECLI:BE:CASS:2015:ARR.20150508.4](#); Cass. 14 mei 2020, F.18.0162.N, *AC* 2020, 1113, *Pas.* 2020, 958, [ECLI:BE:CASS:2020:ARR.20200514.1N.7](#).

tot gevolg dat derden met een conflicterend recht vanaf dat ogenblik niet meer hun goede trouw kunnen inroepen.⁴⁷

Het Hof voegt daar in het arrest van 4 oktober 2024 voor het eerst aan toe dat derden die een conflicterend zakelijk recht hebben verworven op de goederen waarop de bedoelde akten betrekking hebben, slechts beschermd worden door het voorschrift van artikel 1, eerste lid, Hypotheekwet voor zover hun zakelijk recht is terug te voeren tot dezelfde rechtsvoorganger als die waarvan de verkrijger waarmee de derde in conflict treedt, zijn zakelijk recht afleidt.⁴⁸

Artikel 1, eerste lid, Hypotheekwet beslecht aldus enkel het conflict tussen zakelijke rechten die te herleiden zijn tot dezelfde rechtsvoorganger. Alleen dan wordt met toepassing van artikel 1, eerste lid, Hypotheekwet voorrang verleend aan degene die als eerste te goeder trouw zijn titel heeft laten overschrijven.

In geval van een conflict tussen zakelijke rechten die niet zijn te herleiden tot dezelfde rechtsvoorganger, wordt daarentegen niet noodzakelijk voorrang verleend aan degene die als eerste te goeder trouw zijn titel heeft laten overschrijven. In dat geval moet de rechter bepalen wie de ware eigenaar is en is de datum van de overschrijving niet relevant.⁴⁹

De bescherming van artikel 1, eerste lid, Hypotheekwet geldt met andere woorden enkel voor derden die hun zakelijk recht afleiden van een rechtsvoorganger die dubbel beschikt heeft over het goed ten voordele van (een rechtsvoorganger van) de andere verkrijger waarmee het zakelijk recht van de derde conflicteert.

De bescherming van artikel 1 Hypotheekwet is dus niet zo uitgebreid als de bescherming van artikel 2279 Oud Burgerlijk Wetboek op grond waarvan voor roerende goederen bezit geldt als titel (zie thans art. 3.28, § 1 BW), maar vormt eerder de tegenhanger van oud artikel 1141 Oud Burgerlijk Wetboek op grond waarvan bij een dubbele beschikking voorrang moet worden verleend aan degene die als eerste te goeder trouw in het werkelijk bezit van het goed werd gesteld.⁵⁰

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241004.1N.1)

Verplichtingen van ziekenhuizen en artsen – Nosocomiale infecties – Inspanningsverbintenis of resultaatsverbintenis – Uitlegging van de overeenkomsten – Omvang van het toezicht van het Hof

Arrest van 7 november 2024 ([C.17.0195.F](#))

Voor een goed begrip van het geschil kan de zaak als volgt worden samengevat. De eiser in cassatie, die was opgenomen in de diensten van verweersters verzekerde, is het slachtoffer geworden van een nosocomiale infectie. Hij vordert van de verweerster de vergoeding van zijn schade. De eiseres doet hetzelfde voor de uitgaven die zij voor de eiser heeft moeten doen. Voor de feitenrechtters werd niet betwist dat het ziekenhuis de nodige maatregelen moest nemen om nosocomiale infecties te voorkomen. Het debat heeft zich gericht op de aard van die verbintenis. De omschrijving ervan is van belang voor de bewijsvoering: indien het om een resultaatsverbintenis gaat, kan het ziekenhuis alleen al door het bewijs van een infectie aansprakelijk gesteld worden, tenzij het aantoont dat die infectie aan een vreemde oorzaak te wijten is; indien het om een inspanningsverbintenis gaat, moet de eisende partij de fout van het ziekenhuis aantonen. Het hof van beroep heeft in die zin uitspraak gedaan. Na te hebben geoordeeld dat de eiser het door hem aangevoerde verzuim van de hygiëneregels door het ziekenhuis niet aantoonde, heeft het hof van beroep zijn vordering tot schadevergoeding verworpen.

Door de verbintenis te omschrijven als een inspanningsverbintenis, heeft het hof van beroep zich bij een – overheersende – fractie van de rechtspraak aangesloten.⁵¹ Die auteurs baseren hun argumenten hoofdzakelijk

⁴⁷ Cass. 26 april 2012, C.11.0143.N, AC 2012, 1090, Pas. 2012, 922, [ECLI:BE:CASS:2012:ARR.20120426.3](#).

⁴⁸ DELVA W., *Voorrechten en Hypotheken*, Story-Scientia, 1973, 25; DE LEVAL G., GENIN A., PONCELET R. en RENARD-DECLAIRFAYT M., *Rép. Not.*, deel X, Les Sûretés, Boek 1, Larcier, 1987, nr. 356 en nr. 362; VERHEYE, B., *Onroerende registerpubliciteit*, die Keure, 2021, 319-320.

⁴⁹ DE LEVAL G., GENIN A., PONCELET R. en RENARD-DECLAIRFAYT M., *Rép. Not.*, deel X, Les Sûretés, Boek 1, Larcier, 1987, nr. 360; VERHEYE B., *Onroerende registerpubliciteit*, die Keure, 2021, 319.

⁵⁰ VAN DEN BERGH, B., 'Over de *versus dominus*, de verkoper van andermans zaak en de koper zonder eigendomsrecht: een geval van stellionaat', *TBBR* 2010, 239; DE CLERCQ, M., 'Commentaar bij artikel 1 Hyp.W' in FRANCOIS P. (ed.), *Comm. Voorr.*, Kluwer, 2017, 34; VERHEYE B., *Onroerende registerpubliciteit*, die Keure, 2021, 319-320; STORME M.E. en JANSEN R., 'Het rechtmatig vertrouwen als correctief op beschikkingsonbevoegdheid' (noot onder Cass. 22 januari 2021), *TBBR* 2022, (285) 287; CARETTE N. en JANSEN R., *Handboek goederenrecht*, Intersentia, 2022, nr. 357.

⁵¹ Zie m.n. LE COQ M., TISSOT-GUERRAZ F. en DALIGAND L., 'Ces infections dites 'nosocomiales' qui n'en sont pas: le rôle de l'expert en infectiologie nosocomiale', *Rev.fr.dom.corp.* 2008, 287 e.v.; CHRISTIANS G., 'Les infections nosocomiales: conséquence inadmissible ou risque

op de omstandigheid dat nosocomiale infecties door verschillende factoren worden veroorzaakt en deels niet te vermijden zijn. Volgens sommigen⁵² kunnen hygiënemaatregelen dergelijke infecties met slechts 30 pct. terugdringen; 70 pct. ervan zouden dus onvermijdelijk zijn. Dit standpunt is niet onomstreden. Geruggesteund door een bepaalde rechtsleer⁵³, en onder invloed van oude⁵⁴ Franse rechtspraak, hebben de Belgische hoven en rechtbanken⁵⁵ aangenomen dat er een onderscheid is tussen de medische behandeling (die geen gewaarborgd resultaat biedt, aangezien het afhankelijk is van het therapeutisch alea) en het voorkomen van nosocomiale infecties (wat een veiligheidsresultaatsverbintenis is die geen verband houdt met het therapeutisch alea, aangezien ze losstaat van de medische behandeling).

In het verleden heeft het Hof tot twee keer toe⁵⁶ een marginaal toezicht uitgeoefend op de omschrijving van de door de feitenrechters erkende verplichting om nosocomiale infecties te voorkomen. Zo heeft het Hof in een arrest van 5 september 2019⁵⁷ geoordeeld dat “de rechter onaantastbaar beoordeelt of een contractuele verbintenis een inspannings- of resultaatsverbintenis uitmaakt” en dat “het Hof enkel kan nagaan of de rechter uit de feiten die hij vaststelt geen gevolgen trekt die daarmee geen verband houden of op grond daarvan niet kunnen worden verantwoord”. In deze zaak heeft het Hof beslist dat de bestreden beslissing, op grond van de overwegingen die het in zijn arrest weergeeft, haar beslissing naar recht heeft verantwoord en heeft het Hof het middel bijgevolg verworpen.

Op het cassatieberoep van de eisers tegen het arrest van het hof van beroep te Brussel dat hun vordering tot schadevergoeding verwerpt, heeft het Hof in het becommentarieerde arrest van 7 november 2024 voor een andere oplossing gekozen. Het heeft het middel dat kritiek uitoefende op het arrest niet ontvankelijk verklaard, in zoverre het de vordering had verworpen op grond dat de verbintenis van het ziekenhuis een inspanningsverbintenis was. Die beslissing moet in verband worden gebracht met de rechtspraak van het Hof over de uitlegging van overeenkomsten. Immers, wanneer de wet een verbintenis niet als een inspanningsverbintenis of een resultaatsverbintenis omschrijft, wordt de kwestie van de omschrijving van die verbintenis wel degelijk beslecht door een uitlegging van de overeenkomst. Bijgevolg “moet de rechter de aard van de verbintenis bepalen door alle omstandigheden van de zaak in aanmerking te nemen die hem over de gemeenschappelijke bedoeling van de partijen kunnen voorlichten”. Het Hof kan zijn eigen uitlegging niet in de plaats van die van de feitenrechter stellen.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241107.1F.4)

Fiscaal recht

Recht van verdediging – Fiscaal dossier houdende stukken verkregen door inzage strafdossier – Inzagerecht van de belastingplichtige – Taak van de fiscale rechter

Arrest van 30 mei 2024 ([F.22.0031.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal J. Van der Fraenen

Voormeld arrest betreft de vraag in hoeverre het beginsel van de wapengelijkheid de fiscale administratie ertoe verplicht om het gehele administratieve dossier voor te leggen in het kader van een gerechtelijke fiscale procedure.

De administratie putte uit een strafzaak tegen derden bepaalde elementen om een aanvullende aanslag in de personenbelasting te vestigen. Bepaalde delen van het administratief dossier, onder meer delen van het strafdossier, waren niet aan de rechter overgelegd.

inhérent à toute opération?”, *JLMB* 2013, 53; DE CONINCK B., ‘Infections nosocomiales: obligation de moyens ou de résultat?’, *RGAR* 2015, nr. 15169; LANGENAKEN, E., ‘Les infections nosocomiales: un revirement de jurisprudence des juridictions liégeoises’, *Con.M.* 2013, 85.

⁵² Zie DE CONINCK B., ‘Infections nosocomiales: obligation de moyens ou de résultat?’, *RGAR* 2015, nr. 15169, waarin de auteur verwijst naar DIJKHOFFZ W., ‘Ziekenhuisinfecties: de (h)aard van het beestje? Een actuele stand op het gebied van het aansprakelijkheidsrecht met rechtsvergelijkende kanttekeningen’, *Rev.dr.santé* 2005-2006, p. 278, nr. 10; MUYLEAERT P., ‘Les maladies nosocomiales: état de la jurisprudence et questions actuelles’, *Con.M.* 2012, 88.

⁵³ Zie GENICOT G., ‘Faute, risque, aléa, sécurité’, in LELEU Y. (ed.), *Droit médical* (CUP nr. 79), Larcier, 2005, 141-151.

⁵⁴ De Franse wetgever is sindsdien tussengekomen om een vergoedingsregeling vast te stellen. Zie m.n. VINEY G., ‘L’originalité du régime d’indemnisation des risques sanitaires en droit français’, in *Mélanges offerts à Marcel Fontaine*, Larcier, 2003, 858, nr. 9, c).

⁵⁵ Zie o.a. Luik 24 mei 2004, *T.Gez.* 2005-2006, 301.

⁵⁶ Zie [Cass. 12 mei 2023](#), C.22.0209.N, met conclusie van de toenmalig eerste advocaat-generaal R. MORTIER; [Cass. 5 september 2019](#), C.18.0302.N, AC 2019, 1625, *Pas.* 2019, 1550.

⁵⁷ Zie [Cass. 5 september 2019](#), C.18.0302.N, AC 2019, 1625, *Pas.* 2019, 1550.

De belastingplichtige beroept zich op een schending van het algemeen rechtsbeginsel van het recht van verdediging, dat van het recht op tegenspraak en op woord en wederwoord en dat van de wapengelijkheid. Hij beroept zich verder op een schending van artikel 6 EVRM, de artikelen 47, 48 en 52 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en artikel 374 WIB92. Volgens de belastingplichtige kan enkel met opgave van een doelstelling van algemeen belang afbreuk gedaan worden de verplichting van de fiscale administratie om het volledige administratieve dossier waarover zij beschikt voor te leggen.

Er bestaat geen betwisting over het feit dat de waarborgen van artikel 6.1 EVRM van toepassing zijn in fiscale zaken zodra een fiscale procedure aanleiding geeft of kan geven tot een administratieve geldboete of een belastingverhoging met het karakter van een straf als bedoeld in artikel 6.1 EVRM.

Het recht op een eerlijk proces, gewaarborgd door artikel 6.1 EVRM omvat onder meer het beginsel van de wapengelijkheid. Het Hof benadrukt in onderhavig arrest dat dit beginsel van wapengelijkheid, evenmin trouwens als het recht op woord en wederwoord, een algemeen rechtsbeginsel betreft, dat zich onderscheidt van de algemene rechtsbeginselen met betrekking tot de eerbiediging van het recht op verdediging en het recht op een eerlijk proces.⁵⁸

De vraag rijst dan of dit beginsel tot gevolg heeft dat een belastingplichtige in het kader van een gerechtelijke procedure toegang moet kunnen krijgen tot het volledige administratieve dossier, dan wel of de administratie uit dit dossier een selectie kan maken van de stukken die ze relevant acht voor de ondersteuning van de taxatie.

In navolging van een eerder arrest⁵⁹ oordeelt het Hof dat de belastingplichtige in de regel toegang heeft tot alle gegevens behorend tot het administratief dossier, met inbegrip van de stukken die de administratie heeft verkregen door inzage van een strafdossier na machtiging van de bevoegde gerechtelijke overheid.

De administratie kan de toegang tot bepaalde stukken weigeren, wanneer zij vreemd zijn aan de tegen de belastingplichtige gerichte fiscale vervolging. Het is dan aan de belastingplichtige om aannemelijk te maken dat bepaalde stukken noodzakelijk zijn voor de uitoefening van zijn rechten.

Vermits de regels van het gerechtelijk recht van toepassing zijn vanaf de inleiding van de procedure voor de rechtbank van eerste aanleg, gelden de artikelen 736, 737 en 877 Gerechtelijk Wetboek.

De rol van de rechter is hierbij dus belangrijk. Die kan, na te hebben vastgesteld dat de belastingplichtige aannemelijk maakte dat bepaalde niet voorgelegde stukken relevant zijn in het kader van de uitoefening van zijn rechten, de voorlegging van de betrokken stukken bevelen of een sanctie opleggen wegens de miskennis van de rechten van de belastingplichtige.

Belangrijke toevoeging van het arrest van 30 mei 2024 is dat de rechter zijn oordeel dat het recht van verdediging niet werd miskend doordat bepaalde stukken niet werden neergelegd niet moet rechtvaardigen op grond van doelstellingen van algemeen belang.

Het hier besproken arrest moet gezien worden tegen de achtergrond van de rechtspraak terzake van het EHRM, onder meer in de zaak *Chambaz*⁶⁰, waar het Europees Hof oordeelde dat de beklaagde in een strafprocedure in principe toegang moet hebben tot het geheel van het bewijsmateriaal, zowel in zijn nadeel als in zijn voordeel. Beperkingen op dit recht tot toegang tot alle bewijsstukken zijn enkel mogelijk indien ze strikt noodzakelijk zijn ter bescherming, hetzij van vitale nationale belangen, hetzij van fundamentele rechten van derden. Bovendien moet bij deze beperkingen misbruik worden vermeden. Zo moet een verzoek tot bekendmaking van bepaalde stukken onderzocht worden door een onafhankelijke en onpartijdige magistraat, die toegang heeft tot de betrokken bewijsstukken en die met volle rechtsmacht en gedurende de gehele procedure de pertinentie van de niet meegedeelde informatie voor de verdediging kan beoordelen.

Het arrest moet ook gesitueerd worden in het kader van artikel 32 Grondwet dat bepaalt dat ieder het recht heeft elk bestuursdocument te raadplegen of er afschrift van te krijgen, behoudens in de gevallen en onder de voorwaarden bepaald door de wet, het decreet of de regel bedoeld in artikel 134 Grondwet.

Door te bepalen in artikel 32 Grondwet dat elk bestuursdocument, begrip dat volgens de Grondwetgever zeer ruim moet worden geïnterpreteerd, in de regel openbaar is, heeft de Grondwetgever het recht op openbaarheid

⁵⁸ Cf. Cass. 15 juni 2022, P.22.0757.F, [ECLI:BE:CASS:2022:ARR.20220615.2F.6](#).

⁵⁹ Cass. 25 september 2020, C.17.0561.N, AC 2020, 132-133, *Pas*, 2020, 131, [ECLI:BE:CASS:2020:ARR.20200925.1N.10](#)

⁶⁰ EHRM 5 april 2012, [nr. 11663/04](#), *Chambaz t. Zwitserland*,

van bestuursdocumenten ingeschreven als een grondrecht, waarbij de uitzonderingen beperkend moeten worden geïnterpreteerd.⁶¹

Nog kan worden meegegeven dat het Handvest Grondrechten EU (artikelen 47, 48 en 52) eveneens vereist dat een belastingplichtigen in principe toegang moet kunnen krijgen tot alle gegevens en stukken waarop de belastingdienst voornemens is zijn besluit te baseren, alsook tot de stukken waarop het besluit van de belastingdienst niet rechtstreeks is gebaseerd, doch die wel dienstig kunnen zijn bij de uitoefening van het recht van de verdediging, zoals ontlastende bewijsstukken.⁶²

Het Hof van Cassatie stelt evenwel vast dat dit Handvest enkel van toepassing is wanneer de lidstaten het Unierecht ten uitvoer brengen en niet binnen een strikt nationale context die buiten die tenuitvoerlegging valt, wat in de regel het geval is inzake de inkomstenbelastingen.

In de zaak die aanleiding gaf tot het arrest van 30 mei 2024 kwam ook de vraag aan bod of een accountant zich kan beroepen op het beroepsgeheim in de zin van artikel 458 Sw en 334 WIB92, ongeacht de hoedanigheid waarin hij optreedt.

Een accountant kan zich enkel op het beroepsgeheim beroepen wanneer hij in die hoedanigheid optreedt en niet wanneer hij handelt als mandataris van de belastingplichtige. In dat laatste geval wordt hij immers vereenzelvigd met de belastingplichtige. De appelrechter had vastgesteld dat de accountant hier aangesproken werd als mandataris, zodat het beroepsgeheim niet speelde. Het middel dat uitging van de veronderstelling dat de betrokkene optrad in zijn hoedanigheid van accountant berustte op een onvolledige lezing van het arrest en miste aldus feitelijke grondslag.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240530.1N.3)

Strafrecht en strafprocedure

Burgerlijkepartijstelling – Ontvankelijkheid – Dierenwelzijn – Collectief belang – Persoonlijke schade

Arrest van 11 juni 2024 ([P.23.1538.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal D. Schoeters

Een van de voorwaarden voor het instellen van een burgerlijke rechtsvordering, ook voor de strafrechter, is het hebben van een persoonlijk en rechtstreeks belang.⁶³ Voor een rechtspersoon wil dit zeggen dat er morele schade is door bijvoorbeeld de aantasting van de goede naam of de reputatie van de rechtspersoon of materiële schade door de aantasting van het vermogen van de rechtspersoon. In principe levert de aantasting van een collectief belang geen persoonlijk belang op voor een rechtspersoon die tot doel heeft om dat collectief belang te verdedigen.⁶⁴ De wet of een verdrag kunnen hier echter uitzonderingen op bepalen en doen dit ook.

In de huidige zaak had een vzw die tot doel heeft het beschermen van dierenrechten zich burgerlijke partij gesteld in een strafzaak. Hiermee streefde de vzw een collectief belang na. Het hof van beroep te Gent verklaarde deze burgerlijkepartijstelling ontvankelijk. De beklagden stelden cassatieberoep in tegen dit arrest van het hof van beroep en wierpen drie middelen op. Het tweede onderdeel van het eerste middel stelde dat de vzw geen wettelijke basis had om een collectief belang na te streven en dat het arrest door te oordelen dat de vzw belang had om een ontvankelijke burgerlijke vordering in te stellen, niet naar recht verantwoord was.

Het Hof van Cassatie onderzoekt twee mogelijke wettelijke basissen voor het nastreven van een collectief belang door de vzw. Ten eerste is er het Verdrag van Aarhus. In een arrest van 11 juni 2013 stelde het Hof dat uit dit verdrag volgt dat aan een vereniging die de bevordering van de milieubescherming tot doel heeft, de toegang tot de rechter is verzekerd met het oog op de betwisting van het handelen en het nalaten van privépersonen en overheidsinstanties die strijdig zijn met bepalingen van het nationale milieurecht. Een vereniging die tot doel heeft het milieu te beschermen, heeft met andere woorden belang om zich burgerlijke partij te stellen wanneer

⁶¹ GwH 25 maart 1997, nr. 17/1997, [ECLI:BE:GHCC:1997:ARR.017](#); GwH 19 december 2013, nr. 169/2013, [ECLI:BE:GHCC:2013:ARR.169](#); GwH 9 maart 2023, [ECLI:BE:GHCC:2023:ARR.039](#), nr. 39/2023.

⁶² HvJ 16 oktober 2019, C-189/18, *Glencore Agriculture Hungary*, [ECLI:EU:C:2019:861](#).

⁶³ Artikel 17, lid 1, Ger.W. Zie ook VERSTRAETEN, R. en VERBRUGGEN, F., *Inleiding tot het Belgische strafrecht en strafprocesrecht*, 2024, Larcier-Intersentia, 206-209.

⁶⁴ Zie bijvoorbeeld: Cass. 16 oktober 1991, nr. 9048, AC 1991, 157, *Pas.* 1992, 129, [ECLI:BE:CASS:1991:ARR.19911016.11](#); Cass. 24 november 1982, nr. 2237, AC 1982, 408-415, *Pas.* 1983, 361-382, [ECLI:BE:CASS:1982:ARR.19821124.9](#).

een misdrijf milieuschade veroorzaakt.⁶⁵ Het Hof merkt echter op dat de bevordering of de vrijwaring van het dierenwelzijn geen milieu-aangelegenheid is zoals bedoeld in het Verdrag van Aarhus. Deze Verdragsrechtelijke basis is dus niet van toepassing.

Een tweede optie is te vinden in het Gerechtelijk Wetboek zelf. Sinds 10 januari 2019⁶⁶ bevat artikel 17 Gerechtelijk Wetboek namelijk een tweede lid dat stelt dat een rechtspersoon die de bescherming beoogt van de rechten van de mens of fundamentele vrijheden zoals zij zijn erkend in de Grondwet en in de internationale instrumenten die België binden, een ontvankelijke rechtsvordering kan instellen indien er aan enkele voorwaarden is voldaan. De eerste vraag die hier rees, was of de rechtspersoon in kwestie de bescherming beoogt van de rechten van de mens of fundamentele vrijheden zoals erkend in de Grondwet en bindende internationale instrumenten. Op deze vraag antwoordt het Hof van Cassatie negatief.

Uit artikel 13 VWEU, de preambule van de Verordening (EG) nr. 1099/2009 van de Raad van 24 september 2009 en de rechtspraak van het Hof van Justitie van de EU, het EHRM en het Grondwettelijk Hof blijkt dat de bescherming van het dierenwelzijn een door de Europese Unie erkende doelstelling van algemeen belang is, alsook een ethische waarde in de zin van de artikelen 9.2 en 10.2 EVRM.⁶⁷ De bescherming van het dierenwelzijn is dus erkend in internationale instrumenten die België binden, maar deze instrumenten leggen aan België geen verplichting op om de toegang tot de rechter te verzekeren aan verenigingen die de bescherming van het dierenwelzijn tot doel hebben. Het dierenwelzijn is, sinds de herziening van dit artikel op 15 mei 2024, ook opgenomen in artikel 7bis Grondwet als algemene beleidsdoelstelling. Deze bepaling was echter niet bedoeld om afdwingbare subjectieve rechten in het leven te roepen en was enkel bedoeld om te dienen als richtlijn voor de overheid en als eventuele leidraad bij de rechterlijke uitlegging van regelgeving.⁶⁸ Ten slotte stelt het Hof dat het bevorderen of vrijwaren van het dierenwelzijn als dusdanig geen doelstelling is die de bescherming beoogt van de rechten van de mens of van fundamentele vrijheden zoals zij zijn erkend in de Grondwet.

Om die redenen besluit het Hof van Cassatie dat er geen wettelijke basis is op grond waarvan een vzw die het beschermen van dierenrechten tot doel heeft, zich burgerlijke partij kan stellen om een collectief belang na te streven. Het onderdeel is dus gegrond.

Gezien deze gegrondheid en de daaruit volgende cassatie van het bestreden arrest, behoeft de andere grieven geen antwoord en worden deze dus niet geanalyseerd door het Hof.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240611.2N.21)

Sociaal strafrecht - Omvang van de bevoegdheden van de sociaal inspecteurs - Observatie of opsporingen die worden uitgevoerd door de agenten van het Toezicht op de Sociale Wetten en van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening - (Geen) bijzondere opsporingsmethode van observatie zoals bedoeld in artikel 47sexies Wetboek van Strafvordering

Arrest van 18 december 2024 ([P.24.0939.F](#)), met conclusie van eerste advocaat-generaal M. Nolet de Brauwere

De verdachte werd vervolgd wegens misdrijven van sociaal strafrecht. Er werd hem verweten dat hij onjuiste verklaringen had afgelegd over de sociale voordelen en de sociale bijdragen van een door hem tewerkgestelde persoon en de individuele berekening van de arbeidsprestaties van die werknemer onjuist had opgesteld.

Het hof van beroep te Luik beslist dat die telastleggingen niet bewezen zijn. Volgens de appelrechters berusten ze op observaties waarvan de resultaten dienen te worden verworpen omdat die door de sociale inspectie aangewende bijzondere opsporingsmethode niet werd goedgekeurd door het openbaar ministerie, niet heeft geleid tot de opmaak van een vertrouwelijk dossier en niet werd onderworpen aan een wettigheidstoezicht door de kamer van inbeschuldigingstelling.

⁶⁵ Cass. 11 juni 2013, P.12.1389.N, AC 2013, 1469-1473, Pas. 2013, 1326-1330, [ECLI:BE:CASS:2013:ARR.20130611.12](#). Zie ook: VERSTRAETEN, R. en VERBRUGGEN, F., *Inleiding tot het Belgische strafrecht en strafprocesrecht*, 2024, Larcier-Intersentia, 209.

⁶⁶ Wet van 21 december 2018 houdende diverse bepalingen betreffende justitie, BS 31 december 2018. Zie ook VERSTRAETEN, R. en VERBRUGGEN, F., *Inleiding tot het Belgische strafrecht en strafprocesrecht*, 2024, Larcier-Intersentia, 209-210.

⁶⁷ Zie o.a. HvJ 17 december 2020, C-336/19, *Centraal Israëlitisch Consistorie van België e.a.*, [ECLI:EU:C:2020:1031](#), nr. 63; EHRM 13 februari 2024, nr. 16760/22, *Executief van de Moslims van België e.a. t. België*, nrs. 93-94; GwH 30 september 2021, nr. 117/2021, [ECLI:BE:GHCC:2021:ARR.117](#), B.19.3.

⁶⁸ Verslag namens de commissie voor Grondwet en Institutionele vernieuwing bij Ontwerp van herziening van artikel 7bis van de Grondwet, om een lid toe te voegen dat het dierenwelzijn regelt en Voorstel tot herziening van artikel 7bis van de Grondwet, teneinde er het welzijn van de dieren als wezens met gevoel in op te nemen als algemene beleidsdoelstelling van het federale België, de gemeenschappen en de gewesten, *Parl.St. Kamer*, 2023-2024, nr. 55-3719/002.

De eiser in cassatie is de procureur-generaal bij het hof van beroep te Luik. Hij voert aan dat artikel 47*sexies* Wetboek van Strafvordering, dat de observatie door de politie en de voorwaarden voor het gebruik ervan definieert, niet van toepassing is op de onderzoeken van de sociaal inspecteurs die belast zijn met het toezicht op de arbeidsreglementering en het Sociaal Strafwetboek.

Het Hof oordeelt dat het middel gegrond is.

Bij de feitenrechters heerste wellicht een gevoel van onbehagen door de vaststelling dat de onderzoekshandelingen die zonder verdere vormvereisten door de sociaal inspecteurs werden uitgevoerd, konden leiden tot strafvervolging terwijl, indien lokale of federale politieambtenaren, officieren van gerechtelijke politie dezelfde onderzoekshandelingen hadden uitgevoerd in het kader van een strafonderzoek, zij de strenge regels van artikel 47*sexies* en artikel 235*ter* Wetboek van Strafvordering hadden moeten naleven.

De vraag rees of de ambtenaren van douane en accijnzen, wanneer zij opsporingen uitvoeren, zijn onderworpen aan de vormvereisten van artikel 47*sexies* Wetboek van Strafvordering. Het antwoord luidde als volgt: artikel 4 van de wet van 22 april 2003 houdende toekenning van de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie aan bepaalde ambtenaren van de administratie der douane en accijnzen staat de observatie door die ambtenaren slechts toe onder dezelfde voorwaarden als die welke zijn vermeld in het Wetboek van Strafvordering.⁶⁹ Hieruit heeft het Hof afgeleid dat artikel 47*sexies* niet van toepassing is op fiscale ambtenaren andere dan zij die ter beschikking zijn gesteld van de federale politie en de hoedanigheid hebben van officier van gerechtelijke politie, hulpofficier van de procureur des Konings.⁷⁰

De analogie heeft echter haar beperkingen. In de precedentes waarop de eiser in cassatie zich beroept, gaat het niet om strafvervolgingen die kunnen leiden tot het uitspreken van straffen. Het betrof "observaties" met het oog op het vestigen van de door een belastingplichtige verschuldigde belasting. Bovendien heeft het Hof in de twee voormelde arresten de "fiscale observaties" niet zonder meer toegestaan: die observaties kunnen worden toegelaten op voorwaarde dat het rechtmatige en evenredige karakter van de aantasting van het privéleven van de belastingplichtige wordt getoetst. Die toetsing wordt overgelaten aan de beoordeling van de fiscale rechter, terwijl in de strafrechtspleging artikel 32 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering wordt toegepast in geval van onregelmatigheid.

Relevanter voor de oplossing waarmee het Hof dit cassatieberoep heeft beslecht, is het arrest nr. 111/2010 van het Grondwettelijk Hof⁷¹: in dat arrest wordt het verschil in regeling tussen de leden van de lokale en de federale politie die vaststellingen doen en de ambtenaren van de economische inspectie die toezicht houden op de naleving van de economische wetgeving, die op dit ogenblik gebundeld is in het Wetboek Economisch Recht, onder de loep genomen. Het statuut van die ambtenaren en de werkingsregels die op hen van toepassing zijn, sluiten nauw aan bij die van de sociaal inspecteurs.

Uit dit arrest van het Grondwettelijk Hof blijkt dat net het voormelde verschil in regeling tussen politieambtenaren en economisch inspecteurs aan het Grondwettelijk Hof werd voorgelegd: eerstgenoemden staan onder het gezag van de rechterlijke macht, laatstgenoemden niet; eerstgenoemden moeten de regels van de Wet Politieambt eerbiedigen⁷², laatstgenoemden hoeven dat niet; eerstgenoemden stellen processen-verbaal met beperkte bewijskracht op, terwijl de vaststellingen van laatstgenoemden gelden tot het bewijs van het tegendeel.

In voormeld arrest nr. 111/10 sluit het Hof schending van de artikelen 10 en 11 Grondwet uit door meteen erop te wijzen dat de door de minister van Economische Zaken aangestelde economische ambtenaren meer gespecialiseerd zijn dan de ambtenaren van de lokale en de federale politie. Op grond van dat onderscheid heeft het Hof geoordeeld dat het niet onredelijk is dat de ambtenaren van de economische inspectie worden gemachtigd om bij de uitoefening van hun bevoegdheden een grotere verscheidenheid van maatregelen te nemen dan politieambtenaren en dat aan hen een uitgebreidere beoordelingsbevoegdheid wordt verleend dan aan politieambtenaren.

Die criteria leken ook hier van toepassing te zijn: op het gebied van de sociale inspectie hebben we ook te maken met een erg technische wetgeving, hierin gespecialiseerde ambtenaren en bevoegdheden die zijn vastgelegd in

⁶⁹ [GwH 27 januari 2011](#), nr. 10/2011, overw. B.7.5 en B.7.6.

⁷⁰ [Cass. 14 december 2018](#), F.18.0093.N, AC 2018, nr. 717 en Cass. 10 oktober 2019, F.18.0044.N, *onuitg.*

⁷¹ [GwH 14 oktober 2010](#), nr. 111/2010.

⁷² Wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, BS 22 december 1992, p. 27124.

de artikelen 23 tot 70 Sociaal Strafwetboek, die erg uitgebreid lijken maar die de inspecteurs slechts mogen uitoefenen in het kader van het toezicht op de sociale wetgeving.

Hoewel er een zeker logica schuilt in de redenering van de appelrechters, heeft het Hof niettemin een obstakel opgemerkt: de wet bepaalt niet uitdrukkelijk dat de sociaal inspecteurs die, in tegenstelling tot politieambtenaren, niet noodzakelijk handelen in het kader van het opsporen van misdrijven, zijn onderworpen aan de procedure van de bijzondere opsporingsmethode.

Hieruit volgt dat de observatie of de opsporingen die, ongeacht hun frequentie, worden uitgevoerd door de agenten van het Toezicht op de Sociale Wetten en van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening, in het kader van hun in het Sociaal Strafwetboek vastgelegde bevoegdheden, niet de bijzondere opsporingsmethode vormen waarvan de toepassing bij artikel 47^{sexies} is geregeld, wanneer ze wordt aangewend door een politiedienst onder de leiding van een officier van gerechtelijke politie.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241218.2F.10)

Wettigheid van de misdrijven en de straffen – Niet-retroactiviteit van de strengere strafwet – Genocide – Belgisch strafrecht, gewoonterecht en verdragsrecht – Bestanddelen – Opgelegde straf – Vaststelling van de straf op grond van een bepaling van het nationale strafrecht

Arrest van 18 december 2024 (P.24.1012.F) met conclusie van eerste advocaat-generaal M. Nolet de Brauwere

Een beschuldigde wordt in België vervolgd wegens het hebben begaan, tussen 9 april 1994 en 28 mei 1994 in Rwanda, van enerzijds feiten van doodslag, gekwalificeerd als genocide, een internationaalrechtelijke misdaad krachtens het Verdrag van 9 december 1948 inzake de voorkoming en bestraffing van genocide, goedgekeurd bij wet van 26 juni 1951, en van anderzijds verschillende feiten van doodslag, evenals een poging tot doodslag en een verkrachting, namelijk misdrijven die worden gekwalificeerd als oorlogsmisdaden en die internationaalrechtelijke misdaden vormen, door handeling of nalatigheid, tegen de personen en goederen die worden beschermd door de Verdragen van Genève van 12 augustus 1949, goedgekeurd bij wet van 3 september 1952 en door de aanvullende Protocolen I en II bij deze Verdragen, aangenomen te Genève op 8 juni 1977 en goedgekeurd bij wet van 16 april 1986.

Het hof van assisen heeft hem bij arrest van 6 juni 2024 schuldig verklaard aan die misdrijven en heeft hem bij arrest van 10 juni 2024 gestraft met vijftienvier jaar opsluiting.

In zijn cassatieberoep voert de beschuldigde miskenning aan van het wettigheidsbeginsel van de misdrijven en de straffen, evenals van de hieruit voortvloeiende regel van de niet-retroactiviteit van de strengere strafwet. Hij voert aan dat het Belgisch recht genocide niet strafbaar stelde op het ogenblik dat hij, in 1994, zou hebben deelgenomen aan de hem thans onder die kwalificatie ten laste gelegde feiten. Hij voert eveneens aan dat de bepalingen die de bestanddelen van de hem verweten misdrijven omschrijven en de straf vaststellen, zoals die op het ogenblik van de feiten van toepassing waren, niet werden vermeld.

Op grond van de grotendeels gelijklopende conclusie van het openbaar ministerie verwerpt het arrest het cassatieberoep.

Hieruit kunnen twee belangrijke lessen worden getrokken over de misdaad van genocide.

De eerste betreft de rechtspleging.

De aangevoerde miskenning van het voormelde beginsel en de voormelde regel vormt een grond van niet-ontvankelijkheid van de strafvordering die vóór het onderzoek van de zaak zelf door het hof van assisen kan worden opgeworpen.

Overeenkomstig artikel 278bis Wetboek van Strafvordering dient de vervolgte partij die zich op een dergelijke grond van niet-ontvankelijkheid wil beroepen, hem bij conclusie op te werpen voor de feitenrechter. De voorzitter van het hof van assisen doet dan uitspraak in een afzonderlijk arrest waartegen cassatieberoep kan worden ingesteld, samen met het cassatieberoep tegen het eindarrest.

In zoverre die grond van niet-ontvankelijkheid voor de eerste keer wordt aangevoerd voor het Hof, wordt het middel niet-ontvankelijk verklaard.

Het middel is daarentegen wel ontvankelijk in zoverre het eveneens gebaseerd is op het gebrek aan vermelding van de bepalingen van strafbaarstelling en vaststelling van de straf, zoals die op het ogenblik van de feiten van

toepassing waren. De beschuldigde heeft een dergelijk verzuim immers slechts kunnen vaststellen bij lezing van de arresten waartegen hij cassatieberoep aantekent.

In antwoord hierop beslecht het Hof het geschilpunt over de vraag of het voormelde beginsel en de voormelde regel een belemmering vormen voor de berechting van de feiten van genocide die de beschuldigde ten laste worden gelegd, namelijk de feiten die werden gepleegd in Rwanda tussen 9 april 1994 en 28 mei 1994, terwijl de Belgische wetgever genocide in het bijzonder slechts na die datum strafbaar heeft gesteld.

Het antwoord van het Hof op die vraag is negatief⁷³ en is uitdrukkelijk gebaseerd op de parlementaire voorbereiding van de wet van 10 februari 1999 betreffende de bestraffing van ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht en op de verdragsrechtelijke en gewoonterechtelijke regels inzake strafrecht.⁷⁴ Dit is de tweede les.

Het Hof oordeelt aldus dat de retroactieve toepassing van de wet van 10 februari 1999 die de wetgever heeft gewild, geen schending inhoudt van artikel 7 EVRM aangezien de veroordeling is gebaseerd op het internationaal recht dat van toepassing was op het tijdstip van de feiten, namelijk het Verdrag van Genève van 9 december 1948 inzake de voorkoming en bestraffing van genocide, dat door België werd geratificeerd op 5 september 1951.

De veroordeling wijkt dus niet af van de voorwaarden inzake strafbaarstelling en bestraffing.

Het Hof preciseert dus enerzijds dat dit Verdrag, dat op een voldoende toegankelijke en voorzienbare wijze de gedragingen omschrijft die het strafbaar stelt, het bestaan bevestigt van een internationale strafrechtelijke gewoonte die voor de staten bindend is, zelfs in hun interne recht.

De strafbaarstelling van genocide kan derhalve worden beschouwd als een reeds bestaand onderdeel van de Belgische nationale rechtsorde vóór de inwerkingtreding van voormelde wet.

Wat betreft de vaststelling van de sancties voor een dergelijk misdrijf, bevestigt het Hof anderzijds dat wanneer het internationaal recht die niet voldoende duidelijk omschrijft, een nationaal rechtscollege dat een beschuldigde schuldig heeft verklaard, vervolgens de straf kan vaststellen op grond van een bepaling van het nationale strafrecht, zoals de bepaling die doodslag strafbaar stelt, aangezien het doden van leden van de groep die de dader wil uitroeien, onder de handelingen valt die volgens het Verdrag van 9 december 1948 genocide uitmaken.

Wat betreft de vermelding van de bepalingen die de bestanddelen van het misdrijf omschrijven en een straf bepalen, besluit het Hof hieruit dat het hof van assisen, met name met betrekking tot de beschuldiging van genocide, geen wetsbepalingen diende te vermelden die in 1994 niet bestonden in het Belgisch recht en dit ook niet had kunnen doen – aangezien de wet van 10 februari 1999 die leemte heeft opgevuld – en zijn beslissing naar recht heeft verantwoord door in zijn arrest de bepalingen van strafbaarstelling en de strafbepalingen te vermelden die het relevante internationaal verdragsrecht omzetten en die aldus de berechting mogelijk maken van misdaden die reeds vóór 1994 als zodanig door alle naties in voldoende toegankelijke en voorzienbare bewoordingen werden erkend.

(*ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241218.2F.11*)

Sociaal recht

Standstill-verplichting – Evenredigheidsstoets – Toezicht van de rechter

Arrest van 9 december 2024 (S.19.0062.F) met conclusie van advocaat-generaal H. Mormont

Artikel 23 Grondwet houdt inzake met name het recht op arbeid en het recht op maatschappelijke dienstverlening een standstill-verplichting in. Krachtens die verplichting mogen de bevoegde wetgever en de bevoegde verordenende overheid het door de toepasselijke norm geboden beschermingsniveau niet aanzienlijk verminderen zonder dat daartoe redenen van algemeen belang bestaan⁷⁵. Om een mogelijke miskening van de standstill-verplichting vast te stellen, moet de rechter enerzijds bepalen of er sprake is van een aanzienlijke

⁷³ Zie [Cass. 8 december 2010](#), P.10.0890.F, met conclusie van advocaat-generaal VANDERMEERSCH D.

⁷⁴ Wat betreft de rechtspraak ter zake van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, zie de conclusie van eerste advocaat-generaal NOLET DE BRAUWERE bij het hier becommentarieerde arrest.

⁷⁵ Zie [Cass. 14 september 2020](#), S.18.0012.F.

vermindering van de door artikel 23 Grondwet geboden bescherming en, anderzijds, onderzoeken of die vermindering is ingegeven door redenen van algemeen belang (evenredigheidstoets).

Het arrest van 9 december 2024 betreft het toezicht door de rechter op de redenen van algemeen belang die de aanzienlijke vermindering van de bij artikel 23 Grondwet geboden bescherming verantwoorden⁷⁶. In de aan het Hof voorgelegde zaak had een openbare instelling een nieuw arbeidsreglement betreffende het geldelijk en administratief statuut van haar personeel aangenomen die de arbeidsduur van 36 naar 38 uur verhoogde, zonder te voorzien in de mogelijkheid om een overloon voor de bijkomende uren te verkrijgen. Het bestreden arrest beslist dat dit reglement de standstill-verplichting miskent omdat het een aanzienlijke beperking van het recht op billijke arbeidsvoorwaarden en een billijk loon inhoudt (1), terwijl die beperking niet is ingegeven door redenen van algemeen belang (2). Het oordeelt dat de overheid die beoordeling moet verrichten op het ogenblik dat ze de norm goedkeurt. Volgens het bestreden arrest, en volgens de overheersende rechtspraak⁷⁷, verschilt het toezicht van de rechter op die redenen afhankelijk van de door de overheid opgegeven verantwoording. Als de overheid die beoordeling uitdrukkelijk heeft verricht, zal de rechter zich in zijn toezicht op de verantwoording terughoudend opstellen om de beoordelingsmarge van de auteur van de norm niet in het gedrang te brengen. Als de overheid bij het nemen van haar beslissing daarentegen geen rekening heeft gehouden met het noodzakelijk, passend en evenredig karakter van de maatregel, zal de rechter een strikter toezicht uitoefenen en zal de twijfel over de verantwoording van de maatregel geheel ten goede komen aan degene die deze betwist.

Het cassatiemiddel verwijt het arbeidshof dat het bij het verrichten van de evenredigheidstoets een onbestaande rechtsregel heeft toegepast. Volgens de eiser bepaalt artikel 23 niet dat de rechter het bestaan van een redelijk verband van evenredigheid tussen de vermindering van de statutaire voordelen waarover de personeelsleden van een publiekrechtelijk rechtspersoon beschikken en de redenen van algemeen belang die deze statutaire wijziging verantwoorden anders zou moeten beoordelen naargelang die overheid bij het nemen van de maatregel het redelijk karakter ervan al dan niet – in dit geval dus niet – uitdrukkelijk heeft verantwoord ten aanzien van het beoogde doel op het ogenblik dat die maatregel werd uitgevaardigd. Hij stelt dat “de vraag is of die verantwoording wel bestaat in het licht van artikel 23 Grondwet en niet of ze uitdrukkelijk werd verwoord op het ogenblik dat de overheid haar beslissing heeft genomen”. Het bestreden arrest dat zijn beslissing baseert op de regel dat de rechter zich in zijn beoordeling van de beslissing van de overheid minder terughoudend zal opstellen wanneer zij de bestreden maatregel niet uitdrukkelijk heeft gemotiveerd, zou bijgevolg de artikelen 23 en 159 Grondwet schenden en het legaliteitsbeginsel miskennen.

In het becommentarieerde arrest neemt het Hof dit middel aan, zoals het openbaar ministerie dat ook voorstelde. Eerst herinnert het Hof eraan dat “artikel 23 Grondwet, inzake aangelegenheden waarop het betrekking heeft, een standstill-verplichting bevat die de bevoegde overheid verbiedt het door de toepasselijke wetgeving geboden beschermingsniveau aanzienlijk te verminderen zonder dat daartoe redenen van algemeen belang bestaan” en dat “de rechter die vaststelt dat de nieuwe regel de door de oude regel geboden beschermingsgraad aanzienlijk vermindert, moet nagaan, om zich ervan te verzekeren dat de uitgevaardigde maatregel is ingegeven door redenen van algemeen belang, of die maatregel in verhouding staat tot het beoogde doel”. Het Hof neemt vervolgens afstand van de overheersende rechtspraak en vernietigt het bestreden arrest: “[h]et bestreden arrest dat zijn beslissing baseert op de omstandigheid dat de overheid, bij het nemen van de aangevochten maatregel, de evenredigheid ervan ten aanzien van de vereisten van artikel 23 Grondwet niet uitdrukkelijk heeft gemotiveerd, zodat het arbeidshof zich in zijn toezicht op die beslissing minder terughoudend mocht opstellen, terwijl geen enkele bepaling de auteur van de maatregel een dergelijke motiveringsplicht oplegt, schendt de voormelde grondwettelijke bepaling”.

⁷⁶ Het Hof van Cassatie had in deze zaak reeds een eerste arrest gewezen over het aanzienlijk karakter van de vermindering van de door artikel 23 Grondwet geboden bescherming: [Cass. 18 mei 2015](#), S.14.0042.F, AC 2015, 1289, *Pas.* 2015, 1260, concl. adv.-gen. GENICOT J.

⁷⁷ Zie m.n. DUMONT D., ‘Peut-on défaire les mises en œuvre du droit à la sécurité sociale? L’effet de *standstill*, ou le versant négatif du droit à la sécurité sociale’, in DUMONT D. (ed.), *Questions transversales en matière de sécurité sociale*, Larcier, 2017, 85; BARTH D., ‘Le droit constitutionnel à la sécurité sociale: un principe de *standstill*, et quoi d’autre?’, in DETIENNE Q. en MORMONT H. (ed.), *Questions choisies en droit de la sécurité sociale*, Anthemis, 2021, 512; HACHEZ I., ‘Du principe de *standstill* à l’intangibilité de la substance des droits fondamentaux: quelle justiciabilité pour le droit au travail?’, in GOSSERIES PH. en MORSA M. (ed.), *Le droit du travail au XXIe siècle*, Larcier, 2015, 282; LAMBINET F., ‘Mise en œuvre du principe de *standstill* dans le droit de l’assurance chômage: quelques observations en marge de l’arrêt de la Cour de cassation du 5 mars 2018’, *Bull. Terra Laboris*, afl. 61, 15 april 2018, p. 11; HACHEZ I. en DUMONT D., ‘Le principe de *standstill* redéfini par la Cour constitutionnelle: la confirmation logique et bienvenue de l’exigence d’un test de proportionnalité’, *JT* 2024, 6; LAMBINET F., ‘Le principe de *standstill* en droit de la sécurité sociale: un (nouvel) état des lieux’, in BEDORET C. en GILSON S. (ed.), *Fragments de sécurité sociale*, Limal, Anthemis, 2023, 50; FARCY A., ‘Le service communautaire: analyse sous l’angle de l’interdiction du travail forcé et du principe de *standstill*’, *Rev.Dr.ULg* 2020, 430.

Er dienen dus geen twee verschillende beoordelingen van de evenredigheid te worden verricht, afhankelijk van de motivering die de auteur aan zijn akte heeft gegeven.

(*ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241209.3F.5*)

Gerechtigd recht

De mogelijkheid voor een derde om een definitieve gerechtelijke beslissing tegen te werpen – Draagwijdte – Eenvoudig vermoeden

Arrest van 8 maart 2024 (*C.23.0295.F*) met conclusie van advocaat-generaal T. Werquin

Het becommentarieerd arrest heeft het Hof de kans gegeven om zijn standpunt over de bewijswaarde van een definitieve gerechtelijke beslissing ten aanzien van een derde te bevestigen, inzonderheid wanneer die derde de beslissing aanvoert tegen een partij bij die beslissing.

De vraag rees tijdens het debat over de grond van de zaak, wegens een verstrengeling van twee procedures. De eiseres had in een eerste procedure haar schuldenaar gedagvaard, een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, om haar te doen veroordelen tot de betaling van een handelsrechtelijke schuldvordering, en vervolgens had zij in een tweede procedure een van haar zaakvoerders gedagvaard, die zij aansprakelijk wilde stellen tot beloop van het bedrag van die schuldvordering, omdat hij de algemene vergadering niet binnen de in artikel 332 Wetboek van Vennootschappen gestelde termijn had bijeengeroepen om over de ontbinding van de vennootschap te beslissen, aangezien het netto-actief van de vennootschap was gedaald tot een bedrag van minder dan de helft van het maatschappelijk kapitaal. De feitenrechter heeft de vennootschap in een eerste vonnis veroordeeld tot de betaling van het gevraagde bedrag en heeft vervolgens, in een tweede vonnis, geoordeeld dat de zaakvoerder het in voormeld artikel 332 bepaalde oorzakelijk verband niet omkeerde en heeft hem tot hetzelfde bedrag veroordeeld. De appelrechter heeft die beslissing evenwel bij vonnis van 12 oktober 2021 hervormd, op grond dat de zaakvoerder dat vermoeden omkeerde. Hij heeft de door de eiseres tegen hem ingestelde vordering bijgevolg verworpen.

De eiseres had intussen een tweede procedure ingeleid tegen de andere zaakvoerder, de verweerder in cassatie, waarbij zij erin slaagde hem door het beroepen vonnis te doen veroordelen. De vraag werd gesteld in het kader van het hoger beroep tegen die beslissing.

De appelrechters hebben de vordering van de eiseres tegen de verweerder verworpen op grond dat ditzelfde hof, in die eerdere beslissing van 12 oktober 2021, had beslist dat de andere zaakvoerder van de vennootschap het vermoeden van oorzakelijkheid omkeerde. Volgens de appelrechters “heeft de vordering [van de eiseres] hetzelfde voorwerp als die welke [zij] heeft ingesteld tegen [de andere zaakvoerder] en berust zij op dezelfde feiten en dezelfde wettelijke bepalingen”, zodat “het arrest [van] 12 oktober 2021 [...] bewijswaarde heeft tegen [de eiseres], die partij in die procedure was, in het voordeel [van de verweerder], hoewel deze een derde in diezelfde procedure was”. Aldus hebben de appelrechters aan het arrest van 12 oktober 2021 het karakter toegekend van een onweerlegbaar vermoeden waarop de verweerder, die nochtans een derde bij die beslissing was, zich kon beroepen tegen de eiseres, die een partij in die procedure tegen de andere zaakvoerder was.

Zoals uit de verwijzingen in de beslissing in hoger beroep blijkt, is dit standpunt geïnspireerd door een bepaalde rechtsleer⁷⁸, volgens welke derden de positieve werking van het gezag van gewijsde als een onweerlegbaar vermoeden kunnen aanvoeren tegen de partijen bij het vonnis of arrest. De voorstanders van deze uitbreiding van de positieve werking van het gezag van gewijsde zeggen zich hiervoor te baseren op een arrest van het Hof van 26 november 2009⁷⁹. In die beslissing heeft het Hof geoordeeld dat artikel 89, § 1, Wet Landverzekeringsovereenkomst⁸⁰ “niet eraan in de weg staat dat wanneer de benadeelde zijn vordering eerst heeft ingesteld tegen de verzekeraar en die bij afwezigheid van aansprakelijkheid wordt afgewezen, de verzekerde die nadien wordt aangesproken door de benadeelde het in het eerste geding gewezen vonnis kan tegenwerpen aan de benadeelde”. Dit neemt niet weg dat het Hof zich aldus baseerde op een bijzondere bepaling eigen aan de Wet Landverzekeringsovereenkomst en dat het Hof, hoewel het cassatieberoep de

⁷⁸ Zie ENGLEBERT J. en TATON X., *Droit du procès civil*, vol. 2, Anthemis, 2019, 462, nr. 744; BOULARBAH H., ‘Vers l’extension de l’effet positif de la chose jugée au profit d’un tiers à la décision de justice?’ (noot onder Cass. 26 november 2009), *TBH* 2011, 125-126; LAUNE F., ‘Le droit du tiers d’écarter la force probante d’une décision illégale est-il mis en péril?’, *RCJB* 2020, 552 e.v., inz. 559.

⁷⁹ Zie *Cass 26 november 2009*, C.08.0377.N, AC 2009, 2820.

⁸⁰ *BS*, 20 augustus 1992, 18283.

schending van de artikelen 23 tot 27 Gerechtelijk Wetboek aanvoerde, erop heeft gewezen dat de appelrechters die bepalingen niet hadden toegepast, zodat het middel, dat uitging van de schending van die bepalingen, niet ontvankelijk was.

In september 2023 diende de regering een wetsontwerp in om met name artikel 23 Gerechtelijk Wetboek te wijzigen. Zo werd overwogen om hierin een lid te voegen luidens hetwelk “het gezag van het rechterlijk gewijsde ten aanzien van een geschilpunt dat het voorwerp van de beslissing heeft uitgemaakt, ook door een derde kan worden ingeroepen tegen een partij bij die beslissing”⁸¹. Uit de memorie van toelichting blijkt dat de auteurs van het ontwerp hiermee niet enkel een oplossing wilden bekrachtigen die zij als algemeen en goed ingeburgerd beschouwden⁸², maar ook de concentratie van de burgerlijke geschillen beoogden en, bijgevolg, doelstellingen van proceseconomie, administratieve vereenvoudiging, eerlijkheid tussen de partijen en snelle geschillenbeslechting nastreefden⁸³. Door de reacties van enerzijds de academische wereld en anderzijds het Hof zijn de auteurs zich evenwel bewust geworden van de gevaren die verbonden zijn aan een uitbreiding van de positieve werking van het gezag van gewijsde en hebben ze beslist om artikel 23 Gerechtelijk Wetboek niet te wijzigen. Tot staving van die opgave hebben de parlementsleden een passage uit het advies van het Hof geciteerd waarin het gevaar wordt toegelicht dat door de volgende toestand wordt veroorzaakt: “[...] Stel dat de rechter in het vorige proces had geoordeeld dat een partij die aansprakelijk is gesteld voor schade een fout had begaan, maar dat zijn wederpartij de gestelde schade niet of slechts minimaal had aangetoond: er wordt geen hoger beroep ingesteld. Maar dan meldt zich een ander slachtoffer van dezelfde vermeende onrechtmatige daad, die aanzienlijke schade claimt, waarvan wordt aangenomen dat die kan worden vastgesteld: is het in overeenstemming met de rechtvaardigheid om de aansprakelijk gestelde partij niet toe te staan opnieuw te pleiten dat er geen sprake was van schuld?”⁸⁴

In zijn conclusie vóór dit becommentarieerd arrest van 8 maart 2024 weerlegt advocaat-generaal Werquin de uitlegging van het arrest van 26 november 2009 volgens welke het elke derde bij een eerdere beslissing zou toestaan het gezag van gewijsde van die beslissing tegen te werpen aan een partij in een latere procedure. Volgens hem “heeft het Hof kunnen oordelen dat artikel 89, § 1, Wet Landverzekeringsovereenkomst niet uitsloot dat een derde het gezag van gewijsde kon tegenwerpen, zonder dat die beoordeling ook noodzakelijkerwijs gold voor artikel 23 Gerechtelijk Wetboek, aangezien dit artikel anders is verwoord; het Hof heeft zich bovendien niet uitdrukkelijk uitgesproken over de draagwijdte van die tegenstelbaarheid”. Hij herinnert aan de rechtspraak van het Hof over de tegenstelbaarheid van de gerechtelijke beslissingen⁸⁵. Hij leidt hieruit inzonderheid af dat elke derde een beslissing als bewijs, en als weerlegbaar vermoeden, kan aanvoeren tegen een partij bij die beslissing. Dat is ook wat het arrest van het Hof van 8 maart 2024 ons leert: “hoewel in burgerlijke zaken het gezag van gewijsde relatief is en enkel tussen de partijen geldt, kan de bewijswaarde van de beslissing worden aangevoerd als een weerlegbaar vermoeden tegen derden die geen derdenverzet hebben aangetekend. Ook derden kunnen de bewijswaarde van die beslissing als een weerlegbaar vermoeden aanvoeren tegen de partijen bij die beslissing”. Hieruit volgt dat “het bestreden arrest, dat aldus oordeelt dat het hoger beroep van de verweerder gegrond is omdat het arrest van 12 oktober 2021 aan de eiseres kan worden tegengeworpen, zonder dat zij het tegendeel mag aantonen”, artikel 23 Gerechtelijk Wetboek schendt.

(*ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240308.1F.7*)

⁸¹ Zie Memorie van toelichting bij het wetsontwerp houdende diverse bepalingen in burgerlijke en gerechtelijke zaken, *Parl. St. Kamer*, 2022-2023, DOC 55-3552/001, 16, 37-40 en 164.

⁸² Zie Memorie van toelichting bij het wetsontwerp houdende diverse bepalingen in burgerlijke en gerechtelijke zaken, *Parl. St. Kamer*, 2022-2023, DOC 55-3552/001, inz. 37-38.

⁸³ Zie Memorie van toelichting bij het wetsontwerp houdende diverse bepalingen in burgerlijke en gerechtelijke zaken, *Parl. St. Kamer*, 2022-2023, DOC 55-3552/001, inz. 40.

⁸⁴ Zie Amendementen bij het wetsontwerp houdende diverse bepalingen in burgerlijke en gerechtelijke zaken, *Parl. St. Kamer*, zitting 2022-2023, DOC 55-3552/001, p. 5.

⁸⁵ Hij citeert onder meer een arrest van 16 oktober 1981, dat oordeelt dat, “hoewel het gezag van het rechterlijk gewijsde als onweerlegbaar vermoeden betrekkelijk is in die zin dat het slechts tussen de partijen kan worden ingeroepen, de betrokken beslissing toch wettelijke bewijswaarde heeft ten aanzien van derden, meer bepaald als weerlegbaar vermoeden en onder voorbehoud van de rechtsmiddelen die de wet toekent, inzonderheid derdenverzet” (zie [Cass. 16 oktober 1981](#), AC 1981-1982, 251), alsook een arrest van 25 oktober 2021, dat beslist dat, “hoewel in burgerlijke zaken het gezag van gewijsde relatief is en enkel tussen de partijen geldt, de bewijswaarde van de beslissing kan worden aangevoerd als een weerlegbaar vermoeden tegen derden die geen derdenverzet hebben aangetekend; derden kunnen zich eveneens beroepen op de bewijswaarde van een vonnis ten aanzien van de partijen bij die beslissing” (zie [Cass. 25 oktober 2021](#), C.20.0422.F).

II. Andere geselecteerde arresten

Burgerlijk recht

Familierecht

Onderhoudsbijdrage – Budget voor het kind – Raming

Arrest van 24 mei 2024 ([C.23.0138.F](#))

Krachtens artikel 1321, § 1, 2°, Gerechtelijk Wetboek vermeldt elke rechterlijke beslissing die de onderhoudsbijdrage vaststelt op grond van artikel 203, § 1, Oud Burgerlijk Wetboek, de gewone kosten waaruit het budget voor het kind is samengesteld, alsook de manier waarop deze zijn begroot, zodat de rechter die oordeelt dat het maandelijkse budget voor een kind overdreven is, maar niet het bedrag vermeldt dat hij in overeenstemming acht met de werkelijke kost van dit kind, artikel 1321, § 1, 2°, Gerechtelijk Wetboek schendt.

(*ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240524.1F.3*)

Afstamming – Frauduleuze erkenning van het vaderschap van een kind met het oog op een verblijfsrechtelijk voordeel – Vordering tot nietigverklaring – Belang van het kind – Taak van de rechter

Arrest van 4 oktober 2024 ([C.22.0474.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal met opdracht F. Vroman

De rechtscolleges dienen in procedures die op het kind betrekking hebben, zoals een procedure tot vernietiging van zijn afstamming, in de eerste plaats het belang van het kind in aanmerking te nemen. Hoewel dit belang een eerste overweging vormt, heeft het evenwel geen absoluut karakter. De rechter dient, in het licht van alle juridische en feitelijke elementen van de zaak voor hem, een *in concreto* afweging te maken tussen de verschillende betrokken belangen, waarbij het belang van het kind een bijzondere plaats inneemt.

Een toetsing van het belang van het kind veronderstelt het in aanmerking nemen van het recht van het kind op identiteit, waaronder het recht om zowel zijn ouders te kennen als door hen te worden verzorgd. De vaststelling van de juridische afstammingsband kan helpen bij het waarborgen daarvan (art. 3.1. Kinderrechtenverdrag en art. 22*bis* Grondwet).

Uit het geheel van de artikelen 330/1, 330/3, § 1, Oud Burgerlijk Wetboek, artikel 3, eerste lid, Kinderrechtenverdrag en artikel 22*bis* Grondwet volgt dat de rechter die zich over een vordering tot nietigverklaring van een erkenning op grond van de artikelen 330/1 en 330/3 Oud Burgerlijk Wetboek moet uitspreken, in het licht van alle juridische en feitelijke elementen, het belang van het kind *in concreto* moet afwegen ten opzichte van een complexe situatie waarin met de erkenning een doelstelling van verblijfsrechtelijke fraude zou worden nagestreefd. Hij kan zich daarbij niet beperken tot het louter nagaan of bij de erkenner kennelijk de intentie ontbreekt om zijn verantwoordelijkheid ten aanzien van het kind op te nemen, maar dient tevens het belang van het kind om onder meer zijn beide ouders te kennen, in rekening te nemen.

(*ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241004.1N.4*)

Recht op persoonlijk contact tussen grootouders en hun kleinkind – Conflict tussen grootouders en ouders van het kind – Belang van het kind

Arrest van 25 oktober 2024 ([C.23.0217.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal met opdracht F. Vroman

Uit artikel 375*bis* Oud Burgerlijk Wetboek en zijn wetsgeschiedenis volgt dat de uitoefening van het recht op persoonlijk contact tussen grootouders en hun kleinkind wordt vermoed in het belang van het kind te zijn, tot bewijs van het tegendeel.

Een conflictsituatie tussen grootouders en de ouders van het kind heeft niet noodzakelijk tot gevolg dat de uitoefening van het recht op persoonlijk contact tussen de grootouders en het kind in strijd is met het belang van het kind. Die conflictsituatie, ongeacht wie ze veroorzaakt, kan evenwel naar omstandigheden tot gevolg hebben dat de uitoefening van het recht op persoonlijk contact tussen de grootouders en het kind een negatieve impact heeft op het welzijn van het kind en bijgevolg toch in strijd is met het belang van het kind.

(*ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241025.1N.1*)

Verbintenissen

Pauliaanse vordering – Niet-tegenwerpelijheid van een handeling of een betaling die met bedrieglijke benadeling van de rechten van de schuldeisers is verricht – Vertegenwoordiging van failliete vennootschap

Arrest van 12 april 2024 ([C.23.0104.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal B. Inghels

Dit arrest wordt besproken in de rubriek 'Economisch recht – Insolventie en vereffening'.

([ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240412.1F.10](#))

Verrijking zonder oorzaak – Ongerechtvaardigde overdracht van een goed – Vergoeding bij equivalent – Minwaarde of meerwaarde toerekenbaar aan de verrijkte – Bewijslast – lot van de vruchten die te goeder trouw verkregen zijn

Arrest van 9 september 2024 ([C.23.0456.N](#))

Degene die ongerechtvaardigd is verrijkt ten koste van een ander dient de verarmde te vergoeden tot beloop van het laagste bedrag van de verrijking en de verarming, zoals geraamd op het ogenblik van de vergoeding.

Bij een ongerechtvaardigde overdracht van een goed uit het vermogen van de verarmde naar het vermogen van de verrijkte geschiedt de vergoeding in de regel in natura, tenzij de teruggave van het goed op het ogenblik van de vergoeding onmogelijk of abusief zou zijn in welk geval de vergoeding gebeurt bij equivalent door betaling van de waarde van het goed, zoals geraamd op het ogenblik van de vergoeding, zodat de verarmde de gevolgen draagt van een waardevermindering of waardevermeerdering van het goed sinds de vermogensverschuiving, behoudens wanneer het verschil in waarde is toe te rekenen aan de verrijkte.

In geval van een waardevermindering van het goed sinds de vermogensverschuiving moet de verarmde die aanvoert dat deze vermindering is toe te rekenen aan de verrijkte, daarvan het bewijs leveren, bij gebrek waaraan hij slechts recht heeft op de resterende waarde van het goed.

In geval van een waardevermeerdering van het goed sinds de vermogensverschuiving moet de verrijkte die aanvoert dat die waardevermeerdering is toe te rekenen aan hemzelf, daarvan het bewijs leveren, bij gebrek waaraan hij geen recht heeft op de waardevermeerdering, maar waarbij hij niet in een meer nadelige positie mag worden gebracht dan deze waarin hij zich zou hebben bevonden zonder de vermogensverschuiving. De vruchten die sinds de vermogensverschuiving aan de verrijkte te goeder trouw zijn toegekomen, mag hij behouden.

([ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240909.3N.9](#))

Hoofdelijke gehoudenheid van meerdere schuldenaars – Dading tussen de schuldeiser en een van de schuldenaars – Schuldvernieuwing – Voorbehoud ten aanzien van de medeschuldenaars – Tegenwerpelijheid – Geen verzwaring van de positie van de medeschuldenaars – Subrogatie door een derde ingevolge de betaling aan een schuldeiser - Draagwijdte

Arrest van 26 november 2024 ([P.24.1168.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal B. De Smet

Uit de artikelen 1165, 1208, 1281 en 1285 Oud Burgerlijk Wetboek en hun onderlinge samenhang volgt dat een schuldvernieuwing overeengekomen in een dading tussen de schuldeiser en een van de hoofdelijk gehouden schuldenaars, evenmin als een kwijtschelding van schuld, de rechtspositie van de overige medeschuldenaars kan verzwaren. Een schuldvernieuwing vormt een grond van tenietgaan van de schuld die in de regel door de medeschuldenaars kan worden ingeroepen. Indien de schuldeiser in deze dading zijn rechten tegenover de overige medeschuldenaars uitdrukkelijk heeft voorbehouden, blijven deze medeschuldenaars evenwel hoofdelijk gehouden tot betaling van de schuld, maar wel onder aftrek van het aandeel in de schuld van de schuldenaar met wie de schuldeiser de schuldvernieuwing in de dading is overeengekomen.

Bij een betaling met subrogatie treedt de derde ten belope van zijn betaling in de rechten van de oorspronkelijke schuldeiser tegen diens schuldenaar. Hieruit volgt dat de subrogatie niet alleen beperkt is tot het bedrag dat de derde aan de oorspronkelijke schuldeiser heeft betaald, maar ook tot het bedrag waartoe de oorspronkelijke schuldeiser, in wiens rechten de derde is getreden, zijn schuldenaar kan aanspreken (artikelen 1249, 1250 en 1251 Oud Burgerlijk Wetboek).

([ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241126.2N.20](#))

Overeenkomst – Exceptie van niet-uitvoering – Begrip

Arrest van 9 december 2024 ([S.21.0074.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal H. Mormont

Dit arrest wordt besproken in de rubriek 'Sociaal recht'.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241209.3F.3)

Bijzondere overeenkomsten

Lening met interest – volledige of gedeeltelijke terugbetaling – Bedrag van de wederbeleggingsvergoeding – Bescherming van de kredietnemer – Afstand van recht

Arrest van 29 januari 2024 ([C.22.0496.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal H. Mormont

Artikel 1907bis Oud Burgerlijk Wetboek is een dwingende bepaling die strekt tot de bescherming van de kredietnemer tot het tijdstip waarop hij de volledige of gedeeltelijke terugbetaling van de lening uitvoert. Hieruit volgt dat de kredietnemer slechts geldig afstand kan doen van die bescherming nadat hij die terugbetaling heeft uitgevoerd.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240129.3F.2)

Overeenkomst van vermogensbeheer – Verzuim van verplichte vermeldingen – Gevolgen voor de geldigheid van de overeenkomst – Beoordeling door de rechter

Arrest van 24 juni 2024 ([C.23.0183.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal H. Mormont

Aangezien de verplichte vermeldingen van de artikelen 8, § 1, en 19 van het koninklijk besluit van 5 augustus 1991 over het vermogensbeheer en het beleggingsadvies tot doel hebben zich ervan te verzekeren dat degene die fondsen aan een vermogensbeheerder toevertrouwt zijn toestemming op een geïnformeerde wijze geeft, kan de rechter de overeenkomst van vermogensbeheer nietig verklaren naargelang het aldus beschermde belang al dan niet werd aangetast, ook al is het verzuim van die vormvereisten niet voorgeschreven op straffe van nietigheid; hij is daarentegen niet gehouden de overeenkomst nietig te verklaren, alleen al wegens het ontbreken van één van die vermeldingen.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240624.3F.4)

Handelshuur – Verplichting van de verhuurder tot het verschaffen van huurgenot – Genotsstoornis – Toeval of overmacht – overheidsmaatregelen ter bestrijding van de coronapandemie

Arrest van 13 september 2024 ([C.23.0370.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal met opdracht F. Vroman

Artikel 1722 Oud Burgerlijk Wetboek onderstelt dat de genotsstoornis van het onroerend goed het gevolg is van een definitieve of tijdelijke onmogelijkheid voor de verhuurder om de huurder door een toevallige gebeurtenis of overmacht het in de huurovereenkomst beloofde genot te verschaffen. Dit kan het geval zijn wanneer de uitbating van een gehuurde handelsruimte geheel of gedeeltelijk niet langer mogelijk is volgens haar contractuele bestemming ten gevolge van overheidsmaatregelen ter bestrijding van de coronapandemie.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240913.1N.1)

Pacht – Opzegging voor persoonlijke exploitatie – Begrip

Arrest van 16 september 2024 ([C.24.0051.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal H. Mormont

De exploitatie van het goed dat van de pachter is teruggenomen, moet bestaan in een persoonlijke, werkelijke en ten minste negen jaar lang voortgezette exploitatie door degene of degenen die in de opzegging als aanstaande exploitant zijn aangewezen. De ruilen die betrekking hebben op de verbouwing, door de begunstigde van de opzegging, van de teruggenomen goederen vormen geen persoonlijke exploitatie (artikelen 7, 1°, 9, eerste lid, en 13.1 Pachtwet).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240916.3F.3)

Handelshuur – Aanhoudende onenigheid over de huurprijs bij huurhernieuwing – Normale huurwaarde – Invloed van de coronapandemie

Arrest van 4 oktober 2024 ([C.23.0272.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal met opdracht F. Vroman

Uit de samenhang van artikelen 18 en 19 Handelshuurwet en de wetsgeschiedenis ervan volgt dat wanneer bij huurhernieuwing onenigheid blijft bestaan over de huurprijs, de rechter naar billijkheid, rekening houdend met alle objectieve omstandigheden en onder meer met de in artikel 19 opgesomde criteria, de normale huurwaarde van het goed op het ogenblik van de huurhernieuwing bepaalt. Een onzekere economische conjunctuur ten gevolge van een wereldwijde pandemie, die een invloed uitoefent op de huurwaarde op het ogenblik van de huurhernieuwing, kan als een dergelijke objectieve omstandigheid worden beschouwd.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241004.1N.2)

Koop – Bepaalde of bepaalde koopprijs – Essentieel bestanddeel van de overeenkomst – Verkoop van andermans zaak – Gedeeltelijke vernietiging – Taak van de rechter

Arrest van 25 oktober 2024 ([C.23.0127.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal F. Vroman

Bij de koopovereenkomst moet de prestatie bepaald of ten minste bepaalbaar zijn zonder dat er een nieuwe wilsovereenstemming tussen de partijen is vereist.

Wanneer de verkoop van andermans zaak betrekking heeft op een onderdeel van de overeenkomst en een gedeeltelijke vernietiging van de overeenkomst mogelijk is, kan de rechter op verzoek van de benadeelde partij de nietigheid beperken tot dat gedeelte van de overeenkomst, voor zover het behoud van de gedeeltelijk vernietigde overeenkomst beantwoordt aan de bedoeling van de partijen.

De rechter die vaststelt dat een gedeeltelijke vernietiging niet mogelijk is omdat door deze vernietiging de koopprijs, die een essentieel bestanddeel van de overeenkomst uitmaakt, niet langer bepaald of bepaalbaar is, dient niet na te gaan of het voortbestaan van de gedeeltelijk vernietigde overeenkomst verenigbaar is met het doel dat de partijen bij het sluiten van de overeenkomst voor ogen hadden en of hierdoor geen afbreuk wordt gedaan aan de gerechtvaardigde belangen en verwachtingen van de partijen (artikelen 1591 en 1599 Oud Burgerlijk Wetboek).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241025.1N.5)

Buitencontractuele aansprakelijkheid

Vordering tot herstel van schade veroorzaakt door een misdrijf – Titularis – Begrip schade

Arrest van 9 januari 2024 ([P.23.1398.N](#))

Dit arrest wordt besproken in de rubrieken 'Economisch recht – Insolventie en vereffening', 'Strafrecht – Misdrijven' en 'Strafprocedure – Strafvordering en burgerlijke rechtsvordering'.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240109.2N.6)

Foutaansprakelijkheid – Overheidswerkgever – Prestatie of uitgave die definitief ten laste van de gemeente komt – Kosten van brandbestrijding – Gevolgen van het subrogatoir verhaal van de overheidswerkgever tegen de persoon die aansprakelijkheid is voor het ongeval

Arrest van 12 juni 2024 ([P.24.0239.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal met opdracht V. Truillet

Het bestaan van een wettelijke, reglementaire of contractuele verplichting sluit het ontstaan van vergoedbare schade in de zin van artikel 1382 Oud Burgerlijk Wetboek niet uit. Dit is echter niet het geval wanneer, volgens de bewoordingen of de opzet van de wet, het reglement of de overeenkomst, de prestatie of de uitgave definitief voor rekening moet blijven van degene die zich hiertoe heeft verbonden of van degene die deze krachtens de wet of het reglement ten laste moet nemen. Bijgevolg moet worden nagegaan of volgens de overeenkomst, het reglement of de wet, de uitgave die krachtens die overeenkomst, dat reglement of die wet is gedaan, definitief voor rekening van de schuldenaar moet blijven.

De artikelen 135, § 2, tweede lid, 5°, en 255, 11°, Nieuwe Gemeentewet, artikel L 1321-1, 11°, van het Wetboek van de plaatselijke democratie en decentralisatie, artikel 2bis/1, § 1, van de wet van 31 december 1963 betreffende de civiele bescherming en de artikelen 11 en 178, § 1, van de wet van 15 mei 2007 betreffende de

civiele veiligheid bevestigen de vaststaande wil van de wetgever om de brandbestrijding uit het verhaalsrecht van de gemeentelijke overheden uit te sluiten. Geen enkele wettelijke bepaling schrijft voor dat dit beginsel van onverhaalbaarheid van de gemaakte kosten enkel betrekking zou hebben op de gewone kosten van een gewone interventie en niet op die welke de overheid moet maken wanneer de interventie leidt tot de verwonding of de dood van een van haar werknemers.

Krachtens artikel 14, § 3, Arbeidsongevallenwet Overheidspersoneel treedt de overheidswerkgever, tot beloop van de uitgaven die de wet hem oplegt, in de rechten van de slachtoffers tegen de voor het ongeval aansprakelijke partij. Dit subrogatoir verhaal, dat een algemene draagwijdte heeft, is ingevoerd onverminderd de bijzondere bepalingen waarin de wil van de wetgever is vastgelegd om de specifieke kosten van de brandbestrijding voor rekening van de gemeenschap te laten.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240612.2F.7)

Aansprakelijkheid voor fout – oorzakelijk verband – Reconstructie van het contrafeitelijke scenario

Arrest van 24 juni 2024 ([C.23.0183.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal H. Mormont

De rechter die het bestaan van het verband van oorzakelijkheid beoordeelt, moet het verloop van de gebeurtenissen reconstrueren zonder de fout in aanmerking te nemen, maar ook zonder de andere voorwaarden te wijzigen waaronder de schade is ontstaan of deze door hypothetische omstandigheden te vervangen (art. 1382 Oud Burgerlijk Wetboek).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240624.3F.4)

Economisch recht

Insolventie en vereffening

Faillissement – Opdracht van de curator – Schade ingevolge een fout van de bestuurder van de rechtspersoon – Bedrieglijke vermindering van het actief – Zelfstandig vorderingsrecht ten aanzien van de voormalige bestuurder van de rechtspersoon

Arrest van 9 januari 2024 ([P.23.1398.N](#))

De schuldeiser van een rechtspersoon kan schade lijden ingevolge de fout van de bestuurder van die rechtspersoon, die het actief van deze laatste bedrieglijk vermindert, met als gevolg dat de schuldeiser zijn onbetaalde schuldvordering op de rechtspersoon niet of slechts in mindere mate kan invorderen. De algemene opdracht van de curator, zoals die voortvloeit uit artikel XX.98 WER, bestaat erin de activa van de gefailleerde te gelde te maken en het provenu te verdelen en wanneer de curator namens de boedel optreedt, oefent hij de gemeenschappelijke rechten van de schuldeisers uit waartoe ook de rechten behoren die voortvloeien uit de schade aan de boedel ingevolge de fout van wie ook, waardoor het passief van het faillissement wordt vermeerderd, het actief wordt vermindert of het actief dat ter beschikking moest staan van de schuldeisers niet effectief voorhanden is in de boedel. Hieruit volgt dat de curator beschikt over een zelfstandig vorderingsrecht ten aanzien van de voormalige bestuurder van de rechtspersoon, door wiens fout het actief bedrieglijk is vermindert.

Dit arrest wordt tevens besproken in de rubrieken ‘Strafrecht – Misdrijven’ en ‘Strafprocedure – Strafvordering en Burgerlijke rechtsvordering’.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240109.2N.6)

Faillissement – Omvang van de taak van de curator – Rechtsvorderingen die de gefailleerde kan uitoefenen – Vordering tot nietigverklaring van een beslissing van de gefailleerde vennootschap – Pauliaanse vordering – Niet-tegenwerpelijke van een handeling of betaling van de vennootschap met bedrieglijke benadeling van schuldeisers – Vertegenwoordiging van de gefailleerde vennootschap

Arrest van 12 april 2024 ([C.23.0104.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal B. Inghels

De algemene opdracht van de curator bestaat erin de activa van gefailleerde te gelde te maken en de eventuele opbrengst uit die tegeldemaking te verdelen.

Ingevolge het verlies, door de gefailleerde, van zijn vermogensrechten kan de curator alle rechtsvorderingen instellen die de gefailleerde kon instellen, met name om die activa te gelde te maken (art. 16 Faillissementswet).

Wanneer de curator de rechtsvorderingen instelt die de gefailleerde had kunnen instellen, met name om de activa te gelde te maken, vertegenwoordigt hij de gefailleerde.

Wanneer de curator de vordering van de failliete vennootschap tot nietigverklaring van een beslissing van die vennootschap uitoefent, dient hij die vordering niet tegen die vennootschap te richten (artikelen 2:44, eerste lid, en 2:45 WVV).

Indien de bedrieglijke handeling betrekking heeft op de overdracht van een vermogensbestanddeel door de schuldenaar aan een derde, dan bestaat de vergoeding in beginsel hierin dat die overdracht niet aan de agerende schuldeiser kan worden tegengeworpen, zodat laatstgenoemde tot de tenuitvoerlegging op het overgedragen vermogensbestanddeel kan overgaan.

Wanneer de curator de niet-tegenwerpelijkheid vordert van een handeling of een betaling die met bedrieglijke benadeling van de rechten van de schuldeisers is verricht, is hij niet gehouden de gefailleerde in de zaak te betrekken.

De vordering van de curator tot niet-tegenwerpelijkheid van een handeling of een betaling die de gefailleerde met bedrieglijke benadeling van de rechten van de schuldeisers heeft verricht, kan tegen de plegers van het bedrog of tegen hun medeplichtigen worden ingesteld (art. 1167 Oud Burgerlijk Wetboek en art. 20 Faillissementswet).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240412.1F.10)

Faillissement – Commanditaire vennootschap – Kosten en uitgaven voor het beheer van het faillissement – Ereloon van de curator – Schuld van de gefailleerde – Hoofdelijke en onbeperkte aansprakelijkheid van de beherende vennoten en de stille vennoten die het beheer van de vennootschap gewoonlijk hebben waargenomen

Arrest van 12 april 2024 ([C.23.0376.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal B. Inghels

De beherende vennoten en de stille vennoten die het beheer van de vennootschap gewoonlijk hebben waargenomen, zijn hoofdelijk en onbeperkt aansprakelijk voor de nakoming van de verbintenissen van de vennootschap, ongeacht uit welke oorzaak of op welk tijdstip die verbintenissen zijn ontstaan.

De kosten en uitgaven voor het beheer van het faillissement, waaronder met name de kosten en het ereloon van de curator, zijn een schuld van de gefailleerde.

De beherende vennoten en de stille vennoten die het beheer van de vennootschap gewoonlijk hebben waargenomen, zijn hoofdelijk en onbeperkt aansprakelijk voor de kosten en uitgaven die het beheer van het faillissement van die vennootschap met zich meebrengen (artikelen 202 en 207, § 2, Wetboek van vennootschappen en artikelen 79, eerste lid, en 99 Faillissementswet).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240412.1F.6)

Faillissement – Kwijtschelding – Rechtsmisbruik

Arrest van 28 juni 2024 ([C.23.0288.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal T. Werquin

Zelfs wanneer de uitoefening van het recht van de gefailleerde om de kwijtschelding te vorderen als rechtsmisbruik wordt aangemerkt, kan de kwijtschelding alleen worden geweigerd indien de gefailleerde kennelijk grove fouten heeft begaan die hebben bijgedragen tot het faillissement (art. XX.173, § 2 en § 3, Wetboek Economisch Recht).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240628.1F.8)

Vennootschappen

De persoon die belast is met het dagelijks bestuur van een vennootschap – Bestaansvereisten van de arbeidsovereenkomst – Gezagsband – Beoordelingscriteria

Arrest van 11 maart 2024 ([S.21.0070.F-S.22.0090.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal H. Mormont

Dit arrest wordt besproken in de rubriek 'Sociaal recht'.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240311.3F.2)

Fiscaal recht

Inkomstenbelasting

Vennootschapsbelasting – Vaststelling van het belastbaar netto-inkomen – Begrip materiële vaste activa – Meerwaarde op de inrichtingen van constructies

Arrest van 15 maart 2024 ([F.22.0168.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal B. Inghels

De uitdrukking “materiële vaste activa” heeft krachtens artikel 2, § 1, 9°, WIB92 de betekenis die daaraan wordt toegekend door de wetgeving op de boekhouding en de jaarrekening van de ondernemingen.

De meerwaarde op de inrichtingen van constructies, die binnen vijf jaar vóór de vervreemding van een onroerend goed dat de aard heeft van een materieel vast actief zijn verwezenlijkt, kan niet het uitstel van belasting onder voorwaarde van herbelegging zoals bedoeld in artikel 47 WIB92 genieten (art. 2, § 1, 9°, art. 24, eerste lid, 2°, art. 43 en art. 47, § 1, 2°, WIB92).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240315.1F.5)

Vennootschapsbelasting – Terugneme van waardevermindering die in het buitenland werden geboekt voor de zetelverplaatsing naar België (enerzijds) – Terugneme van waardeverminderingen die werden geboekt voor de overgang van het stelsel van rechtspersonenbelasting naar dat van vennootschapsbelasting (anderzijds) – Geen vergelijkbare situaties – Grondwettelijk gelijkheidsbeginsel – Oorzaak van het verschil in behandeling – Norm – Toepassing van de norm – Vrijheid van vestiging

Arrest van 20 juni 2024 ([F.19.0132.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal J. Van der Fraenen

Vennootschappen die waardeverminderingen in het buitenland boeken en die deze waardeverminderingen na zetelverplaatsing naar België in België terugnemen enerzijds en rechtspersonen die waardeverminderingen boeken op een moment dat zij aan de rechtspersonenbelasting onderworpen zijn en die waardeverminderingen vervolgens na overgang naar het stelsel van de vennootschapsbelasting terugnemen anderzijds, bevinden zich niet in een vergelijkbare situatie.

Een verschil in behandeling kan slechts een miskennis van het grondwettelijk gelijkheidsbeginsel opleveren indien dit kan worden toegeschreven aan de betwiste norm en niet louter te wijten is aan specifieke feitelijke omstandigheden. Het verschil in behandeling mag niet louter het gevolg zijn van de concrete toepassing van de abstracte norm op een specifieke situatie (artikelen 10, 11 en 172 Grondwet).

Artikel 49 VWEU verzet zich niet tegen een nationale fiscale regeling op grond waarvan waardestijgingen op aandelen in vennootschappen die door een vennootschap in een lidstaat na de verplaatsing van haar statutaire zetel naar die lidstaat zijn geboekt, worden behandeld als latente meerwaarden zonder dat in aanmerking wordt genomen of die aandelen ertoe hebben geleid dat die vennootschap waardeverminderingen heeft geboekt toen zij fiscaal ingezetene van een andere lidstaat was (art. 49 VWEU en de artikelen 184ter en 190 WIB92).

Vennootschappen die waardeverminderingen in het buitenland boeken en die deze waardeverminderingen na zetelverplaatsing naar België in België terugnemen enerzijds en rechtspersonen die waardeverminderingen boeken op een moment dat zij aan de rechtspersonenbelasting onderworpen zijn en die waardeverminderingen vervolgens na overgang naar het stelsel van de vennootschapsbelasting terugnemen anderzijds, bevinden zich niet in een objectief vergelijkbare situatie zodat kennelijk geen schending voorligt van artikel 49 VWEU.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240620.1N.12)

Vennootschapsbelasting – Afzonderlijke aanslag op verdoken meerwinsten – Vaststelling van de belastbare grondslag van de gewone aanslag in de vennootschapsbelasting – In aanmerking nemen van de verdoken meerwinsten die niet worden teruggevonden onder de bestanddelen van het vermogen van de vennootschap – Voorwaarden van aftrekbaarheid – Vaststelling van de belastbare grondslag van de afzonderlijke aanslag –

Bedrag van de ontvangen maar niet doorgestorte belasting over de toegevoegde waarde – Uitwerking van de regularisatie door de btw-administratie

Arrest van 12 september 2024 ([F.22.0141.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal B. Inghels

Uit de ontstaansgeschiedenis van artikel 219, eerste lid, WIB92, dat op het geschil van toepassing is, volgt dat de afzonderlijke aanslag niet strekt tot vergoeding van de belasting die verschuldigd is op de winst die werd verzwegen door de vennootschap die ze heeft gerealiseerd, maar van de belasting die werd ontdoken door de derde aan wie die verdoken winst werkelijk ten goede is gekomen, waarbij die winst in het voordeel van die derde is verdwenen uit het vermogen van de vennootschap die ze heeft gerealiseerd. De verdoken meerwinsten die niet worden teruggevonden onder de bestanddelen van het vermogen van de vennootschap moeten bijgevolg, ten aanzien van de vennootschap die ze heeft gerealiseerd, in aanmerking worden genomen in het licht van de regels die van toepassing zijn op de gewone aanslag in de vennootschapsbelasting.

Uit de samenhang tussen de artikelen 219, eerste lid, en 49, eerste en tweede lid, WIB92, dat van toepassing is op het geschil, volgt dat de verdoken meerwinsten, aangezien zij niet worden teruggevonden onder de bestanddelen van het vermogen van de vennootschap, specifieke en werkelijke uitgaven zijn waarvan de aftrekbaarheid bijgevolg onderworpen is aan de voorwaarden van voormeld artikel 49.

Wanneer de verdoken meerwinsten voortvloeien uit verrichtingen waarop belasting over de toegevoegde waarde verschuldigd is maar waarvan geen btw-aangifte is gedaan, omvat de belastbare grondslag van de afzonderlijke aanslag enkel de bedragen van de ontvangen maar niet doorgestorte belasting over de toegevoegde waarde wanneer de btw-administratie geen enkele regularisatie heeft doorgevoerd. Een dergelijke regularisatie geeft de litigieuze bedragen het karakter van een belasting over de toegevoegde waarde terug, zelfs als die regularisatie zou worden doorgevoerd na het litigieuze belastbare tijdperk.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240912.1F.5)

Lokale belastingen

Gemeentelijke belastingverordening – Grondwettelijk gelijkheidsbeginsel – Objectieve en redelijke verantwoording voor een verschil in behandeling van belastingplichtigen – Doel en gevolgen van de belasting – Redelijke en evenredige verhouding tussen de middelen en het doel – Beoordeling

Arrest van 29 februari 2024 ([F.20.0138.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal S. Ravysse

De in artikel 10 Grondwet vervatte regel van de gelijkheid van de Belgen, de in artikel 11 Grondwet neergelegde regel van non-discriminatie in het genot van de aan de Belgen erkende rechten en vrijheden, alsmede de regel van artikel 172 Grondwet inzake de gelijkheid voor de belastingen, impliceren dat allen die zich in dezelfde toestand bevinden gelijkelijk worden behandeld maar sluiten niet uit dat een verschillende fiscale behandeling wordt ingesteld ten aanzien van bepaalde categorieën van personen, voor zover daarvoor een objectieve en redelijke verantwoording bestaat.

De al of niet aanwezigheid van zodanige verantwoording moet worden getoetst aan het doel en de gevolgen van de getroffen maatregel of van de ingestelde belasting. Het gelijkheidsbeginsel wordt eveneens miskend indien aangetoond wordt dat er geen redelijke en evenredige verhouding bestaat tussen de aangewende middelen en de beoogde doel.

De objectieve en redelijke verantwoording voor de verschillende behandeling van belastingplichtigen in een gemeentelijke belastingverordening dient in beginsel te blijken uit de bestreden verordening zelf of uit het dossier op grond waarvan de gemeenteraad besliste tot de invoering van de belasting, maar kan ook worden afgeleid uit de aard en de context zelf van de gemaakte differentiatie wanneer het motief voor de verschillende behandeling zo voor de hand liggend is dat geen andere uitlegging ervoor mogelijk is en het duidelijk is dat de gemeenteraad die maatregel op grond van die reden heeft goedgekeurd.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240229.1N.10)

Douane en accijnzen

Douane en accijnzen – Inbreuk op artikel 15bis Verordening 267/2012 over uitvoervergunning van bepaalde goederen naar Iran – samenloop met een douanemisdrijf – Bevoegdheid tot vervolging – Openbaar ministerie – Algemene administratie van de douane en accijnzen – Kwalificatie van het misdrijf door het vonnisgerecht

– Omvorming van een douanemisdrijf naar een misdrijf van gemeen recht – (Geen) onwettige overschrijding van de saisine – Toepassing van het criterium van de zwaarste straf – Vergelijking van straffen – misdrijven bestraft met een gevangenisstraf en een geldboete – Strafrechtelijke aansprakelijkheid van rechtspersonen

Arrest van 17 september 2024 ([P.23.1093.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal B. De Smet

Dit arrest wordt besproken in de rubriek ‘Straffen of maatregelen en strafuitvoering’.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240917.2N.12)

Strafrecht

Algemeen

Internationale rechtsmacht – Situering van het misdrijf in België – Voorbereidende handeling als aanknopingspunt voor rechtsmacht van de Belgische rechter – Daad van deelneming in België aan een misdrijf in het buitenland

Arrest van 3 september 2024 ([P.24.0506.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal B. De Smet

Artikel 3 Strafwetboek bepaalt dat het misdrijf, op het grondgebied van het Rijk, door Belgen of door vreemdelingen gepleegd, wordt gestraft overeenkomstig de bepalingen van de Belgische wetten. De Belgische strafrechter heeft rechtsmacht om te oordelen over een in België gepleegd misdrijf. Een misdrijf is in België gepleegd in de zin van artikel 3 Strafwetboek indien één van de constitutieve bestanddelen of een verzwarende omstandigheid geheel of gedeeltelijk op het Belgisch grondgebied plaatsvindt of indien de materiële gedraging die daaraan ten grondslag ligt zich geheel of gedeeltelijk in België voordoet. Uit het enkele feit dat in België een niet-strafbare voorbereidende handeling is gepleegd betreffende een voor het overige geheel in het buitenland gepleegd misdrijf, volgt evenwel niet dat dit misdrijf een in België gepleegd misdrijf is in de zin van artikel 3 Strafwetboek.

Indien één of meer daden van strafbare deelneming zijn verricht op het Belgisch grondgebied aan een in het buitenland gepleegd hoofdmisdrijf, heeft de Belgische strafrechter op grond van artikel 3 Strafwetboek rechtsmacht voor die daden van strafbare deelneming aan dat hoofdmisdrijf (artikelen 3 en 66 Strafwetboek).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240903.2N.2)

Misdrijven

Misbruik van vennootschapsgoederen – Constitutieve bestanddelen – Betekenisvol nadeel – Betaling van een schuldvordering

Arrest van 9 januari 2024 ([P.23.1398.N](#))

De betaling van een zelfs opeisbare schuldvordering op een rechtspersoon kan voor de bestuurder van die rechtspersoon het misdrijf van misbruik van vennootschapsgoederen opleveren, wanneer die betaling is gedaan met het in artikel 492bis Strafwetboek bepaalde bedrieglijk opzet en zij een betekenisvol nadeel berokkent aan de vermogensbelangen van de rechtspersoon en die van zijn schuldeisers of vennoten, en dat laatste kan het geval zijn wanneer ingevolge die betaling en de daarvoor vereiste verkoop van bepaalde activa van de rechtspersoon, diens actief dat strekt tot onderpand voor de betaling van de andere schuldeisers vermindert en er te zijnen laste een bijkomende, bedrijfsmatig onverantwoorde schuld wordt gecreëerd, terwijl hij in financiële moeilijkheden verkeert. Dat de betaling van de schuldvordering het boekhoudkundig vermogen van de rechtspersoon niet aantast omdat daardoor het passief in gelijke mate daalt met het actief en de rechtspersoon dus formeel niet verarmt, is daarbij niet bepalend.

Dit arrest wordt tevens besproken in de rubrieken ‘Strafprocedure – Strafvordering en Burgerlijke rechtsvordering’ en ‘Economisch recht – Insolventie en vereffening’.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240109.2N.6)

Heling – Witwassen – In het buitenland verkregen vermogensvoordelen – Voorwaarden voor strafbaarheid – Misdrijf dat in het buitenland niet wordt vervolgd – Vermogensvoordeel in het buitenland niet als

wederrechtelijk beschouwd – Rechtvaardiging en verschoning – Rechtsdwaling – onoverwinnelijk karakter – Beoordeling door de rechter

Arrest van 20 februari 2024 ([P.23.1438.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal A. Winants

Opdat in het buitenland verkregen vermogensvoordelen onder het toepassingsgebied van artikel 505, eerste lid, 2°, 3° en 4°, Strafwetboek kunnen vallen, is het vereist, maar volstaat het, dat de feiten waaruit die vermogensvoordelen zijn verkregen zowel in België als in het land van verkrijging een misdrijf uitmaken, zonder dat die feiten daarom in de beide landen moeten voldoen aan dezelfde constitutieve bestanddelen of het voorwerp moeten uitmaken van hetzelfde misdrijf. De omstandigheid dat de vermogensvoordelen voortkomen uit een in het buitenland gepleegd basismisdrijf dat daar onder een gedoogbeleid valt, zodat dit misdrijf daar niet in aanmerking komt voor strafvervolging en het eruit verkregen vermogensvoordeel er niet als wederrechtelijk wordt aanzien, belet aldus niet dat die vermogensvoordelen het voorwerp van een witwasmisdrijf in de zin van artikel 505, eerste lid, 2°, 3° of 4°, Strafwetboek kunnen uitmaken en dat het gedoogbeleid in het buitenland algemeen bekend is gemaakt, het er een algemene geldingskracht heeft en het er strikt geregeld is, doet daaraan geen afbreuk.

Artikel 505, eerste lid, 2° en 4°, Strafwetboek stelt degenen strafbaar die goederen bedoeld in artikel 42, 3°, van dat wetboek kopen, ruilen of om niet ontvangen, bezitten, bewaren of beheren (2°), dan wel de aard, oorsprong, vindplaats, vervreemding, verplaatsing of eigendom van dergelijke goederen verhelten of verhullen (4°), ofschoon zij op het ogenblik van de aanvang van deze handelingen de oorsprong van die goederen kenden of moesten kennen. Dit laatste vereist dat de dader van het witwasmisdrijf van bij de aanvang van zijn materiële gedragingen effectief weet dat die goederen voortspruiten uit feiten die een misdrijf uitmaken op de plaats waar en in de omstandigheden waarin zij werden gepleegd, hetgeen de rechter kan afleiden uit alle hem regelmatig voorgelegde gegevens en voor het overige volstaat het dat de dader van het witwasmisdrijf wetens en willens heeft gehandeld. De vraag of de dader van het witwasmisdrijf erop mag vertrouwen dat hij daarvoor in België niet strafbaar is, louter omdat de vermogensvoordelen zijn verkregen uit een misdrijf dat in het land waar het is gepleegd op beleidsmatige gronden niet wordt vervolgd, is daarentegen vreemd aan de constitutieve bestanddelen van een hier bedoeld witwasmisdrijf.

Rechtsdwaling over de strafbaarheid van een gedraging kan een schulditsluitingsgrond vormen indien die dwaling onoverwinnelijk is, dit is wanneer de beklagde heeft gehandeld zoals elk redelijk en voorzichtig persoon in een identieke situatie zou hebben gehandeld. De beklagde dient de onoverwinnelijkheid van zijn dwaling aannemelijk te maken en de rechter oordeelt daarover onaantastbaar.

Dit arrest wordt ook besproken in de rubriek 'Straffen of maatregelen en strafuitvoering'.

(*ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240220.2N.22*)

Heling – Witwassen – Vermogensvoordelen – Vereiste voor schuldigverklaring – Verhelten of verhullen van de aard, oorsprong of vindplaats van de vermogensvoordelen – Gegevens waaruit de rechter dit afleidt

Arrest van 20 februari 2024 ([P.23.1578.N](#))

De schuldigverklaring aan een witwasmisdrijf bepaald in artikel 505, eerste lid, 4°, Strafwetboek, vereist dat de wederrechtelijke herkomst of oorsprong van de in artikel 42, 3°, Strafwetboek bedoelde zaken bewezen is en het is niet vereist dat de rechter het precieze misdrijf kent waaruit die zaken voortkomen, op voorwaarde dat hij op grond van feitelijke gegevens elke regelmatige herkomst of oorsprong daarvan kan uitsluiten, zodat de rechter zich, voor de schuldigverklaring van een beklagde aan een dergelijk witwasmisdrijf, in beginsel niet dient te beperken tot vermogensvoordelen die voortkomen uit welbepaalde misdrijven. Wanneer de telastlegging echter vermeldt dat het witgewassen vermogensvoordeel voortkomt uit een bepaald misdrijf, dan heeft de rechter enkel te oordelen over het witwasmisdrijf in zoverre dit het vermogensvoordeel tot voorwerp heeft dat voortkomt uit dat misdrijf en dit impliceert weliswaar dat de rechter, op gevaar zijn saisine te overschrijden, een beklagde niet schuldig kan verklaren aan het witwassen van goederen die voortkomen uit een ander misdrijf, maar niet dat de rechter een beklagde slechts schuldig kan verklaren aan het witwasmisdrijf indien hij een voorlopig als misdrijf omschreven feit waarvoor de beklagde niet is vervolgd, in al zijn constitutieve bestanddelen bewezen verklaart.

De rechter kan het feit dat de aard, oorsprong of vindplaats van in artikel 42, 3°, Strafwetboek bedoelde zaken is verheeld of verhuld, zoals vereist door artikel 505, eerste lid, 4°, Strafwetboek, afleiden uit alle hem regelmatig voorgelegde gegevens waarover de partijen tegenspraak hebben kunnen voeren en die gegevens moeten niet

worden vermeld in enige telastlegging. Geen enkele bepaling belet de rechter het feit dat de aard, oorsprong of vindplaats van in artikel 42, 3°, Strafwetboek bedoelde zaken is verheeld of verhuld, af te leiden uit voorbeelden geput uit de handelwijze van de beklaagde met betrekking tot enkel bepaalde vermogensvoordelen.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240220.2N.12)

Rechtvaardiging en verschoning – Uitlokking – Voorwaarde van onmiddellijkheid

Arrest van 13 maart 2024 ([P.22.0958.F](#))

De door artikel 411 Strafwetboek vereiste onmiddellijkheid als voorwaarde voor de uitlokking is niet synoniem met gelijktijdigheid. De toestand van uitlokking kan voortduren na het geweld dat die toestand veroorzaakt en kan aanhouden zolang bij een redelijk persoon de woede die door dat geweld werd veroorzaakt, blijft bestaan.

Artikel 411 Strafwetboek dat erop wijst dat doodslag, verwondingen en slagen, in afnemende volgorde van ernst, “verschoonbaar” zijn maar niet “verschoond” worden, legt een verband van evenredigheid tussen de ernst van de uitgelokte misdaad of het uitgelokte wanbedrijf en de ernst van het geweld dat aan de oorsprong ervan ligt.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240313.2F.4)

Terrorisme – Daden van strijdkrachten tijdens een gewapend conflict – Artikel 141bis Strafwetboek – Ratio Legis – Toepassingsgebied – Daden die vallen in het toepassingsgebied van het internationaal humanitair recht en de hierin bepaalde grenzen niet te buiten gaan – Geen bescherming van degene die een ernstige schending van het internationaal humanitair recht begaat tegen de vervolging wegens terrorisme – Financiering van een terroristische groep

Arrest van 22 mei 2024 ([P.24.0088.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal D. Vandermeersch

Artikel 141bis Strafwetboek bepaalt dat Titel I ter niet van toepassing is op de daden van strijdkrachten tijdens een gewapend conflict, in de betekenis die in het internationaal humanitair recht wordt toegekend aan deze begrippen, wanneer die daden onder dat recht vallen. Die uitsluiting heeft tot doel de overlapping van afzonderlijke rechtsregels te voorkomen, met name van de rechtsregels die dienen ter bestraffing van ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht, bedoeld in de artikelen 136bis en volgende Strafwetboek, en van de rechtsregels die dienen ter bestraffing van terroristische misdrijven, bedoeld in de artikelen 137 en volgende van voormeld wetboek.

Het conflict dat artikel 141bis Strafwetboek wil voorkomen is dat welk zou voortvloeien uit het voornemen om de antiterrorwetgeving toe te passen op een strijdende partij wier daden, gepleegd tijdens een gewapend conflict, onder de toepassing van het internationaal humanitair recht vallen en de hierin bepaalde grenzen niet te buiten gaan. De wetgever heeft met andere woorden willen voorkomen dat, in het strafrecht, de antiterrorwetgeving het internationaal humanitair recht zou vervangen, waardoor rechtmatige gewelddaden in het licht van laatstgenoemde onrechtmatig zouden worden.

De volgens het internationaal humanitair recht begane onrechtmatigheid sluit de onder de antiterrorwetgeving begane onrechtmatigheid niet uit. Artikel 141bis Strafwetboek, zowel in zijn huidige als in zijn vorige versie, heeft niet tot doel degene die een daad stelt die ook een ernstige schending van het internationaal humanitair recht zou kunnen opleveren, te beschermen tegen een vervolging wegens terrorisme.

Om de telastlegging van deelname aan een activiteit van een terroristische groep door enigerlei vorm van financiering bewezen te verklaren, dient niet te worden bepaald voor welke handelingen of misdrijven van de groep het overgeschreven geld werd gebruikt.

De in artikel 141bis Strafwetboek bepaalde uitsluiting van Titel I ter van Boek II van dat wetboek heeft betrekking op, enerzijds, de activiteiten van strijdkrachten tijdens een gewapend conflict, zoals deze door het internationaal humanitair recht beschreven en geregeld worden en, anderzijds, de activiteiten van de strijdkrachten van een Staat in het kader van de uitoefening van hun officiële taken, voor zover ze worden geregeld door andere regels van het internationaal recht. De bewuste financiering van een terroristische groep valt onder geen enkele van de voormelde activiteiten.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240522.2F.14)

Wegverkeerswet – Begrip voertuig – Begrip bestuurder – Gewone betekenis – Elektrische step

Arrest van 30 april 2024 ([P.24.0183.N](#))

Een veroordeling op grond van artikel 34, § 2, 1°, Wegverkeerswet vereist onder meer dat de beklaagde een voertuig bestuurt maar de begrippen “voertuig” en “besturen” zijn niet omschreven in de Wegverkeerswet en voor de invulling van die begrippen met het oog op de toepassing van de Wegverkeerswet kan niet worden gesteund op de in artikel 2 Wegverkeersreglement opgenomen definities, aangezien die volgens de aanhef van die bepaling slechts gelden voor de toepassing van het Wegverkeersreglement zelf, zodat voor de toepassing van artikel 34, § 2, 1°, Wegverkeerswet deze begrippen in hun gewone betekenis moeten worden gebruikt.

Een voertuig in de zin van artikel 34, § 2, 1°, Wegverkeerswet is een vervoermiddel voor vervoer over land van personen of goederen en een elektrische step is een voertuig in de zin van die bepaling.

Een persoon bestuurt een voertuig in de zin van deze bepaling van de Wegverkeerswet indien hij over het voertuig de controle of het meesterschap heeft door de voortgang ervan in handen te nemen en hierdoor een invloed uitoefent op het in beweging zijnde voertuig en hij die al stappend een elektrische step voortduwt en eraan richting geeft, bestuurt een voertuig in de zin van die bepaling.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240430.2N.7)

Slagen en verwondingen – Toebrenge van slagen door gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg – Begrip slag

Arrest van 21 mei 2024 ([P.24.0299.N](#))

De artikelen 418 en 420, tweede lid, Strafwetboek bestraffen onder meer het toebrengen van een slag of meerdere slagen door een gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg en een slag in de zin van deze bepalingen is een schok als gevolg van het contact tussen het lichaam van de dader of een door hem gebruikt voorwerp en het lichaam van het slachtoffer, die een bepaalde pijn veroorzaakt zonder dat er noodzakelijk een letsel moet zijn. Indien er geen contact is tussen het lichaam van de dader of tussen het door hem gebruikt voorwerp en het lichaam van het slachtoffer is er geen slag in de zin van deze bepalingen, ook al komt het slachtoffer door een gedraging van de dader ten val.

Dit arrest wordt ook besproken in de rubriek ‘Strafprocedure – Rechtsmiddelen’.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240521.2N.8)

Wegverkeerswet – Toevertrouwen van een motorvoertuig aan een persoon die van het recht tot sturen vervallen is verklaard – Verstrijken van de straf van het rijverbod – Bestuurder die de voorgeschreven herstelproeven niet heeft afgelegd

Arrest van 3 september 2024 ([P.24.0547.N](#))

Uit de samenhang tussen de artikelen 47, eerste lid, 48, eerste lid, 1° en 2° en 49, eerste lid, Wegverkeerswet en de doelstelling van deze laatste bepaling, namelijk vermijden dat een voertuig wordt toevertrouwd aan een bestuurder of een begeleider waarvan vaststaat dat hij niet voldoet aan de voorwaarden om een voertuig te besturen, volgt dat de strafbaarstelling van artikel 49 Wegverkeerswet niet enkel van toepassing is indien de bestuurder of de begeleider vervallen is verklaard van het recht tot sturen, maar ook indien die vervallenverklaring is beëindigd zonder dat de betrokkene met goed gevolg de examens en onderzoeken heeft afgelegd waarvan het herstel van het recht tot sturen afhankelijk was gemaakt.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240903.2N.3)

Wegverkeer – Voertuig ingeschreven op naam van een rechtspersoon – Bestuurder die niet geïdentificeerd is op het ogenblik van het misdrijf – Verplichting tot mededeling van de identiteit – Misdrijf – (Geen) bewijs van de met het voertuig begane overtreding

Arrest van 18 september 2024 ([P.24.0737.F](#))

Krachtens artikel 67ter Wegverkeerswet is, wanneer een overtreding van die wet is begaan met een motorvoertuig ingeschreven op naam van een rechtspersoon en de bestuurder bij de vaststelling van de overtreding niet geïdentificeerd werd, de rechtspersoon ertoe gehouden de identiteit van de bestuurder mee te delen of, indien hij die niet kent, de identiteit van de persoon die verantwoordelijk is voor het voertuig. Die mededelingsplicht wordt strafrechtelijk bestraft door artikel 29ter van de voormelde wet. De niet-naleving van

de voormelde verplichting is een misdrijf dat bestaat los van het voorafgaande bewijs van het plegen van een ander misdrijf.

Het in artikel 67ter Wegverkeerswet bedoelde mechanisme voert geen enkel vermoeden van schuld aan het oorspronkelijke misdrijf in jegens de aangewezen bestuurder en ontnemt hem niet de mogelijkheid om, niettegenstaande zijn aanwijzing, te bewijzen dat hij zich niet achter het stuur van het betrokken voertuig bevond. Die bepaling maakt het ontslag van rechtsvervolging van de beklaagde voor het oorspronkelijke misdrijf evenmin ondergeschikt aan de verplichting voor die beklaagde om de persoon te identificeren die het voertuig daadwerkelijk bestuurde (art. 67ter Wegverkeerswet en art. 6.2 EVRM).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240918.2F.5)

Wegverkeer – Begrippen ‘stilstaan’ en ‘parkeren’ in artikel 8.4 Wegverkeersreglement – Gebruik van een mobiel elektronisch apparaat door een bestuurder

Arrest van 1 oktober 2024 (P.24.1014.N)

Aan de woorden “stilstaan” en “parkeren” in artikel 8.4. Wegverkeersreglement, dat bepaalt dat, behalve wanneer zijn voertuig stilstaat of geparkeerd is, de bestuurder geen mobiel elektronisch apparaat met een scherm mag gebruiken, vasthouden noch manipuleren, tenzij het in een daartoe bestemde houder aan het voertuig bevestigd is, moet de betekenis worden gegeven die deze begrippen hebben in artikel 2.22 en 2.23 Wegverkeersreglement. De verbodsbepaling van artikel 8.4 Wegverkeersreglement is derhalve van toepassing op de bestuurder van een voertuig die een gsm gebruikt terwijl het voertuig zonder voort te bewegen in de file staat en zonder dat dit voertuig stilstaat of geparkeerd is in de zin van artikel 2.22 en 2.23 Wegverkeersreglement.

Dit arrest wordt ook besproken in de rubriek ‘Strafprocedure – Vonnisgerechten’.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241001.2N.24)

Misbruik van vertrouwen – Gedeeltelijk misbruik van de aan de beklaagde toevertrouwde goederen – Vaststelling naar billijkheid van de hoeveelheid verduisterde goederen

Arrest van 23 oktober 2024 (P.23.1378.F)

Noch artikel 491 Strafwetboek noch enige andere bepaling verbiedt de rechter die vaststelt dat de dader van het misbruik van vertrouwen slechts gedeeltelijk misbruik heeft gemaakt van de hem toevertrouwde goederen, naar billijkheid vast te stellen welk deel van die goederen werd aangewend overeenkomstig het doel dat hun eigenaar hieraan had toegekend.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241023.2F.17)

Strafprocedure

Algemeen

Verplichting tot het horen van een getuige à charge op de rechtszitting – Horen als getuige van een undercoveragent betrokken bij een infiltratie – Beoordeling van de feitelijke of juridische onmogelijkheid van het gevraagde verhoor – Vermelding van de concrete omstandigheden

Arrest van 23 januari 2024 (P.23.0887.N) met conclusie van advocaat-generaal A. Winants

Of de rechter die zich over de gegrondheid van de strafvordering moet uitspreken verplicht is een persoon, die tijdens het vooronderzoek een voor een beklaagde belastende verklaring heeft afgelegd, te horen als getuige indien die beklaagde daarom verzoekt, moet worden beoordeeld in het licht van het door artikel 6.1 EVRM gewaarborgde recht op een eerlijk proces en het door artikel 6.3.d EVRM gewaarborgde recht om getuigen à charge te ondervragen of te doen ondervragen waarbij het wezenlijk is of de tegen de beklaagde gevoerde strafvervolging in haar geheel beschouwd eerlijk verloopt.

Artikel 6.1 en 6.3.d EVRM, zoals uitgelegd door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, vereist dat om een belastende verklaring van een tijdens het vooronderzoek gehoorde persoon als bewijs in aanmerking te nemen, zonder dat de beklaagde de gelegenheid had die persoon als getuige op de rechtszitting te ondervragen,

de rechter nagaat of: (i) er ernstige redenen zijn voor het niet-horen van de getuige, dit wil zeggen feitelijke of juridische gronden die de afwezigheid van de getuige op de rechtszitting kunnen verantwoorden, (ii) de belastende verklaring het enige of doorslaggevende element is waarop de schuldigverklaring steunt, waarbij onder doorslaggevend wordt verstaan bewijs dat dermate belangrijk is dat het aannemelijk is dat dit het resultaat van de zaak heeft bepaald, en (iii) er voor het niet kunnen ondervragen van de getuige voldoende compenserende factoren zijn met inbegrip van sterke procedurele waarborgen die kunnen bestaan in het voorliggen van bewijsmateriaal dat de inhoud van de tijdens het vooronderzoek afgelegde verklaringen ondersteunt of bevestigt, de gelegenheid die de beklaagde had om tijdens het vooronderzoek of ter rechtszitting de getuige te ondervragen of te doen ondervragen en de mogelijkheid voor de beklaagde om zijn standpunt kenbaar te maken over de geloofwaardigheid en de betrouwbaarheid van de getuige of over interne strijdigheden in die verklaring of strijdigheid met verklaringen van andere getuigen.

In de regel moet de rechter aan de hand van elk van deze criteria beoordelen welke impact het niet horen van een hier bedoelde getuige heeft op het eerlijk proces maar dit sluit niet uit dat één of twee van die criteria van dermate overwegend belang kunnen zijn dat dit volstaat om uit te maken of het strafproces in zijn geheel beschouwd al dan niet eerlijk verloopt, waarbij de rechter steeds de concrete omstandigheden moet vermelden waarop hij zijn beslissing steunt. Indien de rechter in het kader van de beoordeling van het eerste criterium een feitelijke of juridische onmogelijkheid vaststelt voor het door een beklaagde gevraagde verhoor als getuige van een undercoveragent die betrokken was bij een infiltratie dient hij een eventuele afwijzing van dit verzoek te motiveren in het licht van de concrete omstandigheden van de zaak. Een afwijzing die wordt onderbouwd met redenen die inhouden dat nooit moet worden ingegaan op het verzoek tot verhoor van een undercoveragent die bij een infiltratie betrokken was voldoet niet aan die verplichting.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240123.2N.9)

Taalgebruik in strafzaken – Motivering van vonnissen en arresten – Antwoordplicht – Bewijs – Toepassingsgebied van de e-privacy Richtlijn 2002/58/EG – (Niet toepasselijk op) rechtstreekse interceptiemaatregel op een privaat communicatienetwerk bevolen door de onderzoeksrechter – Doeltreffendheids criterium – Betwisting van bewijsmateriaal verkregen in het buitenland ingevolge een internationaal rechtshulpverzoek – Voorlegging van gegevens waaruit blijkt dat het bewijsmateriaal voldoet aan de in het buitenland geldende wettigheidsvereisten

Arrest van 30 januari 2024 ([P.23.1581.N](#))

Op grond van artikel 11, eerste lid, Taalwet Gerechtszaken moeten de processen-verbaal betreffende de opsporing en de vaststelling van misdrijven in het Franse taalgebied in het Frans, in het Nederlandse taalgebied in het Nederlands en in het Duitse taalgebied in het Duits worden gesteld. Door het enkele feit dat een stuk als bijlage bij een proces-verbaal wordt gevoegd of in een proces-verbaal wordt besproken en dat stuk belang heeft voor de schuldbeoordeling, wordt het geen proces-verbaal in de zin van deze bepaling.

De uit artikel 149 Grondwet voortvloeiende verplichting voor de rechter om een regelmatig ingediende conclusie te beantwoorden, veronderstelt dat daarin duidelijk en ondubbelzinnig een vordering, verweer of exceptie is geformuleerd, waaruit een bepaald rechtsgevolg wordt afgeleid. Dit houdt onder meer in dat, wanneer een beklaagde als verweer een geheel van feitelijke gegevens aanvoert, gevolgd door een geheel van procedurele of bewijsrechtelijke sancties die zich ingevolge die feitelijke gegevens zouden opdringen, hij tussen beide een concreet en precies verband dient te leggen en het niet aan de rechter staat om dat in zijn plaats te doen. De rechter oordeelt onaantastbaar of het verweer van een partij duidelijk en ondubbelzinnig is.

Artikel 3.1 e-privacy Richtlijn 2002/58/EG van 12 juli 2002 bepaalt dat deze richtlijn van toepassing is op de verwerking van persoonsgegevens in verband met de levering van openbare elektronische-communicatiediensten over openbare communicatienetwerken in de Gemeenschap zodat deze richtlijn en de erop gesteunde rechtspraak van het Hof van Justitie geen betrekking hebben op communicatiegegevens of verkeers- en locatiegegevens die zijn ontdekt ingevolge een rechtstreekse interceptiemaatregel op een privaat communicatienetwerk, die door een onderzoeksrechter rechtsgeldig is bevolen in het kader van de bij hem aanhangig gemaakte feiten, aangezien er dan geen sprake is van een verwerking van persoonsgegevens door een openbare elektronische-communicatiedienst.

Het doeltreffendheids criterium zoals vooropgesteld in de rechtspraak van het Hof van Justitie houdt in dat de in een lidstaat toepasselijke bewijsuitsluitingsregeling in strafzaken de uitoefening van de door het Unierecht verleende rechten in de praktijk niet onmogelijk of uiterst moeilijk mag maken en het brengt aldus voor de

ationale strafrechter de verplichting mee om informatie en bewijzen die door middel van een met het Unierecht onverenigbare algemene en ongedifferentieerde bewaring van verkeers- en locatiegegevens zijn verkregen, in het kader van een strafrechtelijke procedure tegen personen die worden verdacht van strafbare handelingen buiten beschouwing te laten indien die personen niet in de gelegenheid zijn om doeltreffend commentaar te leveren op die informatie en die bewijzen, die betrekking hebben op een gebied waarvan de rechter geen kennis heeft en een doorslaggevende invloed kunnen hebben op de beoordeling van de feiten. Het doeltreffendheids criterium verplicht de rechter evenwel niet om in strijd met het Unierecht verkregen communicatiegegevens die de speurders op het spoor van een verdachte hebben gezet, maar voor het overige niet doorslaggevend zijn voor de beslissing over diens schuldigverklaring, uit het bewijs te weren, indien de betrokkene niet is gehinderd in zijn mogelijkheid om over die gegevens tegenspraak te voeren en er is voldaan aan de andere voorwaarden van artikel 32 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering. Retroactieve verkeers- en locatiegegevens, ook wanneer zij algemeen en ongedifferentieerd zijn bewaard, zijn als dusdanig niet dermate technisch of gecompliceerd dat zij noodzakelijkerwijze ontsnappen aan de kennis van de rechter of dat een beklaagde zich daarop niet nuttig of effectief kan verdedigen.

Wanneer de beslissing over de schuldigverklaring van een beklaagde steun vindt in bewijsmateriaal dat in het buitenland is verkregen ingevolge een Belgisch internationaal rechtshulpverzoek en het strafdossier enkel stukken bevat waaruit de uitvoering van dat verzoek blijkt, kan de beklaagde op grond van artikel 13 Wet Internationale Rechtshulp vragen om de voorlegging van een gegeven waaruit blijkt dat het bewijsmateriaal voldoet aan de in het buitenland geldende wettigheidsvereisten. Het recht van verdediging van de beklaagde vereist dat die gegevens hem toelaten het in het buitenland verkregen bewijsmateriaal *in concreto* te betwisten en de rechter oordeelt welke gegevens daarvoor eventueel nog aan het strafdossier moeten worden gevoegd en die gegevens kunnen bestaan in de beslissing van een buitenlandse rechterlijke overheid die de uitvoering van het internationaal rechtshulpverzoek heeft gemachtigd of wettig verklaard.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240130.2N.7)

Onderzoek door een interne inspectiedienst van een private onderneming – (Geen) strafvervolging in de zin van artikel 6 EVRM – (Geen) aanvangspunt van de redelijke termijn – Beoordeling van de rechter van de bewijswaarde van het bewijsmateriaal uit privaat onderzoek – (Geen) vereiste bijstand van een advocaat tijdens privaat onderzoek

Arrest van 23 april 2024 ([P.23.1632.N](#))

Het onderzoek waarmee een private onderneming, zonder de betrokkenheid van enige overheidsinstantie bevoegd voor de opsporing en de vervolging van misdrijven, een interne inspectiedienst gelast naar een mogelijk strafbaar feit waardoor die onderneming kan zijn benadeeld, maakt geen strafvervolging uit in de zin van artikel 6.1 EVRM, vermits die onderneming en haar interne inspectiedienst geen instanties zijn die van overheidswege zijn gemachtigd om misdrijven op te sporen of te vervolgen. Bijgevolg leeft de persoon die met zijn toestemming door de interne inspectiedienst van een private onderneming wordt ondervraagd als mogelijke dader van een door die dienst onderzocht feit, vanaf het tijdstip van die ondervraging nog niet onder de dreiging van een strafvervolging en dat tijdstip maakt dan ook geen aanvangspunt van de redelijke termijn uit. Dat het onderzoek, in functie van de erdoor aan het licht gebrachte gegevens, nadien aanleiding kan geven tot het instellen van een strafvervolging en dat de ondervraagde persoon zich tijdens dat onderzoek wil laten bijstaan door een advocaat met het oog op de organisatie van zijn verdediging, doet aan het voorgaande geen afbreuk.

Artikel 6 EVRM is in beginsel niet van toepassing op onderzoeken naar feiten die een misdrijf kunnen opleveren en naar mogelijke daders ervan, wanneer die onderzoeken niet zijn gevoerd door of met de betrokkenheid van een bevoegde opsporings- of vervolgingsinstantie, hetgeen in de regel het geval is voor wat betreft een onderzoek naar eventuele strafbare feiten en daders, dat wordt uitgevoerd door de interne inspectiedienst van een private onderneming die een mogelijk slachtoffer van die feiten is.

Lastens een beklaagde kan slechts een strafrechtelijke veroordeling kan worden uitgesproken na een procedure die in haar geheel eerlijk is verlopen. In zoverre er geen sprake is van foltering of onmenselijke behandeling, kan daarbij onder meer rekening worden gehouden met de kwaliteit, de betrouwbaarheid en de accuraatheid van het tijdens een privaat onderzoek verzamelde bewijsmateriaal, de omstandigheden waarin dat bewijsmateriaal is verkregen en de mate waarin de beklaagde in de loop van de strafprocedure in de gelegenheid is gesteld de authenticiteit van het bewijsmateriaal aan te vechten en zich te verzetten tegen het gebruik ervan en het staat

verder aan de rechter om onaantastbaar de bewijswaarde van alle hem aldus overgelegde bewijselementen, alsook de juistheid en geloofwaardigheid van de betwisting ervan, te beoordelen.

Het is niet vereist is dat de beklaagde tijdens een onderzoek uitgevoerd door een interne inspectiedienst van een private onderneming gebruik heeft kunnen maken van de bijstand van een advocaat. Die bijstand is enkel vereist in de loop van de strafvervolgning en alsdan kan de beklaagde met bijstand van zijn raadsman zijn vroegere verklaringen en alle door het private onderzoek opgeleverde gegevens betwisten (art. 6.3 EVRM en art. 47bis Wetboek van Strafvordering).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240423.2N.8)

Recht van verdediging – Stukken nuttig voor het verweer – Medisch verslag – Beroepsgeheim

Arrest van 4 juni 2024 ([P.24.0340.N](#))

Een inverdenkinggestelde kan bij de behandeling van een tegen hem ingestelde strafvordering op grond van zijn recht van verdediging in beginsel elk stuk in het debat brengen waarvan hij meent dat het nuttig is voor zijn verweer. De loutere omstandigheid dat een medisch verslag, dat door een drager van het beroepsgeheim met betrekking tot een inverdenkinggestelde werd opgesteld, als zodanig niet is bestemd om te worden aangewend in een strafproces, doet dan ook geen afbreuk aan het recht van die inverdenkinggestelde om dat verslag aan te wenden als verweer in een tegen hem ingestelde strafprocedure.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240604.2N.3)

Recht op tegenspraak – Inzage van stukken waarover de politie beschikte en die niet aan het dossier zijn gevoegd – Verzoek te het voegen van stukken – Beoordeling van de noodzaak voor het achterhalen van de waarheid

Arrest van 3 september 2024 ([P.24.0722.N](#))

Het recht op een eerlijk proces en het recht van verdediging vereisen in de regel dat een beklaagde inzage krijgt van alle gegevens à charge en à décharge waarover de politie tijdens het opsporingsonderzoek heeft kunnen beschikken en die pertinent zijn voor de beoordeling van de schuldvraag. Dat recht is evenwel niet absoluut. Uit het oordeel van de rechter kan blijken dat de voeging van bepaalde van die gegevens niet nodig is voor het achterhalen van de waarheid. De rechter oordeelt daarover onaantastbaar. Hij kan daarbij een geheel van omstandigheden tegen elkaar afwegen, waaronder het belang van de zaak, de vereiste omvang en de diepgang van het strafonderzoek in verhouding met dat belang, de aannemelijkheid van het verweer van de partij die de afwezigheid van bepaalde gegevens bekritiseert en de doorslaggevende aard van de reeds in het strafdossier aanwezige bewijsgegevens voor de beoordeling van de schuldvraag. Het Hof gaat wel na of de rechter uit zijn vaststellingen geen onmogelijk te verantwoorden gevolgen afleidt (art. 6.1 EVRM).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240903.2N.10)

Strafvordering en burgerlijke rechtsvordering

Burgerlijke rechtsvordering – Begrip schade

Arrest van 9 januari 2024 ([P.23.1398.N](#))

Artikel 3 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering bepaalt dat de rechtsvordering tot herstel van de schade, door een misdrijf veroorzaakt, behoort aan hen die de schade hebben geleden en schade in de zin van artikel 1382 Oud Burgerlijk Wetboek bestaat in de aantasting van een belang of het verlies van een rechtmatig voordeel. Het veronderstelt dat het slachtoffer van de onrechtmatige daad zich in een minder gunstige situatie bevindt dan wanneer de fout niet was gepleegd waarbij het geen rol speelt of de schade van het slachtoffer rechtstreeks of onrechtstreeks is.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240109.2N.6)

Ontvankelijkheid van de vervolging – Stedenbouw en ruimtelijke ordening – Waals Gewest – Stedenbouwkundige overtreding – Geen intentie tot vervolging door het openbaar ministerie – Verzuim aan

de verplichting tot kennisgeving – Werken die geregulariseerd kunnen worden – Overgang tot minnelijke schikking

Arrest van 13 maart 2024 ([P.23.1722.F](#)) met conclusie advocaat-generaal D. Vandermeersch

Dit arrest wordt besproken in de rubriek 'Publiek en administratief recht – Stedenbouw'.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240313.2F.6)

Strafvordering – Eenheid van de beslissing over de strafvordering – Sanctie

Arrest van 17 april 2024 ([P.24.0222.F](#))

Dit arrest wordt besproken in de rubriek 'Straffen of maatregelen en strafuitvoering'.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240417.2F.4)

Strafvordering – Douane en accijnzen – Inbreuk op artikel 15bis Verordening 267/2012 over uitvoervergunning van bepaalde goederen naar Iran – Bevoegdheid tot vervolging – Openbaar ministerie – Algemene administratie van de douane en accijnzen

Arrest van 17 september 2024 ([P.23.1093.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal B. De Smet

Dit arrest wordt besproken in de rubriek 'Straffen of maatregelen en strafuitvoering'.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240917.2N.12)

Strafvordering – Verjaring – Stopzetting van de voortgang van de verjaring vanaf de aanhangigmaking van de zaak bij het vonnisgerecht – Werking van de wet in de tijd – Vordering tot herroeping van het probatieuiststel

Arrest van 18 december 2024 ([P.24.1371.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal D. Vandermeersch

Artikel 23 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering, zoals gewijzigd door artikel 35 van de Wet Strafprocesrecht I van 9 april 2024, bepaalt dat de verjaringstermijn van de strafvordering niet meer loopt vanaf de dag van de aanhangigmaking bij het vonnisgerecht. Artikel 60 van de Wet Strafprocesrecht I van 9 april 2024 heeft bovendien artikel 22 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering, dat bepaalde dat de verjaring wordt gestuit door daden van onderzoek of van vervolging verricht binnen de in het oude artikel 21 bepaalde termijn, opgeheven. Die wet, die op 28 april 2024 in werking is getreden, is onmiddellijk van toepassing op alle rechtsvorderingen die op die datum nog niet zijn verjaard volgens de eerdere wetgeving.

Overeenkomstig artikel 14, § 3, Probatiewet, dat niet is gewijzigd door de wet van 9 april 2024, verjaart de vordering tot herroeping van het probatieuiststel wegens niet-naleving van de opgelegde voorwaarden een vol jaar na de dag waarop zij bij het bevoegde gerecht is aangebracht. Deze vordering, die strekt tot uitvoering van de straf, maakt deel uit van de strafvordering.

De in artikel 14, § 3, Probatiewet bedoelde termijn kan ten gevolge van de opheffing van voormeld artikel 22 niet meer worden gestuit. Uit de tweede zin van artikel 14, § 3, Probatiewet volgt dat de wetgever van 9 april 2024 een onderscheid heeft behouden tussen de gemeenrechtelijke regel van de verjaring van de strafvordering, zoals bepaald in artikel 23 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering, en de bijzondere regeling van de verjaring, zoals bepaald in voormeld artikel 14, § 3. De wetgever heeft immers niet beslist en niet kunnen willen beslissen dat de omstandigheid die de verjaringstermijn van de strafvordering tot herroeping van het probatieuiststel doet ingaan, tegelijkertijd het verloop ervan kan schorsen.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241210.2N.35)

Onderzoek in strafzaken

Onderzoeksverrichtingen – Verhoor door de politieambtenaren – Verdachte die zich beroept op het zwijgrecht – Navolgende vragen door de politieambtenaren - Draagwijdte

Arrest van 30 januari 2024 ([P.23.1581.N](#))

Geen enkele bepaling noch enig rechtsbeginsel belet een politieambtenaar nog vragen te stellen aan een verdachte nadat deze laatste zich heeft beroepen op zijn zwijgrecht, in zoverre dit niet leidt tot ongeoorloofde druk. Evenmin verbiedt enige bepaling dat politieambtenaren uitgaan van de juistheid van feiten waarvoor het onderzoek aanwijzingen heeft opgeleverd en een verdachte daarmee tijdens een verhoor confronteren (art. 6.1 EVRM).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240130.2N.7)

Controlebevoegdheid van de politie – Controle van het rijbewijs, de boorddocumenten en de bestuurder van een voertuig – Aanleiding tot de controle – Vermelding in het proces-verbaal niet vereist

Arrest van 9 april 2024 ([P.24.0510.N](#))

Uit de bepalingen van de artikelen 14, eerste en derde lid, en 16, Wet Politieambt volgt dat politieambtenaren kunnen overgaan tot de controle van het rijbewijs en de boorddocumenten van een voertuig en zijn bestuurder die deelnemen aan het wegverkeer, zonder dat die politieambtenaren in hun proces-verbaal melding moeten maken van een specifieke aanleiding voor die controle.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240409.2N.21)

Verzoek tot het horen van getuigen à charge op de terechtzitting – Beoordelingscriteria – Verzoek tot het horen van een politieambtenaar die in een proces-verbaal alleen gegevens opneemt die dienen als inlichtingen – Onderzoeksmaatregelen op basis van deze inlichtingen – Inlichtingen zelf vormen geen belastend bewijs – Onrechtmatig verkregen inlichtingen – Aanvoeringslast van de beklaagde – Aannemelijk maken van de bewering – Onaantastbare beoordeling van de rechter

Arrest van 7 mei 2024 ([P.24.0025.N](#))

De verplichting voor de rechter om een verzoek tot het horen van een getuige à charge op de rechtszitting onder eed, die tijdens het onderzoek een voor een beklaagde belastende verklaring heeft afgelegd, te toetsen aan de drie door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens met betrekking tot artikel 6.1 en 6.3.d EVRM ontwikkelde criteria, geldt enkel indien de strafrechter de getuigenverklaring in aanmerking neemt als bewijs. Indien de rechter de gegevens die een verbalisant in een initieel proces-verbaal heeft opgenomen enkel in aanmerking neemt als inlichtingen, die hebben toegelaten het onderzoek in een bepaalde richting te oriënteren en vervolgens op autonome wijze bewijzen te verzamelen, maar die informatie niet als bewijs gebruikt, dan dient hij het verzoek om het horen van die verbalisant als getuige onder eed op de rechtszitting niet te toetsen aan de drie vermelde criteria. Die verbalisant is dan immers geen getuige à charge in de zin van artikel 6.1 en 6.3.d EVRM. De omstandigheid dat op basis van de in een initieel proces-verbaal opgenomen inlichtingen een gerechtelijk onderzoek werd gevorderd en dat vervolgens ingrijpende onderzoeksmaatregelen werden bevolen met een belangrijke impact op grondrechten laat niet toe anders te oordelen. Die omstandigheid ontnemt aan die informatie immers niet het karakter van inlichtingen en heeft niet als gevolg dat die informatie daardoor het karakter krijgt van belastend bewijs. De rechter kan ook in dat geval de wettigheid beoordelen van de onderzoeksmaatregelen die zijn bevolen als gevolg of mede als gevolg van de inlichtingen.

Artikel 6 EVRM en de algemene rechtsbeginselen van het recht op een eerlijk proces en het recht van verdediging verzetten zich niet ertegen dat een beklaagde die aanvoert dat inlichtingen onrechtmatig zijn verkregen, die bewering aannemelijk moet maken, dit wil zeggen met een zekere geloofwaardigheid aanvoeren zodat het niveau van een loutere bewering wordt overstegen. Ook politieambtenaren worden immers vermoed hun onderzoekshandelingen correct en loyaal uit te voeren. Of een beklaagde slaagt in die aanvoeringslast, die geen niet-toegelaten omkering van de bewijslast inhoudt, wordt onaantastbaar beoordeeld door de rechter. Uit het enkele feit dat een eerste rechter beslist tot de onjuistheid van bepaalde feitelijke gegevens die zijn opgenomen in een aanvankelijk proces-verbaal dat het appelgerecht enkel als inlichtingen in aanmerking neemt en niet als bewijs, volgt niet dat het appelgerecht moet aannemen dat de beklaagde die louter naar de beslissing van de eerste rechter verwijst, slaagt in de op hem rustende aanvoeringslast en dus aannemelijk maakt dat die inlichtingen onregelmatig zijn verkregen.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240507.2N.3)

Verdovende middelen – Huiszoeking – Voorwaarden – Ernstige en objectieve aanwijzingen

Arrest van 10 september 2024 ([P.24.1293.N](#))

De uitvoering van de in artikel 6bis, derde lid, Drugwet bedoelde zoeking vereist dat er ernstige en objectieve aanwijzingen bestaan dat er in het kwestieuze lokaal door de Drugwet geviseerde stoffen worden vervaardigd, bereid, bewaard of opgeslagen. Ernstige en objectieve aanwijzingen zijn geen bewijzen maar het zijn aanwijzingen met een zekere zwaarwichtigheid die aan het feit van het vervaardigen, bereiden, bewaren of opslaan in het lokaal van door de Drugwet geviseerde stoffen een voldoende graad van aannemelijkheid geven en de aanwijzingen kunnen niet bestaan in louter subjectieve elementen en moeten het niveau van een eenvoudig vermoeden overstijgen.

Het staat aan de rechter onaantastbaar te oordelen of de opsporingsambtenaar die de huiszoeking heeft uitgevoerd, beschikte over ernstige en objectieve aanwijzingen voor het feit van het vervaardigen, bereiden, bewaren of opslaan in het lokaal van de door de Drugwet geviseerde stoffen en de omstandigheid dat de opsporingsambtenaren of de parketmagistraat van oordeel zijn dat de voorwaarden voor een huiszoeking bij heterdaad zijn verenigd, belet de rechter niet om op basis van dezelfde feitelijke gegevens te oordelen dat er ernstige en objectieve aanwijzingen zijn voor een door artikel 6bis, derde lid, Drugwet bedoelde zoeking. Het Hof gaat na of de rechter uit zijn vaststellingen geen gevolgen afleidt die op grond daarvan onmogelijk kunnen worden verantwoord.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240910.2N.19)

Vrijheidsbeneming

Voorlopige hechtenis – Regelmatigheid van een bevel tot aanhouding – Verzuim melding te maken van nieuwe en ernstige omstandigheden – Verzuim van verwijzing naar artikel 28 Voorlopige Hechteniswet – Rechtzetting

Arrest van 2 januari 2024 ([P.23.1743.N](#))

Het onderzoeksgerecht kan bij de beoordeling van de regelmatigheid van een bevel tot aanhouding uitgevaardigd tegen een eerder in vrijheid gelaten of gestelde inverdenkinggestelde, het verzuim melding te maken van de nieuwe en ernstige omstandigheden als bedoeld door artikel 28, § 1, eerste lid, 2°, Voorlopige Hechteniswet en van het gegeven dat het bevel tot aanhouding op grond van die bepaling werd verleend, rechtzetten, maar wel is vereist dat het bevel tot aanhouding de in artikel 16, § 5, eerste en tweede lid, Voorlopige Hechteniswet bedoelde vermeldingen bevat. De rechtsmacht van het onderzoeksgerecht om het verzuim van de vermelding van de in artikel 28, § 1, eerste lid, 2°, Voorlopige Hechteniswet bedoelde gegevens recht te zetten, heeft niet tot gevolg dat een nieuw bevel tot aanhouding wordt verleend met een andere rechtsgrond en doet geen afbreuk aan de discretionaire bevoegdheid van de onderzoeksrechter om een bevel tot aanhouding te verlenen.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240102.2N.12)

Voorlopige hechtenis – Beklaagde aangehouden ingevolge een veroordeling bij verstek – Verzet binnen de buitengewone termijn – Verzoek tot voorlopige invrijheidstelling – Handhaving van de voorlopige hechtenis door middel van de modaliteit van elektronisch toezicht

Arrest van 30 januari 2024 ([P.24.0122.N](#))

Uit de bepalingen van de artikelen 26, § 3, tweede lid, en 27, §§ 1 en 2, Voorlopige Hechteniswet, gelezen in het licht van wat door het Grondwettelijk Hof met het arrest 148/2017 van 21 december 2017 werd beslist, volgt dat de vonnisrechter, in eerste aanleg of in hoger beroep, in het geval dat een beklaagde die is aangehouden ingevolge een veroordeling bij verstek en daartegen binnen de buitengewone termijn verzet heeft aangetekend, om zijn voorlopige invrijheidstelling verzoekt, kan beslissen tot handhaving van diens aanhouding onder de modaliteit van elektronisch toezicht.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240130.2N.17)

Voorlopige hechtenis – Verzoek tot invrijheidstelling – Voorwaarden van verlenging van de termijn van vijf dagen om uitspraak te doen

Arrest van 7 februari 2024 ([P.24.0121.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal D. Vandermeersch

Uit de artikelen 27, § 3, tweede lid, en 32 Voorlopige Hechteniswet van 20 juli 1990 volgt dat enkel het uitstel van de zaak op verzoek van de verdediging de termijn van vijf dagen binnen dewelke uitspraak moet worden

gedaan over het door een beklagde neergelegde verzoek tot invrijheidstelling verlengt en dat de overschrijding van die termijn, buiten een dergelijke schorsing, krachtens de wet leidt tot verzoekers invrijheidstelling.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240207.2F.14)

Bescherming van de maatschappij – Internering en vrijheidsstraf – Invrijheidstelling op proef – Tijdsvoorwaarden – Vernietiging door het Grondwettelijk Hof van artikel 77, § 1, eerste lid, Interneringswet – Rechten van de mens – Verbod op foltering, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing - Gevolg

Arrest van 20 februari 2024 ([P.24.0148.N](#))

Artikel 76, eerste lid, Interneringswet schrijft voor dat de bepalingen van deze wet van toepassing zijn op een persoon die zowel een vrijheidsstraf als een internering ondergaat en volgens artikel 77, eerste lid, Interneringswet, vernummerd tot artikel 77, § 1, eerste lid, Interneringswet door artikel 209, 1°, van de wet van 4 mei 2016 houdende internering en diverse bepalingen inzake Justitie, is de toekenning van een invrijheidstelling op proef slechts mogelijk overeenkomstig de in de Wet Strafvuivering bepaalde tijdsvoorwaarden. Uit het arrest nr. 80/2018 van 28 juni 2018 van het Grondwettelijk Hof volgt dan ook dat, ook al werd formeel enkel artikel 77, § 1, eerste lid, Interneringswet, in de mate dat het werd gewijzigd door artikel 209, 1°, Interneringswijzigingswet van 4 mei 2016, vernietigd, de artikelen 3 en 5.1 EVRM zich ertegen verzetten dat de toekenning van een door de Interneringswet bedoelde invrijheidstelling op proef aan een persoon die zowel geïnterneerd is als werd veroordeeld tot een vrijheidsstraf, afhankelijk wordt gemaakt van de in de Wet Strafvuivering bepaalde tijdsvoorwaarden, zodat in de mate dat artikel 77, eerste lid, thans artikel 77, § 1, eerste lid, Interneringswet, deze voorwaarde bevat, het wegens strijdigheid met de artikelen 3 en 5.1 EVRM buiten toepassing moet worden gelaten.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240220.2N.20)

Internering – Vertegenwoordiging en bijstand van een geïnterneerde door een advocaat – Toezicht op de waarborg van effectieve en adequate bijstand – Motivering van de beslissing tot verdere plaatsing in een afdeling ter bescherming van de maatschappij – Motivering van de toelating tot vertegenwoordiging van de geïnterneerde door een advocaat – Grenzen – Controle op de naleving van voorwaarden – Contactverbod met slachtoffers

Arrest van 27 februari 2024 ([P.24.0155.N](#))

Uit de artikelen 6.3.c EVRM en de artikelen 30, tweede lid, en 81, § 2, Interneringswet volgt dat de kamer voor de bescherming van de maatschappij erop moet toezien dat een geïnterneerde door een raadsman wordt bijgestaan of vertegenwoordigd. Deze bepalingen beletten niet dat indien een geïnterneerde afwezig blijft op de rechtszitting van de kamer betreffende het verder beheer van de internering, hij door zijn raadsman kan worden vertegenwoordigd. De geïnterneerde kan de bijstand van een voor hem aangewezen raadsman niet weigeren.

Noch uit artikel 6.3.c EVRM en de artikelen 30, tweede lid en 81, § 2, Interneringswet noch uit enig andere bepaling of algemeen rechtsbeginsel, kan worden afgeleid dat de kamer zich kan inlaten met de wijze waarop de raadsman van de geïnterneerde zijn bijstand verleent. Het behoort tot het recht van verdediging dat door de geïnterneerde en zijn raadsman en desgevallend door de raadsman zelf wordt beslist over de wijze waarop verweer wordt gevoerd en de standpunten die daarbij worden ingenomen. Enkel indien uit het optreden of het niet-optreden van de raadsman manifest blijkt dat een geïnterneerde niet of niet langer een werkelijke bijstand geniet van een raadsman en het recht van verdediging niet of niet langer is gewaarborgd, kan de kamer gepaste maatregelen nemen om daaraan te verhelpen. Uit het enkele feit dat de communicatie tussen een geïnterneerde en zijn raadsman moeilijk verloopt en dat de raadsman meent dat een door het openbaar ministerie geadviseerde plaatsing in het belang van de geïnterneerde is, volgt niet dat de geïnterneerde vanwege die raadsman geen effectieve en adequate bijstand heeft ontvangen.

Uit artikel 5 EVRM kan niet worden afgeleid dat de kamer die in het kader van de uitvoering van een interneringsbeslissing oordeelt dat de plaatsing van een geïnterneerde in een afdeling voor de bescherming van de maatschappij noodzakelijk is, bovendien moet motiveren waarom een minder verregaande maatregel niet kan volstaan, behoudens ingeval van een daartoe strekkende conclusie.

Noch uit artikel 8 EVRM noch uit enige andere bepaling of algemeen rechtsbeginsel volgt dat de kamer die moet oordelen over de uitvoering van een interneringsbeslissing bij de beoordeling uitdrukkelijk het recht op privé- en familielevens van de geïnterneerde moet betrekken, behoudens ingeval van daartoe strekkende conclusie.

Geen enkele bepaling of algemeen rechtsbeginsel verplicht de kamer die de vertegenwoordiging toestaat van een geïnterneerde door zijn raadsman die beslissing nader te motiveren, behoudens ingeval van verzet door het openbaar ministerie (artikelen 34, 56 en 52 Interneringswet).

Uit de enkele overweging dat de raadsman van een slachtoffer heeft laten weten dat hem niet is gemeld dat de eiser sinds de laatste rechtszitting van de kamer nog brieven heeft geschreven aan dit slachtoffer, kan niet worden afgeleid dat de eiser de voorwaarde in verband met het contactverbod met de slachtoffers heeft nageleefd (artikelen 34, 56 en 52 Interneringswet).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240227.2N.7)

Vrijheidsberoving met het oog op verwijdering van het grondgebied – Beoordeling van de wettigheid door het onderzoeksgerecht – Gezag van gewijsde van de beslissing – Navolgende verlengende of autonome beslissingen van vasthouding – Aanvoering door de vreemdeling van onwettigheden die dateren van vóór de definitief als wettig beoordeelde vasthoudingsbeslissing

Arrest van 12 maart 2024 ([P.24.0124.N](#))

Uit de bepalingen van de artikelen 5.1.f en 5.4 EVRM en 71, eerste lid, en 72 Vreemdelingenwet volgt dat het onderzoeksgerecht dat door een vreemdeling wordt verzocht de wettigheid te beoordelen van zijn vasthouding daarover op korte termijn uitspraak moet doen en bij dit wettigheidsonderzoek dient het onderzoeksgerecht niet enkel de door de vreemdeling tegen de vasthoudingsbeslissing aangevoerde onwettigheden te beoordelen, maar moet het ook ambtshalve nagaan of de vasthoudingsbeslissing niet is aangetast door andere onwettigheden en in bevestigend geval zijn invrijheidstelling bevelen. Indien het onderzoeksgerecht bij definitieve beslissing die gezag van gewijsde heeft geoordeeld heeft dat een vasthoudingsbeslissing wettig is, kan de vreemdeling tegen navolgende verlengende of autonome beslissingen van vasthouding geen onwettigheden meer aanvoeren die dateren van vóór de vasthoudingsbeslissing die door het onderzoeksgerecht op definitieve wijze als wettig werd beoordeeld en kunnen de onderzoeksgerechten die de wettigheid moeten beoordelen van dergelijke navolgende verlengende of autonome beslissingen van vasthouding evenmin ambtshalve dergelijke onwettigheden aanvoeren.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240312.2N.5)

Voorlopige hechtenis – Elektronisch toezicht – Communicatieverbod

Arrest van 12 maart 2024 ([P.24.0316.N](#))

De in artikel 20, § 3bis, Voorlopige Hechteniswet bepaalde communicatieverboden vormen een facultatieve aanvulling op de voorlopige hechtenis onder elektronisch toezicht. Door aan het onderzoeksgerecht de bevoegdheid te verlenen om te beslissen tot de handhaving van de voorlopige hechtenis onder de modaliteit van het elektronisch toezicht, heeft de wetgever aan hetzelfde gerecht ook de bevoegdheid verleend om aan die uitvoeringsmodaliteit van de voorlopige hechtenis de in artikel 20, § 3bis, Voorlopige Hechteniswet bepaalde communicatieverboden te verbinden (art. 16, § 1, lid 2, art. 21, § 1 en § 4, en art. 20, § 3bis, Voorlopige Hechteniswet).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240312.2N.14)

Voorlopige hechtenis – Verzoek tot voorlopige invrijheidstelling – Tweede verzoek tot voorlopige invrijheidstelling zonder beslissing over het eerste – Wachttermijn van één maand – Berekening

Arrest van 19 maart 2024 ([P.24.0328.N](#))

Krachtens artikel 27, § 4, Voorlopige Hechteniswet kan indien een verzoekschrift tot voorlopige invrijheidstelling is verworpen, een nieuw verzoekschrift slechts worden ingediend na een termijn van een maand na de verwerping ervan. Met deze bepaling beoogt de wetgever het misbruik te vermijden dat kan worden gemaakt van de in artikel 27 Voorlopige Hechteniswet bedoelde procedure door het herhaald indienen van verzoekschriften. Uit deze bepaling volgt dat de erin bepaalde wachttermijn afloopt na het verstrijken van een maand nadat definitief is beslist over het verzoekschrift tot voorlopige invrijheidstelling en dus met inbegrip van

de uitspraak over de rechtsmiddelen. Elk verzoekschrift tot voorlopige invrijheidstelling dat vóór het verstrijken van die wachtt termijn wordt ingediend, is niet ontvankelijk.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240319.2N.20)

Rechterlijke organisatie – Onverenigbaarheden – Beslissing tot internering – Latere beslissing tot behoud van de voorlopige hechtenis – Samenstelling van het rechtscollege – Dezelfde raadsheren – Regelmatigheid van de beslissing inzake de voorlopige hechtenis

Arrest van 16 april 2024 ([P.24.0521.N](#))

Dit arrest wordt besproken in de rubriek 'Strafprocedure – Onderzoeksgerechten'.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240416.2N.20)

Voorlopige hechtenis – Invrijheidstelling onder voorwaarden – Geldigheidsduur van de voorwaarden

Arrest van 23 april 2024 ([P.24.0513.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal D. Schoeters

Indien het onderzoeksgerecht een verdachte heeft verwezen naar het vonnisgerecht en met een afzonderlijke beslissing heeft geoordeeld dat de voorlopige hechtenis in de gevangenis of onder elektronisch toezicht wordt gehandhaafd en het vonnisgerecht vervolgens na een overeenkomstig artikel 27, § 1, Voorlopige Hechteniswet ingediend verzoek tot voorlopige invrijheidstelling de invrijheidstelling van de betrokkene beveelt mits het naleven van voorwaarden, blijven die voorwaarden gelden tot de eindbeslissing en hun geldigheidsduur is niet beperkt tot maximum drie maanden (artikelen 27, 35, 36 en 38 Voorlopige Hechteniswet).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240423.2N.12)

Voorlopige hechtenis – Veroordeling bij verstek in eerste aanleg – Verzet ingesteld in de buitengewone termijn – Hoger beroep tegen de beslissing die het verzet als ongedaan beschouwt – Ontvankelijkheid van het verzoek tot voorlopige invrijheidstelling ingediend voor de rechter in hoger beroep

Arrest van 7 mei 2024 ([P.24.0655.N](#))

Artikel 27, § 2, Voorlopige Hechteniswet bepaalt dat de voorlopige invrijheidstelling kan worden aangevraagd door degene die aangehouden is ingevolge een na veroordeling uitgesproken bevel tot onmiddellijke aanhouding, mits er tegen de veroordeling zelf hoger beroep, verzet of cassatieberoep is aangetekend, alsook dat de voorlopige invrijheidstelling in dezelfde voorwaarden kan worden aangevraagd door degene die aangehouden is ingevolge een veroordeling bij verstek, waartegen verzet binnen de buitengewone termijn is aangetekend. Degene die aangehouden is ingevolge een veroordeling bij verstek en tegen die veroordeling binnen de buitengewone termijn verzet heeft gedaan, kan op grond van die paragraaf zijn voorlopige invrijheidstelling vragen zolang er over de ontvankelijkheid van zijn verzet geen uitspraak is gedaan bij een in kracht van gewijsde getreden vonnis of arrest. Dit is, wanneer het verzet van de betrokkene ongedaan wordt verklaard bij een vonnis waartegen de betrokkene een ontvankelijk hoger beroep heeft ingesteld, het vonnis of arrest gewezen in hoger beroep.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240507.2N.18)

Gevangeniswezen – Individueel bijzonder veiligheidsregime – Begrip

Arrest van 31 mei 2024 ([C.22.0241.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal B. Inghels

Voor een gedetineerde is een individueel bijzonder veiligheidsregime ingericht zodra, in de bij artikel 116 van de wet van 12 januari 2005 bepaalde voorwaarden, ten aanzien van hem één of meerdere van de in artikel 117, eerste lid, vermelde maatregelen worden genomen, zelfs wanneer de voorschriften van artikel 118 niet zijn nageleefd.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240531.1F.3)

Opsluiting van de beklaagde op moment van beslissing tot internering – Afzonderlijke beslissing over de hechtenis geldig tot de eerste zitting van de Kamer Bescherming Maatschappij – (Geen) hoger beroep

Arrest van 3 september 2024 ([P.24.0945.N](#))

Volgens artikel 12, eerste lid, Interneringswet kunnen de onderzoeks- of vonnisgerechten ten aanzien van een beklaagde, beschuldigde of inverdenkinggestelde die zich hetzij in de toestand van opsluiting bevindt zoals omschreven in de artikelen 10 en 11 Interneringswet, hetzij in vrijheid onder voorwaarden is gesteld, bij afzonderlijke gemotiveerde beschikking beslissen om de hechtenis uit te voeren onder elektronisch toezicht, de betrokkene in vrijheid te laten of te stellen, al dan niet onder de oplegging van een of meer voorwaarden, voor de tijd die zij bepalen en uiterlijk tot het in kracht van gewijsde treden van de beslissing die de kamer voor de bescherming van de maatschappij heeft genomen ingevolge de eerste zitting vastgesteld overeenkomstig artikel 29, § 2, Interneringswet. Bij toepassing van artikel 12, vierde lid, Interneringswet kan tegen de voormelde beschikking geen verzet of hoger beroep worden ingesteld. Die bepaling houdt een uitzondering in op de algemene regels inzake rechtsmiddelen die in beginsel tegen rechterlijke beslissingen kunnen worden aangewend. Artikel 12, vierde lid, Interneringswet geldt wanneer het onderzoeks- of vonnisgerecht naar aanleiding van een vonnis of beschikking tot internering oordeelt over een in artikel 12, eerste lid, Interneringswet bedoelde maatregel, en dit zowel wanneer het een dergelijke maatregel beveelt als wanneer het die weigert. De omstandigheid dat de beslissing tot weigering om een in artikel 12, eerste lid, Interneringswet bedoelde maatregel te bevelen deel uitmaakt van de beschikking of het vonnis dat de internering beveelt, doet hieraan geen afbreuk.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240903.2N.5)

Voorlopige hechtenis – Bevel tot aanhouding – Voorafgaande ondervraging door de onderzoeksrechter – Overmacht – Regelmatigheidsonderzoek door de onderzoeksgerechten

Arrest van 10 december 2024 ([P.24.1597.N](#))

Deze beslissing wordt besproken in de rubriek ‘Strafprocedure – Onderzoeksgerechten’.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241210.2N.35)

Onderzoeksgerechten

Regeling van rechtsgebied – Geschil van rechtsmacht tussen een beschikking van de raadkamer en een vonnis van de correctionele rechtbank – Onbevoegdheid van de rechtbank *ratione loci* – Verwijzing door het Hof van Cassatie

Arrest van 9 januari 2024 ([P.23.1681.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal A. Winants

Wanneer het vonnisgerecht, op een beschikking van de raadkamer, zich *ratione loci* onbevoegd verklaart en uit de processtukken blijkt dat het onderzoeksgerecht *ratione loci* onbevoegd was om de inverdenkinggestelde naar het vonnisgerecht te verwijzen, beslist het Hof van Cassatie tot regeling van rechtsgebied, en, nadat het heeft vastgesteld dat tegen de beschikking van de raadkamer vooralsnog geen rechtsmiddel openstaat en dat de beslissing van het vonnisgerecht in kracht van gewijsde is gegaan, vernietigt het de beschikking van de raadkamer en verwijst het de zaak naar de kamer van inbeschuldigingstelling die bevoegd lijkt te zijn (artikelen 23, 139 en 526 Wetboek van Strafvordering).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240109.2N.1)

Europees aanhoudingsbevel – Uitvoering aan België gevraagd – Persoon die door een Staat aan België is overgeleverd in uitvoering van een eerste Europees aanhoudingsbevel – Tweede Europees aanhoudingsbevel uitgevaardigd door een andere Staat – Instemming van de eerste Staat – Begrip uitvoerende rechterlijke autoriteit – Onafhankelijkheid van het openbaar ministerie – Uitstel van de overlevering

Arrest van 30 januari 2024 ([P.24.0112.N](#))

Uit de artikelen 27, 28.2.c) en 28.3 van Kaderbesluit Europees Aanhoudingsbevel en artikel 38, § 1 en § 2, Wet Europees Aanhoudingsbevel volgt dat, ook al vermeldt artikel 38 Wet Europees Aanhoudingsbevel dit niet uitdrukkelijk en verwijst het evenmin uitdrukkelijk naar artikel 16 Wet Europees Aanhoudingsbevel, het onderzoeksgerecht, behoudens verblijf uit vrije wil van de betrokkene op het grondgebied van de uitvaardigende Staat van het eerste aanhoudingsbevel, wanneer die persoon instemt met de uitvoering van het tweede bevel en afstand doet van de bescherming van het specialiteitsbeginsel, slechts de tenuitvoerlegging van een tweede Europees aanhoudingsbevel kan bevelen indien het vaststelt dat de uitvoerende rechterlijke autoriteit van het eerste bevel toestemming heeft verleend voor de overlevering aan de uitvaardigende rechterlijke autoriteit van

het tweede bevel in de gevallen waarin die toestemming is vereist. Artikel 38, § 2, Wet Europees Aanhoudingsbevel bepaalt dat aan de uitvoerende rechterlijke autoriteit van het eerste bevel een verzoek tot toestemming moet worden gericht samen met de gegevens vermeld in artikel 2, § 4, Wet Europees Aanhoudingsbevel en met een vertaling, maar die bepaling verzet zich niet ertegen dat de ondubbelzinnige toestemming van de uitvoerende rechterlijke autoriteit van het eerste bevel ook kan volgen uit een eerdere beslissing waarin die bevoegde rechterlijke autoriteit een Europees aanhoudingsbevel van dezelfde uitvaardigende lidstaat in dezelfde zaak reeds uitvoerbaar heeft verklaard.

Artikel 6.2 Kaderbesluit Europees Aanhoudingsbevel bepaalt dat de uitvoerende rechterlijke autoriteit de rechterlijke autoriteit van de uitvoerende lidstaat is die bevoegd is het Europees aanhoudingsbevel uit te voeren krachtens het recht van de uitvoerende lidstaat en uit het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie nr. C-510/19 van 24 november 2020 volgt dat het begrip “uitvoerende rechterlijke autoriteit” in de zin van artikel 6.2 Kaderbesluit Europees Aanhoudingsbevel een autonoom begrip van het Unierecht is dat aldus moet worden uitgelegd dat het de autoriteiten van een lidstaat omvat die, zonder noodzakelijkerwijs rechters of rechterlijke instanties te zijn, in die lidstaat deelnemen aan de strafrechtsbedeling, die onafhankelijk handelen in de uitoefening van de taken die inherent zijn aan de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel en die hun taken uitoefenen in het kader van een procedure die voldoet aan de vereisten die voortvloeien uit een effectieve rechterlijke bescherming. Het openbaar ministerie is volgens artikel 151 Grondwet onafhankelijk wat betreft de individuele vervolging en de uitvoerende macht kan zich niet mengen in de concrete uitvoering van de strafvordering, ook al heeft de bevoegde minister een positief injunctierecht en kan hij bindende richtlijnen uitvaardigen van strafrechtelijk beleid. Het openbaar ministerie kan zijn door artikel 24 Wet Europees Aanhoudingsbevel toegekende bevoegdheid slechts uitoefenen nadat het onderzoeksgerecht heeft beslist over de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel overeenkomstig de in de Wet Europees Aanhoudingsbevel opgenomen toetsingsgronden en die bevoegdheid is bovendien beperkt tot de beslissing om de overlevering in welbepaalde gevallen uit te stellen en dit houdt op van zodra de redenen daarvoor niet meer aanwezig zijn, zodat het in wezen dan ook slechts een uitvoeringsmodaliteit betreft van de overlevering waartoe reeds door het onderzoeksgerecht werd beslist. Uit het voorgaande volgt dat het openbaar ministerie voor de toepassing van artikel 24.1 Kaderbesluit Europees Aanhoudingsbevel kan worden beschouwd als een uitvoerende rechterlijke autoriteit die onafhankelijk handelt in de uitoefening van de taken die inherent zijn aan de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240130.2N.16)

Rechterlijke organisatie – Onverenigbaarheden – Beslissing tot internering – Latere beslissing tot behoud van de voorlopige hechtenis – Samenstelling van het rechtscollege – Dezelfde raadsheren – Regelmatigheid van de beslissing inzake de voorlopige hechtenis

Arrest van 16 april 2024 ([P.24.0521.N](#))

Artikel 292 Gerechtelijk Wetboek laat niet toe dat een lid van de kamer van inbeschuldigingstelling dat heeft beslist tot de internering van een inverdenkinggestelde en aldus dat de inverdenkinggestelde de misdaad of het wanbedrijf heeft gepleegd waarvoor zijn voorlopige hechtenis is bevolen, kennis neemt op grond van artikel 27, § 1, 5°, Voorlopige Hechteniswet van een verzoek tot voorlopige invrijheidstelling van die inverdenkinggestelde in afwachting van een uitspraak over zijn cassatieberoep tegen de interneringsbeslissing. Doet hij dit toch, dan is het arrest over het verzoek tot voorlopige invrijheidstelling nietig.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240416.2N.20)

Europees aanhoudingsbevel – Verplichte weigeringsgrond van de leeftijd waarop men niet strafrechtelijk aansprakelijk is – Beoordeling door de uitvoerende lidstaat – Criterium van de mogelijkheid van de strafrechtelijke vervolging en veroordeling van minderjarigen – Toepassing in het Vlaams jeugdgedelinquentierecht – Onwettige niet-toepassing van de weigeringsgrond – Gevolgen voor de omvang van de cassatie

Arrest van 8 oktober 2024 ([P.24.1339.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal B. De Smet

Volgens artikel 3.3 Kaderbesluit Europees Aanhoudingsbevel weigert de rechterlijke autoriteit van de uitvoerende lidstaat tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel onder meer ingeval de persoon tegen wie het Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd, krachtens het recht van de uitvoerende lidstaat, op grond van zijn leeftijd niet strafrechtelijk verantwoordelijk kan worden gesteld voor de feiten die aan dit bevel

ten grondslag liggen. Volgens artikel 4, 3°, Wet Europees Aanhoudingsbevel, dat uitvoering geeft aan artikel 3.3 Kaderbesluit Europees Aanhoudingsbevel, wordt de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel geweigerd onder meer ingeval de persoon op wie het Europees aanhoudingsbevel betrekking heeft, gelet op zijn leeftijd krachtens het Belgische recht nog niet strafrechtelijk aansprakelijk kan worden gesteld voor de feiten die aan dat bevel ten grondslag liggen. Het Hof van Justitie heeft artikel 3.3 Kaderbesluit Europees Aanhoudingsbevel met het arrest van 23 januari 2018 in de zaak C-367/16 (ro 30) uitgelegd in die zin, eensdeels, dat de rechterlijke autoriteit van de uitvoerende lidstaat alleen de overlevering moet weigeren van minderjarigen tegen wie een Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd en die volgens het recht van de uitvoerende lidstaat niet de leeftijd hebben die is vereist om strafrechtelijk verantwoordelijk te worden gesteld voor de feiten die ten grondslag liggen aan het tegen hen uitgevaardigde aanhoudingsbevel, en, anderdeels, dat de rechterlijke autoriteit van de uitvoerende lidstaat voor haar beslissing over de overlevering van een minderjarige tegen wie een Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd, alleen moet nagaan of de betrokkene de minimumleeftijd heeft om in de uitvoerende lidstaat strafrechtelijk verantwoordelijk te worden gesteld voor de feiten die ten grondslag liggen aan dat aanhoudingsbevel, zonder dat zij rekening hoeft te houden met eventuele aanvullende voorwaarden inzake een gepersonaliseerde beoordeling die in het recht van deze lidstaat concreet worden gesteld voor de vervolging of veroordeling van een minderjarige voor dergelijke feiten. Hieruit volgt dat onder het niet “strafrechtelijk verantwoordelijk” kunnen worden gesteld, zoals bedoeld in artikel 3.3 Kaderbesluit Europees Aanhoudingsbevel, of het niet “strafrechtelijk aansprakelijk” kunnen worden gesteld zoals bedoeld in artikel 4, 3°, Wet Europees Aanhoudingsbevel, moet worden begrepen dat de minderjarigen in de uitvoerende lidstaat, wegens hun leeftijd, niet strafrechtelijk kunnen worden vervolgd of veroordeeld voor de betrokken feiten van overlevering.

Artikel 5, eerste lid, Decreet Jeugddelinquentierecht bepaalt dat de op grond van het gemene recht bevoegde rechtbanken, behoudens samenhang met vervolgingen wegens andere misdrijven, kennis nemen van de vorderingen van het openbaar ministerie jegens personen ouder dan zestien jaar en beneden achttien jaar op het ogenblik van het plegen van de feiten, wegens in dat artikel bepaalde verkeersmisdrijven. De jeugdrechtbank kan een minderjarige uit handen geven in de in artikel 38 Decreet Jeugddelinquentierecht bepaalde gevallen. Deze uithandengeving is slechts mogelijk als de minderjarige verdachte op het tijdstip van het plegen van het jeugddelict zestien jaar of ouder was en houdt in dat de jeugdrechtbank de zaak naar het openbaar ministerie verwijst, met het oog op vervolging voor de bevoegde rechtbank die het gemeen strafrecht en de gemeenrechtelijke strafprocedure toepast. Enkel indien een uithandengeving mogelijk is of het betreft één van de in artikel 5, eerste lid, Decreet Jeugddelinquentierecht bedoelde verkeersmisdrijven, kan een minderjarige bij toepassing van het Decreet Jeugddelinquentierecht strafrechtelijk worden vervolgd en veroordeeld en dus strafrechtelijk aansprakelijk worden gesteld, zoals bedoeld in artikel 4, 3°, Wet Europees Aanhoudingsbevel. Van dergelijke strafrechtelijke aansprakelijkheid is geen sprake wanneer bij toepassing van het Decreet Jeugddelinquentierecht aan een minderjarige, jonger dan zestien jaar, in dat decreet bedoelde maatregelen of sancties worden opgelegd.

De onwettigheid van de niet-toepassing van de verplichte weigeringsgrond van artikel 4, 3°, Wet Europees Aanhoudingsbevel leidt tot de vernietiging van de beslissing waarbij het tegen de eiser uitgevaardigde Europees aanhoudingsbevel ten uitvoer wordt gelegd. Aangezien er niets meer te beslissen valt, geschiedt de cassatie zonder verwijzing (art. 4.3° Wet Europees Aanhoudingsbevel en art. 435 Wetboek van Strafvordering).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241008.2N.30)

Ambtshalve vervolging en onderzoek door de Kamer van inbeschuldigingstelling – Discretionaire bevoegdheid – Weigering van een vraag tot vervolging en onderzoek door een partij – Geen formele motiveringsplicht – Cassatietoezicht – Nu eens wel vermelding van de redenen van de weigering en dan weer niet – (Geen) prejudiciële vraag aan het Grondwettelijk Hof

Arrest van 15 oktober 2024 ([P.24.0435.N](#))

Overeenkomstig artikel 235 Wetboek van Strafvordering kunnen de kamers van inbeschuldigingstelling in alle zaken, zolang zij niet beslist hebben of de inbeschuldigingstelling dient te worden uitgesproken, om het even of de eerste rechters al dan niet een onderzoek hebben ingesteld, ambtshalve vervolgingen gelasten, zich de stukken doen overleggen, de zaak onderzoeken of doen onderzoeken, en daarna beschikken zoals het behoort en zoals blijkt uit het gebruik van het woord “ambtshalve” in de vermelde bepaling, oefent de kamer van inbeschuldigingstelling deze bevoegdheid naar eigen goedvinden uit zodat een partij dit niet kan vorderen en de kamer van inbeschuldigingstelling niet hoeft te beslissen over een door een partij gevraagde toepassing van

artikel 235 Wetboek van Strafvordering, noch de redenen moet vermelden waarom ze op een desbetreffende vraag niet ingaat. Neemt de kamer van inbeschuldigingstelling over een dergelijke vraag toch een gemotiveerde beslissing, dan mag zij niettemin uit haar vaststellingen geen onmogelijk te verantwoorden gevolgen afleiden aangezien het Hof geen onwettigheid laat bestaan die blijkt uit een gegeven waarop het vermag acht te slaan, ongeacht of dat gegeven is vervat in een motivering die in het voorliggende geval niet vereist is, maar dit houdt niet in dat de kamer van inbeschuldigingstelling een beslissing die zij uit haar aard niet dient te motiveren, toch formeel met redenen moet omkleden omdat een partij steeds inzicht moet hebben in de concrete redenering van een rechter of omdat een partij steeds in de gelegenheid moet worden gesteld om redenen van een rechter te onderwerpen aan een wettigheidstoezicht van het Hof. Uit de artikelen 6.1. EVRM, 13 EVRM en artikel 235 Wetboek van Strafvordering volgt geen verplichting van de rechter om voor enig welke beslissing die hij neemt de redenen te vermelden die deze beslissing voor de partijen of de samenleving begrijpelijk maken, noch het recht van een partij om tegen eender welke beslissing van de rechter cassatieberoep te kunnen instellen.

De enkele omstandigheid dat de kamer van inbeschuldigingstelling voor de weigering om toepassing te maken van artikel 235 Wetboek van Strafvordering in de ene zaak wel en in de andere zaak geen melding maakt van redenen die zij niet dient te vermelden, heeft niet tot gevolg dat partijen zich in die zaken bevinden in vergelijkbare rechtstoestanden zodat een prejudiciële vraag daaromtrent niet dient te worden gesteld (art. 235 Wetboek van Strafvordering en art. 26 Bijzondere Wet Grondwettelijk Hof).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241015.2N.9)

Raadkamer – Beschikking van de raadkamer tot ontslag van de onderzoeksrechter teneinde het onderzoek aanhangig te maken bij de onderzoeksrechter van een ander arrondissement – Administratieve ordemaatregel – Geen uitspraak over de territoriale bevoegdheid van de onderzoeksrechter – Geen rechtsmiddel mogelijk – Hoger beroep onontvankelijk – Voorbarig cassatieberoep

Arrest van 15 oktober 2024 ([P.24.0814.N](#))

Een raadkamerbeschikking die beslist tot ontslag van onderzoek van de onderzoeksrechter om het onderzoek mee te delen aan het openbaar ministerie teneinde dit aanhangig te maken bij de onderzoeksrechter van een ander arrondissement en zonder dat de territoriale onbevoegdheid van de eerste onderzoeksrechter wordt vastgesteld, is een louter administratieve ordemaatregel aangezien met een dergelijke beslissing de raadkamer zich niet uitspreekt over de bevoegdheid van de onderzoeksrechter bij wie het openbaar ministerie het onderzoek zal aanhangig maken of van het onderzoeksgerecht dat vervolgens zal moeten oordelen en de omstandigheid dat de betrokken inverdenkinggestelde betwist dat er samenhang is of dat de raadkamer die beslist tot ontslag van onderzoek van de onderzoeksrechter niet nagaat of de onderzoeksrechter bij wie het openbaar ministerie na ontslag van onderzoek de zaak aanhangig maakt of het betrokken onderzoeksgerecht territoriaal bevoegd zijn, doet daaraan geen afbreuk. De beslissing van ontslag van onderzoek van de onderzoeksrechter tast de rechten van de inverdenkinggestelde niet aan aangezien hij na het opnieuw aanhangig maken van de zaak bij de onderzoeksrechter van het andere arrondissement en vervolgens voor het betrokken onderzoeksgerecht alsnog elk door hem gewenst verweer kan aanvoeren, zodat tegen de beslissing van ontslag van onderzoek dan ook in die omstandigheden voor de inverdenkinggestelde geen rechtsmiddel openstaat.

Het arrest waarbij de kamer van inbeschuldigingstelling het hoger beroep van een inverdenkinggestelde tegen een raadkamerbeschikking die beslist tot ontslag van onderzoek van de onderzoeksrechter onontvankelijk verklaart is geen eindarrest in de zin van artikel 420, eerste lid, Wetboek van Strafvordering en evenmin een beslissing inzake bevoegdheid in de zin van artikel 420, tweede lid, 1°, Wetboek van Strafvordering, zodat het cassatieberoep van de inverdenkinggestelde tegen dit arrest wegens voorbarigheid niet ontvankelijk is.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241015.2N.21)

Kamer van Inbeschuldigingstelling – Herstel in eer en rechten – Blijk geven van verbetering en van goed gedrag – onaantastbare beoordeling – ondeelbaarheid – Uitzondering

Arrest van 3 december 2024 ([P.24.1241.N](#)) met conclusies van advocaat-generaal D. Schoeters

De kamer van inbeschuldigingstelling oordeelt onaantastbaar over de dubbele vereiste dat het herstel in eer en rechten volgens artikel 624, eerste lid, Wetboek van Strafvordering afhankelijk is van een proeftijd gedurende dewelke de verzoeker blijk heeft gegeven van verbetering en van goed gedrag.

Het herstel in eer en rechten is in beginsel ondeelbaar, maar de kamer van inbeschuldigingstelling kan evenwel overeenkomstig artikel 627 Wetboek van Strafvordering beslissen dat een veroordeling tijdens de proeftijd tot een politiestraf, tot een correctionele geldboete of tot een correctionele hoofdgevangenisstraf van ten hoogste een maand wegens overtreding van een van in artikel 627 Wetboek van Strafvordering vermelde misdrijven geen beletsel vormt voor de toekenning van het herstel in eer en rechten en zij oordeelt daar onaantastbaar over.

Bij de beoordeling van het criterium van verbetering en goed gedrag moet de kamer van inbeschuldigingstelling abstractie maken van de feiten die ten grondslag liggen aan de veroordeling die volgens de kamer van inbeschuldigingstelling bij toepassing van artikel 627 Wetboek van Strafvordering geen beletsel vormt voor de toekenning van het herstel in eer en rechten, maar, met uitzondering van deze feiten moet de kamer van inbeschuldigingstelling het criterium van verbetering en goed gedrag in zijn globaliteit beoordelen en mag zich dus niet beperken tot de feitelijkheden die in verband kunnen worden gebracht met de veroordeling waarvoor herstel in eer en rechten wordt gevraagd en toegekend. Dat de kamer van inbeschuldigingstelling onaantastbaar oordeelt over het voldaan zijn aan het criterium verbetering en goed gedrag, laat niet toe dat zij dit criterium invult louter in functie van de veroordeling waarvoor herstel in eer en rechten wordt gevraagd en toegekend.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241203.2N.1)

Voorlopige hechtenis – Bevel tot aanhouding – Voorafgaande ondervraging door de onderzoeksrechter – Overmacht – Regelmatigheidsonderzoek door de onderzoeksgerechten

Arrest van 10 december 2024 ([P.24.1597.N](#))

Aan de vereiste van artikel 16, § 2, eerste lid, Voorlopige Hechteniswet mag worden voorbijgegaan indien overmacht de onderzoeksrechter belet de inverdenkinggestelde voorafgaandelijk te ondervragen en er is voor de onderzoeksrechter overmacht indien de gebeurtenis dat er geen tolk beschikbaar is voor een taal die de inverdenkinggestelde verstaat, niet kon worden voorzien en dit de voorafgaande ondervraging volstrekt onmogelijk maakt binnen de termijn om een bevel tot aanhouding te verlenen. De onderzoeksrechter wordt daarbij niet geacht om te proberen om de inverdenkinggestelde met telefonische tussenkomst van een tolk te ondervragen en hij oordeelt onaantastbaar over het al dan niet voorhanden zijn van overmacht.

Het staat aan de onderzoeksgerechten bij het regelmatigheidsonderzoek van het aanhoudingsbevel onaantastbaar te oordelen of overmacht de onderzoeksrechter heeft belet de inverdenkinggestelde voorafgaandelijk te ondervragen (art. 21, § 4, Voorlopige Hechteniswet).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241210.2N.35)

Vonnisgerechten

Regeling van rechtsgebied – Geschil van rechtsmacht tussen een beschikking van de raadkamer en een vonnis van de correctionele rechtbank – Onbevoegdheid van de rechtbank *ratione loci* – Verwijzing door het Hof van Cassatie

Arrest van 9 januari 2024 ([P.23.1681.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal A. Winants

Dit arrest wordt besproken in de rubriek 'Strafprocedure – Onderzoeksgerechten'.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240109.2N.1)

Redelijke termijn – Doel – Beoordelingscriteria – Geen persoonlijk nadeel van de beklaagde (Neen)

Arrest van 16 januari 2024 ([P.23.1078.N](#))

In strafzaken heeft de redelijketermijnvereiste, zoals die voortvloeit uit artikel 6.1 EVRM, tot doel te vermijden dat een beklaagde al te lang in onzekerheid verkeert over de uitkomst van de strafvervolging. Het staat aan de rechter te oordelen of de redelijketermijnvereiste is nageleefd rekening houdend met de criteria van de complexiteit van de zaak, de houding van de met de opsporing en vervolging belaste overheden, de houding van de beklaagde en het belang dat de zaak heeft voor de beklaagde.

De rechter kan het oordeel dat de redelijke termijn niet is overschreden niet gronden of medegronden op de vaststelling dat de beklaagde door het tijdsverloop sinds het aanvangspunt van de redelijke termijn geen

persoonlijk nadeel heeft ondervonden. Een dergelijk oordeel houdt immers noodzakelijk de negatie in van het doel van de redelijketermijnvereiste, namelijk vermijden dat een beklagde te lang in de onzekerheid leeft over het lot van de tegen hem ingestelde strafvervolgning (art. 6.1 EVRM en art. 21ter V.T.Sv.).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240116.2N.11)

Termijn om uitspraak te doen – Voorlopige hechtenis – Verzoek tot invrijheidstelling – Voorwaarden voor de verlenging van de termijn van vijf dagen

Arrest van 7 februari 2024 ([P.24.0121.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal D. Vandermeersch

Dit arrest wordt besproken in de rubriek 'Strafprocedure – Vrijheidsbeneming'.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240207.2F.14)

Overschrijding van de redelijke termijn – Passend herstel – Strafvermindering – Passend herstel kan niet bestaan in het niet opleggen van een beveiligingsmaatregel – Wegverkeer – Examen met het oog op het herstel in het recht tot sturen

Arrest van 26 maart 2024 ([P.24.0053.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal D. Schoeters

De rechter bepaalt bij overschrijding van de redelijke termijn voor de berechting van de zaak het meest passende herstel voor het door de beklagde hierdoor geleden nadeel en dit meest passende herstel kan, naast een eenvoudige schuldigverklaring, bestaan in het uitspreken van de bij wet bepaalde straffen voor zover de rechter al die straffen of een of meerdere van die straffen op een reële en duidelijke wijze vermindert in vergelijking met de straffen die hij zou hebben opgelegd zonder overschrijding van de redelijke termijn. De verplichting op grond van artikel 38, § 6, eerste lid, Wegverkeerswet, om het herstel tot sturen afhankelijk te maken van het slagen voor de vier herstalexamens en -onderzoeken, zoals bedoeld in artikel 38, § 3, Wegverkeerswet, is geen bijkomende straf maar een beveiligingsmaatregel en daaruit volgt dat een vastgestelde overschrijding van de redelijke termijn niet kan worden geremedieerd door het niet opleggen van deze maatregel.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240326.2N.7)

Niet-bestreden vonnis alvorens recht te doen – Schuldvraag – Zaak niet in staat – uitputting rechtsmacht – Vervollediging van het strafdossier

Arrest van 23 april 2024 ([P.23.1632.N](#))

Wanneer een rechter met een niet-bestreden vonnis alvorens recht te doen, heeft geoordeeld dat hij geen uitspraak kan doen over de schuldvraag indien het strafdossier niet wordt vervolledigd met bepaalde gegevens, dan heeft hij zijn rechtsmacht over dit geschilpunt uitgeput en kan hij daarop in een later vonnis niet terugkomen, behoudens wanneer het strafdossier effectief werd vervolledigd of in geval van gewijzigde omstandigheden. Dat vervolledigen kan gebeuren op een andere wijze of met andere informatie dan met de gegevens vermeld in het tussenvonnis en de rechter oordeelt onaantastbaar of de bijgebrachte aanvullende informatie volstaat om verder uitspraak te doen (art. 19, lid 1, Gerechtelijk Wetboek).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240423.2N.8)

Betekening van een dagvaarding aan een beklagde – Effect van onregelmatigheid op het recht van verdediging – Beoordeling in het licht van het proces in zijn geheel – Herstel tijdens de latere procedure op verzet of in hoger beroep

Arrest van 7 mei 2024 ([P.24.0283.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal B. De Smet.

De betekening van een dagvaarding in strafzaken aan een beklagde in strijd met artikel 40 Gerechtelijk Wetboek leidt tot de nietigheid van de betekening indien deze onregelmatigheid het recht van verdediging van de beklagde miskent. Of er een miskening is van het recht van verdediging moet worden beoordeeld op basis van het strafproces in zijn geheel. Een eventuele miskening van dit recht tijdens de procedure bij verstek kan worden geremedieerd door de behandeling van de zaak op verzet en vervolgens in hoger beroep. Het enkele feit van de onregelmatigheid van de betekening aan de beklagde van de op verzoek van het openbaar ministerie uitgebrachte dagvaarding heeft niet tot gevolg dat het recht van verdediging van de beklagde onmiskenaar en onherstelbaar is aangetast en dat de strafvordering niet rechtsgeldig werd aanhangig gemaakt (art. 40, lid 2, Gerechtelijk Wetboek en de artikelen 145 en 182 Wetboek van Strafvordering).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240507.2N.6)

Territoriale bevoegdheid van de politierechtbank – Veroordeling met uitstel en opschorting van de veroordeling – Herroeping wegens een nieuw misdrijf tijdens de proeftijd – Dagvaarding voor de politierechtbank van de plaats van het misdrijf – Begrip plaats van het misdrijf

Arrest van 7 mei 2024 ([P.24.0524.N](#))

De in de artikelen 14, § 1ter en 14, § 2, tweede lid, Probatiwet bepaalde bijzondere herroepingsprocedure van het uitstel en het probatieuitstel inzake overtredingen op de Wegverkeerswet en de uitvoeringsbesluiten ervan werd ingevoerd met de wet van 9 maart 2014 tot wijziging van de wet betreffende de politie over het wegverkeer, gecoördineerd op 16 maart 1968, van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, van de wet van 21 juni 1985 betreffende de technische eisen waaraan elk voertuig voor vervoer te land, de onderdelen ervan evenals het veiligheidstoebehoren moeten voldoen en van de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen. Uit de wetsgeschiedenis van deze wet blijkt dat de wetgever zowel met betrekking tot de herroeping van de maatregel van de opschorting en de probatie-opschorting als van de herroeping van het uitstel of het probatie-uitstel wegens een veroordeling voor een nieuwe overtreding van de Wegverkeerswet en de uitvoeringsbesluiten ervan tijdens de proeftijd, met het begrip “politierechtbank van de plaats van het misdrijf” heeft bedoeld de politierechtbank van de plaats van het tijdens de proeftijd begane misdrijf dat aanleiding heeft gegeven tot een nieuwe veroordeling en dus niet de politierechtbank van de plaats van de overtreding die aanleiding heeft gegeven tot de rechterlijke beslissing waarbij de maatregel werd opgelegd waarvan de herroeping wordt gevorderd. Noch het facultatief karakter van de herroepingsvordering noch het gegeven dat in het kader van de beoordeling van de herroepingsvordering de nieuwe overtreding zelf niet meer moeten beoordeeld, laat toe anders te oordelen.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240507.2N.14)

Douane en accijnzen – Inbreuk op artikel 15bis Verordening 267/2012 over uitvoervergunning van bepaalde goederen naar Iran – samenloop met een douanemisdrijf – Kwalificatie van het misdrijf door het vonnisgerecht – Omvorming van een douanemisdrijf naar een misdrijf van gemeen recht – (Geen) onwettige overschrijding van de saisine

Arrest van 17 september 2024 ([P.23.1093.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal B. De Smet

Dit arrest wordt besproken in de rubriek ‘Straffen of maatregelen en strafuitvoering’.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240917.2N.12)

Wegverkeer – Beroep tegen het bevel tot betalen – Aanhangigmaking krachtens de wet – Horen van het openbaar ministerie – Geen bijkomende kennisgeving vereist – Heromschrijving van de feiten – recht van verdediging

Arrest van 1 oktober 2024 ([P.24.1014.N](#))

Uit het geheel van de bepalingen van artikel 65/1, § 1, derde lid, § 2, eerste, zevende en achtste lid, Wegverkeerswet en artikel 147bis Wetboek van Strafvordering, welke een verbijzondering inhouden op wat is bepaald in artikel 138 Gerechtelijk Wetboek en artikel 1 Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering, volgt dat wanneer een beklagde overeenkomstig artikel 65/1, § 2, zevende lid, Wegverkeerswet beroep aantekent tegen het bevel tot betalen en de rechter het beroep ontvankelijk verklaart, de politierechtbank in eerste aanleg en de correctionele rechtbank in hoger beroep zich krachtens de wet moeten uitspreken over het strafbaar karakter van de feiten waarvoor een bevel tot betalen is uitgevaardigd en waartegen de beklagde beroep heeft aangetekend en zij, zo zij die feiten bewezen achten, moeten beslissen over de bestraffing; deze wijze van aanhangigmaking krachtens de wet houdt niet in dat de politierechtbank of de correctionele rechtbank de strafvordering zelf instellen en evenmin dat de beklagde wordt verplicht zichzelf te beschuldigen of mee te werken aan zijn vervolging en deze wijze van aanhangigmaking krachtens de wet houdt in dat het openbaar ministerie niet verplicht is om voor deze feiten uitdrukkelijk de strafvordering in te stellen; het openbaar ministerie moet wel worden gehoord op de rechtszitting waarop het beroep wordt behandeld en daar zijn standpunt kenbaar kan maken over de ontvankelijkheid van het beroep, eventuele gronden van niet-ontvankelijkheid van de strafvordering, de eventuele bewezenverklaring van de feiten waarop het bevel tot

betalen en het beroep van de beklagde betrekking hebben met inbegrip van een mogelijke herkwalificatie van die feiten en de regelmatigheid van de bewijsverkrijging en over de straftoemeting.

Wanneer een beklagde overeenkomstig artikel 65/1, § 2, eerste lid, Wegverkeerswet beroep aantekent tegen het bevel tot betalen, is het niet vereist dat de beklagde nogmaals in kennis wordt gesteld van de feiten waarop de vervolging betrekking heeft en van de kwalificatie van die feiten, aangezien de beklagde door het hem ter kennis gebrachte bevel tot betalen werd ingelicht over de ten laste gelegde feiten, de geschonden wetsbepalingen, de datum, het tijdstip en de plaats van de overtreding, alsook hij zijn beroep tegen het bevel met redenen moet omkleden; noch uit artikel 6 EVRM noch uit artikel 14 IVBPR kan een dergelijke tweede verwittigingsplicht worden afgeleid; de politierechtbank en in hoger beroep de correctionele rechtbank kunnen de feiten zoals aanhangig gemaakt door het beroep tegen het bevel tot betalen heromschrijven, mits het recht van verdediging te respecteren.

De vaststelling door een verbalisant dat een bestuurder van een voertuig een mobiel elektronisch apparaat met een scherm gebruikt, zoals een gsm, is een zintuiglijke vaststelling die volgens artikel 62, eerste lid, Wegverkeerswet bewijswaarde heeft zolang het tegendeel niet wordt bewezen. De bijzondere bewijswaarde van die zintuiglijke vaststelling is niet afhankelijk van het gegeven dat de verbalisant een nadere beschrijving verstrekt van het apparaat dat is gebruikt, of van de omstandigheid dat de verbalisant niet dadelijk tot controle is overgegaan (art. 62, eerste lid, Wegverkeerswet en art. 8.4. Wegverkeersreglement).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241001.2N.24)

Rechtsmiddelen

Hoger beroep – Grieven ingebracht tegen het vonnis – Grief over de strafmaat – Vermeldingen

Arrest van 30 januari 2024 ([P.23.1581.N](#))

Overeenkomstig artikel 204, eerste lid, Wetboek van Strafvordering bepaalt het verzoekschrift, op straffe van verval van het hoger beroep, nauwkeurig de grieven die tegen het vonnis worden ingebracht maar die nauwkeurigheid vereist voor wat betreft een grief van het openbaar ministerie inzake de strafmaat niet de vermelding in het grievenformulier dat het openbaar ministerie een hogere dan wel een lagere straf nastreeft dan deze die het beroepen vonnis heeft opgelegd aan de beklagde waartegen het hoger beroep is gericht. Een dergelijke vermelding in het grievenformulier of in een eventuele appelconclusie van het openbaar ministerie is evenmin vereist ter eerbiediging van het recht van verdediging van een beklagde.

Dit arrest wordt ook besproken in de rubriek 'Strafprocedure – Algemeen'.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240130.2N.7)

Cassatieberoep – Voorlopige hechtenis – Verzoek tot invrijheidstelling – Beslissing tot handhaving van de voorlopige hechtenis – Gevolg van de overschrijding van de termijn van vijf dagen om uitspraak te doen – Cassatie zonder verwijzing

Arrest van 7 februari 2024 ([P.24.0121.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal D. Vandermeersch

Wanneer de overschrijding van de termijn van vijf dagen binnen dewelke uitspraak moet worden gedaan over het verzoek tot invrijheidstelling krachtens de wet leidt tot verzoekers invrijheidstelling, wordt de vernietiging zonder verwijzing uitgesproken van het arrest dat de handhaving van de voorlopige hechtenis beveelt (art. 435 Wetboek van Strafvordering en artikelen 27, § 3, en 32 Voorlopige Hechteniswet).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240207.2F.14)

Hoger beroep – Termijn – Vorm – Authentieke akte van het hoger beroep door de griffier – Ondertekening – Rechtsgeldigheid

Arrest van 20 februari 2024 ([P.23.0659.N](#))

Bij toepassing van artikel 203, § 1, Wetboek van Strafvordering vervalt het recht van hoger beroep indien de verklaring van hoger beroep niet gedaan is binnen de in die bepaling vermelde termijn op de griffie van de rechtbank die het vonnis heeft gewezen. Het door de griffier van die verklaring opgestelde en ondertekende stuk is een authentieke akte die, behoudens valsheidsvordering, het bewijs oplevert van het ingestelde hoger beroep en waarvan de griffier een eensluidend afschrift opmaakt dat bij het dossier wordt gevoegd en alhoewel

de verklaring van hoger beroep behalve door de griffier voor wie ze wordt afgelegd in beginsel ook wordt ondertekend door degene die de verklaring van hoger beroep aflegt, waardoor deze aldus die verklaring bevestigt, is die laatste ondertekening niet vereist voor de rechtsgeldigheid van het hoger beroep.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240220.2N.24)

Verzet – Buitengewone verzettermijn – Begindatum – Kennisneming van de betekening – Informatie over de voorgeschreven vormen en termijnen om verzet aan te tekenen

Arrest van 21 februari 2024 ([P.23.1741.F](#))

De buitengewone verzettermijn, die begint te lopen vanaf het ogenblik waarop de veroordeelde kennis zou hebben gekregen van de betekening van de verstekbeslissing, loopt niet als de verstekbeslissing niet regelmatig is betekend en in dat opzicht volgt uit artikel 6.1 EVRM dat de betekening het recht om verzet aan te tekenen en de termijn daartoe moet vermelden. Enkel uit de omstandigheid dat de politie, op verzoek van het openbaar ministerie, de beklaagde in kennis heeft gesteld van het feit dat het vonnis dat hem bij verstek heeft veroordeeld al eerder was betekend, zonder dat wordt vastgesteld dat de betrokkene naar aanleiding van dit initiatief van de politie, hetzij het afschrift heeft ontvangen van die akte, die de voorgeschreven vormen en termijnen om verzet aan te tekenen, vermeldt, hetzij op een andere wijze in kennis is gesteld van die vormen en termijnen, hebben de appelrechters niet kunnen afleiden dat het verzet laattijdig was (art. 187, § 1, Wetboek van Strafvordering).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240221.2F.5)

Hoger beroep op burgerlijk gebied – Vrijspraak op strafgebied in eerste aanleg – Vermoeden van onschuld – Beoordeling van de burgerlijke rechtsvordering – Taak van de rechter

Arrest van 5 maart 2024 ([P.24.0066.N](#))

Uit artikel 6.2 EVRM, zoals uitgelegd door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, volgt dat indien een beklaagde in eerste aanleg werd vrijgesproken voor het misdrijf waarvoor hij werd vervolgd en het appelgerecht ingevolge de afwezigheid van een hoger beroep op strafgebied enkel nog te oordelen heeft over de door de burgerlijke partij tegen de beklaagde aanhangig gemaakte burgerlijke rechtsvordering gegrond op het feit waarvoor de vrijspraak werd verleend, het appelgerecht zich niet mag uitspreken over de vraag of de beklaagde zich aan dat misdrijf heeft schuldig gemaakt. Het appelgerecht mag in een dergelijk geval uitsluitend oordelen of het gedrag, zoals dat blijkt uit de met de strafvervolgning aanhangig gemaakte feiten, een fout oplevert in oorzakelijk verband met de schade die door de burgerlijke partij wordt gevorderd, en de strafrechter moet, wil hij het door artikel 6.2 EVRM gewaarborgde vermoeden van onschuld niet miskennen, zich onthouden van bewoordingen waaruit de vaststelling van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de betrokkene voor een feit waarvoor hij definitief is vrijgesproken, kan worden afgeleid.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240305.2N.9)

Hoger beroep – beslissing die het verzet als ongedaan beschouwt – Devolutieve werking – Aanbrengen van grieven

Arrest van 7 mei 2024 ([P.24.0655.N](#))

Artikel 187, § 9, tweede lid, Wetboek van Strafvordering bepaalt dat hoger beroep tegen de beslissing die het verzet als ongedaan beschouwt, inhoudt dat de grond van de zaak aanhangig wordt gemaakt bij de rechter in hoger beroep, ook al is er geen hoger beroep ingesteld tegen het bij verstek gewezen vonnis. Die bepaling preciseert zodoende zelf de devolutieve werking die uitgaat van een hoger beroep tegen een dergelijke beslissing. Bijgevolg dient de appelland tegen die beslissing geen grieven zoals bepaald in artikel 204 Wetboek van Strafvordering in te brengen en kan een grief die niettemin zou worden ingebracht, de saisine van het appelgerecht niet beperken.

Deze beslissing wordt ook besproken in de rubriek 'Strafprocedure – Vrijheidsbeneming'.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240507.2N.18)

Cassatieberoep – Vorm en termijn voor memories en stukken – Laattijdigheid door overmacht

Arrest van 21 mei 2024 ([P.24.0299.N](#))

Wanneer op geloofwaardige wijze aangevoerd wordt dat is getracht de memorie binnen de wettelijke termijn in te dienen, maar dat de griffie door een bomalarm niet toegankelijk was, is die memorie, hoewel laattijdig, ontvankelijk (art. 429, tweede lid, Wetboek van Strafvordering).

Dit arrest wordt ook besproken in de rubriek 'Strafrecht – Misdrijven'.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240521.2N.8)

Hoger beroep – Principaal beroep – Hoger beroep door het openbaar ministerie – Bijkomende termijn

Arrest van 21 mei 2024 ([P.24.0303.N](#))

Op grond van de bepaling van artikel 203, § 2, eerste lid, Wetboek van Strafvordering kan het openbaar ministerie, na een hoger beroep van een beklaagde of een burgerrechtelijk aansprakelijke partij, hoger beroep tegen die laatste aantekenen tot de tiende dag na het verstrijken van hun beroepstermijn, ongeacht of het beroepen vonnis op tegenspraak dan wel bij verstek werd gewezen.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240521.2N.3)

Hoger beroep – Afstand van het hoger beroep – Vermelding in het proces-verbaal van de rechtszitting – Verlenen van akte van afstand – Intrekken van de afstand – Bijstand van een advocaat – Geen effect van de afstand van het hoger beroep en de intrekking ervan door de beklaagde op de afstand en respectievelijke de intrekking ervan door het openbaar ministerie

Arrest van 18 juni 2024 ([P.24.0537.N](#))

Bij toepassing van artikel 206, zesde lid, Wetboek van Strafvordering kunnen de partijen in het geding op de rechtszitting afstand doen van het ingesteld hoger beroep of het ingesteld hoger beroep beperken. Volgens het zevende lid van datzelfde artikel kan de afstand of beperking van het ingesteld hoger beroep worden ingetrokken totdat er akte van is verleend door het hof of de rechtbank die van het hoger beroep kennis moet nemen. Uit de voormelde bepalingen volgt dat de omstandigheid dat het appelgerecht op het proces-verbaal van de rechtszitting akte verleent van de verklaring van een appellant of zijn raadsman dat hij afstand doet van het door hem ingestelde hoger beroep, als zodanig niet tot gevolg heeft dat die afstand hierdoor definitief is. Een door een appellant gedane afstand van het door hem ingestelde hoger beroep is immers pas definitief en heeft maar uitwerking wanneer het appelgerecht, na beoordeling van de regelmatigheid van die afstand, er akte van verleent.

Wanneer het appelgerecht op een rechtszitting akte verleent van de door een raadsman van een beklaagde en door het openbaar ministerie gedane verklaringen van afstand van de door hen ingestelde hogere beroepen en de zaak in voortzetting stelt op een latere rechtszitting om de beklaagde in persoon te horen, kunnen de voormelde afstanden op die laatste rechtszitting nog worden ingetrokken, ook al werd de beklaagde op die rechtszitting niet bijgestaan door een raadsman. Noch een door het openbaar ministerie gedane afstand van hoger beroep, noch een intrekking van die afstand is afhankelijk van een voorafgaande afstand, respectievelijk intrekking van de afstand van hoger beroep door de beklaagde. De omstandigheid dat een beklaagde eerder door hem gedane afstand van zijn hoger beroep intrekt, leidt dan ook niet noodzakelijk ertoe dat ook het openbaar ministerie op zijn beurt een eerder gedane afstand van het tegen die beklaagde ingestelde hoger beroep moet of zal intrekken. Uit geen enkele wets- of verdragsbepaling noch uit enig algemeen rechtsbeginsel, met inbegrip van het recht op een eerlijk proces, kan worden afgeleid dat, wanneer een beklaagde afstand doet van zijn hoger beroep, het openbaar ministerie ertoe verplicht is om eveneens afstand te doen van het tegen die beklaagde ingestelde hoger beroep (art. 206, zesde en zevende lid, Wetboek van Strafvordering).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240618.2N.3)

Hoger beroep – Vonnis dat een verzet niet-ontvankelijk verklaart – Hervorming – Gevolgen– Devolutieve werking

Arrest van 25 juni 2024 ([P.24.0634.N](#))

Uit de devolutieve werking van het door een beklagde ingestelde hoger beroep tegen een vonnis dat een verzet onontvankelijk heeft verklaard wegens laattijdigheid en de door die beklagde in het kader van dat hoger beroep aangevoerde procedurele grief in zijn grievenformulier betreffende het onontvankelijk verklaren van het verzet, volgt dat indien de appelrechters die beslissing hervormen, het verzet toch ontvankelijk verklaren en vaststellen dat de verstekbeslissing niet langer bestaat, zij zich moeten uitspreken over de aanhangig gemaakte strafvordering. De omstandigheid dat de beklagde in zijn grievenformulier, naast de procedurele grief, de beslissingen betreffende schuld, de straf en de beveiligingsmaatregel heeft vermeld en vervolgens afstand heeft gedaan van zijn grief over de schuld laat niet toe anders te oordelen, nu dergelijke grieven, alsook de afstand ervan, geen uitwerking hebben aangezien de bestreden beslissing uitsluitend een beslissing bevat betreffende de ontvankelijkheid van het verzet en dus niet over de schuld, de straf en de beveiligingsmaatregel (artikelen 187, 202, 203 en 204 Wetboek van Strafvordering).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240625.2N.20)

Raadkamer – Beschikking van de raadkamer tot ontslag van de onderzoeksrechter teneinde het onderzoek aanhangig te maken bij de onderzoeksrechter van een ander arrondissement – Administratieve ordemaatregel – Geen uitspraak over de territoriale bevoegdheid van de onderzoeksrechter – Geen rechtsmiddel mogelijk – Hoger beroep onontvankelijk – Voorbaar cassatieberoep

Arrest van 15 oktober 2024 (P.24.0814.N)

Dit arrest wordt besproken in de rubriek ‘Strafprocedure – Onderzoeksgerechten’.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241015.2N.21)

Hoger beroep – Vereiste van eenstemmigheid – Lagere straf wegens de overschrijving van de redelijke termijn vastgesteld door de appelrechter – Behoud van de door de eerste rechter uitgesproken hoofdstraf – Vermindering van het bedrag van de door de eerste rechter opgelegde geldstraffen en toevoeging van een ontzetting als straf – (Geen) strafverzwaring

Arrest van 23 oktober 2024 (P.23.1378.F)

Er is slechts verzwaring van de straf door het appelgerecht indien dit een straf oplegt die strenger is dan de door de eerste rechter opgelegde straf. Er is geen strafverzwaring indien de appelrechter oordeelt dat hij, zonder overschrijding van de redelijke termijn, een strengere straf had moeten opleggen dan die welke door de eerste rechter is uitgesproken maar, om de vastgestelde overschrijding van de redelijke termijn te verhelpen, een straf uitspreekt die gelijk is aan die welke door het beroepen vonnis is opgelegd (art. 6.1 EVRM en de artikelen 202 en 203 Wetboek van Strafvordering).

Wanneer de appelrechters de beklagde veroordelen tot dezelfde hoofdstraf als die welke door de eerste rechter is opgelegd en vervolgens de opgelegde geldboete en het bedrag van de verbeurdverklaring verminderen, met toevoeging van een ontzetting, gedurende vijf jaar, van het recht om openbare ambten, bedieningen of betrekkingen te vervullen, verzwart die beslissing die het bedrag van de opgelegde geldstraffen vermindert en hieraan de voormelde ontzetting toevoegt, de tegen de beklagde uitgesproken veroordeling niet (art. 211bis Wetboek van Strafvordering).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241023.2F.17)

Andere arresten met betrekking tot de strafprocedure

Voorrecht van rechtsmacht – mededaders en medeplichtigen – Instellen van de strafvordering – Exclusieve bevoegdheid van de procureur-generaal bij het hof van beroep – Onmogelijkheid voor de benadeelde om de strafvordering op gang te brengen door middel van de burgerlijkepartijstelling – Geen schending van het gelijkheidsbeginsel – Mogelijkheden voor de benadeelde om genoegdoening te verkrijgen – Bevoegdheid van de procureur des Konings – Geen prejudiciële vraag aan het Grondwettelijk Hof – Niet-vergelijkbare rechtstoestanden

Arrest van 20 februari 2024 (P.23.1574.N)

Uit de bepalingen van de artikelen 479 en 482bis, eerste lid, Wetboek van Strafvordering volgt dat het de procureur-generaal bij het hof van beroep toekomt te beslissen over het instellen van de strafvordering tegen

de in dat artikel vermelde personen alsmede over de vervolging van deelnemers aan het misdrijf waarvoor de in artikel 479 Wetboek van Strafvordering bedoelde persoon wordt vervolgd en van daders van met dat misdrijf samenhangende misdrijven.

Een burgerlijkepartijstelling tegen een in artikel 479 Wetboek van Strafvordering bedoelde persoon, tegen deelnemers aan het aan die persoon verweten misdrijf en tegen daders van daarmee samenhangende misdrijven, wat een aantasting inhoudt van het beslissingsmonopolie van de procureur-generaal, kan de strafvordering niet geldig op gang brengen voor het geheel van de met de burgerlijkepartijstelling geviseerde feiten. Uit de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof volgt dat deze van de gewone rechtspleging afwijkende regeling, in het bijzonder wat betreft de onmogelijkheid voor een benadeelde om de strafvordering op gang te brengen, geen miskennis inhoudt van het gelijkheidsbeginsel en dat de afwijkende regeling verantwoord is gelet op de doelstelling ondoordachte, onverantwoorde en tergende vervolgingen alsook een te strenge hetzij een te toegeevende beoordeling te vermijden en daardoor de rechten van de benadeelde niet buitensporig worden beperkt aangezien er andere mogelijkheden zijn om genoegdoening te verkrijgen.

Het onderzoeksgerecht dat wordt gevraagd de rechtspleging te regelen en vaststelt dat de klacht met burgerlijkepartijstelling is gericht tegen een persoon met de in artikel 479 Wetboek van Strafvordering bedoelde hoedanigheid en tegen anderen als deelnemer aan het aan die persoon verweten misdrijf of als dader van daarmee samenhangende misdrijven, kan dan ook oordelen dat door de klacht met burgerlijkepartijstelling de strafvordering niet geldig is ingesteld voor het geheel van de met die klacht geviseerde feiten en de omstandigheid dat de procureur-generaal op dat ogenblik nog niet heeft beslist over het instellen van de strafvordering doet daaraan niets af. Die beslissing perkt de rechten van de benadeelde partijen niet buitensporig in aangezien zij hun klacht kunnen richten tot de procureur-generaal aan wie het toekomt te oordelen over de wenselijkheid van het instellen van de strafvordering en in bevestigend geval voor welke feiten. Indien de procureur-generaal beslist de strafvordering in te stellen, kunnen de benadeelden hun rechten in het kader van die procedure laten gelden en indien de procureur-generaal beslist om de zaak te seponeren, kunnen de benadeelden voor wat betreft de deelnemers aan het aan de in artikel 479 Wetboek van Strafvordering bedoelde persoon verweten misdrijf of aan de daders van de daarmee samenhangende misdrijven hun rechten laten gelden volgens de regels van de gewone rechtspleging en is een burgerlijkepartijstelling tegen die personen mogelijk en bovendien belet het bijzonder stelsel van voorrecht van rechtsmacht een benadeelde niet zijn burgerlijkepartijstelling uitsluitend te richten tegen de mededaders van het aan de door artikel 479 Wetboek van Strafvordering bedoelde persoon verweten misdrijf en tegen de daders van de daarmee samenhangende misdrijven.

De beslissing of de deelnemers aan het aan de in artikel 479 Wetboek van Strafvordering bedoelde persoon verweten misdrijf of aan de daders van de daarmee samenhangende misdrijven worden verwezen naar het vonnisgerecht zal worden genomen hetzij door het onderzoeksgerecht nadat de procureur-generaal een vordering tot het instellen van een gerechtelijk onderzoek heeft genomen, hetzij ingeval van seponering door de procureur-generaal, door het onderzoeksgerecht na een nieuwe klacht met burgerlijkepartijstelling en de burgerlijke partijen kunnen ook rechtstreeks dagvaarden voor het vonnisgerecht. Aldus kan de procureur des Konings niet autonoom beslissen de vordering dat de strafvordering niet geldig is ingesteld hetzij te beperken tot de in artikel 479 Wetboek van Strafvordering bedoelde persoon en verder te vorderen dat de strafvordering kan worden voortgezet voor wat betreft de mededaders van het aan die persoon verweten misdrijf en de daders van de samenhangende misdrijven, dan wel te vorderen dat de strafvordering voor het geheel van de met de burgerlijkepartijstelling geviseerde feiten niet geldig is ingesteld aangezien hij deze beslissing slechts kan nemen op instructie van de procureur-generaal, zijnde de overheid exclusief bevoegd voor het instellen van de strafvordering tegen personen met de in artikel 479 Wetboek van Strafvordering bedoelde hoedanigheid, de mededaders van het aan die persoon verweten misdrijf en de daders van de ermee samenhangende misdrijven.

De prejudiciële vraag die strekt tot een vergelijking van niet vergelijkbare rechtstoestanden, namelijk, eensdeels, het geval waarbij een klacht met burgerlijkepartijstelling niet een door artikel 479 Wetboek van Strafvordering bedoelde persoon viseert, maar enkel de mededaders van het aan die persoon verweten misdrijf en de daders van de samenhangende misdrijven, en, anderdeels, het geval waarbij zowel een persoon met een door artikel 479 Wetboek van Strafvordering bedoelde hoedanigheid als de mededaders van het aan die persoon verweten misdrijf en de daders van de ermee samenhangende misdrijven worden gevisieerd, dient niet te worden gesteld (art. 26 Bijzondere Wet Grondwettelijk Hof).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240220.2N.14)

Straffen of maatregelen en strafuitvoering

Wegverkeer – Rijverbod als beveiligingsmaatregel wegens lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid – Onaantastbare beoordeling door de feitenrechter – Vermelding van de gegevens waaruit de ongeschiktheid blijkt – Bestaan van voorgaande gerechtelijke veroordelingen

Arrest van 30 januari 2024 ([P.23.1697.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal A. Winants

Het verval van het recht tot sturen wegens lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid is een beveiligingsmaatregel en geen straf zodat de rechter deze maatregel dan ook niet kan opleggen om het gedrag van de betrokkene te sanctioneren (art. 42 Wegverkeerswet).

Het uitspreken van de beveiligingsmaatregel van verval van het recht tot sturen wegens lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid vereist de ondubbelzinnige vaststelling dat de betrokkene lichamelijk of geestelijk ongeschikt is tot het besturen van een motorvoertuig, alsook de grond voor die beslissing zodat de rechter in zijn beslissing de gegevens moet vermelden waaruit hij de lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid tot het besturen van een motorvoertuig afleidt opdat het Hof zijn wettigheidstoezicht kan uitoefenen. De rechter oordeelt in beginsel onaantastbaar of die lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid tot het besturen van een motorvoertuig vaststaat op het ogenblik van zijn beslissing en hij kan voor dat oordeel steunen op alle hem regelmatig overgelegde gegevens waarover de betrokkene tegenspraak heeft kunnen voeren waarbij een medisch, psychologisch of psychiatrisch deskundigenonderzoek niet noodzakelijk is, maar in het licht van de omstandigheden aangewezen kan zijn. De rechter kan zijn oordeel over het voorhanden zijn van een lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid tot het besturen van een motorvoertuig gronden of medegronden op gerechtelijke veroordelingen, voor zover uit de aard van de bewezenverklarde misdrijven een dergelijke ongeschiktheid kan worden afgeleid, zoals onder meer veroordelingen waaruit een verslaving blijkt aan alcohol, medicijnen of drugs maar het loutere bestaan van een dergelijke veroordeling volstaat daartoe niet zodat de rechter de toestand van lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid tot het besturen van een motorvoertuig niet kan afleiden uit het gegeven dat een veroordeelde herhaaldelijk werd veroordeeld wegens overtredingen van de Wegverkeerswet of de uitvoeringsbesluiten ervan, aangezien het doel van de door artikel 42 Wegverkeerswet bedoelde maatregel de samenleving te beschermen niet toelaat deze maatregel, die een verplicht karakter heeft, toe te passen buiten de door de wetgever bepaalde strikte voorwaarde van een daadwerkelijke lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid tot het besturen van een motorvoertuig.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240130.2N.13)

Wegverkeer – Rijverbod als beveiligingsmaatregel wegens lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid – Geen specifieke vordering van het openbaar ministerie – Recht van verdediging – Verwitting van het opleggen van de beveiligingsmaatregel

Arrest van 6 februari 2024 ([P.23.1668.N](#))

De rechter moet de door artikel 42 Wegverkeerswet bedoelde beveiligingsmaatregel van het verval een motorvoertuig te besturen wegens lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid uitspreken als de wettelijke voorwaarden daartoe zijn vervuld. Het uitspreken van die maatregel is niet afhankelijk van een vordering van het openbaar ministerie. Het recht van verdediging van de beklaagde vereist wel dat de beklaagde wordt ingelicht over de mogelijkheid dat deze beveiligingsmaatregel tegen hem kan worden uitgesproken, zodat hij bij zijn verdediging ermee rekening kan houden. Die kennisgeving kan onder meer blijken uit een vermelding in de dagvaarding, uit de vordering van het openbaar ministerie of uit een mededeling door de rechter op de rechtszitting of in een tussenvonnissen. Een dergelijke uitdrukkelijke kennisgeving is niet vereist indien blijkt dat de beklaagde zich heeft verdedigd met betrekking tot deze beveiligingsmaatregel of indien de toestand van lichamelijke of geestelijke ongeschiktheid een bestanddeel is van een misdrijf waarvoor de beklaagde wordt vervolgd.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240206.2N.6)

Verbeurdverklaring – Rechten van derden – Teruggave van verbeurdverklarde goederen aan een derde – Rechtmatig bezit – Beoordeling door de rechter

Arrest van 20 februari 2024 ([P.23.1438.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal A. Winants

Een derde kan aanspraak maken op de teruggave van goederen die moeten worden verbeurdverklaard als voorwerp van een lastens een andere persoon bewezenverklaard witwasmisdrijf wanneer hij zijn rechtmatig bezit op die goederen aannemelijk maakt. De rechter oordeelt onaantastbaar over die aannemelijkheid. De rechter kan daarbij rekening houden met alle voorliggende omstandigheden, zoals de deugdelijkheid van het voorgehouden bezit en de goede trouw van de derde en die goede trouw is aanwezig wanneer de derde kan geloven in de regelmatigheid van de aard en de oorsprong van de goederen zodat het enkele feit dat de goederen in kwestie een wederrechtelijke oorsprong hebben niet volstaat om de aanspraak van de derde af te wijzen (artikelen 42 en 505, lid 6, Strafwetboek).

Dit arrest wordt ook besproken in de rubriek 'Strafrecht – Misdrijven'.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240220.2N.22)

Straftoemeting – Veroordeling in een andere EU-lidstaat – Begrip Veroordeling – Maatregel van jeugdbescherming opgelegd in een andere lidstaat

Arrest van 19 maart 2024 (P.24.0002.N)

De definitie die in artikel 2 van het Kaderbesluit 2008/675/JBZ van 24 juli 2008 van de Raad betreffende de wijze waarop bij een nieuwe strafrechtelijke procedure rekening wordt gehouden met veroordelingen in andere lidstaten van de Europese Unie aan het begrip veroordeling wordt gegeven, als zijnde elke definitieve beslissing van een strafgerecht waarbij wordt vastgesteld dat een persoon schuldig is aan een strafbaar feit, belet een Belgisch strafgerecht niet bij de straftoemeting rekening te houden met een door een buitenlands gerecht opgelegde jeugdbeschermingsmaatregel.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240319.2N.18)

Jeugdbescherming – Vlaams Jeugddelinquentiedecreet – Sanctie van de berisping – Motivering van de sanctie – (Geen) mededeling van de sanctie aan particulieren – Vermelding van de sanctie op het strafregister – Kennisgeving van de sanctie aan de gerechtelijke overheden

Arrest van 9 april 2024 (P.24.0417.N)

De door de jeugdrechtbank bij toepassing van de bepalingen van de artikelen 29, § 2, eerste lid en 31, tweede lid, Jeugddelinquentiedecreet opgelegde sanctie van de berisping mag krachtens artikel 63, tweede lid, Jeugdbeschermingswet nooit aan particulieren ter kennis worden gebracht. De omstandigheid dat de berisping als sanctie krachtens artikel 63, eerste en derde lid, Jeugdbeschermingswet op het strafregister van de betrokkene wordt vermeld en ter kennis mag worden gebracht van gerechtelijke overheden, leidt als zodanig niet tot de declassering van de betrokkene.

Artikel 29, § 2, eerste lid, Jeugddelinquentiedecreet somt op een exhaustieve wijze de sancties op, in opgaande graad van het ingrijpend karakter ervan, die de jeugdrechtbank, in voorkomend geval op cumulatieve wijze, kan opleggen, waarbij de sanctie van het berispen als eerste wordt vermeld. De loutere omstandigheid dat de jeugdrechtbank als sanctie een berisping oplegt en bij de motivering van die sanctie in het licht van de in artikel 16, § 1, Jeugddelinquentiedecreet vermelde factoren erop wijst dat die sanctie voor de betrokkene een gunst inhoudt, leidt dan ook niet ertoe dat de beslissing tot het opleggen van die sanctie niet naar recht verantwoord of niet regelmatig met redenen omkleed zou zijn.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240409.2N.16)

Examen met het oog op het herstel in het recht tot sturen – Beslissing onlosmakelijk verbonden met de uitspraak van de straf van het verval van het recht om een voertuig te besturen – Eenheid van de beslissing over de strafvordering – Sanctie.

Arrest van 17 april 2024 (P.24.0222.F)

De veiligheidsmaatregel die bestaat in de verplichting om te slagen voor een of meerdere examens, zoals bepaald in artikel 38, § 3, Wegverkeerswet, is onlosmakelijk verbonden met de uitspraak van de straf van het verval van het recht om een voertuig te besturen. Derhalve valt die maatregel ook onder de strafvordering.

Uit de regel van de eenheid van de beslissing over de strafvordering volgt dat in correctionele en politiezaken niet bij afzonderlijke beslissingen uitspraak mag worden gedaan over de verschillende bestanddelen van de straf: wanneer de appelrechters bij afzonderlijke vonnissen uitspraak hebben gedaan over, enerzijds, de aan de eiser

opgelegde straffen en, anderzijds, een maatregel die onlosmakelijk is verbonden met een van de sancties, zijn de twee vonnissen nietig (art. 38, § 3, Wegverkeerswet).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240417.2F.4)

Verval van het recht tot sturen – Examen met het oog op herstel in het recht tot sturen – Beveiligingsmaatregel – (Geen) miskennis van het verbod van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling – Geen schending van het gelijkheids- en non-discriminatiebeginsel – (Geen) schending van het beginsel van de individualisering van de straffen

Arrest van 24 april 2024 ([P.23.1778.F](#))

De verplichting om te slagen voor het theoretisch en het praktisch examen, het geneeskundig en het psychologisch onderzoek met het oog op het herstel in het recht tot sturen na bij vonnis van dat recht vervallen te zijn verklaard, is een preventieve veiligheidsmaatregel die een doel van algemeen belang nastreeft. Door die examens kan worden nagegaan of de geneeskundige en psychologische toestand van een gevaarlijke bestuurder aan de wettelijke minimumvereisten voor het veilig besturen van een voertuig voldoet, zodat het herhalingsgevaar beperkt wordt en de verkeersveiligheid gewaarborgd wordt. De verplichting om te slagen voor de vier voormelde examens strekt dus niet tot bestraffing van de bestuurder in staat van herhaling. Ze heeft niet tot doel of tot gevolg dat hem ernstig leed wordt berokkend in de zin van artikel 3 EVRM en ze is noch vernederend noch ontarend.

Uit overweging B.12.1 van arrest nr. 88 van het Grondwettelijk Hof van 28 mei 2019 blijkt dat de wetgever niet kennelijk onredelijk handelt wanneer hij, in een poging om het aantal verkeersdoden te beperken en de maatschappij tegen onverantwoord verkeersgedrag te beschermen, het herstel in het recht tot sturen, naar aanleiding van een verval van het recht tot sturen bij het herhaald plegen van zware verkeersovertredingen, afhankelijk maakt van het slagen voor een theoretisch en een praktisch examen en voor een geneeskundig en een psychologisch onderzoek, zonder daarbij een beoordelingsbevoegdheid toe te kennen aan de rechter (artikelen 10 en 11 Grondwet en de artikelen 38, § 2bis, 38, § 6, en 45, eerste lid, Wegverkeerswet)

Krachtens de artikelen 38, § 2bis, en 45, eerste lid, Wegverkeerswet kan de rechter niet beslissen dat het verval van het recht tot sturen tijdens het weekend zal worden uitgevoerd en kan hij het verval niet beperken tot de categorieën van voertuigen die hij vermeldt wanneer hij het herstel in het recht tot sturen afhankelijk maakt van het slagen voor één of meerdere examens. Die bij wet bepaalde beperking van de beoordelingsbevoegdheid van de rechter, waarvan het voorwerp duidelijk afgebakend is en die enkel van toepassing is in de nauwkeurig bepaalde gevallen waarin het strafbare feit getuigt van gevaarlijk rijgedrag, doet noch afbreuk aan het beginsel van de individualisering van de straffen, noch aan het in artikel 3 EVRM bepaalde verbod.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240424.2F.9)

Strafuitvoering – Afwijzing van een verzoek om een strafuitvoeringsmodaliteit – Voorwaardelijke invrijheidstelling – Motivering – Tegenaanwijzing – Manifest risico voor de fysieke integriteit van derden – Beoordeling – Aard en ernst van het misdrijf – Nagaan van het gunstig verloop van een recent toegekende modaliteit – Opgeve van bijzondere voorwaarden om aan de tegenaanwijzing tegemoet te komen – Stukken aangebracht door de veroordeelde

Arrest van 7 mei 2024 ([P.24.0589.N](#))

De afwijzing van een verzoek om een strafuitvoeringsmodaliteit dat voldoet aan de vorm- en tijdsvoorwaarden is regelmatig met redenen omkleed indien de strafuitvoeringsrechter ondubbelzinnig het bestaan vaststelt van minstens één van de wettelijk bepaalde tegenaanwijzingen die de toekenning ervan belet, zonder dat hij letterlijk de in de wet bepaalde omschrijving van de tegenaanwijzing moet gebruiken. Hij moet ook melding maken van de feitelijke elementen die de grondslag vormen voor de vaststelling van de tegenaanwijzing. Niet is vereist dat de strafuitvoeringsrechter alle mogelijke argumenten voor of tegen de aanwezigheid van de tegenaanwijzing vermeldt (art. 28 Wet Strafuitvoering).

Bij de beoordeling over het voorhanden zijn van de tegenaanwijzing van het manifest risico voor de fysieke integriteit van derden, zoals bepaald in artikel 28, § 1, 2°, Wet Strafuitvoering, kan de strafuitvoeringsrechter de aard en de ernst betrekken van de misdrijven waarvoor de betrokkene werd veroordeeld en waarvoor hem een straf werd opgelegd. Geen enkele bepaling verzet zich ertegen dat de strafuitvoeringsrechter bij de beoordeling van de tegenaanwijzing voor de gevraagde strafuitvoeringsmodaliteit van de voorwaardelijke invrijheidstelling

van het manifest risico voor de fysieke integriteit van derden mee in aanmerking neemt dat nog niet kon worden nagegaan of een recent toegekende strafuitvoeringsmodaliteit van het elektronisch toezicht gunstig verloopt.

Het staat aan de strafuitvoeringsrechter onaantastbaar te oordelen of de door artikel 28, § 1, 2°, Wet Strafvordering bedoelde tegenaanwijzing van het manifest risico voor de fysieke integriteit van derden aanwezig is. Het gegeven dat een strafuitvoeringsmodaliteit geen gunst is maar een voorwaardelijk recht doet daaraan geen afbreuk. Uit de wetsgeschiedenis van deze bepaling volgt niet dat deze tegenaanwijzing enkel kan worden aangenomen indien een veroordeelde niet meer kan voorzien in zijn eigen behoeften. De verwijzing door een parlementslid tijdens de besprekingen in de Commissie Justitie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers naar een advies van de Nederlandstalige commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling en zijn eigen interpretatie van dit advies, zoals opgenomen in het verslag van die commissiebesprekingen, kunnen die stelling niet wettigen. Het Hof gaat na of de strafuitvoeringsrechter uit zijn vaststellingen geen gevolgen afleidt die op grond daarvan onmogelijk kunnen worden verantwoord.

Geen enkele verdrags- of wettelijke bepaling verplicht de strafuitvoeringsrechter die een bij wet bepaalde tegenaanwijzing aanneemt ter verantwoording van de afwijzing van een gevraagde strafuitvoeringsmodaliteit, opgave te doen van één of meer bijzondere voorwaarden waarmee aan die tegenaanwijzing zou kunnen worden tegemoet gekomen, behoudens bij daartoe strekkende conclusie. De strafuitvoeringsrechter die op grond van de artikelen 24, 28, 30, 31, 33, 34 en 36 Wet Strafvordering uitspraak doet over het verzoek tot toekenning van de strafuitvoeringsmodaliteit van de voorwaardelijke invrijheidstelling dient niet te antwoorden op stukken die een veroordeelde voegt bij het verzoek tot toekenning van die modaliteit, zoals een memorie. Dat stuk, dat wordt gevoegd bij het door de gevangenisdirecteur overeenkomstig artikel 31 Wet Strafvordering samen te stellen dossier op grond waarvan hij zijn advies verleent, is geen conclusie waarop de strafuitvoeringsrechter op grond van artikel 149 Grondwet moet antwoorden.

De strafuitvoeringsrechter die het manifest risico voor de fysieke integriteit van derden aanneemt als grondslag voor de afwijzing van het verzoek om de strafuitvoeringsmodaliteit van de voorwaardelijke invrijheidstelling kan voor die vaststelling mede rekening houden met de afwezigheid van een zinvolle dagbesteding of het gegeven dat nog niet is gebleken dat een recent toegekende strafuitvoeringsmodaliteit van het elektronisch toezicht gunstig verloopt. Door dit te doen neemt de strafuitvoeringsrechter geen niet bij de wet bepaalde tegenaanwijzingen aan (art. 28, § 1, 2°, Wet Strafvordering).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240507.2N.11)

Straftoemeting – Motivering – Reeds betaalde onmiddellijke inningen voor gelijkaardige feiten – slechts in aanmerking te nemen als waarschuwing – geen vaststelling van schuld – Probatieuitstel

Arrest van 21 mei 2024 ([P.24.0422.N](#))

Geen enkele bepaling of algemeen rechtsbeginsel verzet zich ertegen dat de rechter ter motivering van de straftoemeting verwijst naar door de beklaagde voor gelijkaardige feiten betaalde onmiddellijke inningen, voor zover hij die onmiddellijke inningen en de betalingen ervan slechts in aanmerking neemt als een waarschuwing en die verwijzing geen vaststelling van schuld inhoudt.

Uit artikel 8, vierde lid, Probatiewet en artikel 195 Wetboek van Strafvordering volgt dat de rechter de weigering om (probatie-)uitstel van tenuitvoerlegging te verlenen nauwkeurig moet motiveren, zij het dat die motivering beknopt mag zijn en uit artikel 149 Grondwet kan, behoudens ingeval van een daartoe strekkende conclusie, geen verdergaande motiveringsplicht worden afgeleid. De weigering (probatie-)uitstel van tenuitvoerlegging te verlenen vereist niet noodzakelijk een autonome motivering zodat die weigering kan worden gemotiveerd of mede worden gemotiveerd door opgave van de redenen die het opleggen van een effectieve straf verantwoordt.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240521.2N.7)

Strafvordering – Herroeping van een strafuitvoeringsmodaliteit – Recht van verdediging – Afstand van het recht op bijstand van een advocaat

Arrest van 4 juni 2024 ([P.24.0724.N](#))

Uit artikel 68, § 3, Wet Strafvordering dat bepaalt dat de strafuitvoeringsrechtbank bij een procedure tot herroeping van een strafuitvoeringsmodaliteit de veroordeelde en zijn raadsman hoort, volgt dat de veroordeelde bij deze procedure recht heeft op de bijstand van een raadsman. Hij kan evenwel afstand doen

van dit recht maar die afstand moet blijken uit de stukken van de rechtspleging en kan niet worden afgeleid uit de enkele omstandigheid dat de veroordeelde zelf verweer heeft gevoerd.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240604.2N.7)

Geldboete beneden het wettelijk minimum – Precaire financiële situatie – Motivering – Duidelijke en afzonderlijke formulering van aanspraken in een conclusie

Arrest van 18 juni 2024 ([P.24.0507.N](#))

Artikel 195, negende lid, Wetboek van Strafvordering bepaalt dat de rechter een geldboete kan uitspreken beneden het wettelijk minimum indien de overtreder met om het even welk document zijn preciaire financiële toestand bewijst. Uit de wetsgeschiedenis van deze bepaling blijkt dat de wetgever aldus geen bijzondere motiveringsplicht in het leven heeft willen roepen. Enkel indien de beklaagde in een conclusie met verwijzing naar concrete elementen en met overlegging van één of meerdere documenten aanvoert dat hij zich in een preciaire financiële toestand bevindt, moet de rechter daarop antwoorden.

Uit de artikelen 152, § 1, tweede lid, Wetboek van Strafvordering en 744, eerste lid, Gerechtelijk Wetboek vloeit voort dat een partij haar onderscheiden aanspraken duidelijk en afzonderlijk moet formuleren, zodat de rechter zonder kans op vergissing kan achterhalen wat precies wordt gevorderd en op welke grond.

De rechter dient geen verzoek te beantwoorden van de beklaagde om een geldboete op te leggen onder het wettelijk minimum dat in zijn beroepsconclusie is opgenomen in een rubriek met een hoofding die daarmee geen verband hield, waarbij dit verzoek was verweven met andere verzoeken en dit verzoek bovendien niet werd herhaald in het beschikkend gedeelte van de appelsyntheseconclusie, aangezien dit geen aanspraak betreft die duidelijk en afzonderlijk werd geformuleerd.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240618.2N.12)

Straf met een levenslang karakter – Verenigbaarheid met artikel 3 EVRM

Arrest van 5 september 2024 ([C.23.0504.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal Ph. De Koster

Een straf is niet strijdig met artikel 3 EVRM wegens haar levenslange karakter indien ze de jure en de facto samendrukbaar is.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240905.1F.2)

Terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank – Poging tot doodslag

Arrest van 11 september 2024 ([P.24.0658.F](#)) met conclusie van eerste advocaat-generaal M. Nolet De Brauwere

Artikel 34quater, 2°, Strafwetboek bepaalt dat de hoven en rechtbanken een terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank kunnen uitspreken bij de veroordelingen op grond van onder meer de artikelen 393 tot 397 van dat wetboek. Die mogelijkheid in geval van veroordeling wegens doodslag bestaat los van alle omstandigheden die ertoe kunnen leiden dat de dader minder zwaar bestraft wordt, met inbegrip van de omstandigheden onafhankelijk van zijn wil die hem hebben verhinderd om zijn misdadig opzet volledig uit te voeren. Hieruit volgt dat de terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank met name kan worden opgelegd bij een veroordeling wegens poging tot het plegen van de in artikel 393 Strafwetboek bedoelde misdaad.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240911.2F.9)

Douane en accijnzen – Inbreuk op artikel 15bis Verordening 267/2012 over uitvoervergunning van bepaalde goederen naar Iran – samenloop met een douanemisdrijf– Bevoegdheid tot vervolging – Openbaar ministerie - Algemene administratie van de douane en accijnzen – Kwalificatie van het misdrijf door het vonnisgerecht – Omvorming van een douanemisdrijf naar een misdrijf van gemeen recht – (Geen) overschrijding van de saisine – Toepassing van het criterium van de zwaarste straf – Vergelijking van bestraffingen – Misdrijven strafbaar gesteld met een gevangenisstraf en een geldboete – Strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen

Arrest van 17 september 2024 ([P.23.1093.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal B. De Smet

Uit artikel 6 Wet 13 mei 2003 volgt dat een inbreuk op EG-Verordening nr. 267/2012 in de regel wordt bestraft volgens die bepaling en door het openbaar ministerie kan worden vervolgd, behoudens wanneer die inbreuk ook als een douanemisdrijf kan worden omschreven en uit die strafbaarstelling volgt dat een zwaardere straf kan worden opgelegd. In het laatste geval behoort de vervolgingsbevoegdheid aan de algemene administratie van de douane en accijnzen. Uit die bepaling volgt niet dat voor de toepassing ervan een vervolging door zowel het openbaar ministerie als de algemene administratie van de douane en accijnzen is vereist. Artikel 281/2 AWDA bepaalt dat de bepalingen van het Eerste Boek van het Strafwetboek, met inbegrip van artikel 85 maar met uitzondering van artikel 68, van toepassing zijn op de misdrijven strafbaar gesteld bij die wet en de bijzondere wetten inzake douane en accijnzen.

In correctionele en politiezaken maakt de verwijzingsbeslissing van het onderzoeksgerecht of de dagvaarding om te verschijnen voor het vonnisgerecht niet de daarin vervatte kwalificatie bij het vonnisgerecht aanhangig, maar wel de feiten zoals zij blijken uit de stukken van het onderzoek en die aan de akte van aanhangigmaking ten grondslag liggen. Die kwalificatie is voorlopig en het vonnisgerecht heeft de plicht om aan de feiten, voorwerp van de telastlegging, hun juiste omschrijving te geven. Wanneer de feiten slechts onder één misdrijf kwalificatie worden vervolgd maar er meerdere misdrijf kwalificaties op van toepassing zijn, kan het vonnisgerecht zonder aanvullende aanhangigmaking de beklagde niet veroordelen voor meerdere misdrijven en is het ertoe gehouden de feiten te kwalificeren volgens de misdrijfsomschrijving waarop de zwaarste straf wordt gesteld. De verplichting om aan de feiten hun juiste omschrijving te geven, verhindert niet dat het vonnisgerecht een oorspronkelijk als douanemisdrijf gekwalificeerd feit heromschrijft naar een gemeenrechtelijk misdrijf. Daarvoor is niet vereist dat het openbaar ministerie dat feit gelijktijdig en gezamenlijk met de algemene administratie van de douane en accijnzen vervolgt. Artikel 4 Wet 13 mei 2003, dat slechts bepaalt dat de Koning op basis van de Wet Uitvoer verder uitvoering kan geven aan een door de Europese Unie opgelegde beperkende maatregel, laat niet toe anders te oordelen. De loutere heromschrijving van een douanemisdrijf naar een gemeenrechtelijk misdrijf houdt als dusdanig geen onwettige overschrijding in van de saisine van het vonnisgerecht. Wanneer de feiten enkel door de algemene administratie van de douane en accijnzen onder een douanerechtelijke kwalificatie worden vervolgd en het vonnisgerecht oordeelt dat die feiten moeten worden gekwalificeerd naar een gemeenrechtelijk misdrijf met een zwaardere bestraffing, treedt dat vonnisgerecht bij afwezigheid op dat ogenblik van vervolging voor die feiten door het openbaar ministerie, evenmin buiten zijn saisine. In dat geval kan het vonnisgerecht enkel vaststellen dat de aanhangige strafvordering werd ingesteld door een daarvoor niet-bevoegde instantie (art. 281/2 AWDA, art. 6 wet 13 mei 2003, art. 10 wet 11 september 1962 en artikelen 130 en 182 Wetboek van Strafvordering).

Artikel 65, eerste lid, Strafwetboek bepaalt dat wanneer eenzelfde feit verscheidene misdrijven oplevert, alleen de zwaarste straf wordt uitgesproken. De rechter kan in dat geval voor het bestrafte feit slechts die hoofd- of bijkomende straffen opleggen waarin de strafwet die de zwaarste straf bepaalt, voorziet. Voor het bepalen van het misdrijf waarop de zwaarste straf is gesteld, wordt in het geval van wanbedrijven die strafbaar zijn met gevangenisstraf en geldboete de hoogte van de maximumgevangenisstraf vergeleken, bij gelijkheid van de maximumgevangenisstraf de maximumgeldboete en dit ongeacht de hoogte van de minimumgevangenisstraf, bij gelijkheid van de maximumgeldboete de minimumgevangenisstraf en bij gelijkheid van de minimumgevangenisstraf de minimumgeldboete. Voor die vergelijking volgt uit de loutere omstandigheid dat de zwaarste straf ten aanzien van een rechtspersoon moet worden bepaald, niet dat de voor de misdrijven bepaalde gevangenisstraffen voorafgaandelijk volgens het conversiemechanisme van artikel 41bis Strafwetboek moeten worden omgezet naar geldboeten en dat vervolgens de hoogte van de maximumgeldboete moeten worden vergeleken zonder rekening te houden met de hoogte van de maximumgevangenisstraf. Uit de wetsgeschiedenis van de wet van 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen volgt immers dat de wetgever een zo groot mogelijke gelijkstelling beoogde tussen een natuurlijke persoon en een rechtspersoon, ook op het vlak van de vergelijking van bestraffingen.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240917.2N.12)

Verbeurdverklaring – Rechten van derden – Voertuig gediend om drugsmisdrijven te plegen – Derde niet veroordeeld voor het drugsmisdrijf – Goede trouw – Persoonlijk karakter van de straf – Verweer nopens de onredelijk zware last die de verbeurdverklaring uitmaakt

Arrest van 15 oktober 2024 (P.24.1117.N)

Het algemeen rechtsbeginsel van het persoonlijke karakter van de straf en het recht op eigendom verzetten zich ertegen dat een verbeurdverklaring op grond van artikel 4, § 6, Drugwet, van een voertuig dat gediend heeft om

drugsmisdrijven te plegen die de rechter kan bevelen zelfs indien het geen eigendom is van de veroordeelde, wordt opgelegd aan een derde te goeder trouw die niet wist en niet kon weten dat zijn voertuig werd of zou worden gebruikt om het drugsmisdrijf te plegen. Het enkele feit dat de derde niet is veroordeeld voor het drugsmisdrijf voor het plegen waarvan zijn voertuig heeft gediend, of dat hij voor dat misdrijf buiten vervolging is gesteld, volstaat bijgevolg niet om de verbeurdverklaring ervan lastens de dader van het misdrijf te beletten, aangezien daarvoor ook vereist is dat de derde te goeder trouw is en het staat aan de rechter om op grond van de concrete gegevens van de zaak te oordelen of de derde die opkomt tegen de verbeurdverklaring van het voertuig op grond van artikel 4, § 6, Drugwet, te goeder trouw is waarbij de rechter rekening kan houden met het gegeven dat de derde ingevolge een hem verwijtbare gedraging heeft bijgedragen tot de totstandkoming van het drugsmisdrijf.

Voor de toepassing van de bepaling van artikel 43 Strafwetboek moet een derde die voor de rechter zijn aanspraken laat gelden op een zaak die overeenkomstig artikel 4, § 6, Drugwet in aanmerking komt voor verbeurdverklaring, worden gelijkgesteld met een veroordeelde zodat die derde dan ook als verweer voor de strafrechter mag aanvoeren dat de onttrekking van de verbeurd te verklaren zaak aan zijn vermogen voor hem een onredelijk zware last uitmaakt. De strafrechter dient dat verweer te beantwoorden maar hij moet, bij afwezigheid van een daartoe strekkend verweer, niet ambtshalve vaststellen dat de verbeurdverklaring geen onredelijk zware last voor de betrokkene uitmaakt.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241015.2N.22)

Rechterlijk verbod – Begrip veroordeling

Arrest van 27 november 2024 ([P.24.1301.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal D. Vandermeersch

Overeenkomstig artikel 1 van het koninklijk besluit nr. 22 van 24 oktober 1934 betreffende het rechterlijk verbod aan bepaalde veroordeelden en gefailleerden om bepaalde ambten, beroepen of werkzaamheden uit te oefenen, kan de rechter die de beklagde veroordeelt, zelfs voorwaardelijk, als dader van of medeplichtige aan een van de in die bepaling opgesomde misdrijven, die veroordeling gepaard doen gaan met het verbod om een van de vermelde ambten of beroepen uit te oefenen. Een veroordeling in de zin van die bepaling vereist dat de rechter aan de beklagde, die schuldig wordt verklaard, een straf oplegt. De eenvoudige schuldigverklaring, waarbij geen enkele straf wordt opgelegd, uitgesproken krachtens artikel 21ter, eerste lid, Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering, zoals van toepassing ten tijde van het vonnis, is geen veroordeling in de zin van artikel 1 van het koninklijk besluit nr. 22 van 24 oktober 1934 (art. 6.1. EVRM, art. 21ter Voorafgaande Titel Wetboek van Strafvordering en art. 1 KB nr. 22 van 24 oktober 1934).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241127.2F.19)

Verval van het recht tot sturen – Examen en onderzoeken met het oog op het herstel van het recht tot sturen – Autonoom bestaan van de beveiligingsmaatregelen – Geen toepassing van de bepalingen betreffende de verjaring van de uitvoering van straffen – Strafbaarheid op basis van artikel 48, eerste lid, 2°, Wegverkeerswet

Arrest van 10 december 2024 ([P.24.0586.N](#))

Het afhankelijk maken van het herstel van het recht tot sturen van het slagen in één of meerdere van de in artikel 38, § 3, Wegverkeerswet bedoelde examens of onderzoeken is een beveiligingsmaatregel en geen straf en deze beveiligingsmaatregel is te onderscheiden van de bijkomende straf van het verval van het recht tot sturen, waarbij het gegeven dat de beveiligingsmaatregel wordt opgelegd ter gelegenheid van het uitspreken van de bijkomende straf van het verval van het recht tot sturen geen afbreuk doet aan het autonoom karakter van de beveiligingsmaatregel. Artikel 47, eerste lid, Wegverkeerswet bepaalt dat hij die een verval van het recht tot sturen heeft opgelopen na 25 mei 1965 en werd onderworpen aan een theoretisch, praktisch, geneeskundig of psychologisch onderzoek, wanneer het verval is beëindigd, een voertuig van een der categorieën waarop de beslissing van vervallenverklaring slaat, slechts mag besturen mits hij met goed gevolg het opgelegde onderzoek heeft ondergaan. Hieruit volgt dat de bepalingen betreffende de verjaring van de uitvoering van straffen niet van toepassing zijn op de beveiligingsmaatregel van het afhankelijk maken van het herstel van het recht tot sturen van het slagen in één of meerdere van de in artikel 38, § 3, Wegverkeerswet bedoelde examens of onderzoeken en de omstandigheid dat de bijkomende straf van het verval van het recht tot sturen is uitgevoerd of dat die straf niet langer kan worden uitgevoerd wegens verjaring, belet niet dat de beveiligingsmaatregel van het afhankelijk maken van het herstel van het recht tot sturen van het slagen in één of meerdere van de in artikel 38, § 3, Wegverkeerswet bedoelde examens of onderzoeken autonoom blijft bestaan en dat hij die een

motorvoertuig bestuurt zonder de voorgeschreven examens en onderzoeken met goed gevolg te hebben ondergaan, zich schuldig maakt aan het door artikel 48, eerste lid, 2°, Wegverkeerswet bedoelde misdrijf.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241210.2N.22)

Sociaal recht

Arbeidsovereenkomst – Bestaansvereisten – Gezagsband – Beoordelingscriteria – Persoon die met het dagelijks bestuur van een vennootschap is belast

Arrest van 11 maart 2024 ([S.21.0070.F-S.22.0090.F](#)) met conclusie advocaat-generaal H. Mormont

De beperkingen van de beheersbevoegdheden van de persoon die met het dagelijks bestuur van een vennootschap is belast en de instructies die hij ontvangt, vormen relevante elementen om de vrijheid van die persoon om zijn werk te organiseren en de mogelijkheid voor de vennootschap om een hiërarchische controle uit te oefenen te beoordelen, en de verplichtingen inzake vakantie, werktijden, beroepsverplaatsingen en de verantwoording van de arbeidsongeschiktheid vormen tevens relevante elementen om de vrijheid van organisatie van de werktijd van de persoon en zijn vrijheid van organisatie van zijn werk en de mogelijkheid om een hiërarchische controle uit te oefenen te beoordelen (artikelen 2 en 3 Arbeidsovereenkomstenwet, artikelen 328, 5°, 331, 332 en 333 van de wet van 27 december 2006).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240311.3F.2)

Overheidswerkgever – Wet betreffende de preventie van of de schadevergoeding voor arbeidsongevallen, voor ongevallen op de weg naar of van het werk en voor beroepsziekten in de overheidssector – Subrogatoir verhaal tegen de aansprakelijke – grenzen – specifieke kosten van brandbestrijding komen definitief voor rekening van de gemeenschap

Arrest van 12 juni 2024 ([P.24.0239.F](#)) met conclusie advocaat-generaal met opdracht V. Truillet

Dit arrest wordt besproken in de rubriek 'Burgerlijk recht – Buitencontractuele aansprakelijkheid'.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240612.2F.7)

Statutaire arbeidsverhouding – Niet-toepasbaarheid van het algemeen rechtsbeginsel betreffende de exceptie van niet-uitvoering

Arrest van 9 december 2024 ([S.21.0074.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal H. Mormont

Het algemeen rechtsbeginsel betreffende de exceptie van niet-uitvoering dat, in een wederkerige verhouding, de schuldeiser van een opeisbare verbintenis toestaat de uitvoering van zijn eigen verbintenis op te schorten tot de schuldenaar zijn verbintenis heeft uitgevoerd of aanbiedt om deze uit te voeren, gaat uit van de onderlinge afhankelijkheid van de wederzijdse verbintenissen, waarbij de uitvoering van de ene verbintenis afhankelijk is van de uitvoering van de andere, wat een kenmerk is van de wederkerige overeenkomsten en, in ruimere zin, van de wederkerige verhoudingen.

Het algemeen rechtsbeginsel betreffende de exceptie van niet-uitvoering is niet van toepassing op de arbeidsverhouding die geregeld wordt door een statuut dat door de openbare werkgever eenzijdig is vastgelegd in reglementen en, inzonderheid, op de uit die reglementen voortvloeiende verplichting voor die werkgever om het loon te betalen.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241209.3F.3)

Werkloosheid – Terugvordering van ten onrechte betaalde uitkeringen – Afstand – Bevoegdheid van het beheerscomité van de Rijksdienst voor arbeidsvoorziening – reikwijdte van de controle van de rechter

Arrest van 9 december 2024 ([S.24.0006.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal H. Mormont

De artikelen 171 en 172 Werkloosheidsbesluit verlenen aan het beheerscomité een discretionaire bevoegdheid om de opportuniteit van de afstand van de ten onrechte betaalde uitkeringen te beoordelen. Hieruit volgt dat de arbeidsrechtbank die kennisneemt van de vordering van de sociaal verzekerde tot betwisting van de weigering van het beheerscomité om van de terugvordering af te zien, de wettigheid van die beslissing toetst

maar zich niet in de plaats van het beheerscomité mag stellen om de opportuniteit ervan te beoordelen (artikelen 171 en 172 Werkloosheidsbesluit en art. 580, 2°, Gerechtelijk Wetboek).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241209.3F.1)

Einde van de arbeidsovereenkomst – Ongeoorloofde terbeschikkingstelling – Geen verlenging van de tewerkstelling na afloop van de terbeschikkingstelling

Arrest van 23 december 2024 ([S.21.0085.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal H. Mormont

In de regel beëindigt de gebruiker die als werkgever wordt beschouwd, de arbeidsovereenkomst die als een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd wordt beschouwd, alleen al onregelmatig doordat de tewerkstelling van de werknemer niet wordt verlengd na het verstrijken van de termijn waarvoor laatstgenoemde aan eerstgenoemde ter beschikking is gesteld in strijd met artikel 31, § 1, Uitzendarbeidswet 1987, zonder dat vereist is dat dit feit de wil om de overeenkomst te beëindigen op een andere wijze moet uitdrukken.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241223.3F.1)

Gerechtelijk recht

Procedure

Incidenteel beroep – Ontvankelijkheid – Eerste procedurestuk

Arrest van 26 januari 2024 ([C.22.0279.F](#))

De gedaagde in hoger beroep moet, in de regel, zijn incidenteel beroep instellen in zijn eerste procedurestuk na het tegen hem gericht hoger beroep (art. 1054, tweede lid, Gerechtelijk Wetboek).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240126.1F.1)

Incidenteel beroep – Ontvankelijkheid – Eerste conclusie in het kader van de door de rechtbank bepaalde kalender betreffende de behandeling van de vorderingen tot hervorming of behoud van de beslissingen van het beroepen vonnis

Arrest van 26 januari 2024 ([C.22.0300.F](#))

Het bestreden arrest dat oordeelt dat de gedaagde in hoger beroep “het incidenteel beroep tegen het beroepen vonnis wel degelijk heeft ingesteld bij haar eerste conclusie in het kader van de door de rechtbank bepaalde kalender betreffende de behandeling van de vorderingen tot hervorming of behoud van de beslissingen van het voormelde vonnis”, verantwoordt zijn beslissing dat “haar incidenteel hoger beroep [...] ontvankelijk is” naar recht (art. 1054, tweede lid, Gerechtelijk Wetboek).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240126.1F.2)

Rechtsmacht van de kortgedingrechter – Subjectief recht

Arrest van 16 mei 2024 ([C.22.0396.N](#))

Hoewel de kortgedingrechter slechts naar schijn van recht oordeelt, moet hij, om te bepalen of hij rechtsmacht heeft in de zin van artikel 144 Grondwet, op basis van het werkelijke en rechtstreekse voorwerp van het geschil, zelf nagaan of een subjectief recht in het geding is (art. 584, eerste lid, Gerechtelijk Wetboek).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240516.1N.1)

Openbaar ministerie – Eenheid en ondeelbaarheid van het openbaar ministerie – Weerslag op de uitoefening van rechtsmiddelen

Arrest van 28 juni 2024 ([C.23.0352.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal T. Werquin

Wanneer zij het ambt van openbaar ministerie, als orgaan van de Staat, uitoefenen, treden de leden ervan niet op in persoonlijke naam, maar enkel in naam van dat ministerie.

Alle magistraten van het openbaar ministerie bij een rechtscollege vormen op ondeelbare wijze het openbaar ministerie van dat rechtscollege.

In de regel wordt het ambt van openbaar ministerie bij elk hof van beroep uitgeoefend door de procureur-generaal, de eerste advocaat-generaal, de advocaten-generaal en de substituut-procureurs-generaal bij dat rechtscollege, die op ondeelbare wijze optreden, zelfs wanneer een zaak naar dat rechtscollege is verwezen na de vernietiging van een arrest dat in een ander rechtsgebied werd gewezen. De omstandigheid dat de magistraat van het territoriaal bevoegde openbaar ministerie verklaart te handelen ter vertegenwoordiging van zijn territoriaal onbevoegde ambtgenoot, heeft geen gevolg voor de regelmatigheid van de rechtspleging. De territoriaal bevoegde procureur-generaal is partij bij het arrest (artikelen 137, 143, § 1, en 144 Gerechtelijk Wetboek).

De omstandigheid dat het arrest van het hof van beroep te Bergen de procureur-generaal bij het hof van beroep te Luik als partij in het geding vermeldt, terwijl de procureur-generaal bij het hof van beroep te Bergen de aan de hoedanigheid van partij in het geding verbonden rechten heeft uitgeoefend en dat hij cassatieberoep kan instellen, berokkent geen nadeel aan de eiser, die bijgevolg geen belang heeft om tegen die beslissing op te komen.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240628.1F.5)

Kort geding – Onderzoek van ogenschijnlijke rechten – Onredelijke toepassing van een rechtsregel - Machtsoverschrijding

Arrest van 5 september 2024 ([C.23.0504.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal Ph. De Koster

De rechter in kortgeding die, bij het onderzoek van de ogenschijnlijke rechten van de partijen op grond van artikel 584 Gerechtelijk Wetboek, toepassing maakt van rechtsregels die zijn beslissing niet redelijkerwijs kunnen ondersteunen, overschrijdt zijn bevoegdheden.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240905.1F.2)

Voorlopige regeling van de toestand van de partijen – Beslissing alvorens recht te doen

Arrest van 19 september 2024 ([C.23.0404.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal Ph. De Koster

De rechter die een onderzoeksmaatregel beveelt of de toestand van de partijen voorlopig regelt, wijst een beslissing alvorens recht te doen, zelfs wanneer hij, zonder gevolg voor de ontvankelijkheid of de gegrondheid van de vordering, een betwisting met betrekking tot die maatregel beslecht (art. 19, eerste, tweede en derde lid, Gerechtelijk Wetboek).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240919.1F.2)

Herroeping van het gewijsde – Ontvankelijkheid

Arrest van 30 september 2024 ([C.23.0462.N](#))

Het buitengewoon rechtsmiddel van de herroeping van het gewijsde, ook wegens persoonlijk bedrog, is niet ontvankelijk indien de verzoekende partij onzorgvuldig is geweest in de eerdere procedure waardoor zij kennis kon hebben van de redenen waarop haar verzoek tot herroeping steunt (art. 1133, 1°, Gerechtelijk Wetboek).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240930.3N.4)

Wraking en onttrekking

Wraking – Gewettigde verdenking – Verdelingsincident – Definitieve beslissing van de voorzitter van de rechtbank – Aangevoerde onwettigheden in het kader van het verdelingsincident aangevoerd als wrakingsgrond van gewettigde verdenking

Arrest van 20 februari 2024 ([P.24.0080.N](#))

Een wrakingsverzoek kan niet worden gebruikt om het definitief karakter van een bij toepassing van artikel 88, § 2, Gerechtelijk Wetboek door de voorzitter gewezen beschikking ongedaan te maken. Daaruit volgt dat in het kader van een verdelingsincident aangevoerde onwettigheden, waarover door de voorzitter van de rechtbank is beslist, niet onder de vorm van de wrakingsgrond van gewettigde verdenking in de zin van artikel 828, 1°,

Gerechtelijk Wetboek kunnen worden aangevoerd tegen de rechters die zetelen in de kamer aan wie de zaak volgens de beschikking is toegewezen en de omstandigheid dat de beslechting van een verdelingsincident betrekking heeft op de toebedeling van een zaak aan een kamer en de wrakingsgrond betrekking heeft op de geschiktheid van een rechter om te zetelen, laat niet toe anders te oordelen.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240220.2N.15)

Wraking van een onderzoeksrechter – Termijn waarbinnen de wraking moet worden voorgedragen – Beoordeling van de tijdigheid – Kennis van de wrakingsgrond – Beroep op een advocaat voor het indienen van een wrakingsverzoek

Arrest van 9 april 2024 ([P.24.0425.N](#))

Artikel 833 Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat hij die een wraking wil voordragen dit moet doen vóór de aanvang van de pleidooien, tenzij de redenen van wraking later zijn ontstaan en hoewel dit artikel geen uitdrukkelijke termijn oplegt waarbinnen de wraking van een onderzoeksrechter moet worden voorgedragen, blijkt uit zowel de letter als de geest van deze bepaling, de welomschreven termijnen voor de wrakingsprocedure en de schorsing van alle vonnissen en handelingen die zij met zich meebrengt, dat een wraking moet worden voorgedragen van zodra de grond van wraking is gekend door de partij die zich erop beroept en een wrakingsgrond is door een partij gekend wanneer die partij over die grond voldoende zekerheid heeft om zich ter zake een overtuiging te kunnen vormen en om een feitelijk en juridisch onderbouwd wrakingsverzoek in te dienen. Uit de omstandigheid dat een partij voor het indienen van een wrakingsverzoek een beroep moet doen op een advocaat die meer dan tien jaar bij de balie is ingeschreven volgt niet dat het aanvangstijdstip voor de beoordeling van de tijdigheid van het wrakingsverzoek het ogenblik is waarop die raadsman kennis heeft gekregen van de wrakingsgrond en dit aanvangstijdstip is wel degelijk het ogenblik waarop de partij zelf kennis heeft gekregen van de wrakingsgrond, maar bij de beoordeling van de tijdigheid moet wel rekening worden gehouden met het gegeven dat de partij die zelf kennis neemt van de wrakingsgrond overleg moet kunnen plegen met een raadsman die een wrakingsverzoek kan indienen en dat die raadsman in de mogelijkheid moet zijn om het wrakingsverzoek te kunnen opstellen en indienen en de rechter die uitspraak doet over een wrakingsverzoek oordeelt rekening houdend met het voormelde onaantastbaar of de partij die het wrakingsverzoek heeft ingediend, dit heeft gedaan zodra die grond haar was gekend.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240409.2N.17)

Wrakingsgronden – Hetzelfde geschil – Wettige verdenking – Objectief gerechtvaardigde vrees voor een niet-onafhankelijke en niet-onpartijdige behandeling – Rechter die kennis moet nemen van afgesplitste zaak deed eerder uitspraak in hoofdzaak op grond van dezelfde feiten betreffende andere beklaagden – Beoordeling

Arrest van 3 september 2024 ([P.24.1240.N](#))

Voor de toepassing van de wrakingsgrond van artikel 828, 9°, Gerechtelijk Wetboek is vereist dat het geschil waarover de rechter moet oordelen en het geschil waarover hij raad heeft gegeven, gepleit of geschreven heeft of waarvan hij vroeger kennis heeft genomen, hetzelfde geschil uitmaken. Indien het niet om hetzelfde geschil gaat, kan deze wrakingsgrond niet van toepassing zijn. Indien een strafvervolging is gericht tegen meerdere beklaagden wegens identieke telastleggingen en is gegrond op eenzelfde strafdossier, er wordt beslist de strafvervolging tegen een bepaalde beklaagde af te splitsen van die van de andere beklaagden teneinde die strafvervolging afzonderlijk te behandelen en er vervolgens uitspraak wordt gedaan over de strafvervolging tegen de andere beklaagden, dan vormt die afgesplitste strafvervolging een ander geschil in de zin van artikel 828, 9°, Gerechtelijk Wetboek dan het geschil dat de strafvervolging tegen de andere beklaagden en de uitspraak daarover tot voorwerp heeft. In de hoofdzaak wordt immers enkel geoordeeld over de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de in die zaak betrokken beklaagden en wordt geen enkele beslissing genomen met betrekking tot de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de beklaagde in de afgesplitste zaak.

Er is wettige verdenking in de zin van artikel 828, 1°, Gerechtelijk Wetboek indien er bij de partijen of de publieke opinie gewettigde twijfel bestaat dat de rechter niet meer in staat is op onafhankelijke en onpartijdige wijze uitspraak te doen. De rechter wordt vermoed tot bewijs van het tegendeel onafhankelijk en onpartijdig te oordelen. Het staat aan de rechter die moet oordelen over het verzoek tot wraking of de twijfel die wordt ingeroepen over de geschiktheid van een rechter om onafhankelijk en onpartijdig te oordelen objectief gerechtvaardigd is. Bij die beoordeling kan rekening worden gehouden met de overtuiging die een partij op dat

vlak heeft, maar dat is geen beslissend criterium. Bepalend is of de vrees voor een niet-onafhankelijke en niet-onpartijdige behandeling van de zaak objectief is gerechtvaardigd (art. 828, 1°, Gerechtelijk Wetboek).

Uit het enkele feit dat de rechter die van een zaak kennis moet nemen, in het verleden reeds een rechtsvraag heeft beoordeeld die relevant is voor de beslechting van de zaak, kan geen objectief gerechtvaardigde vrees voor een niet-onafhankelijke of niet-onpartijdige behandeling van de zaak worden afgeleid. Anders oordelen zou impliceren dat elk nationaal of internationaal rechtscollege dat een rechtsvraag beslecht, bij een navolgende zaak waar die rechtsvraag opnieuw aan de orde is, anders zou moeten zijn samengesteld. Dat maakt elke ordentelijke rechtsbedeling onmogelijk. Of er twijfel bestaat over de geschiktheid van een rechter, die kennis moet nemen van een afgesplitste zaak, om in die zaak objectief gezien onafhankelijk en onpartijdig te oordelen over de gegrondheid van de strafvordering, nadat hij reeds over die gegrondheid van de strafvordering heeft beslist in de hoofdzaak op grond van dezelfde feiten maar betreffende andere beklaagden, wordt onaantastbaar beoordeeld door de rechter die kennis neemt van het wrakingsverzoek. Doorslaggevend daarbij is of de rechter zich met de beslissing in de hoofdzaak reeds heeft uitgesproken over de gegrondheid van de strafvordering tegen de beklaagde in de afgesplitste zaak. Het Hof gaat wel na of de rechter uit zijn vaststellingen geen gevolgen afleidt die op grond daarvan onmogelijk kunnen worden verantwoord (art. 828, 1°, Gerechtelijk Wetboek).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240903.2N.15)

Beslag en middelen tot tenuitvoerlegging

Dwangsom – Onroerend Erfgoed – Dwangsom op vordering van de Inspecteur Onroerend Erfgoed – Vordering tot opheffing van een dwangsom – Aanhangigmaking

Arrest van 10 september 2024 ([P.23.1079.N](#))

Een vordering tot opheffing van een dwangsom die op vordering van de Inspecteur Onroerend Erfgoed door de strafrechter werd opgelegd, wordt bij die laatste regelmatig aanhangig gemaakt wanneer de tot de dwangsom veroordeelde beklaagde de Inspecteur Onroerend Erfgoed daartoe laat dagvaarden voor die strafrechter, die zitting houdt en de zaak behandelt in aanwezigheid van het openbaar ministerie. Een aldus bij de strafrechter aanhangig gemaakte vordering tot opheffing van de dwangsom kan dan ook niet onontvankelijk worden verklaard op de enkele grond dat de veroordeelde beklaagde zijn vordering louter heeft betekend aan de Inspecteur Onroerend Erfgoed en niet aan het openbaar ministerie (art. 1385quinquies Gerechtelijk Wetboek en artikelen 11.4.1 en 11.4.2 Onroerenderfgoeddecreet).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240910.2N.8)

Dwangsom – Actualiteit van de titel – Rechterlijk verbod om een activiteit uit te oefenen of een handeling te stellen zonder daartoe vereiste vergunning – Omvang van de cassatie – Verbeurde dwangsom ten aanzien van de tot gemeenverklaring opgeroepen partij die op dezelfde grondslag berust

Arrest van 22 november 2024 ([C.23.0185.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal met opdracht F. Vroman

De beslagrechter die, krachtens de artikelen 1395, eerste lid, en 1498 Gerechtelijk Wetboek, kennisneemt van de vorderingen betreffende de middelen tot tenuitvoerlegging, beoordeelt de rechtmatigheid en de regelmatigheid van de tenuitvoerlegging. Hij is aldus bevoegd om te onderzoeken of de schuldvordering die uit de uitvoerbare titel blijkt, niet is tenietgegaan na het ontstaan van de titel, in welk geval deze niet meer actueel is en de tenuitvoerlegging onrechtmatig zou zijn.

In geval van zwarigheden bij de tenuitvoerlegging van een vonnis dat een veroordeling tot dwangsom inhoudt, moet de beslagrechter, op grond van artikel 1498 Gerechtelijk Wetboek bepalen of de voorwaarden waarbij de dwangsom is verschuldigd, al dan niet vervuld zijn. De beslagrechter moet daarbij als maatstaf van de toetsing van de ter uitvoering van de veroordeling verrichte handelingen, het doel en de strekking van de veroordeling als richtsnoer nemen, met dien verstande dat de veroordeling geacht wordt niet verder te strekken dan tot het bereiken van het daarmee beoogde doel, en dat de beslagrechter niet bevoegd is de inhoud van de dwangsomtitel te wijzigen, te beperken of uit te breiden (art. 793, tweede lid, art. 1385quater en art. 1498 Gerechtelijk Wetboek).

De dwangsom verbeurt zolang de hoofdveroordeling niet is uitgevoerd en de titel actueel is.

De actualiteit van een dwangsomtitel gaat teloor wanneer deze ten gevolge van later ingetreden omstandigheden niet langer de juiste materieelrechtelijke verhouding tussen de partijen weergeeft.

De actualiteit van een onder verbeurte van een dwangsom opgelegd rechterlijk verbod om een activiteit uit te oefenen of een handeling te stellen zonder over de daartoe vereiste vergunning te beschikken, gaat teloor wanneer de veroordeelde beschikt over een vergunning die niet meer aanvechtbaar en bijgevolg definitief is.

De dwangsomrechter moet ook wanneer de vergunning door een vernietigingsarrest van de Raad van State met terugwerkende kracht uit de rechtsorde verdwijnt, het bestaan van de niet-geschorste vergunning als rechtsfeit erkennen bij de beoordeling of dwangsommen al dan niet zijn verbeurd; hieruit volgt dat wanneer een rechterlijk verbod wordt opgelegd om een activiteit uit te oefenen of een handeling te stellen zonder over de daartoe vereiste vergunning te beschikken, in de regel geen dwangsommen verbeuren in de periode waarin de onder dwangsom veroordeelde over een niet-geschorste vergunning beschikte, ook al wordt deze nadien vernietigd (art. 1385^{quater} Gerechtelijk Wetboek).

Uit de loutere omstandigheid dat de beslissing dat ten laste van de tot gemeen- en bindendverklaring opgeroepen partij gedurende dezelfde periode dwangsommen zijn verbeurd op dezelfde grondslag berust als de beslissing ten aanzien van de eiseres, volgt niet dat er een nauw verband bestaat tussen beide beslissingen en dat de cassatie van laatstgenoemde beslissing zich uitstrekt tot de beslissing ten aanzien van de tot gemeen- en bindendverklaring opgeroepen partij, die beschikte over de mogelijkheid om zelf cassatieberoep aan te tekenen.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241122.1N.7)

Collectieve schuldenregeling

Geen aangifte van schuldvordering binnen de wettelijke termijn – Gevolg – Onweerlegbaar vermoeden van afstand van schuldvordering en van de hypotheek die het toebehoren ervan vormt

Arrest van 24 juni 2024 ([S.23.0075.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal H. Mormont

De schuldeiser die geen aangifte doet binnen de laatste termijn van vijftien dagen, bepaald in artikel 1675/9, § 3, eerste lid, Gerechtelijk Wetboek, wordt geacht van zijn schuldvordering afstand te doen: in dit geval verliest hij het recht om zich te verhalen op de schuldenaar en op de personen die voor de schuldenaar een persoonlijke zekerheid hebben gesteld. Hij herwint dit recht in geval van afwijzing of herroeping van de aanzuiveringsregeling.

De schuldeiser die geen aangifte doet binnen de laatste termijn van vijftien dagen, bepaald in artikel 1675/9, § 3, eerste lid, Gerechtelijk Wetboek, wordt geacht van zijn schuldvordering afstand te doen, zonder dat hij het tegendeel kan aantonen.

Wanneer de schuldeiser wordt geacht van zijn schuldvordering af te zien, wordt hij ook geacht van de hypotheek af te zien, die het toebehoren ervan vormt, zelfs al werd die hypotheek ingeschreven (art. 1675/9, § 3, Gerechtelijk Wetboek en art. 90 Hypotheekwet).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240624.3F.2)

Arbitrage

Vernietiging van een arbitrale uitspraak – Strijdigheid met de openbare orde – draagwijdte van het toezicht van de rechter

Arrest van 12 april 2024 ([C.22.0348.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal B. Inghels

Artikel 1717, § 3, b), ii), Gerechtelijk Wetboek houdt niet in dat de rechter die over de vernietiging van de uitspraak moet oordelen, het geschil opnieuw kan beoordelen in het licht van de bepalingen van openbare orde die de arbiter heeft toegepast, maar verplicht hem te onderzoeken of de uitspraak zelf al dan niet in strijd is met de openbare orde.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240412.1F.5)

Arbitrageovereenkomst – Vordering tot vernietiging van een arbitrale uitspraak – Partijen met een band met België – Rechtsbescherming – Beding tot uitsluiting van elke vordering tot vernietiging van een arbitrale

uitspraak – Berusting – Omvang van de cassatie – Beslissing over derdenverzet tegen de beschikking tot uitvoerbaarverklaring van de arbitrale uitspraak

Arrest van 8 november 2024 ([C.20.0415.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal met opdracht F. Vroman

Artikel 1717.4 Gerechtelijk Wetboek, dat de openbare orde raakt, strekt ertoe te verhinderen dat aan partijen die een band met België hebben de rechtsbescherming van de vernietigingsprocedure wordt ontnomen. Deze partijen kunnen aldus geen afstand doen van deze rechtsbescherming vooraleer een arbitrale uitspraak is gewezen.

Artikel 1717.4 Gerechtelijk Wetboek laat evenwel de mogelijkheid onverlet om, nadat een arbitrale uitspraak is gewezen, te berusten in deze beslissing en afstand te doen van de rechtsmiddelen, zoals de vernietigingsprocedure, die tegen deze beslissing openstaan, behoudens indien het materieel recht waarop het geschil betrekking heeft de openbare orde raakt.

De vernietiging van de beslissing over de vordering tot nietigverklaring van de arbitrale beslissing brengt de vernietiging mee van de beslissing over het derdenverzet tot uitvoerbaarverklaring van de arbitrale beslissing omwille van de nauwe band tussen deze beslissingen.

([ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241108.1N.3](#))

Andere uitspraken in gerechtelijk recht

Conflict van attributie – Vordering tot nietigverklaring van een administratieve circulaire

Arrest van 31 oktober 2024 ([C.23.0134.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal T. Werquin

Geen enkele wettelijke bepaling kent het Hof de bevoegdheid toe te onderzoeken of de Raad van State zich terecht bevoegd heeft verklaard om van een vordering kennis te nemen die niet tot de bevoegdheid van de rechterlijke macht behoort.

De hoven en rechtbanken van de rechterlijke macht zijn niet bevoegd om uitspraak te doen over een vordering tot nietigverklaring van een administratieve circulaire (artikelen 144 en 145 Grondwet, de artikelen 14, § 1, 1°, en 33, eerste lid, Wet Raad van State, en de artikelen 569, 32°, en 609, 2°, Gerechtelijk Wetboek).

([ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241031.REUN.1](#))

Tuchtrecht

Vastgoedmakelaar – Tuchtstraf – In aanmerking nemen van een uitgewiste tuchtstraf tijdens een latere tuchtprocedure – Grenzen – Hoger beroep van de vastgoedmakelaar – Omvang van de bevoegdheid van de beroepskamer

Arrest van 24 mei 2024 ([D.23.0016.F](#))

De uitwijssing van een tuchtstraf verhindert niet dat de tuchtoverheid in het kader van een latere tuchtprocedure rekening houdt met de omstandigheid dat de vervolgte persoon in het verleden reeds laakbare feiten heeft gepleegd, die al dan niet gelijkaardig zijn, voor zover zij de strafmaat van de uitgewiste straf niet in aanmerking neemt (art. 14, § 1, Wet 11 februari 2013 en art. 62, § 1, KB 20 juli 2012).

Op het enkele hoger beroep van de vervolgte vastgoedmakelaar kan de beroepskamer de beslissing van de uitvoerende kamer die een grief tegen hem ongegrond verklaart, hervormen en de opgelegde tuchtsanctie verzwaren (art. 60 KB 20 juli 2012).

([ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240524.1F.5](#))

Vrijheid van meningsuiting – Beperking – Proportionaliteit – Uitdrukking van een waardeoordeel – Voldoende feitelijke basis – Onaantastbare beoordeling van de tuchtoverheid – Controle door het Hof

Arrest van 12 december 2024 ([D.23.0001.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal T. Werquin

Dit arrest wordt besproken in de rubriek 'Publiek en administratief recht – Fundamentele rechten en vrijheden'.

([ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241212.1F.2](#))

Publiek en administratief recht

Fundamentele rechten en vrijheden

Recht op vrijheid van vereniging – Beperking – Legitimiteits- en evenredigheidstoets – Maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken

Arrest van 27 november 2024 ([P.24.0447.F](#))

Krachtens artikel 11 EVRM mag de uitoefening van het recht op vrijheid van vereniging aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan deze die bij wet zijn bepaald en die in een democratische samenleving noodzakelijk zijn in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, voor de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Het onderzoek van de noodzaak van de beperkingen impliceert dat wordt nagegaan of er, in het licht van de feitelijke gegevens van de zaak, in hun geheel beschouwd, relevante en voldoende redenen bestaan die de maatregel verantwoorden.

Wanneer de appelrechters hebben geoordeeld dat, tegenover een dodelijk virus dat op het tijdstip van het samenscholingsverbod nog onvoldoende was onderzocht en waartegen nog geen medicijn of vaccin bekend was, zo snel mogelijk maatregelen moesten worden genomen om de verspreiding ervan te beperken en dat, in die context, de individuele rechten op legitieme en evenredige wijze werden beperkt, om te vermijden dat personen zich zouden blootstellen aan een dodelijk gevaar, maar bovenal om te vermijden dat ze anderen zouden besmetten, hebben zij de legitimiteit en de evenredigheid getoetst van het samenscholingsverbod waarvan de niet-naleving het misdrijf vormt zoals bedoeld bij artikel 5 van het ministerieel besluit van 23 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken.

(*ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241127.2F.14*)

Vrijheid van meningsuiting – Beperking – Proportionaliteit – Uitdrukking van een waardeoordeel – Voldoende feitelijke basis – Onaantastbare beoordeling van de tuchtoverheid – Controle door het Hof

Arrest van 12 december 2024 ([D.23.0001.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal T. Werquin

De beperking van de vrijheid van meningsuiting is nodig in een democratische samenleving wanneer zij beantwoordt aan een dwingende maatschappelijke noodwendigheid, op voorwaarde dat de evenredigheid tussen het aangewende middel en het beoogde doel geëerbiedigd wordt en de beperking door steekhoudende en afdoende redenen verantwoord wordt. Wanneer de strafbaar gestelde verklaring gelijkstaat aan een waardeoordeel, kan het bewijs van haar juistheid niet worden geëist en hangt de voormelde evenredigheid af van de vraag of die verklaring door voldoende feiten gestaafd wordt.

In een debat van algemeen belang kan de vrijheid van meningsuiting niet worden beperkt tot de uiteenzetting van enkel de algemeen aanvaarde denkbeelden. Ze omvat eveneens de verspreiding van inlichtingen die kwetsen, beledigen of verontrusten in domeinen waarin onzekerheid heerst.

Een overheid, en in het bijzonder een tuchtoverheid, kan de vrijheid van een persoon om een waardeoordeel uit te drukken in een debat van algemeen belang waarin onzekerheid heerst enkel beperken wanneer dit waardeoordeel door onvoldoende feiten wordt gestaafd. Bij het onderzoek van die voorwaarde kan zij het uitgedrukte waardeoordeel niet vervangen door een ander waardeoordeel dat haar voorkeur geniet (artikelen 10.1 en 10.2 EVRM en art. 19 Grondwet).

Hoewel de tuchtoverheid op onaantastbare wijze de feiten beoordeelt waaruit zij afleidt dat het uitgedrukte waardeoordeel al dan niet door voldoende feiten gestaafd wordt, gaat het Hof niettemin na of zij haar beslissing wettig uit de vastgestelde feiten heeft afgeleid.

(*ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241212.1F.2*)

Stedenbouw

Vlaams Gewest – Stedenbouwkundig misdrijf – Herstelmaatregel – Beoordeling van de wettigheid van de herstellvordering – Toestand op het ogenblik van de uitspraak – Vrijwillige uitvoering van een nog te bevelen herstelmaatregel – Bewijs

Arrest van 13 februari 2024 ([P.23.0387.N](#))

De rechter die een stedenbouwkundig misdrijf bewezen verklaart, dient met betrekking tot de hierdoor ontstane wederrechtelijke toestand een herstelmaatregel te bevelen overeenkomstig artikel 6.3.1 Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening. Het bevelen herstel moet in beginsel geënt zijn op feiten die het voorwerp uitmaken van een bewezenverklaarde telastlegging en de wettigheid naar de toekomst toe beogen en de rechter moet bij de beoordeling van de wettigheid van de herstellvordering dan ook rekening houden met de toestand op het ogenblik van zijn uitspraak en met de wijzigingen die zich sinds de bewezenverklaarde feiten hebben voorgedaan, zowel wat betreft de plaatselijke feitelijke toestand, de verleende vergunningen als het planologische kader.

Wanneer het stedenbouwkundig misdrijf volgens de regels betreffende de bewijslast in strafzaken bewezen wordt verklaard en aldus ook de wederrechtelijke toestand op het ogenblik van het plegen van het misdrijf vaststaat, is de rechter in beginsel ertoe gehouden om het in artikel 6.3.1 Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening bedoelde herstel te bevelen waardoor die wederrechtelijke toestand wordt beëindigd, maar hij kan evenwel geen herstelmaatregel bevelen wanneer vaststaat dat het beoogde herstel inmiddels reeds werd uitgevoerd.

Bij toepassing van artikel 6.3.6, § 1, vijfde lid, Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening kan met betrekking tot de vrijwillige uitvoering van een reeds bevelen herstel slechts het in die bepaling bedoelde proces-verbaal van vaststelling gelden als bewijs van het herstel en van de datum ervan, behalve in geval van bewijs van het tegendeel. Daarentegen oordeelt de rechter die na de bewezenverklaring van een stedenbouwkundig misdrijf nog moet beslissen over het te bevelen herstel, onaantastbaar over de aanvoering van een beklagde dat dit herstel inmiddels reeds werd uitgevoerd en de bewijslast berust in dat geval op de beklagde ten aanzien van wie het herstel wordt gevorderd. De rechter kan bij zijn oordeel rekening houden met het standpunt van de herstellvorderende overheid en het openbaar ministerie, alsook met de door de partijen voorgelegde gegevens en de overige gegevens van het strafdossier, waaronder in voorkomend geval een proces-verbaal waarbij de uitvoering van het herstel wordt vastgesteld, maar uit de loutere omstandigheid dat het openbaar ministerie geen conclusie neerlegt waarin de aanvoering van een beklagde dat hij vrijwillig tot het herstel is overgegaan, wordt betwist, kan niet worden afgeleid dat de uitvoering van dit herstel vaststaat.

(*ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240213.2N.13*)

Waals Gewest – Stedenbouwkundige overtreding – Geen intentie tot vervolging door het openbaar ministerie – Werken die geregulariseerd kunnen worden – Verzuim aan de verplichting om over te gaan tot minnelijke schikking – niet-ontvankelijkheid van de vervolging

Arrest van 13 maart 2024 ([P.23.1722.F](#)) met conclusie van advocaat-generaal D. Vandermeersch

Uit artikel 155, § 6, eerste lid, Stedenbouwdecreet Wallonië 1984 volgt dat er tot minnelijke schikking moet worden overgegaan wanneer de werken geregulariseerd kunnen worden en de Procureur des Konings geen intentie tot vervolging van de overtreeders te kennen heeft gegeven binnen negentig dagen na het verzoek dat aan hem werd gericht. Wanneer de rechter vaststelt dat aan de verweerders geen minnelijke schikking werd voorgesteld, terwijl de wet de gemachtigde ambtenaar daartoe verplicht als het gaat om werken die kunnen worden geregulariseerd, bestraft hij het verzuim om aan die substantiële vormvereiste te voldoen naar recht met de niet-ontvankelijkheidsverklaring van de vervolging.

(*ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240313.2F.6*)

Andere uitspraken in publiek en administratief recht

Interfederaal centrum voor gelijke kansen en bestrijding van discriminatie en racisme (UNIA) – Bevoegdheid – Toepassingsgebied van de Antidiscriminatiewet en het Gelijkheidsdecreet – Activiteiten toegankelijk voor het publiek – Activiteiten buiten de privésfeer

Arrest van 18 november 2024 ([C.23.0090.N](#))

Uit de wetsgeschiedenis blijkt dat de wetgever enkel zuiver private betrekkingen tussen individuen, met inbegrip van betrekkingen tussen de leden van een vereniging, uit het toepassingsgebied van de betrokken wetgeving heeft willen sluiten. Hieruit volgt dat de economische, sociale, culturele of politieke activiteiten van een vereniging die gericht zijn op een ruimer publiek, vallen binnen het toepassingsgebied van de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie en het decreet van 10 juli 2008 houdende een kader voor het Vlaamse gelijkheids- en gelijkebehandelingsbeleid. Dat de vereniging bepaalde voorwaarden oplegt om effectief te kunnen deelnemen aan de activiteit of de activiteit slechts op afgebakende tijdstippen organiseert, doet geen afbreuk aan het publieke karakter van de georganiseerde activiteit (art. 5, § 1, 8°, Discriminatiewet en art. 20, eerste lid, 8°, Gelijkheidsdecreet).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241118.3N.4)

Gemeentedecreet – Recht van inwoners om namens de gemeente in rechte op te treden - Omvang

Arrest van 22 november 2024 ([C.23.0185.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal met opdracht F. Vroman

Het recht om op grond van artikel 194 Gemeentedecreet in naam en voor rekening van de gemeente in rechte op te treden omvat, opdat het zijn effectiviteit niet zou verliezen, ook het recht om in naam en voor rekening van de gemeente de tenuitvoerlegging na te streven van een op grond van die bepaling verkregen veroordeling.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20241122.1N.7)

Europese Unie

Verordening (EU) 2018/1805 van het Europees Parlement van 14 november 2018 – Wederzijdse erkenning van beslissingen in strafzaken tussen lidstaten van de EU – Confiscatiebevel – Weigeringsgronden – Redelijke termijn – Recht op een doeltreffende voorziening in rechte

Arrest van 12 maart 2024 ([P.23.1658.N](#)) met conclusie van advocaat-generaal A. Winants

Uit de overwegingen (16), (17) en (32) van de preambule van de verordening (EU) 2018/1805 van het Europees Parlement en de Raad van 14 november 2018 inzake de wederzijdse erkenning van bevestigingsbevelen en confiscatiebevelen blijkt dat die verordening de grondrechten vervat in het VEU, het Handvest Grondrechten EU en het EVRM eerbiedigt. Overeenkomstig de artikelen 2, § 2 en 30, § 3, 2° en § 6, vierde lid, eerste zin, van de wet van 5 augustus 2006 inzake de toepassing van het beginsel van de wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie worden de gronden tot niet-erkenning of niet-tenuitvoerlegging van een in Italië uitgevaardigd confiscatiebevel limitatief bepaald in artikel 19.1 Verordening 2018/1805 en in de artikelen 6, 7, 7/2 en 7/3 Wet Wederzijdse Erkenning en geen van de vermelde bepalingen verbiedt België als uitvoerende lidstaat een confiscatiebevel te erkennen of ten uitvoer te leggen wegens miskening van het redelijketermijnvereiste. De omstandigheid dat de tenuitvoerlegging van een confiscatiebevel een impact kan hebben op de uitoefening van een burgerlijk recht zoals het eigendomsrecht, impliceert niet dat de procedure in het kader waarvan het gerecht van de uitvoerende lidstaat uitspraak doet over deze tenuitvoerlegging, ertoe strekt een dergelijk recht in de zin van artikel 6.1 EVRM vast te stellen en hieruit volgt dat de aanvoering van de overschrijding van de redelijke termijn door degene tegen wie het confiscatiebevel is uitgevaardigd, niet kan worden onderzocht door het gerecht van de uitvoerende lidstaat dat uitspraak doet over de tenuitvoerlegging van dat bevel, maar enkel door een nationale instantie die kennis kan nemen van de strafvervolgving of de procedure die tot het opleggen van de maatregel heeft geleid.

Uit de overwegingen (15) en (34) van de preambule van Verordening 2018/1805 blijkt dat de regeling inzake de tenuitvoerlegging van confiscatiebevelen berust op een hoge mate van vertrouwen tussen de lidstaten en deze hoge mate van vertrouwen tussen de lidstaten houdt een vermoeden in van eerbiediging door de uitvaardigende lidstaat van de fundamentele rechten bedoeld in artikel 19.1.h) Verordening 2018/1805, vermoeden dat evenwel niet onweerlegbaar is. Noch artikel 19.1 Verordening 2018/1805, noch artikel 7, § 1, Wet Wederzijdse Erkenning, uitgelegd in overeenstemming met artikel 19.1 van die verordening, laat de rechter in de uitvoerende lidstaat toe om de tenuitvoerlegging van een confiscatiebevel toe te staan wanneer hij vaststelt dat een fundamenteel recht van degene tegen wie een confiscatiebevel is uitgevaardigd, manifest is miskend en dit is het geval wanneer de betrokkene in de uitvaardigende lidstaat over geen enkele mogelijkheid heeft beschikt of nog kan beschikken om zijn verweermiddelen tegen de verbeurdverklaring van zaken waarvan hij beweert de rechtmatige eigenaar te zijn, voor te leggen aan een onpartijdige rechter, zodat het aan de rechter in de

uitvoerende lidstaat staat om zich daarvan te vergewissen en om, indien hij een manifest gebrek aan het bestaan van een dergelijk recht vaststelt, de tenuitvoerlegging van het confiscatiebevel niet toe te staan.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240312.2N.3)

Straftoemeting – Veroordeling in een andere EU-lidstaat – Begrip Veroordeling – Maatregel van jeugdbescherming opgelegd in een andere lidstaat

Arrest van 19 maart 2024 ([P.24.0002.N](#))

Dit arrest wordt besproken in de rubriek 'Straffen of maatregelen en strafuitvoering'.

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240319.2N.18)

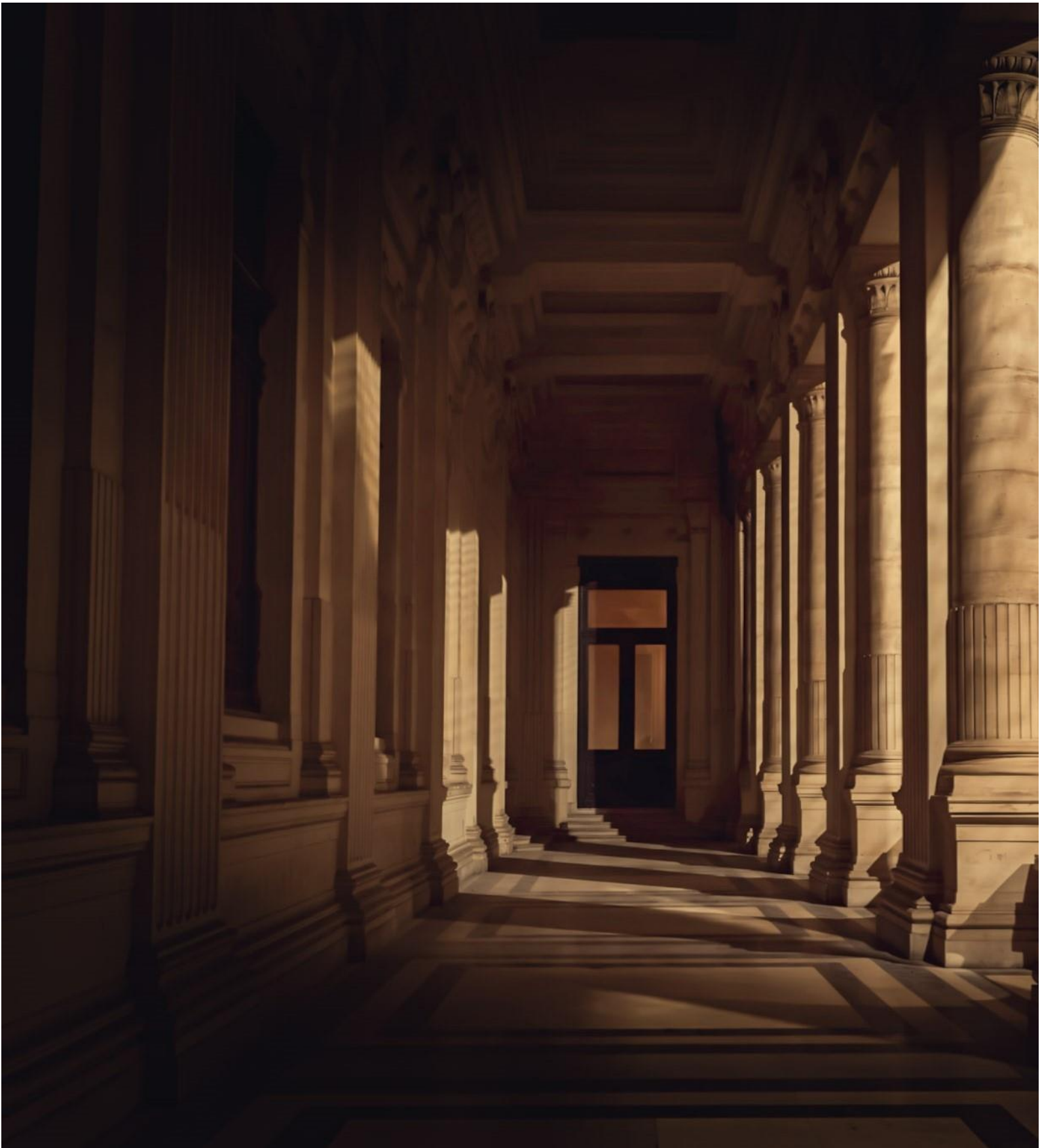
Wegverkeer – Niet-toepasselijkheid van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie – Geen prejudiciële vraag aan het Hof van Justitie van de Europese Unie

Arrest van 24 april 2024 ([P.23.1778.F](#))

De bepalingen van het Handvest Grondrechten EU zijn slechts gericht tot de lidstaten wanneer zij het Unierecht ten uitvoer brengen. De Wegverkeerswet is geen Unierecht. De zaak dient dus niet prejudicieel te worden verwezen naar het Hof van Justitie van de Europese Unie (art. 51 Handvest Grondrechten EU, en de artikelen 38, § 2bis, 38, § 6, en 45, eerste lid, Wegverkeerswet).

(ECLI:BE:CASS:2024:ARR.20240424.2F.9)

EEN SELECTIE VAN
CONCLUSIES VAN
HET PARKET

D.

EEN SELECTIE VAN CONCLUSIES VAN HET PARKET

In de elektronische versie van het jaarverslag, te vinden op de website van het Hof⁸⁶ en via Stradalex⁸⁷ kan de volledige tekst van de belangrijkste conclusies van het parket worden geraadpleegd via een hyperlink naar [Juportal](#), opgenomen in het rolnummer van elk arrest.

Burgerlijk recht

Familierecht

- Is een (disproportioneel) conventionele onderhoudsuitkering na samenwoning een opzegbeding of een strafbeding?, Cass. 6 juni 2024, [C.23.0025.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240606.1N.4.
- Kan de bewindvoerder een schenking of legaat ontvangen van de beschermde persoon?, Cass. 9 september 2024, [C.21.0530.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240909.3N.10.
- Kan een frauduleuze erkenning ook in het belang van het kind zijn?, Cass. 4 oktober 2024, [C.22.0474.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241004.1N.4.
- Het belang van het kind en het recht op persoonlijk contact van het kind met de grootouders in geval van een conflictsituatie tussen de grootouders en de ouders, Cass. 25 oktober 2024, [C.23.0217.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241025.1N.1.

Goederenrecht

- Wie het eerst komt, het eerst maalt: geldt de derdenbescherming zoals bepaald in artikel 1, eerste lid, Hypotheekwet ook voor conflicterende zakelijke rechten bekomen door derden van verschillende rechtsvoorgangers?, Cass. 4 oktober 2024, [C.23.0411.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241004.1N.1.

Verbintenissen

- Wanneer kan de rechter, bij een nietige overeenkomst de restitutie weigeren?, Cass. 5 februari 2024, [C.23.0048.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240205.3N.9.
- Dient de waardevermindering, voortkomende uit het gebruik van het goed door de restituteschuldenaar, beschouwd te worden als een waardevermindering die het gevolg is van het "doen" door deze schuldenaar?, Cass. 4 maart 2024, [C.23.0125.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240304.3N.9.
- De nietigheid van de aannemingsovereenkomst moet tijdig worden aangevoerd, Cass. 28 maart 2024, [C.21.0131.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240328.1N.3.

⁸⁶ <https://hofvancassatie.be/nl/jaarverslagen>

⁸⁷ <http://www.stradalex.com>

- Over de volledige nietigheid van de overeenkomst als gevolg van de partiële nietigheid wegens de verkoop van andermans zaak, Cass. 25 oktober 2024, [C.23.0127.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241025.1N.5.

Buitencontractuele aansprakelijkheid

- De verantwoording door de rechter van de sanctionering van het rechtsmisbruik, Cass. 23 februari 2024, [C.23.0324.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240223.1F.5.
- De miskennis van artikel 3 EVRM is een fout, Cass. 11 maart 2024, [C.21.0200.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240311.3F.7.
- De voorwaarden om een toekomstige schade te ramen naar billijkheid en niet met toepassing van de kapitalisatiemethode, Cass. 13 maart 2024, [P.22.0117.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240313.2F.1.
- De aanvang van de vijfjarige verjaringstermijn van de rechtsvordering van de curator tegen een lid van het bestuursorgaan van een vennootschap wegens verrichtingen in verband met zijn taak, op grond van de artikelen 262 (beheersfout) of 263 (overtreding van de bepalingen van het wetboek of van de statuten) Wetboek van Vennootschappen, vóór de opheffing ervan bij wet van 23 maart 2019, of van zijn buitencontractuele aansprakelijkheid zoals bepaald bij artikel 1382 Oud Burgerlijk Wetboek: het Hof van Cassatie stelt een prejudiciële vraag aan het Grondwettelijk Hof, Cass. 26 april 2024, [C.23.0433.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240426.1F.5.
- Raming van de schade: huishoudelijk werk van het slachtoffer, variatie in de tijd wegens wijzigingen in de gezinssituatie en mogelijkheid tot raming van de schade met toepassing van de kapitalisatiemethode, Cass. 17 mei 2024, [C.23.0499.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240517.1F.4.
- Over de beroepsaansprakelijkheid van de notaris handelend als orgaan van zijn notarisvennootschap, Cass. 13 juni 2024, [C.23.0105.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240613.1N.8.
- Toekenningsvoorwaarden van de vergoeding wegens verlies van een kans om een voordeel te verwerven of een nadeel te vermijden, Cass. 24 juni 2024, [C.23.0488.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240624.3F.5.
- De motivering van de afwijzing van de kapitalisatiemethode, Cass. 6 september 2024, [C.23.0287.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240906.1N.2.
- Het begrip “verlies van een kans” en het bewijs ervan, Cass. 16 september 2024, [S.24.0010.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240916.3F.1.
- De eigenaar is aansprakelijk voor (het snoeien van takken van) bomen die elektriciteitsleidingen beschadigen, Cass. 18 oktober 2024, [C.22.0362.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241018.1N.9.
- Volstaat een objectief onrechtmatige daad van het slachtoffer opdat de aansprakelijkheid van de eigenaar of bewaarder van het dier kan worden uitgesloten indien het dier op die daad normaal en voorzienbaar reageert zodat elke mogelijke fout van de eigenaar of bewaarder niet in oorzakelijk verband staat met de schade?, Cass. 25 oktober 2024, [C.23.0274.N-C.23.0358.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241025.1N.3.
- De relatieve werking van het verzet van de beklagde als beperking voor de eis tot schadevergoeding bij wijze van incidenteel beroep, Cass. 17 december 2024, [P.24.1076.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241217.2N.17.

Bijzondere overeenkomsten

- De korte termijn voor de vordering tot vrijwaring wegens verborgen gebreken of een korte termijn voor de kwalificatie van de vordering als een vordering tot vrijwaring wegens verborgen gebreken?, Cass. 18 januari 2024, [C.23.0041.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240118.1N.5.
- De verzaking aan de beperking van de wederbeleggingsvergoeding in geval van terugbetaling van een lening op interest, Cass. 29 januari 2024, [C.22.0496.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240129.3F.2.

- De gevolgen van de door de overheid opgelegde maatregelen in het kader van de bestrijding van de COVID-19 pandemie voor de handelshuurovereenkomst met betrekking tot de uitbating van een hotel, Cass. 13 september 2024, [C.23.0370.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240913.1N.1.
- Ruilpachten op de overgenomen pachtgoederen vormen geen persoonlijke exploitatie in geval van overname van een pachtovereenkomst, Cass. 16 september 2024, [C.24.0051.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240916.3F.3.
- De invloed van de COVID-19 pandemie op de normale huurwaarde bij een handelshuurhervorming, Cass. 4 oktober 2024, [C.23.0272.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241004.1N.2.
- De aanvang van de opzeggingstermijn van drie maanden voor de nieuwe handelshuurder, Cass. 18 oktober 2024, [C.23.0486.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241018.1N.8.

Verjaring

- Het toepassingsgebied van de vijfjarige verjaring, Cass. 8 maart 2024, [C.22.0147.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240308.1F.5.
- Het bewijs van de verzending van een ingebrekestelling door een advocaat die de verjaring stuit, kan met alle middelen van recht, vermoedens inbegrepen, worden geleverd, Cass. 22 april 2024, [S.22.0081.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240422.3F.1.
- Wanneer verlengt een 'tussengekomen bemiddeling' de verjaringstermijn voor de GAS-boete?, Cass. 27 september 2024, [C.23.0453.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240927.1N.5.

Andere conclusies in burgerlijk recht

- Erelonen van advocaten: beoordeling door de rechter, zelfs wanneer de advocaat ze bepaalt in hoedanigheid van voorlopig bewindvoerder van een nalatenschap – criteria, Cass. 26 april 2024, [C.23.0281.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240426.1F.3.

Economisch recht

Handelsrecht

- De bewijslast van niet-conformiteit onder het Weens Koopverdrag, Cass. 6 juni 2024, [C.23.0431.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240606.1N.8.

Handelstussenpersonen

- Vergoedingen bij een onrechtmatige beëindiging van een agentuur in combinatie met een makelaarsactiviteit, Cass. 6 juni 2024, [C.23.0395.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240606.1N.5.

Insolventie en vereffening

- Over het passief voortbestaan van een vereffende vennootschap en de mogelijkheden van een vereffende vennootschap om rechtsmiddelen in te stellen, Cass. 15 februari 2024, [C.23.0080.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240215.1N.7.
- Verordening (EG) nr. 1346/2000 van de Raad van 29 mei 2000 betreffende insolventieprocedures: het recht van de lidstaat waar een geding aanhangig is, en niet dat van de lidstaat waar de procedure wordt geopend, bepaalt de gevolgen van de insolventieprocedure op dat geding, Cass. 23 februari 2024, [C.23.0047.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240223.1F.4.
- Algemene opdracht van de curator, rechtsvorderingen, vertegenwoordiging van de gefailleerde en vordering tot nietigverklaring van een beslissing van de gefailleerde vennootschap, niet-tegenstelbaarheid van een handeling gesteld met bedrieglijke benadeling van de rechten van de

schuldeisers, de gefailleerde in de zaak betrekken?, Cass. 12 april 2024, [C.23.0104.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240412.1F.10.

- Kosten en uitgaven voor het beheer van de failliete boedel: aard van de schuld en hoofdelijke en onbeperkte aansprakelijkheid van de beherende vennoten en de stille vennoten die gewoonlijk de zaken van een gewone commanditaire vennootschap hebben beheerd, Cass. 12 april 2024, [C.23.0376.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240412.1F.6.
- Geen aangifte van schuldvordering of rechtsvordering tot opname van hun schuldvordering voordat de termijn van één jaar vanaf het vonnis van faillietverklaring is verstreken: de in gebreke blijvende schuldeisers zijn vervallen van het recht om een schuldvordering in te dienen, Cass. 12 april 2024, [C.23.0415.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240412.1F.7.
- De aanvang van de vijfjarige verjaringstermijn van de rechtsvordering van de curator tegen een lid van het bestuursorgaan van een vennootschap wegens verrichtingen in verband met zijn taak, op grond van de artikelen 262 (beheersfout) of 263 (overtreding van de bepalingen van het wetboek of van de statuten) Wetboek van Vennootschappen, vóór de opheffing ervan bij wet van 23 maart 2019, of van zijn buitencontractuele aansprakelijkheid zoals bepaald bij artikel 1382 Oud Burgerlijk Wetboek: het Hof van Cassatie stelt een prejudiciële vraag aan het Grondwettelijk Hof, Cass. 26 april 2024, [C.23.0433.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240426.1F.5.
- De (te?) korte vervaltermijn om het recht op terugvordering zoals bepaald in artikel XX.194, tweede lid WER uit te oefenen: een prejudiciële vraag aan het Grondwettelijk Hof, Cass. 13 september 2024, [C.23.0184.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240920.1N.2.
- Een dagvaarding in faillissement stuit de verjaring van de schuldvordering, Cass. 27 september 2024, [F.22.0062.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240927.1N.7.

Vennootschappen

- Kosten en uitgaven voor het beheer van de failliete boedel: hoofdelijke en onbeperkte aansprakelijkheid van de beherende vennoten en de stille vennoten die gewoonlijk de zaken van een gewone commanditaire vennootschap hebben beheerd, Cass. 12 april 2024, [C.23.0376.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240412.1F.6.
- De appreciatiebevoegdheid van de rechter bij de vordering tot aanstelling van de vennootschapsrechtelijke deskundige, Cass. 2 mei 2024, [C.23.0128.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240502.1N.4.
- De aanvang van de verjaringstermijn van de aansprakelijkheidsvordering tegen vennoten, Cass. 18 oktober 2024, [C.22.0362.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241018.1N.9.

Verzekeringen

- Verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen: subrogatie van de verzekeringsinstelling in de rechten van de rechthebbende en verstrekkingen betaald in twaalfden, Cass. 15 maart 2024, [C.23.0124.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240315.1F.3.
- Prejudiciële vraag of een rechtspersoon, zoals een vereniging zonder winstoogmerk die occasioneel van een handelaar een pakketreis koopt voor haar leden, als reiziger bedoeld in de zin van artikel 3.6), Richtlijn (EU) 2015/2302 van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2015, Cass. 3 juni 2024, [C.23.0167.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240603.3N.10.
- Over het begrip verkeersongeval in de zin van artikel 29bis, § 1, eerste lid, WAM en over het begrip bestuurder van het motorrijtuig in de zin van artikel 29bis, § 2, WAM, Cass. 13 september 2024, [C.23.0330.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240920.1N.6.

Mededinging en marktpraktijken

- Telefonieoperator en consument: informatieplicht met betrekking tot de prijzen voor een dienst van telefoongesprekken naar nummers die door derden worden beheerd, Cass. 26 april 2024, [C.23.0323.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240426.1F.4.

Transportrecht

- De toepasselijke wetgeving inzake de erkenning van weeginstrumenten bestemd voor de meting van de maximale toegestane massa van voertuigen voor wegvervoer, Cass. 4 december 2024, [P.22.0563.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241204.2F.2.

Andere conclusies in economisch recht

- De strekking van het cumulverbod inzake de gezamenlijke uitbating van een kansspelinrichting, Cass. 5 februari 2024, [C.23.0103.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240205.3N.2.

Fiscaal recht

Algemeen

- De aanwending van belastingtegoeden voor betwiste belastingschulden, Cass. 28 maart 2024, [F.23.0020.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240328.1N.6.
- De aanwending van door het COIV vrij te geven waarden voor belastingschulden ontstaan voor het faillissement, Cass. 6 juni 2024, [C.23.0441.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240606.1N.9.
- Na een voorbarige onontvankelijk vordering, kan de belastingplichtige nog op ontvankelijke wijze een nieuwe vordering bij de fiscale rechter instellen, Cass. 6 september 2024, [F.23.0079.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240906.1N.6.

Inkomstenbelasting

- De toepassing van de antimisbruikbepaling op de overdracht van een excess cash-vennootschap, Cass. 11 januari 2024, [F.23.0008.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240111.1N.1.
- Is de administratie gebonden door de aanslagtermijn die in het bericht van wijziging wordt vermeld?, Cass. 15 januari 2024, [F.20.0168.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240115.3F.6.
- De vraag of de vergoedingen van gemeentelijke schepenen bezoldigingen van werknemers zijn dan wel baten, Cass. 25 januari 2024, [F.22.0063.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240125.1N.6.
- Ambtshalve aanslag: recht van de belastingplichtige in geval van willekeurige aanslag en bewijslevering, Cass. 9 februari 2024, [F.21.0106.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240209.1F.1.
- De redenen voor de verhoging van de aanslag kunnen worden vermeld in een ander bericht dan de bij artikel 351 WIB92 bepaalde kennisgeving dat aan de inkohiering van die verhoging voorafgaat, Cass. 9 februari 2024, [F.22.0074.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240209.1F.3.
- Zwijgrecht: toepassing van het zwijgrecht op de wettelijke verplichting van elke belastingplichtige om aangifte te doen van zijn inkomsten op straffe van belastingverhoging: daad van zelfincriminatie?, Cass. 23 februari 2024, [F.22.0150.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240223.1F.2.
- Zijn verliezen aftrekbaar van verdoken meerwinsten?, Cass. 29 februari 2024, [F.23.0005.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240229.1N.9.
- Subsidiaire aanslag: tijdvak waarbinnen de administratie een subsidiaire aanslag aan de rechter kan voorleggen, Cass. 15 maart 2024, [F.22.0140.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240315.1F.1.

- Meerwaarde op de inrichtingen van constructies: boekhoudkundig begrip, mogelijkheid tot uitstel van belasting onder voorwaarde van herbelegging?, Cass. 15 maart 2024, [F.22.0168.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240315.1F.5.
- Verliezen ten tijde van de rechtspersonenbelasting nadien niet aftrekbaar in de vennootschapsbelasting, Cass. 28 maart 2024, [F.23.0030.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240328.1N.7.
- De kwalificatie van de aan de aandeelhouders en vennoten uitgekeerde inkomsten uit burgerlijke vastgoedvennootschappen naar Frans recht die onder het stelsel van de transparantie vallen, Cass. 25 april 2024, [F.21.0191.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240425.1N.2.
- De belastingschuldige van de roerende voorheffing in geval van niet-inhouding ervan door de schuldenaar van de roerende inkomsten indien de verkrijger van de inkomsten aan de rechtspersonenbelasting onderworpen is, Cass. 25 april 2024, [F.22.0084.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240425.1N.7.
- De draagwijdte van het inzagerecht van de belastingplichtige in een fiscaal dossier dat stukken bevat afkomstig uit een strafdossier of die vreemd zijn aan de fiscale vervolging, Cass. 30 mei 2024, [F.22.0031.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240530.1N.3.
- Ook de in ondergeschikte orde aangevoerde rechtsgrond kan de subsidiaire aanslag verantwoorden, Cass. 6 juni 2024, [F.21.0176.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240606.1N.10.
- De vraag of de geldsom die de dader van een misdrijf met toepassing van artikel 216bis Wetboek van Strafvordering aan de Federale Overheidsdienst Financiën stort als een ‘transactionele geldboete’ in de zin van artikel 53, 6°, WIB92, die niet als beroepskost aftrekbaar is, moet worden beschouwd, Cass. 20 juni 2024, [F.21.0034.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240620.1N.7.
- Betekent “zijn belast” in het Belgisch-Nederlands Dubbelbelastingverdrag “effectief belast”?, Cass. 6 september 2024, [F.23.0114.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240906.1N.3.
- Verdoken meerwinsten en afzonderlijke aanslag: doel van de afzonderlijke aanslag, inaanmerkingneming van verdoken meerwinsten, wijze van inaanmerkingneming, aftrekbaarheidsvoorwaarden als specifieke en werkelijke uitgaven, Cass. 12 september 2024, [F.22.0129.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240912.1F.4.
- Verdoken meerwinsten en afzonderlijke aanslag: doel van de afzonderlijke aanslag, inaanmerkingneming van verdoken meerwinsten, wijze van inaanmerkingneming, aftrekbaarheidsvoorwaarden als specifieke en werkelijke uitgaven, Cass. 12 september 2024, [F.22.0141.F-F.22.0175.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240912.1F.5.
- De toepassing van de verjaringstermijn van artikel 100, eerste lid, 1°, Wet Rijkscomptabiliteit voor de terugvordering van niet-ingekohierde roerende voorheffing, Cass. 27 september 2024, [F.23.0081.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240927.1N.8.
- Controlemaatregel zonder verwittiging en verplichting tot mededeling van boeken en bescheiden op verzoek van de belastingadministratie: onderscheid en gevolgen, Cass. 3 oktober 2024, [F.21.0182.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241003.1F.5.
- Subsidiaire aanslag en bevoegdheden van de rechter, de zaak blijft aanhangig bij de rechter, zetelsamenstelling, Cass. 14 november 2024, [F.22.0132.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241114.1F.6.
- Verdoken meerwinsten worden opgenomen in de verworpen uitgaven, Cass. 29 november 2024, [F.23.0046.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241129.1N.11.

Belasting over de toegevoegde waarde

- De taak van de rechter bij de controle van de wilsverklaring van de belastingplichtige om een economische activiteit aan te vangen, Cass. 22 februari 2024, [C.22.0154.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240222.1N.4.

- Het begrip ‘verhuur van uit hun aard onroerende goederen’ in de zin van de vrijstelling voorzien in artikel 44, § 3, 2° van het Btw-wetboek, Cass. 22 februari 2024, [F.22.0158.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240222.1N.3.
- Het tijdstip van het ontstaan van de vordering tot teruggaaf bij faillissement van de debiteur die zich borg stelde tot zekerheid van de openstaande vordering, Cass. 20 juni 2024, [F.22.0126.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240620.1N.9.
- Verdoken meerwinsten en belastbare grondslag: niet aangegeven verrichtingen die onderworpen zijn aan de belasting over de toegevoegde waarde, berekeningswijze en gevolg, Cass. 12 september 2024, [F.22.0141.F-F.22.0175.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240912.1F.5.
- Controlemaatregel zonder verwittiging en verplichting tot mededeling van boeken en bescheiden op verzoek van de belastingadministratie: onderscheid en gevolgen, Cass. 3 oktober 2024, [F.21.0182.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241003.1F.5.
- Fiscaal misbruik kan aanleiding geven tot het opleggen van een belastingverhoging, Cass. 29 november 2024, [F.20.0137.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241129.1N.1.

Douane en accijnzen

- De taak van de rechter bij de controle van de wilsverklaring van de belastingplichtige om een economische activiteit aan te vangen, Cass. 22 februari 2024, [C.22.0154.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240222.1N.4.
- Een gemotiveerde mededeling is vereist alvorens de douaneschuld kan worden ingevorderd, Cass. 21 maart 2024, [F.23.0019.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240321.1N.1.
- Onttrekking aan accijnsschorsingsregeling. Vaststelling van een onregelmatigheid tijdens de overbrenging van accijnsgoederen, Cass. 12 november 2024, [P.23.0115.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241112.2N.16.
- Het vertrouwensbeginsel bij navorderingen in douanezaken, Cass. 29 november 2024, [F.22.0149.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241129.1N.10.

Gemeente-, provincie- en plaatselijke belastingen

- De begrippen “eigenaar” en “bedrijfsruimte” gedefinieerd in het decreet van 5 juli 2013 houden een wijziging en geen (retroactieve) interpretatie in van deze begrippen zoals vermeld in het decreet van 19 april 1995 houdende maatregelen ter bestrijding en voorkoming van leegstand en verwaarlozing van bedrijfsruimten, Cass. 11 januari 2024, [C.22.0364.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240111.1N.4.
- 1° Verplichting tot aanplakking: vermelding van het onderwerp van het reglement, begrip en 2° Aantekening in het register: om het enige toelaatbare bewijsmiddel van de bekendmaking van een gemeentelijk reglement of een gemeentelijke verordening te kunnen vormen dient de aantekening de datum van de bekendmaking van het reglement of de verordening te vermelden, Cass. 19 januari 2024, [F.22.0055.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240119.1F.1.
- De vraag of de verkeersbelasting en belasting op de inverkeerstelling in het Vlaams Gewest verenigbaar zijn met artikel 110 VWEU, Cass. 25 januari 2024, [F.22.0075.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240125.1N.12.
- Wanneer is een woning “de eerste keer belastbaar” als ongeschikt en/of onbewoonbaar verklaarde woning, Cass. 8 februari 2024, [F.23.0053.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240208.1N.3.
- De motivering van de doelstelling en uitzonderingen in lokale belastingreglementen, Cass. 29 februari 2024, [F.20.0138.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240229.1N.10.
- Onderzoek van het gelijkheids- en non-discriminatiebeginsel in geval van gelijke behandeling van wezenlijk verschillende situaties: voorwaarden, bevoegdheden van de rechter, doel van de belasting, omvang van het bewijs, Cass. 14 november 2014, [F.22.0106.E](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241114.1F.5.

- De noodzakelijke “in concreto-toets” bij de beoordeling van het (fiscale) gelijkheidsbeginsel, Cass. 29 november 2024, [F.21.0006.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241129.1N.2.
- Nietig aanslagbiljet vereist belangenschade, Cass. 29 november 2024, [F.22.0068.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241129.1N.3.

Andere conclusies in fiscaal recht

- IEFA en het Verdrag van 11 april 1967 tussen het Koninkrijk België en de Bondsrepubliek Duitsland: toepassing van artikel 19 op de overheidspensioenen?, Cass. 19 januari 2024, [F.21.0033.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240119.1F.5.
- IEFA en het Verdrag van 10 maart 1964 tussen België en Frankrijk: verrekening van een forfaitair gedeelte van de buitenlandse belasting met de Belgische belasting, ook wanneer de laatstgenoemde uitsluitend door middel van roerende voorheffing wordt geïnd, met betrekking tot dividenden van Franse oorsprong die aan een bronbelasting werden onderworpen?, Cass. 21 juni 2024, [F.23.0098.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240621.1F.3.
- De vraag of de toepassing van artikel 198, § 1, 5° WIB92 op de heffing voorzien in artikel 35ter van de Wet van 26 maart 1971 op de bescherming van de oppervlaktewateren tegen verontreiniging een schending uitmaakt van het gelijkheidsbeginsel, Cass. 15 november 2024, [F.21.0130.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241115.1N.6.
- De fiscale gevolgen van een vroegtijdige vermindering van het kapitaal van een familiale vennootschap na belastingvrije schenking van de aandelen, Cass. 13 december 2024, [C.23.0443.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241213.1N.6.

Strafrecht

Algemeen

- De strafbaarheid en verbeurdverklaring in België van door witwas misdrijven gegenereerde vermogensvoordelen in Nederland die aldaar vallen onder het gedoogbeleid inzake verdovende middelen, Cass. 20 februari 2024, [P.23.1438.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240220.2N.22.
- De meerdaadse samenloop van misdrijven met betrekking tot samenlopende misdrijven die achtereenvolgens, hetzij naar dezelfde rechtbank, hetzij naar verschillende rechtbanken werden verwezen, Cass. 28 februari 2024, [P.23.1679.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240228.2F.3.
- De cumulatie van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen en natuurlijke personen in het sociaal strafrecht, Cass. 26 juni 2024, [P.22.1371.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240626.2F.4.
- De situering van misdrijven op het Belgisch grondgebied, Cass. 3 september 2024, [P.24.0506.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240903.2N.2.
- Kan de terbeschikkingstelling van de strafuitvoeringsrechtbank worden bevolen bij een veroordeling wegens poging tot doodslag?, Cass. 11 september 2024, [P.24.0658.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240911.2F.9.
- Impliceert de opsomming door het arrest van de door de verdediging aangevoerde gegevens à décharge, teneinde hiermee rekening te houden, de aanvaarding van verzachtende omstandigheden in de zin van artikel 79 Strafwetboek?, Cass. 2 oktober 2024, [P.24.0717.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241002.2F.10.
- De voorgeschiedenis en de draagwijdte van de vervanging van het begrip “staat van krankzinnigheid” door het begrip “geestesstoornis” in artikel 71 Strafwetboek, Cass. 2 oktober 2024, [P.24.0738.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241002.2F.11.
- De strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen in de tijd, toegepast op hulpverleningszones, Cass. 23 oktober 2024, [P.24.0386.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241023.2F.10.

Misdrijven

- Vormt elke poging tot overtreding van de bepalingen van artikel 2*bis* Drugwet een voorbereidende handeling zoals bedoeld in § 6 van die bepaling?, Cass. 17 januari 2024, [P.23.1339.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240117.2F.1.
- De strafbaarheid en verbeurdverklaring in België van door witwasmisdrijven gegenereerde vermogensvoordelen in Nederland die aldaar vallen onder het gedoogbeleid inzake verdovende middelen, Cass. 20 februari 2024, [P.23.1438.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240220.2N.22.
- De draagwijdte van de bij artikel 141*bis* Strafwetboek bepaalde “humanitaire uitsluitingsclausule”, Cass. 22 mei 2024, [P.24.0088.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240522.2F.14.
- Leggen de verplichtingen zoals bepaald bij artikel 4.2 van de Verordening (EG) nr. 854/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 inzake levensmiddelenhygiëne, inspanningsverbintenissen of resultaatverbintenissen op aan de exploitanten van levensmiddelenbedrijven?, Cass. 26 juni 2024, [P.24.0327.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240626.2F.29.
- De overlading van een vrachtwagen (overschrijding van de Maximaal Toegestane Massa), Cass. 16 oktober 2024, [P.24.0729.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241016.2F.8.
- Een seinpistool als vrij verkrijgbaar wapen. Wapens met een historische, folkloristische of decoratieve waarde, Cass. 22 oktober 2024, [P.24.0893.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241022.2N.2.
- Het begrip bestuurder in de zin van de artikelen 34, 37*bis*, 38 en 48 Wegverkeerswet, Cass. 11 december 2024, [P.24.0173.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241211.2F.4.
- De toepassing van het legaliteitsbeginsel en het beginsel van de niet-terugwerkende kracht van de strengere strafwet op de strafbaarstellingen van genocide en oorlogsmisdaden, Cass. 18 december 2024, [P.24.1012.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241218.2F.11.
- Aanhangigmaking van een strafbaar feit. Aflopend en voortdurend witwasmisdrijf, Cass. 31 december 2024, [P.24.0883.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241231.2N.21.

Andere conclusies in strafrecht

- De werking in de tijd van artikel 37/1, § 1, Wegverkeerswet, Cass. 25 september 2024, [P.24.0343.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240925.2F.9.
- Wanneer verlengt een ‘tussengekomen bemiddeling’ de verjaringstermijn voor de GAS-boete?, Cass. 27 september 2024, [C.23.0453.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240927.1N.5.

Strafprocedure

Strafvordering en burgerlijke rechtsvordering

- De wet Wederzijdse Erkenning en de weigeringsgronden inzake de tenuitvoerlegging van buitenlandse confiscatiebevelen, Cass. 12 maart 2024, [P.23.1658.N-P.23.1659.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240312.2N.3.
- De voorwaarden om een toekomstige schade te ramen naar billijkheid en niet met toepassing van de kapitalisatiemethode, Cass. 13 maart 2024, [P.22.0117.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240313.2F.1.
- De toerekening van de gerechtskosten aan de burgerlijke partij die de strafvordering op gang heeft gebracht in geval van buitenvervolginstelling, zelfs als de verdachte niet in verdenking werd gesteld, Cass. 27 maart 2024, [P.23.0680.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240327.2F.11.
- Burgerlijke rechtsvordering voor de strafrechter. Ontvankelijkheidsvereisten vordering van een rechtspersoon ter behartiging van een collectief belang. Dierenwelzijn, Cass. 11 juni 2024, [P.23.1538.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240611.2N.21.

- Kunnen de door de overheid gemaakte kosten wegens verwondingen of overlijden van een ambtenaar in het kader van de brandbestrijding op de dader worden verhaald?, Cass. 12 juni 2024, [P.23.0239.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240612.2F.7.
- De berusting in beslissingen met betrekking tot de burgerlijke rechtsvordering in strafzaken, Cass. 26 juni 2024, [P.24.0175.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240626.2F.20.
- Het effect van een dading afgesloten door een hoofdelijk gehouden medebeklaagde met één van de burgerlijke partijen en van een overdracht van schuldvordering door één van de burgerlijke partijen op de afhandeling van de burgerlijke belangen voor de strafrechter, Cass. 26 november 2024, [P.24.1168.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241126.2N.20.
- De invloed van de nieuwe verjaringsregels van de strafvordering op de verjaring van de vordering tot herroeping van het probatieuiststel wegens niet-naleving van de voorwaarden, Cass. 18 december 2024, [P.24.1371.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241218.2F.2.
- Aanhangigmaking van een strafbaar feit. Aflopend en voortdurend witwasmisdrijf, Cass. 31 december 2024, [P.24.0883.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241231.2N.21.

Onderzoek in strafzaken

- Het horen ter zitting van een undercoveragent over het verloop van een infiltratieoperatie, Cass. 23 januari 2024, [P.23.0887.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240123.2N.9.
- Het meer dan redelijk vermoeden van een reeds gepleegd misdrijf bij aanvang van een autonoom politieonderzoek wegens witwassen, Cass. 19 maart 2024, [P.24.0001.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240319.2N.15.
- Het effect van het toelaten van een TV-cameraploeg bij de uitvoering van een geldig bevolen huiszoeking op de toelaatbaarheid als bewijs van de resultaten van de huiszoeking, Cass. 25 juni 2024, [P.24.0211.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240625.2N.28.
- De bevoegdheid van de onderzoeksrechter en/of de procureur des Konings voor het opsporen en het lokaliseren van elektronische communicatie: gevolg voor de geldigheid van de beschikkingen die aan de basis liggen van de huiszoeking en het daaropvolgende aanhoudingsbevel, Cass. 30 juli 2024, [P.24.1147.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240730.VAC.5.
- Het Statuut van Rome en het inquisitoire en geheime karakter van het onderzoek dat door het Wetboek van Strafvordering wordt beheerst, Cass. 11 september 2024, [P.24.0184.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240911.2F.5.
- Het recht van de burgerlijke partij om gehoord te worden tijdens het gerechtelijk onderzoek, Cass. 2 oktober 2024, [P.24.0816.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241002.2F.12.
- Is artikel 47*sexies* Wetboek van Strafvordering met betrekking tot de bijzondere opsporingsmethode van de observatie van toepassing op de sociaal inspecteurs?, Cass. 18 december 2024, [P.24.0939.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241218.2F.10.

Vrijheidsbeneming van een verdachte

- De herkwalficatie door de onderzoeksgerechten van de in het aanhoudingsbevel vermelde feiten, Cass. 17 januari 2024, [P.24.0015.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240117.2F.7.
- De invloed van het zich voordoen van een geval van overmacht op de verplichting voor het onderzoeksgerecht om uitspraak te doen over de handhaving van de voorlopige hechtenis binnen de bij wet bepaalde termijn, Cass. 7 februari 2024, [P.24.0121.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240207.2F.14.
- Rechtsmiddelen tegen het bevel tot onmiddellijke opsluiting bij internering, Cass. 20 februari 2024, [P.23.1438.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240220.2N.22.

- Vrijheid onder voorwaarden en invrijheidstelling onder voorwaarden. De geldingsduur van de door het vonnisgerecht opgelegde voorwaarden, Cass. 23 april 2024, [P.24.0513.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240423.2N.12.
- Vormt de verklaring van een gedetineerde, opgetekend in een gevangenischrift, buiten de openingstijden van de griffie, door een penitentiair beambte die niet over de vereiste volmacht beschikt, een hoger beroep?, Cass. 15 mei 2024, [P.24.0677.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240515.2F.14.
- Het gevolg van een nieuwe beschikking van de onderzoeksrechter tot verlenging en wijziging van de aan de invrijheidstelling gekoppelde voorwaarden op de bestaansreden van het verzoek tot opheffing van de voorwaarden dat door de inverdenkinggestelde werd ingediend, Cass. 5 juni 2024, [P.24.0803.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240605.2F.8.
- Het verbod van overlevering van minderjarigen die niet strafrechtelijk verantwoordelijk zijn. Geldt deze verplichte weigeringsgrond ook voor minderjarigen aangetroffen in het Vlaams Gewest in de leeftijdscategorie van 12 tot 16 jaar, gelet op de bepalingen van het jeugddelinquentierecht over sancties?, Cass. 8 oktober 2024, [P.24.1339.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241008.2N.30.
- De toepassing van het specialiteitsbeginsel op de berechting van feiten die zijn begaan vóór de overlevering en in een aparte strafzaak aanleiding geven tot de voorlopige hechtenis, Cass. 5 november 2024, [P.24.1170.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241105.2N.14.

Onderzoeksgerechten

- Over bevoegdheid en samenhang voor het onderzoeksgerecht en het vonnisgerecht, Cass. 9 januari 2024, [P.23.1681.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240109.2N.1.
- De toerekening van de gerechtskosten aan de burgerlijke partij die de strafvordering op gang heeft gebracht in geval van buitenvervolginstelling, zelfs als de verdachte niet in verdenking werd gesteld, Cass. 27 maart 2024, [P.23.0680.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240327.2F.11.

Vonnisgerechten

- Over bevoegdheid en samenhang voor het onderzoeksgerecht en het vonnisgerecht, Cass. 9 januari 2024, [P.23.1681.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240109.2N.1.
- Het horen ter zitting van een undercoveragent over het verloop van een infiltratieoperatie, Cass. 23 januari 2024, [P.23.0887.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240123.2N.9.
- De voorwaarden om de beveiligingsmaatregel ex artikel 42 Wegverkeerswet op te leggen, Cass. 30 januari 2024, [P.23.1697.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240130.2N.13.
- Het begrip "kennelijke rekenfout of verschrijving" in de zin van artikel 794, § 1, Gerechtelijk Wetboek, Cass. 21 februari 2024, [P.23.0539.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240221.2F.3.
- De motivering van de straf ten opzichte van de houding van de beklaagde en van zijn recht om zijn verdediging te organiseren, Cass. 28 februari 2024, [P.23.1542.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240228.2F.2.
- De vermelding van de oude en de nieuwe wettelijke bepalingen in de beslissing in geval van wijziging van de wet doorheen de tijd, Cass. 28 februari 2024, [P.23.1542.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240228.2F.2.
- De verwerping van het verzoek tot het doen horen van een getuige voor het hof van assisen, Cass. 11 september 2024, [P.24.0184.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240911.2F.5.
- De bevoegdheid van zowel de Douaneadministratie als het Openbaar Ministerie om de strafvordering in te stellen wegens inbreuken op de EU-Verordening 267/2012, op basis van resp. de Wet Uitvoer van 11 september 1962 en de Wet van 13 mei 2003 over beperkende maatregelen genomen door de EU. Kan de rechter bij enkele vervolging door de Douane de feiten herkwalficeren naar het misdrijf van

gemeen recht en vervolgens de strafvordering niet-ontvankelijk verklaren?, Cass. 17 september 2024, [P.23.1093.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240917.2N.12.

- Wanneer is de politierechtbank bevoegd om uitspraak te doen over de vordering tot herroeping van een uitstel?, Cass. 16 oktober 2024, [P.24.1022.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241016.2F.12.
- De motivering van de afwijzing van een verzoek tot een werkstraf of een straf met uitstel, Cass. 5 november 2024, [P.24.1170.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241105.2N.14.

Rechtsmiddelen

- Ontvankelijkheid van het onmiddellijk cassatieberoep tegen een arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling dat zich onbevoegd verklaart om van een strafrechtelijk kortgeding kennis te nemen, omdat de zaak ondertussen al aanhangig werd gemaakt voor de feitenrechter, Cass. 24 januari 2024, [P.23.1462.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240124.2F.6.
- De betekening van het verstekvonnis aan het openbaar ministerie, wegens onbekende woonst van de beklaagde, als beginpunt van de termijn voor het hoger beroep van de beklaagde en het openbaar ministerie, Cass. 19 maart 2024, [P.23.0734.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240319.2N.11.
- De straftoemeting na het hoger beroep van de beklaagde met als grief 'straf en/of maatregel' en het hoger beroep van het openbaar ministerie met als enige grief 'volgappel', ingevuld in de rubriek 'andere'. Kan de rechter in hoger beroep een bijkomende straf opleggen?, Cass. 9 april 2024, [P.23.1759.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240409.2N.14.
- Het effect van de onregelmatige betekening van de rechtstreekse dagvaarding aan de beklaagde op de behandeling van de zaak op verzet en in hoger beroep, Cass. 7 mei 2024, [P.24.0283.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240507.2N.6.
- De ontvankelijkheid van een middel ingeroepen door een ouder over een maatregel van jeugdbescherming opgelegd zonder het horen van zijn kind ouder dan 12 jaar, Cass. 28 mei 2024, [P.24.0579.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240528.2N.2.
- Inaanmerkingneming van de uiterst precaire situatie waarin de verzetdoende partij zich bevindt bij de beoordeling van de wettige verschoningsgrond die zijn verstek verantwoordt, Cass. 5 juni 2024, [P.24.0345.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240605.2F.6.
- Impliceert de kennisgeving van het verval van het recht tot sturen de kennisneming van de betekening van het verstekvonnis?, Cass. 12 juni 2024, [P.23.1735.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240612.2F.8
- De daagwijdte van een verzoek tot toekenning van probatieuitstel in het grievenformulier hoger beroep, Cass. 19 juni 2024, [P.24.0501.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240619.2F.17.
- Kan de lasthebber ad hoc van een rechtspersoon, die advocaat is en houder van het getuigschrift van opleiding in cassatieprocedures in strafzaken, zelf cassatieberoep in strafzaken instellen namens die rechtspersoon, en de memorie tot staving van dat cassatieberoep ondertekenen, zonder een beroep te doen op een andere advocaat?, Cass. 26 juni 2024, [P.22.1371.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240626.2F.4.
- De dubbele kennisgeving van een veroordeling bij verstek in verkeerszaken aan de beklaagde, door de betekening van het verstekvonnis en nadien de kennisgeving van het rijverbod. Heeft een mogelijke onregelmatigheid van de tweede kennisgeving invloed op de (gewone) termijn van verzet, met als beginpunt de dag na de betekening?, Cass. 3 september 2024, [P.24.0811.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240903.2N.16.
- Wanneer een vonnis de beklaagde veroordeelt wegens een misdrijf en hem van een ander misdrijf vrijspreekt, en het appelgerecht vervolgens, op het hoger beroep van het openbaar ministerie, beide misdrijven bewezen verklaart, vereist die beslissing dan eenstemmigheid, zelfs wanneer ze de door de eerste rechter opgelegde enige straf bevestigt of vermindert?, Cass. 11 september 2024, [P.24.0387.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240911.2F.6.

- De toepasselijke bepalingen inzake het cassatieberoep tegen een arrest dat de internering van de veroordeelde beveelt, Cass. 25 september 2024, [P.24.0856.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240925.2F.12.
- De ontvankelijkheid van het cassatieberoep tegen een beslissing waartegen ondertussen verzet is gedaan, Cass. 9 oktober 2024, [P.23.0720.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241009.2F.9.
- Slaat het Hof acht op een in kopie neergelegde memorie?, Cass. 16 oktober 2024, [P.24.1022.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241016.2F.12.
- De ontvankelijkheid van het cassatieberoep tegen een beslissing bij verstek waartegen verzet is gedaan, Cass. 13 november 2024, , [P.24.0795.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241113.2F.2.
- Rechtsmiddelen tegen het bevel tot onmiddellijke opsluiting bij internering, Cass. 19 november 2024, [P.23.1438.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240220.2N.22.
- Kan de rechter het verzet van de beklaagde ongedaan verklaren op grond van de overweging dat het verstek niet wordt verantwoord door de aangevoerde verschoningsgrond, gezien, enerzijds, het feit dat de beklaagde niets heeft ondernomen om zich over de stand van de rechtspleging te informeren en, anderzijds, zijn eerdere veroordelingen bij verstek?, Cass. 20 november 2024, [P.24.1093.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241120.2F.16.
- De relatieve werking van het verzet van de beklaagde als beperking voor de eis tot schadevergoeding bij wijze van incidenteel beroep, Cass. 17 december 2024, [P.24.1076.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241217.2N.17.
- Het bepalen van de aanvang van de buitengewone termijn van verzet aan de hand van de kennisgeving van het rijverbod en het onderscheid tussen onontvankelijk en ongedaan verzet, Cass. 17 december 2024, [P.24.1233.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241217.2N.18.
- De ontvankelijkheid van een vordering tot onttrekking van de zaak aan het Hof van Cassatie wegens gewettigde verdenking, Cass. 18 december 2024, [P.24.1533.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241218.2F.7.
- De ontvankelijkheid van een vordering tot onttrekking van de zaak aan het Hof van Cassatie wegens gewettigde verdenking, Cass. 18 december 2024, [P.24.1674.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241218.2F.16.

Andere conclusies in strafprocedure

- De invloed van het foutief gedrag van de eiser bij de totstandkoming van de aangevoerde grond van gewettigde verdenking op de ontvankelijkheid van de vordering tot verwijzing van een rechtbank naar een andere, Cass. 10 januari 2024, [P.23.1692.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240110.2F.6.
- Het recht op vertaling van stukken die essentieel zijn voor de verdediging, Cass. 19 maart 2024, [P.23.1729.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240319.2N.6.
- De wettigheid van de toepassing van een correctie op de resultaten van de ademtest wegens de foutmarge die bij punt 43.3 van bijlage 2 van het koninklijk besluit van 21 april 2007 betreffende de ademtesttoestellen en de ademanalysetoestellen, wordt toegelaten, Cass. 26 juni 2024, [P.24.0433.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240626.2F.15.
- De ontvankelijkheidsvoorwaarden van een verzoek tot herziening, Cass. 25 september 2024, [P.24.1095.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240925.2F.11.
- De aanvang van de bij artikel 62 Wegverkeerswet bepaalde termijn voor de verzending van een afschrift van het proces-verbaal van vaststelling van het misdrijf, Cass. 25 september 2024, [P.23.1088.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240925.2F.4.
- Het recht van de minderjarige die niet persoonlijk aanwezig wenst te zijn om zich door zijn raadsman te laten vertegenwoordigen op de rechtszitting in protectionele zaken van het jeugdrecht, Cass. 9 oktober 2024, [P.24.1198.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241009.2F.15.

- Herstel in eer en rechten. Vereiste van verbetering en goed gedrag, Cass. 3 december 2024, [P.24.1241.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241203.2N.1.
- De toepasselijke wetgeving inzake de erkenning van weeginstrumenten bestemd voor de meting van de maximale toegestane massa van voertuigen voor wegvervoer, Cass. 4 december 2024, [P.22.0563.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241204.2F.2.
- Het verzoek tot regeling van rechtsgebied wegens een tegenstrijdigheid tussen beslissingen als gevolg van een wijziging van de taal van de rechtspleging, Cass. 18 december 2024, [P.24.1533.F-P.24.1674.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241218.2F.7.

Straffen of maatregelen en strafuitvoering

- De voorwaarden om de beveiligingsmaatregel ex artikel 42 Wegverkeerswet op te leggen, Cass. 30 januari 2024, [P.23.1697.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240130.2N.13.
- De duur van de ondersteunende pleegzorg voor een minderjarige die hoofdzakelijk in een internaat verblijft, Cass. 6 februari 2024, [P.23.1709.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240206.2N.3.
- Het begrip verzachtende omstandigheid in de zin van de artikelen 79 en 80 Strafwetboek, Cass. 7 februari 2024, [P.23.1471.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240207.2F.4.
- De draagwijdte van de verplichting om het advies van de gevangenisdirecteur te doen vergezellen van een verslag van een dienst of persoon die gespecialiseerd is in de problematieken verbonden met het terrorisme, in het geval van een verzoek tot toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit dat door een veroordeelde wegens feiten van terrorisme wordt ingediend, Cass. 21 februari 2024, [P.24.0126.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240221.2F.8.
- De inaanmerkingneming door de strafuitvoeringsrechtbank van bekentenissen die de veroordeelde in het kader van een gerechtelijk onderzoek heeft afgelegd met betrekking tot de verkoop en het gebruik van verdovende middelen, om de schending van één of meerdere voorwaarden te beoordelen die de herroeping van een strafuitvoeringsmodaliteit. verantwoordt, Cass. 21 februari 2024, [P.24.0146.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240221.2F.11.
- De motivering van de straf ten opzichte van de houding van de beklaagde en van zijn recht om zijn verdediging te organiseren, Cass. 28 februari 2024, [P.23.1542.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240228.2F.2.
- De meerdaadse samenloop tussen misdrijven die achtereenvolgens voor de rechter worden gebracht, Cass. 28 februari 2024, [P.23.1679.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240228.2F.3.
- De bepalingen betreffende het indienen van een verzoek tot elektronisch toezicht door een veroordeelde tot een vrijheidsstraf van drie jaar of minder, Cass. 13 maart 2024, [P.24.0247.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240313.2F.10.
- De overschrijding van de redelijke termijn bij het opleggen van een beveiligingsmaatregel, meer bepaald het herstel in het recht tot sturen afhankelijk van het slagen voor een theoretisch en een praktisch examen en voor een medisch en een psychologisch onderzoek, Cass. 26 maart 2024, [P.24.0053.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240326.2N.7.
- De straftoemeting na het hoger beroep van de beklaagde met als grief 'straf en/of maatregel' en het hoger beroep van het openbaar ministerie met als enige grief 'volgappel', ingevuld in de rubriek 'andere'. Kan de rechter in hoger beroep een bijkomende straf opleggen?, Cass. 9 april 2024, [P.23.1759.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240409.2N.14.
- Het instellen van het individueel bijzonder veiligheidsregime: voorwaarden, Cass. 31 mei 2024, [C.22.0241.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240531.1F.3.
- De werking in de tijd van de wet van 17 mei 2006 inzake de door de strafuitvoeringsrechter toe te kennen strafuitvoeringsmodaliteiten, zoals bedoeld in titel V, en de bevoegdheid ratione temporis van de strafuitvoeringsrechter, Cass. 30 juli 2024, [P.24.1023.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240730.VAC.2.

- Het bepalen van het zwaarste misdrijf in geval van eendaadse samenloop voor de rechtspersoon als beklagde, Cass. 17 september 2024, [P.23.1093.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240917.2N.12.
- Is de rechter in hoger beroep die uitspraak moet doen over feiten die, gesteld dat ze bewezen zouden zijn, werden gepleegd vóór een niet-definitieve veroordelende beslissing, waarvan hij kennis heeft, wegens feiten die de opeenvolgende en voortgezette uitvoering van eenzelfde misdadig opzet zouden kunnen vormen met de feiten waarvan hij moet kennisnemen, ertoe gehouden zijn beslissing te verdagen totdat de eerste beslissing definitief is geworden, zodat ten aanzien van de beklagde, desgevallend, artikel 65, tweede lid, Strafwetboek, kan worden toegepast?, Cass. 30 oktober 2024, [P.24.1048.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241030.2F.22.
- De wettigheid van de uitspraak van een beroepsverbod met toepassing van artikel 1 van het koninklijk besluit nr. 22 van 24 oktober 1934 in geval van eenvoudige schuldigverklaring wegens het verstrijken van de redelijke termijn, Cass. 27 november 2024, [P.24.1301.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241127.2F.19.
- De invloed van de nieuwe verjaringsregels van de strafvordering op de verjaring van de vordering tot herroeping van het probatieuitstel wegens niet-naleving van de voorwaarden, Cass. 18 december 2024, [P.24.1371.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241218.2F.2.

Sociaal recht

Arbeidsrecht

- Een eenvoudige schuldigverklaring kan inzake administratieve geldboeten in sociale zaken slechts worden uitgesproken in geval van overschrijding van de redelijke termijn, Cass. 15 januari 2024, [S.23.0033.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240115.3F.4.
- De beoordelingscriteria van de band van ondergeschiktheid, Cass. 11 maart 2024, [S.21.0070.F-S.22.0090.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240311.3F.2.
- Wat zijn de verplichtingen, bij uittreding, van de werkgever, die een pensioentoezegging type vaste bijdragen deed inzake de aanzuivering van de tekorten?, Cass. 21 oktober 2024, [S.20.0059.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241021.3N.7.
- Einde van de arbeidsovereenkomst door een eenzijdige wijziging van een essentieel bestanddeel van de arbeidsovereenkomst, wat zijn de toepassingsvoorwaarden?, Cass. 21 oktober 2024, [S.23.0017.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241021.3N.5.
- De rechtsvordering tot vernietiging van de beslissing van een administratieve overheid om een administratieve geldboete op te leggen is een in geld waardeerbare vordering, Cass. 4 november 2024, [S.23.0082.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241104.3F.2.
- De werking in de tijd van bepalingen van een collectieve arbeidsovereenkomst die zich integreert in een individuele arbeidsovereenkomst, Cass. 18 november 2024, [S.21.0062.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241118.3N.7.
- Geniet de werknemer die voldoet aan de criteria van artikel 2 van de wet van 20 december 2002 betreffende de bescherming van de preventieadviseurs doch die werd aangeduid zonder het voorafgaand akkoord van het comité voor preventie en bescherming op het werk van de ontslagbescherming van de voormelde wet van 2002?, Cass. 18 november 2024, [S.23.0005.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241118.3N.2.
- Het algemeen rechtsbeginsel betreffende de exceptie van niet-uitvoering is niet van toepassing op een statutaire arbeidsverhouding, Cass. 9 december 2024, [S.21.0074.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241209.3F.3.
- De gevolgen van de niet-verlenging van de tewerkstelling van de werknemer door de gebruiker na een onregelmatige terbeschikkingstelling, Cass. 23 december 2024, [S.21.0085.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241223.3F.1.

Socialezekerheidsrecht

- Het begrip “kosten die wegens zijn handicap noodzakelijk zijn voor de activiteiten van de gehandicapte persoon en/of voor zijn deelname aan het leven in de maatschappij, bovenop de kosten welke een valide persoon zou betalen”, Cass. 25 maart 2024, [S.23.0025.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240325.3F.5.
- Het gevolg van het buiten toepassing laten, met toepassing van artikel 159 Grondwet, van een beslissing waarbij de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid weigert vrijstelling of vermindering te verlenen, Cass. 8 april 2024, [S.21.0031.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240408.3N.4.
- De invulling van het begrip aanverwanten waarvan sprake in artikel 65, § 2, derde lid van het KB van 16 maart 2001 betreffende de verloven en de afwezigheden toegestaan aan sommige personeelsleden van de diensten die de rechterlijke macht terzijde staan, Cass. 8 april 2024, [S.23.0003.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240408.3N.3.
- Het begrip “aanvulling van de voordelen toegekend voor de verschillende takken van de sociale zekerheid”, Cass. 10 juni 2024, [S.21.0073.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240610.3F.3.
- Het bedrag van de inkomensvervangende tegemoetkoming voor een gehandicapte persoon die bij zijn ouders inwoont en de huishoudelijke aangelegenheden in hoofdzaak samen met hen regelt, Cass. 10 juni 2024, [S.21.0088.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240610.3F.4.
- De tijdelijke werkloosheidsvergoeding wegens Covid-19 en de uitoefening van een bijkomstige activiteit. Op welke wijze moet de vereiste van de voorafgaande uitoefening van die activiteit worden toegepast?, Cass. 10 juni 2024, [S.23.0050.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240610.3F.2.
- De toepassing van artikel 17, tweede lid, Wet Handvest Sociaal Verzekerde vereist dat wordt nagegaan of er een vergissing bestaat die te wijten is aan een instelling van de sociale zekerheid, Cass. 16 september 2024, [C.22.0331.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240916.3F.2.
- Een beëindigde loopbaanperiode is geen toestand die ontstaat of voortduurt onder de gelding van de nieuwe wet tot wijziging van het toepasselijke pensioenstelsel, Cass. 9 december 2024, [C.23.0078.E](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241209.3F.2.
- De aard van de bevoegdheid van het beheerscomité van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening om van de terugvordering van de onrechtmatig betaalde sommen af te zien en de gevolgen hiervan voor de bevoegdheid van de rechter, Cass. 9 december 2024, [S.24.0006.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241209.3F.1.

Gerechtelijk recht

Burgerlijke procedure

- Geschilpunt en uitwerking van de onttrekking van de zaak aan de rechter die gepaard gaat met het vonnis waarmee hij zijn rechtsmacht uitput, Cass. 23 februari 2024, [C.23.0282.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240223.1F.6.
- Het (processueel) belang om in beroep te gaan, Cass. 29 februari 2024, [C.22.0311.N-C.23.0065.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240229.1N.4.
- Berusting door advocaat vereist bijzondere machtiging, Cass. 29 februari 2024, [C.23.0268.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240229.1N.3.
- De verplichting om aan de rechtszoekende aan wie een rechterlijke beslissing wordt betekend, in alle gevallen informatie te verstrekken over de rechtsmiddelen die hij kan instellen en de termijnen om die rechtsmiddelen in te stellen, Cass. 8 maart 2024, [C.22.0335.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240308.1F.6.
- Het toepassingsgebied, in burgerlijke zaken, van het gezag van het rechterlijk gewijsde en de bewijskracht van een beslissing, Cass. 8 maart 2024, [C.23.0295.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240308.1F.7.

- De voorwaarde die de rechter dient na te leven wanneer hij beslist dat de borg het voorrecht van uitwinning niet kan meer aanvoeren, Cass. 8 maart 2024, [C.23.0303.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240308.1F.4.
- Bevoegdheid van de rechter om een arbitrale beslissing te vernietigen: beoordeling en omvang in het licht van de openbare orde, Cass. 12 april 2024, [C.22.0348.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240412.1F.5.
- De aard van het vonnis dat, op de door de Belgische verweerder opgeworpen exceptie, met toepassing van de artikelen 851 en 852 Gerechtelijk Wetboek, ten aanzien van de buitenlandse eiser borgstelling beveelt voor de betaling van de uit het geding voortvloeiende kosten en schadevergoedingen waarin hij kan worden verwezen, Cass. 3 mei 2024, [C.23.0209.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240503.1F.1.
- Geen verplichte syntheseconclusies over het volledige geschil na een heropening van de debatten, Cass. 13 juni 2024, [C.19.0368.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240613.1N.4.
- De identificatie van de personen die het ambt van openbaar ministerie bij elk hof van beroep uitoefenen, Cass. 28 juni 2024, [C.23.0352.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240628.1F.5.
- De rechtsvordering tot vernietiging van de beslissing van een administratieve overheid om een administratieve geldboete op te leggen is een in geld waardeerbare vordering, Cass. 4 november 2024, [S.23.0082.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241104.3F.2.
- Regel van de onveranderlijkheid van de zetelsamenstelling, geschilpunt en eindbeslissing?, Cass. 14 november 2024, [F.22.0132.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241114.1F.6.
- De invulling van het aspect “toegankelijk voor het publiek”/“buiten de privésfeer” in de antidiscriminatie regelgeving, Cass. 18 november 2024, [C.23.0090.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241118.3N.4.
- De taak van de rechter in geval verstek van een kennelijk niet-ontvankelijke of ongegronde vordering dan wel een kennelijk ongegrond verweer, Cass. 22 november 2024, [C.23.0500.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241122.1N.6.

Beslag en middelen tot tenuitvoerlegging

- De meldingsplicht van een contractuele relatie in de verklaring van derde-beslagene, Cass. 11 januari 2024, [C.23.0224.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240111.1N.5.
- De bevoegdheid van de beslagrechter die kennisneemt van een vordering betreffende de middelen tot tenuitvoerlegging op de goederen van de schuldenaar, Cass. 7 juni 2024, [C.23.0363.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240607.1F.7.
- Wat, indien de rechter ten aanzien van meerdere partijen één niet-hoofdelijke veroordeling uitspreekt en hiervoor één dwangsom oplegt en één of slechts enkele van de partijen een inbreuk plegen op de hoofdveroordeling?, Cass. 17 juni 2024, [C.23.0037.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240617.3N.8.
- Over de invloed van een vernietigingsarrest van de Raad van State met betrekking tot een regularisatievergunning op de actualiteit van de dwangsomtitel en op de verbeurte van de dwangsom, Cass. 22 november 2024, [C.23.0185.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241122.1N.7.

Andere conclusies in gerechtelijk recht

- Het ambtshalve bepalen van het correcte basisbedrag van de rechtsplegingsvergoeding en de plicht van de procespartij om opgave te doen van de rechtsplegingsvergoeding zonder daarbij het bedrag te moeten bepalen, Cass. 18 januari 2024, [C.23.0157.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240118.1N.1.
- Het begrip “kennelijke rekenfout of verschrijving” in de zin van artikel 794, § 1, Gerechtelijk Wetboek, Cass. 21 februari 2024, [P.23.0539.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240221.2F.3.
- De aanvoering van het gezag van gewijsde door een derde bij een rechterlijke beslissing, Cass. 13 mei 2024, [S.23.0070.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240513.3F.2.

- Burgerlijke rechtsvordering voor de strafrechter. Ontvankelijkheidsvereisten vordering van een rechtspersoon ter behartiging van een collectief belang. Dierenwelzijn, Cass. 11 juni 2024, [P.23.1538.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240611.2N.21.
- Over de berusting in de beslissing in eerste aanleg en de afstand van rechtsvordering in hoger beroep door dezelfde partij, Cass. 27 juni 2024, [C.22.0291.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240627.1N.1.
- Over de afstand van en berusting in de vordering tot nietigverklaring van een arbitrale uitspraak door partijen met een band met België, Cass. 8 november 2024, [C.20.0415.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241108.1N.3.

Tuchtrecht

- De voorwaarde die een tuchtoverheid moet eerbiedigen bij de beperking van de vrijheid van een persoon om een waardeoordeel uit te drukken in een debat van algemeen belang waarin onzekerheid heerst, Cass. 12 december 2024, [D.23.0001.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241212.1F.2.

Publiek en administratief recht

Algemeen

- De miskennis van artikel 3 EVRM is een fout, Cass. 11 maart 2024, [C.21.0200.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240311.3F.7.
- Kan de tewerkstellende overheid van een politiefunctionaris van het operationeel kader, die het voorwerp uitmaakte van een ordemaatregel van een voorlopige schorsing de uitgekeerde verloning terugvorderen indien een tuchtstraf van afzetting wordt uitgesproken?, Cass. 6 mei 2024, [C.19.0242.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240506.3N.11.
- Enkel de verdragen die aan de Staat te wijten zijn, laten toe te oordelen dat de redelijke termijn is overschreden, zelfs wanneer die verdragen geen fout uitmaken, Cass. 7 oktober 2024, [F.23.0080.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241007.3F.3.
- Heeft het gebrek aan uitdrukkelijke motivering door de overheid een invloed op het evenredigheidstoezicht in geval van vermindering van de graad van sociale bescherming, in het licht van de vereisten van artikel 23 Grondwet?, Cass. 9 december 2024, [S.19.0062.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241209.3F.5.
- Het algemeen rechtsbeginsel betreffende de exceptie van niet-uitvoering is niet van toepassing op een statutaire arbeidsverhouding, Cass. 9 december 2024, [S.21.0074.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241209.3F.3.

Grondwettelijk Hof

- Prejudiciële vraag of een rechtspersoon, zoals een vereniging zonder winstoogmerk die occasioneel van een handelaar een pakketreis koopt voor haar leden, als reiziger bedoeld in de zin van artikel 3.6), Richtlijn (EU) 2015/2302 van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2015, Cass. 3 juni 2024, [C.23.0167.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240603.3N.10.
- De (te?) korte vervaltermijn om het recht op terugvordering zoals bepaald in artikel XX.194, tweede lid WER uit te oefenen: een prejudiciële vraag aan het Grondwettelijk Hof, Cass. 20 september 2024, [C.23.0184.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240920.1N.2.

Raad van State

- Het Hof is niet bevoegd om na te gaan of de Raad van State zich terecht bevoegd heeft verklaard om kennis te nemen van een vordering die niet tot de bevoegdheid van de rechterlijke macht behoort; de hoven en rechtbanken van de rechterlijke orde zijn niet bevoegd om uitspraak te doen over een

vordering tot nietigverklaring van een administratieve omzendbrief, Cass. 31 oktober 2024, [C.23.0134.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241031.REUN.1.

Stedenbouw

- Het gevolg, voor de ontvankelijkheid van de strafvordering, van de verplichting voor de gemachtigde ambtenaar om eerst over te gaan tot de procedure van minnelijke schikking, wanneer de procureur des Konings geen blijk heeft gegeven van zijn voornemen om de overtreder te vervolgen, Cass. 13 maart 2024, [P.23.1722.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240313.2F.6.
- Over de nietigheid van een koopovereenkomst ten gevolge van een laattijdige opvraging van het asbestattest en de vereiste stedenbouwkundige documenten, Cass. 13 juni 2024, [C.23.0223.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240613.1N.9.
- Over de werking in de tijd van de regel van de planologische neutraliteit van het Vlaams Onteigengingsdecreet, Cass. 6 december 2024, [C.22.0189.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241206.1N.5.

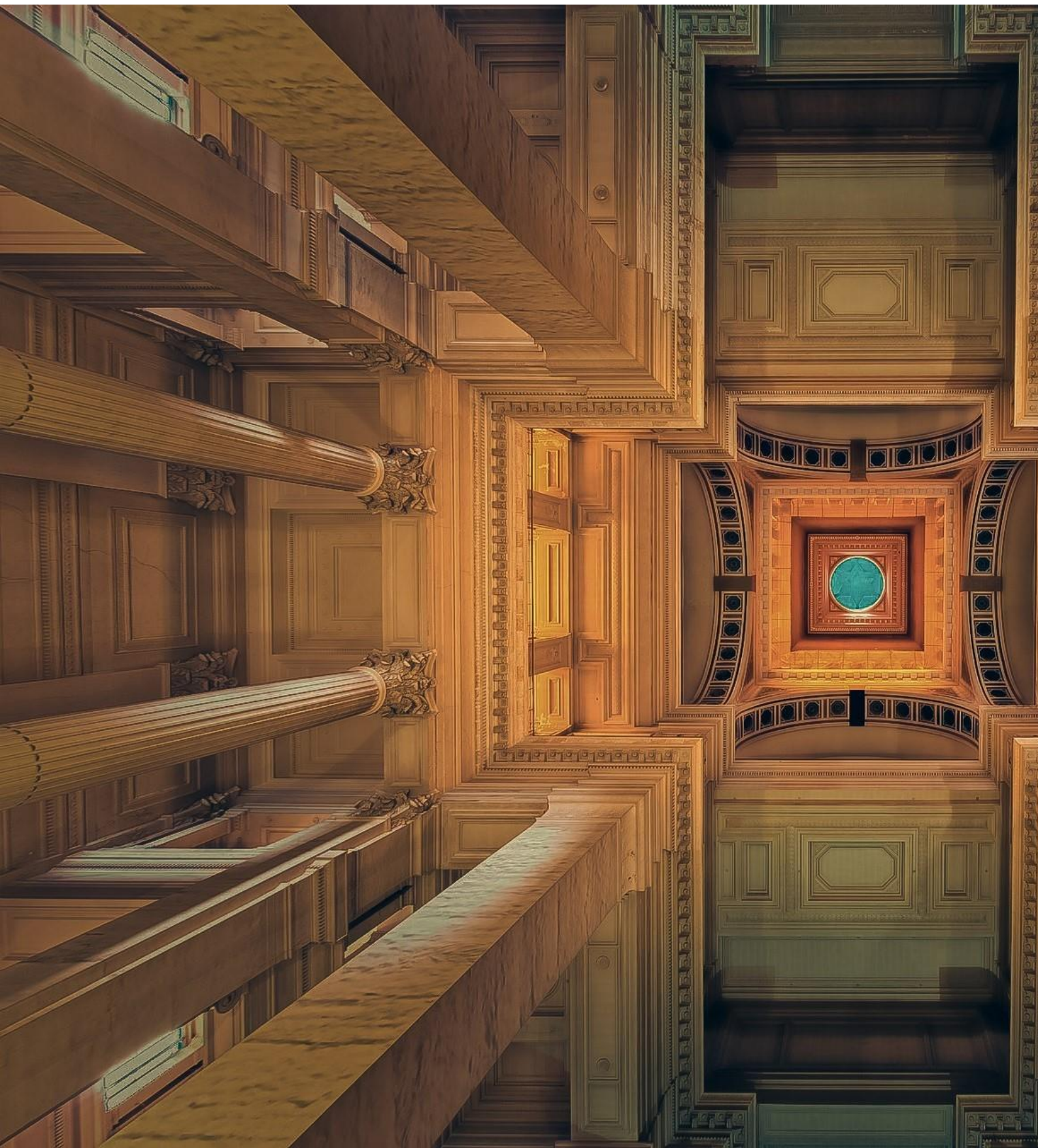
Vreemdelingen

- De effectieve opvangmogelijkheden van verzoekers om internationale bescherming in een Europese lidstaat, Cass. 12 februari 2024, [S.23.0054.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240212.3F.11.
- Het begrip “aan de Staat toegerekende fout”, bij de beslissing tot verwerping van een machtiging tot verblijf op grond van artikel 9bis Vreemdelingenwet, Cass. 11 maart 2024, [C.19.0180.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240311.3F.6.
- Nationaliteitsverkrijging: ernstig tekortkomen aan de verplichtingen als Belgisch burger als gewichtig feit eigen aan de persoon dat de nationaliteitsverkrijging belet, Cass. 11 april 2024, [C.23.0101.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240411.1N.2.
- Kan artikel 74/5, § 1, eerste lid, 1°, Vreemdelingenwet, dat betrekking heeft op de vreemdeling die kan worden teruggedreven door de met grenscontrole belaste overheden, de grondslag vormen van een vasthoudingsbeslissing ten aanzien van een vreemdeling die, met toepassing van artikel 74/5, § 4, 5° Vreemdelingenwet, tot het grondgebied werd toegelaten en er effectief is binnengekomen?, Cass. 6 november 2024, [P.24.1447.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241106.2F.25.
- De verplichting voor de Belgische Staat, eiser tot cassatie, om het betekeningsexploit van het cassatieberoep en zijn memorie neer te leggen op de griffie van het Hof binnen de bij artikel 429 Wetboek van Strafvordering bepaalde termijnen, Cass. 31 december 2024, [P.24.1699.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241231.2F.2.

Andere conclusies in publiek en administratief recht

- Het verval van de bij artikel 54 van het koninklijk besluit van 14 januari 2013 aan de opdrachtnemer toegekende rechten, in geval van een schriftelijk bevel van de aanbestedende overheid dat een invloed kan hebben op het verloop en de kostprijs van de opdracht, Cass. 8 maart 2024, [C.22.0417.F](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240308.1F.1.
- Over de nietigheid van een koopovereenkomst ten gevolge van een laattijdige opvraging van het asbestattest en de vereiste stedenbouwkundige documenten, Cass. 13 juni 2024, [C.23.0223.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240613.1N.9.
- De omvang van het toetsingsrecht van de rechter betreffende een administratieve sanctie te die een repressief karakter heeft in de zin van artikel 6 EVRM, Cass. 17 juni 2024, [C.23.0144.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240617.3N.7.
- Over de AREI-keuring van een zonnepaneleninstallatie als vertrekpunt van de toekenning van groenestroomcertificaten, Cass. 13 september 2024, [C.23.0302.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240913.1N.7.

- Tijdens het openbaar onderzoek moeten minstens het voorlopig onteigeningsbesluit, het onteigeningsplan en de projectnota beschikbaar zijn, Cass. 27 september 2024, [C.23.0483.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20240927.1N.6.
- Over gedoogde artsen, toegelaten artsen en ziekenhuisartsen: wanneer is een arts verbonden aan een ziekenhuis?, Cass. 4 oktober 2024, [C.23.0278.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241004.1N.8.
- De volle rechtsmacht van de rechtbank van eerste aanleg in het kader van een beroep gericht tegen een administratieve boete opgelegd door de Kansspelcommissie, Cass. 4 oktober 2024, [C.23.0501.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241004.1N.7.
- Verkeerd gegokt: het beroep gericht tegen een administratieve boete opgelegd door de Kansspelcommissie moet gericht worden tegen de Belgische Staat, Cass. 22 november 2024, [C.23.0500.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241122.1N.6.
- Over de werking in de tijd van de regel van de planologische neutraliteit van het Vlaams Onteigeningsdecreet, Cass. 6 december 2024, [C.22.0189.N](#), ECLI:BE:CASS:2024:CONC.20241206.1N.5.

MERCURIALE

E.

MERCURIALE

Waarom een weerbare rechtsstaat nood heeft aan een constructieve interactie tussen staatsmachten

Procureur-generaal Ria Mortier heeft op de plechtige openingszitting van het Hof van Cassatie van 2 september 2024 een rede uitgesproken over het belang van een constructieve interactie tussen de staatsmachten. Dit hoofdstuk bevat een samenvatting van deze mercuriale.⁸⁸

De procureur-generaal drukte zich optimistisch uit over de stand van onze rechtsstaat, maar waarschuwde ook voor 'rechtsstaatapathie'. De rechtsstaat kan niet alleen op papier bestaan. Mooie principes en theoretische waarborgen betekenen immers weinig als ze niet gepaard gaan met een doorleefde innerlijke overtuiging over de waarde ervan en de bereidheid om ze te verdedigen. De bescherming van de rechtsstaat vereist ook dat men deze begrijpt en zich ermee verbonden voelt. Er is daarom nood aan een rechtsstatelijke cultuur of 'constitutionele hoffelijkheid' tussen staatsmachten. Dit impliceert, in positieve zin, de loyale samenwerking bij het gezamenlijk uitoefenen van het staatsgezag en, in negatieve zin, het zich onthouden van het uitoefenen van de bevoegdheden op een wijze die schadelijk kan zijn voor het overheidsverband als geheel.

De controle van de ene staatsmacht op de andere houdt de staatsmachten scherp en dwingt ze tot bezinning over de legitimiteit van het eigen handelen. Maar dit systeem gaat af en toe ook gepaard met spanningen. De rechterlijke macht moet terughoudendheid tonen ten aanzien van politieke besluitvorming, maar dit neemt niet weg dat de wet vaak ruimte laat voor interpretatie en de rechterlijke macht soms noodgedwongen aan rechtsschepping doet waardoor deze indirect op het terrein van de wetgevende macht komt. Helemaal moeilijk wordt het wanneer de rechter om een oplossing gevraagd wordt voor omstreden maatschappelijke kwesties waarvoor geen politieke oplossing bestaat. Dat de politicus zich niet altijd kan vinden in de beslissing van een rechter betekent dus niet noodzakelijk dat de rechter zijn bevoegdheid overschrijdt.

Die spanning wordt ook aangewakkerd door de complexiteit en de juridisering van de samenleving, die gepaard gaan met een explosieve groei aan wetgeving, maar paradoxaal genoeg ook leiden tot een tanend gezag van de wetgevende norm en een toename van het gewicht van de rechterlijke macht. De procureur-generaal waarschuwde in dat verband voor een evolutie van een evenwichtige *trias politica* naar een 'schurende' *duas politica* met een onevenwicht van de ene pijler ten koste van de andere. In het licht van deze evolutie spoorde de procureur-generaal de verschillende staatsmachten aan om de tegenstellingen tussen elkaar niet te hoog te laten oplopen en daarom niet alleen *over* elkaar maar ook *met* elkaar te communiceren. Doordat de rechtsstaat mee evolueert met de samenleving zullen de staatsmachten elkaar af en toe raken. Daarmee constructief omgaan vereist wederzijds respect, interesse en vertrouwen.

De procureur-generaal betrok de idee van constitutionele hoffelijkheid vervolgens op twee actuele onderwerpen, met name de kwaliteit van de wetgeving en de ontwikkeling van het autonoom beheer met de bijhorende digitalisering.

Voor vele juridische *professionals* is de gebrekkige kwaliteit van de wetgeving een knelpunt. Ook de rechtszoekende ondervindt hiervan nadelige gevolgen. Zo is er een significant verband tussen gebrekkige wetgeving en gerechtelijke achterstand. Gebrekkige wetgeving tast ook het algemene rechtsgevoel aan. Het

⁸⁸ De volledige tekst van de mercuriale is beschikbaar op de website van het Hof: <https://hofvancassatie.be/pdf/Mercuriales/NL/2024.pdf>. Deze werd ook gepubliceerd in het Rechtskundig weekblad (RW 2024-2025/7, 243-261) en in het Journal des tribunaux (JT 2024/6995, 533-542).

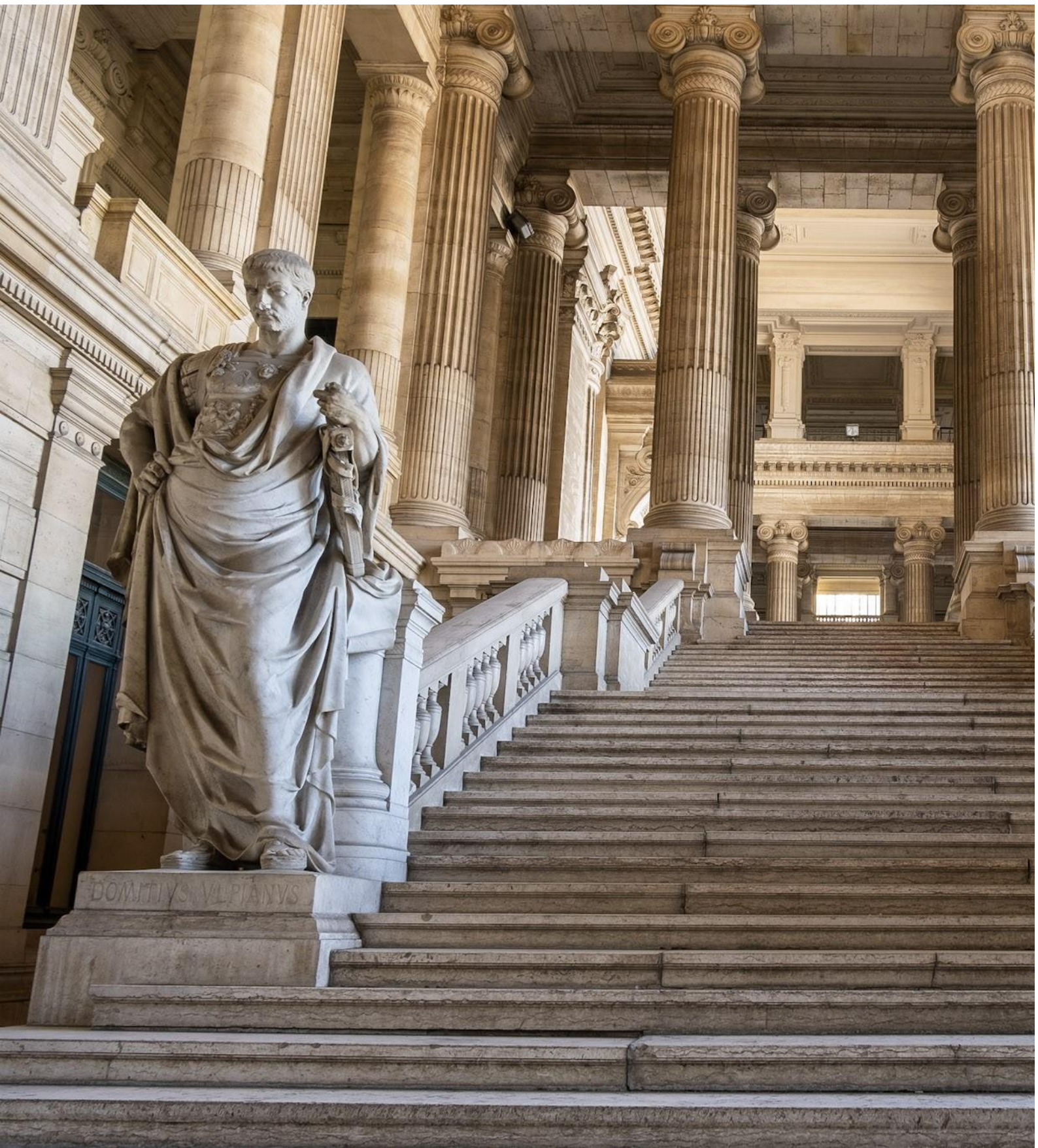
wordt immers minder verantwoord om rechtsregels af te dwingen naarmate deze voor de rechtsonderhorige minder kenbaar zijn.

De kwaliteit van de wetgeving is een gedeelde verantwoordelijkheid. 'De wetgever' bestaat niet. Niet alleen zijn er verschillende regionale, nationale, internationale en supranationale wetgevende organen, maar bovendien worden deze telkens gevormd door een regelmatig wisselende groep van personen met eigen maatschappelijke inzichten die zich niet steeds laat herleiden tot een stabiele meerderheid. Een gebrek aan duidelijke en consistente waardenconsensus in de samenleving leidt in onze democratische context tot weinig duurzame wetten. Opmerkelijk is ook dat het wetgevend initiatief gaandeweg verschuift van het parlement naar de regering. Dat hangt samen met de wil van politici om de wetgevende macht aan te wenden als beleids- en sturingsmechanisme binnen het relatief kort tijdsbestek van een legislatuur, of om tegemoet te komen aan urgente maatschappelijke uitdagingen. Daadkracht is zeker van nut, maar de wet moet ook voor stabiliteit zorgen en mag dus niet worden herleid tot een beleidsinstrument. Een te grote instrumentaliteit tast het vertrouwen in de wetgever aan en schaadt de rechtsstaat. Het is daarom essentieel dat het parlement zich op zinnvolle wijze blijft onderscheiden van de regering als andere tak van de wetgevende macht.

Er moet ook dialoog bestaan tussen de wetgevende en de rechterlijke macht omdat deze elk op hun manier betrokken zijn bij de rechtsvorming en elkaar nodig hebben om op dat vlak behoorlijk te functioneren. Deugdelijke wetgeving is immers een voorwaarde voor deugdelijke rechtspraak. Andersom moet de rechter de wetgever ook voldoende *feedback* geven. Het Hof levert van zijn kant een constructieve bijdrage door middel van het wetgevend verslag in zijn jaarverslag. De procureur-generaal betreurt echter dat de wetsevaluatie in België beperkt blijft. Zij pleit voor een meer structurele aanpak van de wetsevaluatie, maar merkte op dat theoretische waarborgen ook hier niet volstaan zonder doorleefde 'bereidheid' tot wetsevaluatie.

Vervolgens betrok de procureur-generaal dit concept op het thema van het autonoom beheer van de rechterlijke orde en de digitalisering. De optimalisatie van het verzelfstandigd beheer moet gepaard gaan met de toewijzing van voldoende financiële middelen. De rechtsstaat mag niet worden gereduceerd tot een kostenpost. De financiering van Justitie moet gebaseerd zijn op objectieve en transparante criteria en mag niet afhangen van de discretionaire beslissingen van andere organen.

Ook op vlak van digitalisering gelden belangrijke aandachtspunten. De digitalisering stond tot nu toe voornamelijk in het teken van de snelheid en efficiëntie van het procesverloop, wat evenwel niet het fundament van de rechtsstaat vormt. Digitalisering stuurt aan op standaardisering terwijl de concrete geschillenoplossing maatwerk en nuance vereist. De digitalisering kan de rechtsgang ondersteunen, maar mag de rechter niet vervangen. De rechtsbescherming moet een taak blijven door, en op maat van, de mens. Daarnaast waarschuwde de procureur-generaal voor de afhankelijkheid ten aanzien van softwaresystemen die mede ontworpen zijn door private ondernemingen. Dit kan de onpartijdigheid van de rechterlijke macht in het gedrang brengen. De digitale transformatie kan daarenboven niet louter op technische wijze worden waargemaakt. Deze moet gekoppeld zijn aan sociale innovatie. Een job bij Justitie moet kunnen concurreren met de private werkgever. De digitale transformatie kan dus niet worden beschouwd als een budgettaire besparingsoperatie. Bovenal moeten we de efficiëntie van een gedigitaliseerde Justitie verzoenen met de fundamentele rechten en waarborgen van de rechtsstaat, waaronder de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechter, de hoor en wederhoor. Indien we afstand doen van die waarborgen doen we immers afstand van de rechtsstaat zelf.

VOORSTELLEN *DE*
LEGE FERENDA

F.

VOORSTELLEN *DE LEGE FERENDA*

Verslag van de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie aan het parlementair comité belast met de wetsevaluatie

Het is beter een kaars aan te steken dan de duisternis te vervloeken

(Lao Tse)

Inleiding

1. Artikel 11 van de wet van 25 april 2007 tot oprichting van het Parlementair Comité belast met de wetsevaluatie bepaalt dat de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie en het College van procureurs-generaal aan het Comité een verslag toezenden, dat een overzicht bevat van de wetten die voor de hoven en rechtbanken tijdens het voorbije gerechtelijk jaar moeilijkheden bij de toepassing of de interpretatie ervan hebben opgeleverd.

Uit de bewoordingen van die bepaling blijkt dat het verslag van de procureurs-generaal uitsluitend tot hun verantwoordelijkheid behoort en niet tot die van de korpsvergaderingen. Niettemin wordt rekening gehouden met eventuele voorstellen van de zetel en van het parket van het Hof. Het is uiteindelijk de ondergetekende die de verantwoordelijkheid draagt.

2. Het is nuttig eraan te herinneren dat in het jaarverslag 2020 werd overgegaan tot een onderzoek van het gevolg dat door de Wetgever werd gegeven aan het verslag *de lege ferenda* dat hij vraagt aan de procureur-generaal. Dit gedetailleerd onderzoek vormt deel C van het jaarverslag 2020, waarin een catalogus wordt gegeven van alle voorstellen die wel en die niet zijn overgenomen. Dit deel is niet meer opgenomen in de daaropvolgende verslagen, maar blijft beschikbaar op de website van het Hof.

Het resultaat is dat in de geanalyseerde periode, van 2007 tot 2019, d.w.z. 12 jaar, zo'n 155 voorstellen zijn gedaan. Van deze 155 voorstellen werden er echter enkele herhaald, namelijk iets meer dan dertig. Er waren dus, strikt genomen, zo'n 111 'op zichzelf staande' voorstellen. Van deze 111 voorstellen blijken er 50 geheel of gedeeltelijk te zijn uitgevoerd.

Met andere woorden: 45 pct. van de voorstellen werd goedgekeurd, oftewel bijna de helft.

Zo'n 30 van de 50 succesvolle voorstellen hebben op de een of andere manier betrekking op strafzaken. Het is daarenboven vooral dankzij de zogenaamde "potpourriwetten" of wetten die diverse bepalingen bevatten van de afgelopen jaren, dat veel van die *de lege ferenda*-voorstellen werden omgezet in wetgeving. Dit is in de periode van 2014 tot 2019 het geval voor 37 van de 50 voorstellen. Daarvan zijn er 23, d.w.z. 46 pct., afkomstig van (voornamelijk "potpourri")wetten die in 2016 zijn aangenomen.

Deze bevindingen blijven relevant voor de recente voorbije jaren en kunnen derhalve in dit verslag worden opgenomen.

Ook hier geldt dat het resultaat, over het geheel genomen, in hoge mate te danken is aan het initiatief van de regering en aan de nauwe en doelgerichte samenwerking van het parket van Cassatie met de minister van Justitie in het kader van de hervorming van het strafrecht.

Zo heeft de wetgever sinds het laatste verslag talrijke voorstellen uit eerdere wetgevende verslagen in wetgeving omgezet.

3. Het verslag is opgesplitst in twee delen.

Het eerste deel (A) vermeldt vijf voorstellen, die hun oorsprong vinden in de vaststellingen van 2024 of reeds voordien en die een bijzondere aandacht verdienen van de Wetgever. Net als in het verleden zijn de voorstellen zo geformuleerd dat ze als basis kunnen dienen voor het opstellen van een memorie van toelichting en een voorontwerp van wet.

Het tweede deel (B) herneemt, ter herinnering, voorstellen die werden gedaan in de voorgaande wetgevende verslagen, en waarvan wordt aangenomen dat ze nog steeds van belang zijn.

In dit jaarverslag worden enkel de themata van het verslag van de procureur-generaal aan het parlementair comité belast met de wetsevaluatie hernomen. De integrale versie van het verslag is te raadplegen op de website van het Hof.⁸⁹

A. Voorstellen de lege ferenda 2024

1. Wijziging van artikel 29, § 2/1 van de Wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf
2. Wijziging van de artikelen 203, § 1, en 204 Wetboek van Strafvordering
3. Wijziging van artikel 2bis van de Voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering
4. Wijziging van de artikelen 79 en 80 van de Wet van 5 mei 2014 betreffende de internering
5. Wijziging van de artikelen 160, § 3, 2°, en 161, derde lid, van het Gerechtelijk Wetboek

B. Een selectie van niet-bevestigde voorstellen de lege ferenda die reeds werden geformuleerd in de voorgaande wetgevende verslagen en die nog steeds actueel zijn – Herinnering

1. Invoeging van een hoofdstuk IVbis, getiteld ‘Het weglaten van beslissingen tot internering op de uittreksels uit het strafregister’, in Titel VII van het Wetboek van Strafvordering – Wetgevend verslag 2022, nr. A.1
2. Wijziging van artikel 150 van de Grondwet inzake persmisdrijven – Wetgevend verslag 2021, nr. A.1
3. Wijziging van artikel 27 van de Wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis. Modaliteit van elektronisch toezicht in de procedure voor het vonnisgerecht – Wetgevend verslag 2021, nr. A.3
4. Voorstel tot invoeging van een artikel 1094/2 in het Gerechtelijk Wetboek teneinde de toepassing te regelen van een wet die in de loop van de procedure voor het Hof van Cassatie werd aangenomen – Wetgevend verslag 2021, nr. A.3
5. Wijziging van de artikelen 26, § 4, en 30, § 1, van de Wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis. Hoger beroep ingesteld tegen de beslissing van de raadkamer om de hechtenis onder elektronisch toezicht te handhaven bij de regeling van de rechtspleging – Wetgevend verslag 2020, nr. A.3
6. Wijziging van artikel 72 van de Wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen – Wetgevend verslag 2020, nr. B.4
7. Sociaal strafwetboek, huisbezoek dat betrekking heeft op feiten van mensenhandel, zelfs in samenhang met feiten die overtredingen van sociaal strafrecht vormen – Wetgevend verslag 2020, nr. B.17
8. Verplichte tussenkomst van een advocaat bij het Hof van Cassatie in fiscale zaken – Wetgevend verslag 2020, nr. B.19

⁸⁹ Link naar het wetgevend verslag 2024.

STUDIES

G.

STUDIES

In dit hoofdstuk worden drie studies gepresenteerd over een specifiek vraagstuk dat verband houdt met de rechtsprekende activiteit van het Hof. Deze bijdragen weerspiegelen de persoonlijke analyse van de auteur. Ze vertolken niet het standpunt van het Hof en binden het Hof geenszins.

Onwettigheden in tussenbeslissingen en hun doorwerking in de eindbeslissing in strafzaken

Ward YPERMAN, attaché jurist-expert bij het Hof van Cassatie

Inleiding

1. Er staat cassatieberoep open tegen gerechtelijke beslissingen die in laatste aanleg zijn geweest. Dit wil zeggen dat cassatieberoep zowel mogelijk is tegen tussenbeslissingen als tegen eindbeslissingen. De eerste afdeling van deze studie gaat in op de mogelijkheid van cassatieberoep tegen tussenbeslissingen in strafzaken. De vraag die hier centraal staat is of dit cassatieberoep kan worden ingesteld onmiddellijk na de tussenbeslissing of dat het moet worden uitgesteld tot na de eindbeslissing. In dit tweede geval rijst dan de vraag wat de gevolgen zijn van een eventuele cassatie van de tussenbeslissing. In hoeverre deze doorwerkt in de eindbeslissing is dan ook de centrale vraag in de tweede afdeling. De derde afdeling, ten slotte, bespreekt de mogelijkheid om middelen met betrekking tot een tussenbeslissing op te werpen op het enkele cassatieberoep tegen de eindbeslissing.

I. De mogelijkheid van cassatieberoep tegen tussenbeslissingen

2. *Principe: cassatieberoep na eindbeslissing* – Cassatieberoep is mogelijk tegen zowel tussenbeslissingen als eindbeslissingen. Een tussenbeslissing in deze context is elke beslissing die de rechtsmacht van de strafrechter hetzij over de strafvordering, hetzij over de burgerlijke vordering niet uitput.⁹⁰ In principe is het cassatieberoep tegen een tussenbeslissing slechts ontvankelijk indien het wordt ingesteld na de eindbeslissing.⁹¹ Zo heeft het

⁹⁰ [Cass. 19 januari 2005](#), P.04.1515.F, AC 2005, 143, *Pas.* 2005, 154; [Cass. 29 september 2006](#), P.06.0843.N, AC 2006, 1882, *Pas.* 2006, 1932; [Cass. 24 oktober 2012](#), P.12.0807.F, AC 2012, 2310, *Pas.* 2012, 2004. Zie ook: BEERNAERT M., BOSLY H. en VANDERMEERSCH D., *Droit de la procédure pénale*, II, die Keure, 2021, 1772; DECLERQ R., *Beginselen van strafrechtspleging*, Kluwer, 2014, 1504; VAN VOLSEM F., 'Het onmiddellijk en het uitgestelde cassatieberoep tegen beslissingen op de strafvordering na Potpourri II' (noot onder Cass. 8 maart 2016), *RABG* 2016/14, (1034) 1037-1038; VERSTRAETEN R. en DEMEDTS H., 'De cassatieprocedure in strafzaken na de wet van 14 februari 2014: brengt vernieuwing ook verbetering?', *NC* 2015, (347) 366.

⁹¹ Art. 420, lid 1 Sv. Tot 1 februari 2015 was dit art. 416 Sv. (gewijzigd bij art. 16 Wet 14 februari 2014, *BS* 27 februari 2014). Zie ook: [Cass. 31 augustus 1999](#), P.99.1096.F, AC 1999, 1014, *Pas.* 1999, 1053; [Cass. 13 oktober 1999](#), P.99.1278.F, AC 1999, 1260, *Pas.* 1999, 1313; [Cass. 17 november 1999](#), P.99.1540.F, AC 1999, 1450, *Pas.* 1999, 1514; [Cass. 4 december 2007](#), P.07.1207.N, AC 2007, 2384, *Pas.* 2007, 2222; BEERNAERT M., BOSLY H. en VANDERMEERSCH D., *Droit de la procédure pénale*, II, die Keure, 2021, 1771-1772; DECLERQ R., *Beginselen van strafrechtspleging*, Kluwer, 2014, 1504-1505; VAN VOLSEM F., 'Het onmiddellijk en het uitgestelde cassatieberoep tegen beslissingen op de strafvordering na Potpourri II' (noot onder Cass. 8 maart 2016), *RABG* 2016/14, (1034) 1036; VAN VOLSEM F., 'Geen onmiddellijk cassatieberoep tegen beslissingen geweest met toepassing van de artikelen 135, 235bis en 235ter Sv., ook niet na het arrest nr. 148/2007 van het Grondwettelijk Hof van 21 december 2017', *NC* 2018, (47) 47; VERSTRAETEN R., *Handboek strafvordering*, Maklu, Antwerpen, 2012, 1282; VERSTRAETEN R. en DEMEDTS H., 'De cassatieprocedure in strafzaken na de wet van 14 februari 2014: brengt vernieuwing ook verbetering?', *NC* 2015, (347) 366.

Hof van Cassatie bijvoorbeeld al afgewezen als onontvankelijk wegens voorbarig, onmiddellijke cassatieberoepen tegen:⁹²

- een beslissing die een deskundigenonderzoek beveelt,⁹³
- een beslissing waarin bij de uitspraak van de veroordeling, de beslissing over het inzake stedenbouw gevorderde herstel van de plaats in de vorige toestand wordt uitgesteld,⁹⁴
- een beslissing van de kamer van inbeschuldigingstelling waarin deze stelt onbevoegd te zijn om een partij toestemming te geven afschrift te nemen van een medisch dossier dat de onderzoeksrechter als overtuigingsstuk in beslag heeft genomen gezien deze bevoegdheid toekomt aan de procureur-generaal,⁹⁵
- een beslissing van de kamer van inbeschuldigingstelling om een verzoek tot bijkomende onderzoekshandelingen af te wijzen,⁹⁶
- een beslissing van de kamer van inbeschuldigingstelling tot verlenging van de inobservatiestelling van een verdachte in voorlopige hechtenis⁹⁷ of tot weigering van een verzoek tot inobservatiestelling,⁹⁸
- een beslissing van de kamer van inbeschuldigingstelling om de opschorting van de uitspraak niet toe te kennen in het stadium van de regeling van de rechtspleging en de inverdenkinggestelde door te verwijzen naar de vonnisrechter,⁹⁹
- een beslissing van het hof van beroep om de eiser niet toe te laten zich te laten vertegenwoordigen,¹⁰⁰
- een beslissing van de jeugdkamer van het hof van beroep om aan een moeder een voorlopig bezoekrecht toe te kennen ten aanzien van haar kind,¹⁰¹
- een beslissing van de correctionele rechtbank waarin deze zich uitspreekt over de schuld en de straf en met het oog op het bevelen van een beveiligingsmaatregel wegens lichamelijke of geestelijke rijongeschiktheid een deskundigenonderzoek beveelt,¹⁰²
- een beslissing van het hof van beroep om een verzoek tot uitstel te verwerpen,¹⁰³
- een beslissing van de kamer van inbeschuldigingstelling waarin ze een verzoek tot opheffing van een beslag afwijst.¹⁰⁴

3. *Geen beroep eindbeslissing vereist* – Wanneer er cassatieberoep wordt ingesteld tegen de tussenbeslissing nadat de eindbeslissing is geveld, kan dit beroep worden beperkt tot de tussenbeslissing en hoeft het zich niet uit te strekken tot de eindbeslissing ook.¹⁰⁵

⁹² Voor meer voorbeelden zie: BEERNAERT M., BOSLY H. en VANDERMEERSCH D., *Droit de la procédure pénale*, II, die Keure, 2021, 1772-1774; DECLERQ R., *Beginselen van strafrechtspleging*, Kluwer, Mechelen, 2014, 1508-1515; VAN VOLSEM F., 'Het onmiddellijk en het uitgestelde cassatieberoep tegen beslissingen op de strafvordering na Potpourri II' (noot onder Cass. 8 maart 2016), *RABG* 2016/14, (1034) 1039-1045.

⁹³ [Cass. 22 februari 2006](#), P.05.1522.F, AC 2006, 424, *Pas.* 2006, 421.

⁹⁴ [Cass. 18 maart 2003](#), P.02.1335.N, AC 2003, 651, *Pas.* 2003, 544.

⁹⁵ [Cass. 24 oktober 2012](#), P.12.0807.F, AC 2012, 2310, *Pas.* 2012, 2004.

⁹⁶ [Cass. 5 september 2023](#), P.23.0901.N.

⁹⁷ [Cass. 10 februari 1981](#), nr. 6488, AC 1980-1981, 651, *Pas.* 1981, 630.

⁹⁸ [Cass. 17 mei 1988](#), nr. 2388, AC 1987-1988, 1224, *Pas.* 1988, 1137.

⁹⁹ [Cass. 27 juni 1977](#), AC 1977, 1114, *Pas.* 1977, 1099; [Cass. 20 juni 2006](#), P.06.0425.N, AC 2006, 1430, *Pas.* 2006, 1455; [Cass. 24 april 2007](#), P.07.0061.N, AC 2007, 883, *Pas.* 2007, 774.

¹⁰⁰ [Cass. 15 juni 1994](#), P.94.0667.F, AC 1994, 621, *Pas.* 1994, 598; [Cass. 8 september 1998](#), P.98.1060.N, AC 1998, 868, *Pas.* 1998, 933.

¹⁰¹ [Cass. 17 november 1993](#), P.93.1368.F, AC 1993, 960, *Pas.* 1993, 961.

¹⁰² Cass. 8 maart 2016, P.14.0951.N, *RABG* 2016/14, 1033, noot VAN VOLSEM F.

¹⁰³ [Cass. 17 juni 1986](#), nr. 8629, AC 1985-1986, 1416, *Pas.* 1986, 1275; [Cass. 22 maart 1988](#), nr. 1944, AC 1987-1988, 955, *Pas.* 1988, 879.

¹⁰⁴ [Cass. 25 juni 2024](#), P.24.0552.N.

¹⁰⁵ [Cass. 22 september 1969](#), AC 1969-1970, 82, *Pas.* 1969-1970, 71; [Cass. 19 februari 1973](#), AC 1972-1973, 608, *Pas.* 1973, 578; [Cass. 30 april 1985](#), AC 1984-1985, 1157, *Pas.* 1985, 1061; DECLERQ R., *Beginselen van strafrechtspleging*, Kluwer, Mechelen, 2014, 1505. *Contra*: [Cass. 18 november 1997](#), P.96.1364.N, AC 1997, 1160, *Pas.* 1997, 1215.

4. *Wettelijke uitzonderingen* – Op het principe van cassatieberoep na de eindbeslissing zijn verschillende uitzonderingen. Artikel 420 Sv. voorziet er momenteel vier:¹⁰⁶

- Beslissingen inzake bevoegdheid, waarmee beslissingen worden bedoeld waarin de rechter zich de bevoegdheid van een andere gerechtelijke instantie aanmatigt of zich onbevoegd verklaart, zodat daaruit een conflict van jurisdictie ontstaat dat de rechtsgang belemmert en slechts door de regeling van rechtsgebied kan worden beëindigd.¹⁰⁷
- Beslissingen die inzake de burgerlijke rechtsvordering uitspraak doen over het beginsel van aansprakelijkheid. Tegen de toekenning van een provisionele schadevergoeding is daarentegen geen onmiddellijk cassatieberoep mogelijk.¹⁰⁸
- Beslissingen die overeenkomstig artikel 524*bis*, § 1 Sv. uitspraak doen over de strafvordering en een bijzonder onderzoek naar vermogensvoordelen bevelen.¹⁰⁹
- Beslissingen die de uithandengeving uitspreken en die de zaak verwijzen naar de procureur des Konings met het oog op de vervolging voor de bevoegde rechtsinstanties overeenkomstig artikel 57*bis* van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade.¹¹⁰ Deze uitzondering werd ingevoerd in 2006, geschrapt in 2014,¹¹¹ maar naar aanleiding van het arrest van het Grondwettelijk Hof van 24 oktober 2019 (nr. 161/2019) opnieuw ingevoerd in 2024.¹¹²

5. *Franchimont en Potpourri* – In 1998 introduceerde de wetgever de mogelijkheid tot onmiddellijk cassatieberoep tegen arresten met toepassing van de artikelen 135 en 235*bis* Sv.¹¹³ Artikel 135 betreft de regeling van de rechtspleging en artikel 235*bis* regelt de zuivering van nietigheden.¹¹⁴ Het idee achter dit onmiddellijk cassatieberoep was: “Daar de vragen betreffende de regelmatigheid van het onderzoek definitief kunnen worden behandeld bij de regeling van de rechtspleging, is het noodzakelijk dat zij zo nodig door het Hof van Cassatie kunnen worden onderzocht”.¹¹⁵ In 2009 werd hier nog artikel 235*ter* Sv. aan toegevoegd, dat de

¹⁰⁶ Art. 420, lid 2, 1° en 2° Sv. Zie ook BEERNAERT M., BOSLY H. en VANDERMEERSCH D., *Droit de la procédure pénale*, II, die Keure, 2021, 1777-1782; VERSTRAETEN R., *Handboek strafvordering*, Maklu, 2012, 1282-1283; VERSTRAETEN R. en DEMEDTS H., ‘De cassatieprocedure in strafzaken na de wet van 14 februari 2014: brengt vernieuwing ook verbetering?’, *NC* 2015, (347) 367. Merk op dat onmiddellijke cassatieberoepen met betrekking tot de voorlopige hechtenis hier buiten beschouwing worden gelaten.

¹⁰⁷ Zie: [Cass. 18 september 2002](#), P.02.0874.F, AC 2002, 1878, *Pas.* 2002, 1675; [Cass. 19 januari 2005](#), P.04.1515.F, AC 2005, 143, *Pas.* 2005, 154; [Cass. 4 december 2007](#), P.07.0813.N, AC 2007, 2372, *Pas.* 2007, 2209; [Cass. 4 december 2007](#), P.07.1207.N, AC 2007, 2384, *Pas.* 2007, 2222; [Cass. 24 oktober 2012](#), P.12.0807.F, AC 2012, 2310, *Pas.* 2012, 2004; [Cass. 5 november 2013](#), P.13.0834.N, AC 2013, 2320, *Pas.* 2013, 2151; [Cass. 14 april 2015](#), P.14.0695.N, AC 2015, 986, *Pas.* 2015, 946. Zie ook DECLERCQ R., *Beginselen van strafrechtspleging*, Kluwer, 2014, 1517-1518; HUYSMANS J., *Legitieme verdediging*, Intersentia, 2017, 414-415; VAN VOLSEM F., ‘Het onmiddellijk en het uitgestelde cassatieberoep tegen beslissingen op de strafvordering na Potpourri II’ (noot onder Cass. 8 maart 2016), *RABG* 2016/14, (1034) 1047-1048.

¹⁰⁸ Zie bv. [Cass. 19 november 2003](#), P.01.1551.F, AC 2003, 2139, *Pas.* 2003, 1840; [Cass. 24 mei 2006](#), P.05.1564.F, AC 2006, 1163, *Pas.* 2006, 1189; [Cass. 23 mei 2007](#), P.07.0405.F, AC 2007, 1089, *Pas.* 2007, 977.

¹⁰⁹ Ingevoegd bij art. 13 wet van 19 december 2002 tot uitbreiding van de mogelijkheden tot inbeslagname en verbeurdverklaring in strafzaken, *BS* 14 februari 2003, die ook het bijzonder onderzoek naar de vermogensvoordelen zelf invoegde. Zie ook VAN VOLSEM F., ‘Het onmiddellijk en het uitgestelde cassatieberoep tegen beslissingen op de strafvordering na Potpourri III’ (noot onder Cass. 8 maart 2016), *RABG* 2016/14, (1034) 1034 en 1048-1049.

¹¹⁰ Ingevoegd bij art. 12, 2° wet van 18 januari 2024 om justitie menselijker, sneller en straffer te maken III, *BS* 26 januari 2024.

¹¹¹ Art. 30 wet van 30 juni 2006 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *BS* 19 juli 2006; Art. 20 wet van 14 februari 2014 met betrekking tot de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken, *BS* 27 februari 2014. Zie ook VAN VOLSEM F., ‘Het onmiddellijk en het uitgestelde cassatieberoep tegen beslissingen op de strafvordering na Potpourri II’ (noot onder Cass. 8 maart 2016), *RABG* 2016/14, (1034) 1049; VERSTRAETEN R. en DEMEDTS H., ‘De cassatieprocedure in strafzaken na de wet van 14 februari 2014: brengt vernieuwing ook verbetering?’, *NC* 2015, (347) 367.

¹¹² Memorie van toelichting van 25 april 2023 bij wetsontwerp om Justitie menselijker, sneller en straffer te maken III, *Parl.St.* Kamer 2022-2023, nr. 55-3322/001, 19.

¹¹³ Art. 37 wet van 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *BS* 2 april 1998. Zie ook VAN VOLSEM F., ‘Het onmiddellijk en het uitgestelde cassatieberoep tegen beslissingen op de strafvordering na Potpourri II’ (noot onder Cass. 8 maart 2016), *RABG* 2016/14, (1034) 1034; VAN VOLSEM F., ‘Geen onmiddellijk cassatieberoep tegen beslissingen gewezen met toepassing van de artikelen 135, 235*bis* en 235*ter* Sv., ook niet na het arrest nr. 148/2007 van het Grondwettelijk Hof van 21 december 2017’, *NC* 2018, (47) 48; VERSTRAETEN R., ‘De ontvankelijkheid van het cassatieberoep van een in verdenking gestelde tegen een arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling’ (noot onder Cass. 11 januari 2000), *T.Straffr.* 2000, 113-116.

¹¹⁴ Zie ook: VILAIN R. en YPERMAN W., ‘Grondwettelijk Hof 21 december 2017: It came in like a wrecking ball’, *NC* 2018, (1) 13.

¹¹⁵ Memorie van toelichting van 19 december 1996 bij wetsontwerp tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *Parl.St.* Senaat 1996-1997, nr. 857/1, 71.

verplichte BOM-controle invoerde.¹¹⁶ In 2016, met de zogenaamde Potpourri II hervorming, schrapte de wetgever het onmiddellijk cassatieberoep tegen arresten met toepassing van artikels 135, 235*bis* en 235*ter* Sv. echter weer.¹¹⁷ Dit werd gedaan in een poging om de achterstand bij het Hof van Cassatie weg te werken.¹¹⁸ Deze schrapping werd aangevochten voor het Grondwettelijk Hof, maar dit Hof verwierp de bezwaren en stelde dat de schrapping grondwettelijk was.¹¹⁹

6. *Verwijzingsarresten assisen* – Op basis van artikels 421 en 423 Sv. kan ook onmiddellijk cassatieberoep worden ingesteld tegen het verwijzingsarrest van de kamer van inbeschuldigingstelling naar het hof van assisen. Dit kan in vijf opgesomde situaties, zijnde:¹²⁰

- wanneer het feit geen misdaad is volgens de wet,
- wanneer het openbaar ministerie niet is gehoord,
- wanneer het arrest niet is gewezen door het bij de wet bepaalde aantal rechters,
- wanneer de in artikel 223 Sv. voorgeschreven regels van de tegenspraak niet werden nageleefd,
- wanneer de wettelijke voorschriften betreffende het gebruik van talen in gerechtszaken niet werden nageleefd.

7. *Wrakingsverzoeken* – Wat wrakingsverzoeken betreft, stelde het Hof van Cassatie traditioneel dat beslissingen waarin een wrakingsverzoek wordt verworpen geen eindbeslissingen zijn en geen beslissingen over de bevoegdheid, en dat cassatieberoep voor de eindbeslissing daarom onontvankelijk was.¹²¹ In een arrest van 3 januari 1990, stelde het Hof echter dat er wel onmiddellijk cassatieberoep mogelijk was tegen een beslissing van het hof van beroep waarin dit hof zich bevoegd had verklaard om uitspraak te doen over de door de beschuldigde voorgedragen wraking van de voorzitter van het hof van assisen.¹²² In zo een geval had de uitspraak immers moeten worden gedaan door een hof van assisen *ad hoc* en niet door het hof van beroep. Het hof van beroep had zich dus de bevoegdheid van een andere instantie toegeëigend, wat deze beslissing een beslissing inzake bevoegdheid maakte in de zin van het huidige artikel 420 Sv. In 2006 echter, oordeelde het Hof van Cassatie dat een wrakingsprocedure een autonoom karakter heeft en dat dit betekende dat beslissingen inzake wraking geen

¹¹⁶ Art. 6 wet van 16 januari 2009 tot wijziging van de artikelen 189*ter*, 235*ter*, 335*bis* en 416 van het Wetboek van strafvordering, *BS* 16 januari 2009. Zie ook VAN VOLSEM F., 'Het onmiddellijk en het uitgestelde cassatieberoep tegen beslissingen op de strafvordering na Potpourri II' (noot onder Cass. 8 maart 2016), *RABG* 2016/14, (1034) 1035; VAN VOLSEM F., 'Geen onmiddellijk cassatieberoep tegen beslissingen gewezen met toepassing van de artikelen 135, 235*bis* en 235*ter* Sv., ook niet na het arrest nr. 148/2007 van het Grondwettelijk Hof van 21 december 2017', *NC* 2018, (47) 48-49.

¹¹⁷ Art. 115 wet van 5 februari 2016 tot wijziging van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *BS* 19 februari 2016. Zie ook VAN VOLSEM F., 'Geen onmiddellijk cassatieberoep tegen beslissingen gewezen met toepassing van de artikelen 135, 235*bis* en 235*ter* Sv., ook niet na het arrest nr. 148/2007 van het Grondwettelijk Hof van 21 december 2017', *NC* 2018, (47) 50.

¹¹⁸ Memorie van toelichting van 23 oktober 2015 bij het wetsontwerp houdende wijzigingen van het strafrecht en de strafvordering en houdende diverse bepalingen inzake justitie, *Parl.St.* Kamer 2015-2016, nr. 54-1418/001, 104-105. Zie ook HUYSMANS J., *Legitieme verdediging*, Intersentia, 2017, 427; VAN VOLSEM F., 'Het onmiddellijk en het uitgestelde cassatieberoep tegen beslissingen op de strafvordering na Potpourri II' (noot onder Cass. 8 maart 2016), *RABG* 2016/14, (1034) 1050-1053; VILAIN R. en YPERMAN W., 'Grondwettelijk Hof 21 december 2017: It came in like a wrecking ball', *NC* 2018, (1) 13-14.

¹¹⁹ [GwH 21 december 2017](#), nr. 148/2017. Zie ook VILAIN R. en YPERMAN W., 'Grondwettelijk Hof 21 december 2017: It came in like a wrecking ball', *NC* 2018, (1) 13-14.

¹²⁰ Art. 421 Sv. Zie ook: BEERNAERT M., BOSLY H. en VANDERMEERSCH D., *Droit de la procédure pénale*, II, die Keure, 2021, 1782; VAN VOLSEM F., 'Het onmiddellijk en het uitgestelde cassatieberoep tegen beslissingen op de strafvordering na Potpourri II' (noot onder Cass. 8 maart 2016), *RABG* 2016/14, (1034) 1055; VERSTRAETEN R. en DEMEDTS H., 'De cassatieprocedure in strafzaken na de wet van 14 februari 2014: brengt vernieuwing ook verbetering?', *NC* 2015, (347) 371.

¹²¹ Cass. 11 november 1919, *Pas.* 1919, I, 251; Cass. 21 januari 1924, *Pas.* 1924, I, 146; [Cass. 16 maart 1982](#), AC 1981-1982, 881, *Pas.* 1982, 836; [Cass. 19 mei 1987](#), AC 1986-1987, 1281, *Pas.* 1987, 1154; [Cass. 6 februari 1990](#), AC 1989-1990, 734, *Pas.* 1990, 659; [Cass. 4 september 1990](#), AC 1990-1991, 11, *Pas.* 1991, 11; [Cass. 8 augustus 1994](#), P.94.0799.F, AC 1994, 681, *Pas.* 1994, 670; [Cass. 5 december 1995](#), P.95.1213.N, AC 1995, 1084, *Pas.* 1995, 1118; [Cass. 8 december 1998](#), P.98.1312.F, AC 1998, 1112, *Pas.* 1998, 512; [Cass. 18 september 2002](#), P.02.0874.F, AC 2002, 1878, *Pas.* 2002, 1675; Cass. 2 oktober 2002, P.02.0934.F, *Arr.Cass.* 2002, nr. 502; Cass 29 januari 2003, P.03.0027.F, *Arr.Cass.* 2003, nr. 66; Cass. 19 mei 2004, P.04.0548.F, *Arr.Cass.* 2004, nr. 268. Zie ook DECLERQ R., *Beginselen van strafrechtspleging*, Kluwer, 2014, 1505-1506; VAN VOLSEM F., 'Het onmiddellijk en het uitgestelde cassatieberoep tegen beslissingen op de strafvordering na Potpourri II' (noot onder Cass. 8 maart 2016), *RABG* 2016/14, (1034) 1045. In het arrest van 18 november 1997, stelde het Hof zelfs dat cassatieberoep tegen een tussenarrest dat uitspraak doet over een wrakingsverzoek enkel mogelijk was na de eindbeslissing en bovendien slechts mits tegen deze eindbeslissing zelf ook cassatieberoep werd ingesteld. Zie [Cass. 18 november 1997](#), P.96.1364.N, AC 1997, 1160, *Pas.* 1997, 1215. Zie ook DECLERQ R., *Beginselen van strafrechtspleging*, Kluwer, 2014, 1506.

¹²² [Cass. 3 januari 1990](#), *Arr.Cass.* 1989-1990, 578, *Pas.* 1990, 514.

voorbereidende beslissingen of beslissingen van onderzoek zijn. Hierdoor kan het cassatieberoep tegen een arrest dat uitspraak doet over een verzoek tot wraking van een rechter of een deskundige in een strafzaak dus worden ingesteld vóór de eindbeslissing over de strafvordering.¹²³ Sindsdien zien we dus dat het Hof van Cassatie onmiddellijke cassatieberoepen tegen arresten die uitspraak doen over wrakingsverzoeken ontvankelijk verklaart.

8. *Andere* – Ook wat de uitspraak over de beslissing op herstellvordering in stedenbouwwaken en in het milieurecht en de vordering tot betaling van ontdoken bijdragen in het sociaal strafrecht betreft, stelde het Hof in het verleden dat een onmiddellijk cassatieberoep niet mogelijk was.¹²⁴ Recenter, oordeelde het Hof ook in die gevallen dat de beslissing over de schuld en straf vatbaar is voor onmiddellijk cassatieberoep, gezien het civielrechtelijk karakter van de beslissing op de herstellvordering.¹²⁵

II. Gevolgen van cassatieberoep tegen tussenbeslissingen

9. *Gebrek aan belang* – In sommige situaties zal de mogelijkheid tot cassatieberoep na de eindbeslissing *de facto* neerkomen op een onmogelijkheid tot cassatieberoep. Dit is zo in situaties waarin het belang voor een cassatieberoep of cassatiemiddel¹²⁶ tegen de tussenbeslissing verdwijnt door beslissingen die erna komen.¹²⁷ Dit is bijvoorbeeld zo bij:

- cassatieberoep tegen het verwijzingsarrest door de raadkamer of kamer van inbeschuldigingstelling omdat er geen bezwaren zouden bestaan. Dergelijke betwisting vertoont geen belang meer daar de beklaagde zich voor de feitenrechter over de gegrondheid van de strafvervolging heeft kunnen verdedigen en het eindarrest daarover uitspraak doet.¹²⁸ Wanneer het cassatieberoep tegen het verwijzingsarrest ingesteld wordt samen met het cassatieberoep tegen het eindarrest, gaat het Hof enkel na of de regels inzake bevoegdheid van het vonnisgerecht zijn nageleefd en of de akte van aanhangigmaking formeel geldig was. Andere cassatiemiddelen zijn onontvankelijk.¹²⁹

¹²³ [Cass. 29 september 2006](#), P.06.0843.N, AC 2006, 1882, *Pas* 2006, 1932; [Cass. 5 juni 2019](#), P.19.0346.F, AC 2019, 1306, *Pas*. 2019, 1251. Zie ook BEERNAERT M., BOSLY H. en VANDERMEERSCH D., *Droit de la procédure pénale*, II, die Keure, 2021, 1774; VAN VOLSEM F., ‘Het onmiddellijk en het uitgestelde cassatieberoep tegen beslissingen op de strafvordering na Potpourri II’ (noot onder Cass. 8 maart 2016), *RABG* 2016/14, (1034) 1045.

¹²⁴ [Cass. 9 maart 1976](#), AC 1976, 784, *Pas*. 1976, 748; [Cass. 27 maart 1979](#), AC 1978-1979, 883, *Pas*. 1979, 886; [Cass. 24 oktober 1989](#), AC 1989-1990, 260, *Pas*. 1990, 227; [Cass. 18 november 1997](#), P.97.0965.N, AC 1997, 1176, *Pas*. 1997, 1226; [Cass. 9 december 1997](#), P.97.0442.N, AC 1997, 1329, *Pas*. 1997, 1407; [Cass. 1 april 1998](#), P.97.1635.F, AC 1998, 397, *Pas*. 1998, 421; [Cass. 14 november 2001](#), P.01.0393.F, AC 2001, 1923, *Pas*. 2001, 1857; [Cass. 4 december 2001](#), P.01.0311.N, AC 2001, 2072, *Pas*. 2001, 2001; [Cass. 18 maart 2003](#), P.02.1335.N, AC 2003, 651, *Pas*. 2003, 544. Zie ook VAN VOLSEM F., ‘Het onmiddellijk en het uitgestelde cassatieberoep tegen beslissingen op de strafvordering na Potpourri II’ (noot onder Cass. 8 maart 2016), *RABG* 2016/14, (1034) 1046.

¹²⁵ [Cass. 3 april 2007](#), P.06.1610.N, AC 2007, 739, *Pas*. 2007, 641, [Cass. 22 mei 2007](#), P.06.1692.N, AC 2007, 1084, *Pas*. 2007, 972. Zie ook BEERNAERT M., BOSLY H. en VANDERMEERSCH D., *Droit de la procédure pénale*, II, die Keure, 2021, 1775; VAN VOLSEM F., ‘Het onmiddellijk en het uitgestelde cassatieberoep tegen beslissingen op de strafvordering na Potpourri II’ (noot onder Cass. 8 maart 2016), *RABG* 2016/14, (1034) 1046.

¹²⁶ Merk op dat het Hof hierin niet steeds consistent is. Zo verklaarde het Hof in het arrest van 8 januari 1985 de cassatiemiddelen onontvankelijk die betrekking hadden op het beoordelen van de bezwaren in de verwijzingsbeslissing, maar verklaarde het in het arrest van 31 oktober 2006 in dezelfde situatie de cassatieberoepen onontvankelijk. Zie [Cass. 31 oktober 2006](#), P.06.0614.N, AC 2006, 2179, *Pas*. 2006, 2216.

¹²⁷ DECLERQ R., *Beginselen van strafrechtspleging*, Kluwer, Mechelen, 2014, 1588; VAN VOLSEM F., ‘Geen onmiddellijk cassatieberoep tegen beslissingen gewezen met toepassing van de artikelen 135, 235bis en 235ter Sv., ook niet na het arrest nr. 148/2007 van het Grondwettelijk Hof van 21 december 2017’, *NC* 2018, (47) 51.

¹²⁸ [Cass. 26 mei 2015](#), P.13.0864.N, AC 2015, 1375, *Pas*. 2015, 1353. Zie ook VAN VOLSEM F., ‘Geen onmiddellijk cassatieberoep tegen beslissingen gewezen met toepassing van de artikelen 135, 235bis en 235ter Sv., ook niet na het arrest nr. 148/2007 van het Grondwettelijk Hof van 21 december 2017’, *NC* 2018, (47) 51.

¹²⁹ [Cass. 8 januari 1985](#), AC 1984-85, 606, *Pas*. 1985, 533; [Cass. 25 oktober 2000](#), P.00.1337.F, AC 2000, 1649, *Pas*. 2000, 1615; [Cass. 31 oktober 2006](#), P.06.0614.N, AC 2006, 2179, *Pas*. 2006, 2216. Zie ook DECLERQ R., ‘Het cassatieberoep tegen de beschikking van Verwijzing’ (noot onder Cass. 8 januari 1985), *RW* 1985-1986, 1068; DECLERQ R., *Cassation en matière répressive*, Bruylant, 2006, 367-368; HUYSMANS, J., *Legitieme verdediging*, Intersentia, 2017, 428; VERSTRAETEN R., ‘De ontvankelijkheid van het cassatieberoep van een in verdenking gestelde tegen een arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling’ (noot onder Cass. 11 januari 2000), *T.Strafr.* 2000, (113) 115. Voor de ongeldigheid van de akte van aanhangigmaking, zie bijvoorbeeld: [Cass. 20 december 1995](#), P.95.0118.F, AC 1995, 1148, *Pas*. 1995, 1184.

- Het cassatieberoep tegen de weigering van de onderzoeksrechter om in te gaan op een verzoek tot aanvullend onderzoek mist ook belang aangezien dit verzoek opnieuw kan worden (en *in casu* ook was) geformuleerd voor de feitenrechter.¹³⁰
- Het cassatieberoep tegen de weigering van de KI om inzage in het strafdossier te verlenen mist belang aangezien de partij in de vonnisfase sowieso inzage krijgt.¹³¹

10. *Vernietiging eindbeslissing* – Indien het cassatieberoep tegen een tussenbeslissing wel ontvankelijk en bovendien ook gegrond is, leidt dit tot de vernietiging van die tussenbeslissing. Wanneer het beroep tegen de tussenbeslissing echter pas na de eindbeslissing is ingesteld, zal de vernietiging van een tussenbeslissing ook leiden tot de vernietiging van het hele vervolg van de strafprocedure die erop is gebaseerd.¹³² Deze vernietiging wordt namelijk uitgebreid tot andere beslissingen die ermee verbonden zijn en er het gevolg van zijn.¹³³

11. *Voorbeelden* – Zo heeft het Hof van Cassatie reeds beslist dat de vernietiging van de volgende tussenbeslissingen ook leidt tot de vernietiging van de eindbeslissing:¹³⁴

- een arrest van het hof van beroep waarin het een tussenvonnis van de correctionele rechtbank vernietigt en de zaak evoceert voor alle partijen, ook de partijen die geen hoger beroep hadden ingesteld tegen het tussenvonnis. De vernietiging van dit arrest brengt de vernietiging met zich mee van alle daaropvolgende arresten in zoverre deze eveneens ten aanzien van de eisers, zijnde de partijen die niet in hoger beroep waren gegaan tegen het tussenvonnis, zijn geweest.¹³⁵
- een tussenarrest van het hof van beroep waarin het de zaak evoceert na vernietiging van de beslissing van de correctionele rechtbank om een onderzoeksdaad te bevelen,¹³⁶
- een arrest van het hof van beroep dat stelt dat een beslissing van de correctionele rechtbank om een aantal prejudiciële vragen te stellen aan het Hof van Justitie een beslissing alvorens recht te doen is en geen beslissing van inwendige aard en dat deze beslissing daarom vatbaar is voor hoger beroep, waarop het hof van beroep de zaak evoceert,¹³⁷
- een arrest van het hof van beroep dat oordeelt dat het hoger beroep van het openbaar ministerie tegen het eindvonnis van de correctionele rechtbank zich ook uitstrekt tot een tussenvonnis van dezelfde rechtbank waartegen het openbaar ministerie geen hoger beroep had ingesteld,¹³⁸
- een tussenarrest van het hof van assisen waarin het weigert voor de beschuldigde belastende verklaringen van een medebeschuldigde, die door deze laatste werden afgelegd tijdens het vooronderzoek zonder de bijstand van een raadsman, uit het debat te weren zonder te onderzoeken

¹³⁰ [Cass. 26 mei 2015](#), P.13.0864.N, AC 2015, 1375, *Pas.* 2015, 1353. Zie ook VAN VOLSEM F., 'Geen onmiddellijk cassatieberoep tegen beslissingen gewezen met toepassing van de artikelen 135, 235bis en 235ter Sv., ook niet na het arrest nr. 148/2007 van het Grondwettelijk Hof van 21 december 2017', *NC* 2018, (47) 51; VERSTRAETEN R., 'De ontvankelijkheid van het cassatieberoep van een in verdenkinggestelde tegen een arrest van de kamer van inbeschuldigingstelling' (noot onder Cass. 11 januari 2000), *T.Strafr.* 2000, (113) 114.

¹³¹ DE SMET B., 'Vervroegd cassatieberoep tegen arresten van de kamer van inbeschuldigingstelling over inzage in het strafdossier' (noot onder Cass. 16 februari 1999), *RW* 1998-99, 1530.

¹³² HUYSMANS, J., *Legitieme verdediging*, Intersentia, 2017, 427. Merk op dat de omgekeerde situatie zich ook kan voordoen. Vernietiging van het eindarrest op cassatieberoep tegen dat eindarrest kan leiden tot de vernietiging van eerdere vonnissen of arresten wanneer die door dezelfde onwettigheid zijn aangetast. Zie bv. [Cass. 6 september 2005](#), P.05.0659.N, AC 2005, 1562, *Pas.* 2005, 1567; [Cass. 19 april 2007](#), P.06.1605.N, AC 2007, 821, *Pas.* 2007, 723; [Cass. 30 maart 2010](#), P.09.1789.N, AC 2010, 984, *Pas.* 2010, 276; [Cass. 4 november 2020](#), P.20.0250.F. Zie ook DECLERCQ R., *Beginnelsen van strafrechtspleging*, Kluwer, 2014, 1521-1522 en 1649-1650; VAN VOLSEM F., 'Beoordeling van het cassatieberoep in strafzaken' in VAN EECKHOUTTE W. en GHYSELS J. (ed.), *Cassatie in stafzaken*, Intersentia, 2014, (141) 182-185.

¹³³ Cass. 1 februari 1991, *Arr.Cass.* 1990-1991, nr. 294; Cass. 22 maart 1993, *Arr.Cass.* 1993, 308; Cass. 24 september 2007, C.06.0094.F, *Arr.Cass.* 2007, 1739; VAN VOLSEM F., 'Beoordeling van het cassatieberoep in strafzaken' in VAN EECKHOUTTE W. en GHYSELS J. (ed.), *Cassatie in stafzaken*, Antwerpen, Intersentia, 2014, (141) 185; VERSTRAETEN R. en DEMEDTS H., 'De cassatieprocedure in strafzaken na de wet van 14 februari 2014: brengt vernieuwing ook verbetering?', *NC* 2015, (347) 368.

¹³⁴ Deze voorbeelden beperken zich tot tussenbeslissingen met betrekking tot de strafvordering, voor doorwerking van cassatie op de burgerlijke vordering, zie DECLERCQ R., *Beginnelsen van strafrechtspleging*, Kluwer, 2014, 1654-1678; VAN VOLSEM F., 'Beoordeling van het cassatieberoep in strafzaken' in VAN EECKHOUTTE W. en GHYSELS J. (ed.), *Cassatie in stafzaken*, Antwerpen, Intersentia, 2014, (141) 188-212.

¹³⁵ [Cass. 4 april 2006](#), P.05.1704.N, AC 2006, 791, *Pas.* 2006, 766.

¹³⁶ [Cass. 4 april 2006](#), P.05.1704.N, AC 2006, 791, *Pas.* 2006, 766.

¹³⁷ [Cass. 30 maart 2010](#), P.09.1592.N, AC 2010, 968, *Pas.* 2010, 1052. Zie ook DECLERCQ R., *Beginnelsen van strafrechtspleging*, Kluwer, 2014, 1651.

¹³⁸ [Cass. 10 februari 2015](#), P.13.1758.N, AC 2015, 327, *Pas.* 2015, 301.

of deze verklaringen afgelegd waren onder ongeoorloofde druk waardoor de betrouwbaarheid van die verklaringen is aangetast,¹³⁹

- een tussenarrest van het hof van assisen waarin het weigert om geïndividualiseerde vragen te stellen aan de jury met betrekking tot objectieve verzwarende omstandigheden bij het misdrijf.¹⁴⁰ Het Hof van Cassatie verduidelijkt wel dat de vernietiging enkel de vraagstelling omvat aan de jury betreffende de schuld van de eiser aan de verzwarende omstandigheden en de hem opgelegde straftoemeting.
- een tussenvonnis van de correctionele rechtbank die beslist dat een KB dat douanetarieven bepaalde niet onwettig was,¹⁴¹
- een beslissing van het hof van beroep die een valsheidvordering van een proces-verbaal onontvankelijk verklaart op beroep tegen een tussenvonnis over dit punt. De vernietiging van deze beslissing leidt ook tot de vernietiging van de beslissingen over de grond van de strafvordering waarbij de appelrechters hun oordeel tevens mede laten steunen op de stukken die in beslag werden genomen tijdens de huiszoeking, waarvan de beklaagden, met instelling van de valsheidsvordering, de nietigheid aanvoerden.¹⁴²
- de verwijzingsbeschikking, bijvoorbeeld omdat de behandeling van de zaak niet met gesloten deuren is geschied of omdat uit de stukken niet blijkt dat een op grond van artikel 329 Ger.W. toegevoegde griffier de eed heeft afgelegd. Deze vernietiging brengt de vernietiging van alles wat hierop volgt met zich mee.¹⁴³
- een tussenarrest waarin werd beslist dat de beklaagde zich niet kon laten vertegenwoordigen, dat het recht van verdediging miskent. De vernietiging van dit tussenarrest brengt ook de vernietiging mee van het navolgende arrest waarbij het verzet van de beklaagde wordt ongedaan verklaard.¹⁴⁴
- een beslissing met betrekking tot de aanwijzing door de rechtbank van een lasthebber *ad hoc* om de rechtspersoon tegen wie de strafvordering wordt ingesteld te vertegenwoordigen, bij toepassing van artikel 2*bis* V.T.Sv.,¹⁴⁵
- een arrest waarbij het hoger beroep of het verzet van de beklaagde ontvankelijk wordt verklaard.¹⁴⁶

12. *Verzet* – In verband met verzet stelde het Hof al dat de vernietiging van een bij verstek gewezen veroordeling leidt tot vernietiging van het vonnis dat het verzet tegen het eerste vonnis ongedaan verklaart.¹⁴⁷ Ook de vernietiging van een beslissing die verzet ongedaan verklaart, leidt tot vernietiging van de beslissing waarbij de rechter vaststelt dat hij geen rechtsmacht meer heeft omdat het verzet ongedaan is verklaard.¹⁴⁸ De vernietiging van een beslissing waarbij verzet ongedaan wordt verklaard, leidt echter niet tot de cassatie van de verstekbeslissing waartegen het verzet was aangetekend.¹⁴⁹

13. *Motiverend arrest hof van assisen* – In een arrest van 22 juni 2011 besliste het Hof dat de vernietiging van het motiverend arrest van het hof van assisen, omdat dit arrest onwettig een verschoningsgrond aannam, de nietigheid meebrengt van het arrest dat, op grond daarvan, uitspraak doet over de straf.¹⁵⁰ Een paar maanden

¹³⁹ [Cass. 6 december 2022](#), P.22.1130.N. Dit arrest werd geveld na heropening van de rechtspleging na tussenkomst van het EHRM. Zie ook de conclusie van adv.-gen. WINANTS bij dit cassatiearrest.

¹⁴⁰ [Cass. 17 juni 2008](#), P.08.0070.N, AC 2008, 1577, *Pas.* 2008, 1546; [Cass. 11 februari 2009](#), P.08.1472.F, AC 2009, 477, *Pas.* 2009, 423. In beide zaken werd dit arrest geveld na heropening van de rechtspleging na tussenkomst van het EHRM.

¹⁴¹ [Cass. 11 september 1984](#), AC 1984-1985, 62, *Pas.* 1985, 49.

¹⁴² [Cass. 19 februari 1991](#), AC 1990-1991, 663, *Pas.* 1991, 587.

¹⁴³ [Cass. 29 september 1975](#), AC 1976, 133, *Pas.* 1976, 124; [Cass. 12 oktober 1976](#), AC 1977, 169, *Pas.* 1977, 177; [Cass. 2 februari 1994](#), P.93.0499.F, AC 1994, 137, *Pas.* 1994, 141; [Cass. 28 november 2001](#), P.01.1017.F, AC 2001, 2014, *Pas.* 2001, 1946; [Cass. 30 januari 2002](#), P.01.1444.F, AC 2002, 292, *Pas.* 2002, 276; [Cass. 2 maart 2016](#), P.15.1448.F, AC 2016, 527, *Pas.* 2016, 573, [ECLI:BE:CASS:2016:ARR.20160302.2](#). Zie ook HUYSMANS J., *Legitieme verdediging*, Intersentia, 2017, 428; VAN VOLSEM F., 'Beoordeling van het cassatieberoep in strafzaken' in VAN EECKHOUTTE W. en GHYSELS J. (ed.), *Cassatie in stafzaken*, Antwerpen, Intersentia, 2014, (141) 186.

¹⁴⁴ [Cass. 16 maart 1999](#), P.98.0861.N, AC 1999, 386, *Pas.* 1999, 397.

¹⁴⁵ [Cass. 7 januari 2003](#), P.02.0271.N, AC 2003, 58, *Pas.* 2003, 46.

¹⁴⁶ Voor hoger beroep zie: [Cass. 29 april 1986](#), AC 1985-1986, 1160 en *Pas.* 1986, 1048. Voor verzet zie [Cass. 29 september 2010](#), P.10.0591.F, AC 2010, 2354, *Pas.* 2010, 2443.

¹⁴⁷ [Cass. 12 september 1979](#), AC 1979-1980, 39, *Pas.* 1979, 37.

¹⁴⁸ [Cass. 4 januari 1978](#), AC 1978, 532, *Pas.* 1975, 205.

¹⁴⁹ [Cass. 19 september 1978](#), AC 1978-1979, 65, *Pas.* 1979, 79; [Cass. 13 februari 1979](#), AC 1978-1979, 691, *Pas.* 1979, 692; [Cass. 28 oktober 1981](#), AC 1981-1982, 302, *Pas.* 1982, 292; [Cass. 18 oktober 1988](#), AC 1988-1989, 198, *Pas.* 1989, 179; [Cass. 7 december 1988](#), AC 1988-1989, 421, *Pas.* 1989, I, 383. Zie ook VAN VOLSEM F., 'Beoordeling van het cassatieberoep in strafzaken' in VAN EECKHOUTTE W. en GHYSELS J. (ed.), *Cassatie in stafzaken*, Antwerpen, Intersentia, 2014, (141) 186.

¹⁵⁰ [Cass. 22 juni 2011](#), P.11.0988.F, AC 2011, 1621, *Pas.* 2011, 1742.

eerder besliste het Hof echter ook dat de cassatie van het arrest van het hof van assisen, dat met toepassing van artikel 336 Sv. de schuldigverklaring door de jury nietig verklaart, niet tot de vernietiging leidt van het arrest dat de voornaamste redenen vermeldt waarom de jury die beslissing heeft genomen. Het Hof besliste zo omdat het motiverend arrest niet het gevolg of het vervolg is van de beslissing waarbij dat arrest wordt vernietigd. Indien het hof van assisen op verwijzing namelijk oordeelt dat de in het oorspronkelijke arrest opgenomen motivering van de beslissing, niet de kennelijke vergissing bevat die het bestreden arrest eraan toeschrijft, dient het ten gevolge van de schuldigverklaring door de oorspronkelijke jury, onverwijld het debat te voeren over de straf.¹⁵¹

III. Aanvoeren van middelen tegen de tussenbeslissing

14. *Aanvoeren van middelen op beroep tegen eindbeslissing* – In de eerste afdeling van deze studie werden de mogelijkheden besproken om cassatieberoep in te stellen tegen een tussenbeslissing. Het is echter in bepaalde gevallen ook mogelijk om op het beroep tegen de eindbeslissing middelen op te werpen die verband houden met een tussenbeslissing. Dit kan voor zover de eindbeslissing wordt beïnvloed door de opgeworpen onrechtmatigheid.¹⁵² Deze vereiste komt terug in verschillende arresten van het Hof en in de rechtsleer hieromtrent. Een voorbeeld van een zaak waarin deze voorwaarde niet was voldaan, is een arrest van 27 april 2011. In dit arrest verklaarde het Hof van Cassatie een middel onontvankelijk omdat het, via een cassatieberoep tegen het eindarrest, opkwam tegen een tussenarrest waarin de plaatsvervangende voorzitter (in afwachting van een wrakingsprocedure tegen de voorzitter) een afwezige gezworene verving en het Hof stelde dat zelfs indien er een bewezen onwettigheid was, deze het eindarrest niet ongeldig kon maken aangezien de jury zitting houdt met twaalf gezworenen en de rechtspleging hoe dan ook niet had kunnen worden verdergezet zonder de onmiddellijke aanwijzing van de eerste plaatsvervanger.¹⁵³ In 2012, stelde het Hof in een arrest dat de onwettigheid van een tussenarrest alleen kan worden aangevoerd in zoverre het eindarrest die onwettigheid overneemt in zijn redenen of beschikkend gedeelte.¹⁵⁴ Dit is een strengere invulling van de voorwaarde dan vereisen dat de eindbeslissing erdoor wordt beïnvloed. Aangezien het om slechts één arrest lijkt te gaan, is deze verstrenging waarschijnlijk onbewust gebeurd.

15. *Cassatieberoep tegen de tussenbeslissing mogelijk?* – We kunnen dus aannemen dat nodig is dat de eindbeslissing wordt beïnvloed door de opgeworpen onrechtmatigheid. Minder duidelijkheid bestaat er echter over een mogelijke tweede voorwaarde. Van Volsem stelt immers dat een middel tot staving van een beroep tegen de eindbeslissing dat strekt tot de onwettigheid van een beslissing alvorens recht te doen, enkel kan op voorwaarde dat de eindbeslissing door die onwettigheid wordt aangetast én dat er tegen de tussenbeslissing zelf geen cassatieberoep openstaat (onmiddellijk noch uitgesteld).¹⁵⁵ Wanneer tegen die tussenbeslissing daarentegen wel cassatieberoep (onmiddellijk of uitgesteld) openstaat maar de eiser dit niet heeft ingesteld, dan kan hij in het kader van zijn cassatieberoep tegen de eindbeslissing geen ontvankelijk middel aanvoeren tegen de tussenbeslissing.¹⁵⁶ Bijvoorbeeld:¹⁵⁷

- Wanneer er over de ontvankelijkheid van het hoger beroep werd beslist met een tussenarrest waartegen geen cassatieberoep werd ingesteld, kan de eiser geen middel aanvoeren betreffende het oordeel over de ontvankelijkheid van zijn hoger beroep op het loutere cassatieberoep tegen het eindarrest.¹⁵⁸

¹⁵¹ [Cass. 30 maart 2011](#), P.10.1940.F, AC 2011, 918, *Pas.* 2011, 936.

¹⁵² [Cass. 24 februari 1975](#), AC 1975, 720, *Pas.* 1975, I, 655; [Cass. 25 februari 1975](#), AC 1975, 725, *Pas.* 1975, 660; [Cass. 21 december 1976](#), AC 1977, 452, *Pas.* 1977, I, 452; [Cass. 29 januari 1992](#), AC 1991-1992, 494, *Pas.* 1992, 473; [Cass. 17 april 1996](#), P.96.0022.F, AC 1996, 322, *Pas.* 1996, 349; [Cass. 5 maart 1997](#), P.97.0067.F, AC 1997, 314, *Pas.* 1997, 319. Zie ook adv.-gen. DUINSLAEGER P., [conclusie](#) bij cassatiearrest 30 maart 2010, P.09.1592.N; adv.-gen. DUINSLAEGER P., [conclusie](#) bij cassatiearrest 14 mei 2013, P.13.0078.N; BEERNAERT M., BOSLY H. en VANDERMEERSCH D., *Droit de la procédure pénale*, II, die Keure, 2021, 1821; DECLERQ R., *Cassation en matière répressive*, Bruylant, 2006, 363; DECLERQ R., *Beginnelsen van strafrechtspleging*, Kluwer, 2014, 1583, nr. 4062; VAN VOLSEM F., 'Het aanvoeren van cassatiemiddelen in strafzaken: een overzicht' in DE BAETS C. en OOSTERBOSCH J. (ed.), *Procederen voor het Hof van Cassatie*, Knops Publishing, 2023, 127.

¹⁵³ [Cass. 27 april 2011](#), P.11.0019.F, AC 2011, 1079, *Pas.* 2011, 1161.

¹⁵⁴ [Cass. 28 november 2012](#), P.12.1578.F, AC 2012, 2686, *Pas.* 2012, 2342.

¹⁵⁵ VAN VOLSEM F., 'Het aanvoeren van cassatiemiddelen in strafzaken: een overzicht' in DE BAETS C. en OOSTERBOSCH J. (ed.), *Procederen voor het Hof van Cassatie*, Knops Publishing, 2023, 127. Hij verwijst hierbij naar [Cass. 30 maart 2010](#), P.09.1592.N, AC 2010, 968, *Pas.* 2010, 1052.

¹⁵⁶ VAN VOLSEM F., 'Het aanvoeren van cassatiemiddelen in strafzaken: een overzicht' in DE BAETS C. en OOSTERBOSCH J. (ed.), *Procederen voor het Hof van Cassatie*, Knops Publishing, Herentals, 2023, 127.

¹⁵⁷ Zie ook VAN VOLSEM F., 'Het aanvoeren van cassatiemiddelen in strafzaken: een overzicht' in DE BAETS C. en OOSTERBOSCH J. (ed.), *Procederen voor het Hof van Cassatie*, Knops Publishing, Herentals, 2023, 127.

¹⁵⁸ [Cass. 13 oktober 2020](#), P.20.0483.N.

- Wanneer met een bij toepassing van artikel 235*bis* Sv. gewezen arrest door de kamer van inbeschuldigingstelling is geoordeeld over de onregelmatigheid van de bewijsgaring en de toetsing ervan aan het eerste en het twee criterium van artikel 32 V.T.Sv. kan de eiser in het kader van zijn cassatieberoep tegen het eindarrest geen middel aanvoeren tegen die beslissing. Hij had cassatieberoep moeten instellen tegen dit tussenarrest samen met het eindarrest.¹⁵⁹
- Wanneer de eiser enkel ontvankelijk cassatieberoep¹⁶⁰ instelt tegen het arrest van het hof van assisen waarin hij wordt veroordeeld tot de straf, kan hij geen middel aanvoeren betreffende het arrest met de verklaring van de jury en motivering.¹⁶¹

16. *Onduidelijkheid* – Andere rechtsleer daarentegen beperkt zich tot de eerste voorwaarde en voegt hier niet aan toe dat er tegen de tussenbeslissing zelf geen cassatieberoep mag openstaan.¹⁶² Deze auteurs verwijzen hierbij naar verschillende cassatiearresten waarin dit inderdaad niet (expliciet) als voorwaarde wordt gesteld en het Hof gewoon stelt dat de partij die uitsluitend beroep heeft aangetekend tegen het veroordelingsarrest, zich kan beroepen op de onrechtmatigheid van een tussenarrest, voor zover deze onrechtmatigheid van aard is om het definitieve arrest aan te tasten. Zo zijn er arresten waarin de extra voorwaarde niet staat met betrekking tot onwettigheden in:

- de beslissing om een getuige niet onmiddellijk te verhoren,¹⁶³
- de beslissing om bepaalde (subsidiare) vragen niet te stellen aan de jury, nadat de verdediging gevraagd had deze te stellen,¹⁶⁴
- een arrest dat het verzoek door de beschuldigde om akte te geven van de miskennis van zijn verdedigingsrecht ontvankelijk maar ongegrond verklaart,¹⁶⁵
- de verwerping van een exceptie van nietigheid van de procedure.¹⁶⁶

Hoewel het Hof dit niet expliciet aanhaalt, staat tegen sommige van deze beslissingen geen cassatieberoep open omdat het bijvoorbeeld louter administratieve beslissingen of maatregelen van interne orde zijn.¹⁶⁷ Dit is echter niet voor alle beslissingen het geval, en we moeten dus vaststellen dat het Hof soms op enkel beroep tegen de eindbeslissing middelen toelaat tegen een tussenbeslissing, zelfs wanneer tegen deze tussenbeslissing ook cassatieberoep openstond. In hoeverre het een voorwaarde is dat er geen cassatieberoep openstaat tegen de tussenbeslissing, is dus een vraag die momenteel geen duidelijk antwoord kent. Het is aan het Hof om in komende arresten duidelijk stelling in te nemen op dit punt.

17. *Hof van assisen* – Om de zaken nog wat ingewikkelder te maken, is er een bijzondere regeling voor het hof van assisen. Wat betreft het hof van assisen, stelt het Wetboek van Strafvordering dat een veroordelend arrest (en hetgeen daaraan voorafgegaan is) enkel kan worden vernietigd op grond van een schending van een op straffe van nietigheid voorgeschreven vorm tijdens het onderzoek, in het verwijzingsarrest of in het veroordelend arrest zelf. Hetzelfde geldt in geval van onbevoegdheid, en in geval van verzuim of van weigering om uitspraak te doen over een of meer verzoeken van de beschuldigde of over een of meer vorderingen van het openbaar ministerie, die ertoe strekken gebruik te maken van een bevoegdheid of een recht door de wet verleend.¹⁶⁸ In een arrest van 3 mei 2011 stelde het Hof van Cassatie dat deze bepaling inhoudt dat de beschuldigde die cassatieberoep heeft ingesteld tegen de door het hof van assisen tegen hem uitgesproken veroordeling, zich tot staving van dat cassatieberoep enkel kan beroepen op de onwettigheid van een tussenarrest waartegen geen ontvankelijk cassatieberoep is ingesteld, in zoverre het eindarrest door die

¹⁵⁹ [Cass. 13 juni 2023](#), P.23.0266.N, AC 2023, 192, Pas. 2023, 188.

¹⁶⁰ *In casu* had de eiser wel cassatieberoep ingesteld tegen het arrest met de verklaring van de jury en motivering, maar dan laattijdig, waardoor dit beroep onontvankelijk was.

¹⁶¹ [Cass. 3 mei 2011](#), P.10.1865.N, AC 2011, 1123, Pas. 2011, 1210.

¹⁶² BEERNAERT M., BOSLY H. en VANDERMEERSCH D., *Droit de la procédure pénale*, II, die Keure, 2021, 1821; DECLERCQ R., *Cassation en matière répressive*, Bruylant, 2006, 363; DECLERCQ R., *Beginselen van strafrechtspleging*, Kluwer, 2014, 1583, nr. 4062.

¹⁶³ [Cass. 24 februari 1975](#), AC 1975, 720, Pas. 1975, I, 655.

¹⁶⁴ [Cass. 25 februari 1975](#), AC 1975, 725, Pas. 1975, 660; [Cass. 21 december 1976](#), AC 1977, 452, Pas. 1977, I, 452; [Cass. 29 januari 1992](#), AC 1991-1992, 494, Pas. 1992, 473; [Cass. 17 april 1996](#), P.96.0022.F, AC 1996, 322, Pas. 1996, 349.

¹⁶⁵ [Cass. 5 maart 1997](#), P.97.0067.F, AC 1997, 314, Pas. 1997, 319.

¹⁶⁶ [Cass. 8 mei 1996](#), P.96.0414.F, AC 1996, 421, Pas. 1996, 446.

¹⁶⁷ Dit zijn beslissingen waarbij de rechter geen enkel geschil van feitelijke of juridische aard of geen enkel feitelijke of rechtsvraag beslecht of daarover een beslissing wijst, zodat die beslissing geen onmiddellijk nadeel kan berokkenen aan één van de partijen. Zie adv.-gen. DUINSLAEGER P., [conclusie](#) bij cassatiearrest 30 maart 2010, P.09.1592.N; VAN BAVEL H., 'Ontvankelijkheid van het cassatieberoep in strafzaken' in VAN EECKHOUTTE W. en GHYSELS J. (ed.), *Cassatie in stafzaken*, Antwerpen, Intersentia, 2014, (55) 56.

¹⁶⁸ Art. 408 Sv.

onwettigheid kan worden aangetast en aan één van de in artikel 408 Sv. opgesomde voorwaarden is voldaan.¹⁶⁹ Zo stelt het Hof in enkele arresten dat een middel dat opkwam tegen de beslissingen om gezworenen ambtshalve of op verzoek vrij te stellen, plaatsvervangers uit te loten of ontbrekende juryleden te vervangen en dat werd ingeroepen op beroep tegen het eindarrest, onontvankelijk is aangezien dit administratieve beslissingen van het hof van assisen zijn waartegen geen cassatieberoep openstaat.¹⁷⁰ Dit is in tegenstelling tot de hierboven aangehaalde arresten waarin het Hof wel middelen toeliet die opkomen tegen tussenarresten die zich uitspreken over de vrijstelling van juryleden. In een arrest van 21 december 1976 bijvoorbeeld stelt het Hof over zo'n middel dat het 'niet kan worden aangenomen', wat een beoordeling ten gronde is die ontvankelijkheid impliceert. In datzelfde arrest had het Hof over andere middelen dan weer gesteld dat zij onontvankelijk waren omdat zij "in zoverre zij enkel het arrest tot verwijzing naar het hof van assisen en daaraan voorafgaande handelingen van onderzoek betreffen, niet kunnen worden aangevoerd tot staving van de voorziening, die enkel gericht is tegen het eindarrest."¹⁷¹ Het Hof verwijst ook niet systematisch naar artikel 408 Sv.. In een zaak van 20 april 2016 kwam het Hof tot dezelfde conclusie als wanneer het artikel 408 Sv. had toegepast, maar zonder expliciet op de voorwaarden van artikel 408 Sv. in te gaan. Het Hof verklaarde een middel in verband met het motiverend arrest onontvankelijk op het enkele cassatieberoep tegen het veroordelend arrest omdat het "*geen verband [houdt] met de beslissing die het voorwerp is van het cassatieberoep*".¹⁷² Het middel in kwestie kwam op tegen het niet vermelden van de vereiste meerderheid voor de aanname van een verzwarende omstandigheid. Dit lijkt wat raar in vergelijking met het hierboven vermelde arrest dat stelde dat de vernietiging van het motiverend arrest de nietigheid meebrengt van het arrest dat uitspraak doet over de straf. Dit wil namelijk zeggen dat de vernietiging van het tussenarrest wel invloed kan hebben op het eindarrest. Het ene arrest ging over het aannemen van een verschoningsgrond en het andere over een verzwarende omstandigheid. Beide kunnen nochtans invloed hebben op de straf. Ook voor het hof van assisen lijkt de situatie dus niet helemaal duidelijk.

18. *Verwijzingsbeschikking onderzoeksgerecht* – Ten slotte past het Hof ook specifieke regels toe op verwijzingsbeschikkingen. Zo besliste het bijvoorbeeld dat een middel gericht tegen de verwijzingsbeschikking van de raadkamer op beroep tegen het eindarrest van het hof van beroep onontvankelijk was omdat "het middel een onregelmatigheid aanvoert waardoor de verwijzingsbeschikking van de raadkamer niet onbestaande, maar wel vernietigbaar zou zijn".¹⁷³ Dit is een onderscheid dat het Hof maakt bij de vraag in hoeverre een vonnisgerecht zich kan uitspreken over een verwijzing van het onderzoeksgerecht naar dat vonnisgerecht. Er is namelijk geen enkele bepaling die aan het vonnisgerecht de bevoegdheid verleent om uitspraak te doen over de wettigheid van een verwijzingsbeslissing van het onderzoeksgerecht. Enkel wanneer een vonnisgerecht vaststelt dat het recht van verdediging van de in verdenkinggestelde daadwerkelijk en onherstelbaar werd miskend zal het de verwijzingsbeschikking voor onbestaande moeten houden.¹⁷⁴ Hierbij aansluitend, stelde het Hof dus ook dat enkel in zo een situatie een middel gericht tegen de verwijzingsbeschikking kon worden opgeworpen via een beroep tegen het eindarrest.

Besluit

19. *Uitgesteld cassatieberoep tussenbeslissing kan leiden tot vernietiging eindbeslissing* – Cassatieberoep tegen een tussenbeslissing kan in de regel enkel na de eindbeslissing. Hier zijn enkele uitzonderingen op, die werden opgesomd in Afdeling I. Een uitgesteld cassatieberoep¹⁷⁵ tegen een tussenbeslissing kan onontvankelijk worden verklaard bij gebrek aan belang indien de tussenbeslissing is achterhaald door verdere ontwikkelingen in de procedure. Wanneer dit echter niet het geval is en het cassatieberoep is gegrond, dan leidt een vernietiging van de tussenbeslissing normaal gezien ook tot de vernietiging van de eindbeslissing die erop volgde.

20. *Onduidelijkheid over voorwaarden aan het opwerpen van middelen tegen een tussenbeslissing* – Over de vraag in hoeverre een partij een middel kan opwerpen dat opkomt tegen een tussenbeslissing wanneer deze

¹⁶⁹ [Cass. 3 mei 2011](#), P.10.1865.N, AC 2011, 1123, *Pas.* 2011, 1210.

¹⁷⁰ [Cass. 2 februari 1976](#), AC 1976, 646, *Pas.* 1976, 616; [Cass. 27 april 2011](#), P.11.0019.F, AC 2011, 1079, *Pas.* 2011, 1161. Het Hof volgde dezelfde lijn in zaken waarin er wel cassatieberoep was ingesteld tegen het tussenarrest. Zie bv. [Cass. 30 november 1978](#), AC 1978-1979, 374, *Pas.* 1979, 379; [Cass. 22 maart 1995](#), P.95.0064.N, AC 1995, 331, *Pas.* 1995, 342.

¹⁷¹ [Cass. 21 december 1976](#), AC 1977, 452, *Pas.* 1977, I, 452. Zie bijvoorbeeld ook [Cass. 11 maart 1992](#), nr. 9477, AC 1992, 657, *Pas.* 1992, 618; [Cass. 8 april 1998](#), P.97.1692.F, AC 1998, 423, *Pas.* 1998, 446.

¹⁷² [Cass. 20 april 2016](#), P.16.0058.F, AC 2016, 898, *Pas.* 2016, 903.

¹⁷³ [Cass. 12 november 1991](#), nr. 4258, AC 1991-1992, 231, *Pas.* 1992, 196.

¹⁷⁴ [Cass. 7 april 2020](#), P.20.0077.N, AC 2020, 874, *Pas.* 2020, 749.

¹⁷⁵ of sommige van de middelen.

partij enkel beroep heeft ingesteld tegen de eindbeslissing, is er onduidelijkheid. Het is zeker vereist dat de eindbeslissing door de onwettigheid wordt aangetast. Op vlak van een tweede mogelijke voorwaarde is de rechtspraak van het Hof echter niet eenduidig. Sommige arresten stellen als voorwaarde ook nog dat er tegen de tussenbeslissing zelf geen cassatieberoep openstaat. Andere arresten stellen dit echter niet als voorwaarde en het blijft dus onduidelijk in hoeverre het er een is. Bovendien zijn er doorheen de decennia opvallende arresten geweest die op specifieke beslissingen weer andere voorwaarden toepassen. Op dit punt heerst er dus verwarring en is er nood aan verduidelijking door het Hof.

De rechtsvordering van het openbaar ministerie in burgerlijke zaken

Céline JOISTEN, referendaris bij het Hof van Cassatie

Inleiding

1. *Het vorderingsrecht van het openbaar ministerie* – De magistraten van het openbaar ministerie, of zij nu behoren tot het parket van de procureur des Konings, het arbeidsauditoraat, het parket-generaal en auditoraat-generaal of het parket bij het Hof van Cassatie, maken deel uit van de rechterlijke orde. Hun activiteiten ressorteren nu eens onder de uitvoerende dan weer onder de rechterlijke macht.¹⁷⁶ De rol die zij spelen in de vrijwaring van de algemene belangen van de samenleving voor de hoven en rechtbanken is welbekend. Hun opdracht bestaat erin om, zonder over rechtsmacht te beschikken, bij te dragen tot de verwezenlijking van dat doel bij wege van rechtsvordering, vordering of advies (art. 138bis Gerechtelijk Wetboek).

In de uitoefening van zijn adviserende taak wordt het openbaar ministerie de *amicus curiae* van de rechter en stelt hij hem een (al dan niet bindend) juridisch advies voor betreffende de oplossing van het geschil. Vervolgens hebben de partijen, met eerbiediging van het beginsel van het recht op tegenspraak, het recht om een repliek op dit advies te formuleren.¹⁷⁷ Dankzij zijn bevoegdheid om te vorderen, kan het openbaar ministerie een dossier onderzoeken, in de specifiek bij wet bepaalde gevallen en volgens de bij wet bepaalde modaliteiten. Die bevoegdheid strekt ertoe hulp te bieden aan de volgens de wetgever zwakkere partij in familiale (artikel 872 Gerechtelijk Wetboek) en arbeidsrechtelijke (artikel 138ter Gerechtelijk Wetboek) geschillen.

Wanneer het openbaar ministerie zijn vorderingsrecht uitoefent, dit is wanneer het “*zelf het proces start, hierin tussenkomt of een rechtsmiddel uitoefent*”¹⁷⁸, is het niet meer de derde die advies verleent of inlichtingen verstrekt; dan wordt het een echte partij in het burgerlijk geding.¹⁷⁹ Dit neemt niet weg dat het steeds de bescherming van het algemeen maatschappelijk belang, in al zijn onderdelen, nastreeft en niet van particuliere belangen.¹⁸⁰ Enkel die bevoegdheid om een rechtsvordering in te stellen wordt hieronder verder besproken.

2. *In burgerlijke zaken* – Het openbaar ministerie beschikt in verschillende rechtsdomeinen over een vorderingsrecht op grond van de hem toevertrouwde taken ter bescherming van het algemeen belang. In het kader van het strafproces is dat vorderingsrecht waarschijnlijk het meest uitgebreid, omdat de procureur des Konings is belast met de opsporing en de vervolging van de misdrijven die tot de bevoegdheid van de hoven van assisen, de correctionele rechtbanken en van de politierechtbanken behoren.¹⁸¹

Evenzo, op de scheidslijn tussen strafrecht en burgerlijk recht, kent artikel 138bis, § 2, Gerechtelijk Wetboek¹⁸² aan het openbaar ministerie een bijzonder vorderingsrecht toe om overtredingen op de wetten en verordeningen die behoren tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten en die het geheel of een deel van de werknemers van een onderneming betreffen, te laten vaststellen. Die aan de arbeidsauditeur toegekende burgerlijke rechtsvordering *sui generis* maakt een niet-repressieve behandeling van sociaalrechtelijke misdrijven

¹⁷⁶ G. Closset-Marchal vermeldt in dat opzicht: “la question de savoir si le ministère public relève du pouvoir judiciaire ou du pouvoir exécutif est totalement vaine et sans réponse. Il possède, en réalité, un statut hybride qui le rapproche tantôt de l’un, tantôt de l’autre”. zie CLOSSET-MARCHAL G., ‘Le ministère public dans le procès civil’, *RGDC*, 2016, 394. Zie ook DE LEVAL G., GEORGES F. en SIAS B., *Droit judiciaire*, 4de uitg., Larcier, 2024, 423, nr. 331; VAN INGELGEM, A., ‘Het openbaar ministerie: bedenkingen en verzuchtingen omtrent een vitaal orgaan van Vrouwe Justitia’, in *Het strafrecht bedreven. Liber amicorum Alain De Nauw*, die Keure, 2011, 909.

¹⁷⁷ Art. 766 en 767 Gerechtelijk Wetboek. Zie MACQ V. en REUSENS F., ‘L’avis du ministère public en matière civile: nouvelle définition d’une mission toujours prioritaire’, in *Le Code judiciaire en pot-pourris*, Larcier, 2016, 33-60.

¹⁷⁸ CLOSSET-MARCHAL G., ‘Le pouvoir d’action du ministère public en matière civile’, in VAN ORSHOVEN P. en STORME M. (ed.), *Amice curiae, quo vadis? Het openbaar ministerie in privaatrechtelijke, administratieve en sociale zaken*, Kluwer, 2002, 58.

¹⁷⁹ ENGLEBERT J. en TATON X., *Droit du procès civil*, I, Anthemis, 2018, 198: “Il devient donc à ce titre l’adversaire de la personne privée ou publique visée par son action”.

¹⁸⁰ Zie *infra* nrs. 5-1 tot 5-4 over de verschillende vormen van openbare orde.

¹⁸¹ Art. 22 Wetboek van Strafvordering.

¹⁸² Artikel 138bis, § 2, eerste lid, Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat “[v]oor overtredingen op de wetten en verordeningen die behoren tot de bevoegdheid van de arbeidsgerechten en die het geheel of een deel van de werknemers van een onderneming betreffen, de arbeidsauditeur, ambtshalve, overeenkomstig de vormvoorschriften van dit Wetboek, een rechtsvordering kan instellen bij de arbeidsrechtbank teneinde de inbreuken op voormelde wetten en verordeningen te laten vaststellen”. Zie ook art. 68 tot 73 Sociaal Strafwetboek.

door de rechter mogelijk.¹⁸³ Ze biedt hem de kans om op te treden in gevallen waarin de strafvervolgning niet opportuun wordt geacht en een regularisatie van de toestand de voorkeur verdient boven een veroordeling.¹⁸⁴

Die vorderingsbevoegdheid in (semi-)strafzaken zal hier niet verder worden uitgediept. Deze studie beperkt zich tot de vorderingsbevoegdheid in het kader van geschillen die uitsluitend door de regels van het Gerechtelijk Wetboek worden beheerst. Die hebben geen betrekking op schendingen van strafrechtelijk betoegelde normen.

3. *Overzicht* – Eerst wordt onderzocht in welke gevallen het openbaar ministerie krachtens artikel 138bis Gerechtelijk Wetboek bij wege van rechtsvordering kan optreden (I), om vervolgens verschillende procedurekwesties te behandelen (II).

I. Gevallen waarin het openbaar ministerie bij wege van rechtsvordering kan optreden

4. *Artikel 138bis, § 1, Gerechtelijk Wetboek voorziet in twee types van rechtsvordering* – Volgens artikel 138bis Gerechtelijk Wetboek kan het openbaar ministerie optreden, enerzijds, in de gevallen die de wet bepaalt (A) en anderzijds, telkens als de openbare orde zijn tussenkomst vergt (B).

Allereerst dient te worden verduidelijkt dat, wanneer het openbaar ministerie al partij is bij de beslissing, het zijn hoger beroep tegen die beslissing niet meer kan gronden artikel 138bis, § 1, Gerechtelijk Wetboek, omdat het partij is bij de in eerste aanleg gewezen beslissing. Diezelfde redenering kan worden gevolgd ten aanzien van het openbaar ministerie dat cassatieberoep wil instellen tegen een beslissing waarbij het al partij was.¹⁸⁵

A. Bij wet bepaald vorderingsrecht

5. *Niet-exhaustieve lijst* – Er bestaan veel teksten die aan het openbaar ministerie een bijzonder vorderingsrecht toekennen en de modaliteiten daartoe preciseren. Dit “wettelijk” vorderingsrecht is niet beperkt tot de hypothese waarin een norm van openbare orde wordt geschonden, noch tot de situatie waarin de openbare orde in gevaar zou zijn gebracht door een toestand die moet worden verholpen.¹⁸⁶ Als de wetgever uitdrukkelijk heeft beslist dat het openbaar ministerie in bepaalde materies kan optreden, dan acht hij dit noodzakelijk voor de bescherming van de openbare orde of van bepaalde bijzonder belangrijke private belangen en het komt de rechter niet toe om dit te controleren.¹⁸⁷

De wet staat hem toe zich te mengen in burgerlijke processen die op het eerste gezicht enkel private belangen tegenover elkaar stellen, ter bescherming van een bepaalde maatschappelijke orde die in het gedrang zou kunnen komen.¹⁸⁸ Aldus heeft het openbaar ministerie heeft de taak om de zwaksten te beschermen in familiezaken (5-1) en in sociale zaken (5-2) en om de goede werking van de rechterlijke orde (5-3) en de economische orde (5-4) te vrijwaren.¹⁸⁹

5.1. *De familie, het kind en de persoon* – Sinds het begin van het Burgerlijk Wetboek heeft het openbaar ministerie een centrale rol gespeeld op het vlak van personen-en familierecht¹⁹⁰: de vrijwaring van de openbare orde vereist dat de familiale orde, als onderdeel hiervan, zorgvuldig wordt beschermd. Vandaar dat zijn vorderingsrecht zeer uitgebreid is en tot uiting komt in alle regels van het Burgerlijk Wetboek strekken tot het reguleren van die familiale orde.¹⁹¹

Wat betreft de staat van personen *sensu stricto*, kan de procureur des Konings voor de familierechtbank de verbetering of de nietigverklaring van een akte van burgerlijke stand vorderen (art. 35 Oud Burgerlijk Wetboek)

¹⁸³ Over die rechtsvordering zie CLESSE C., ‘Le rôle du ministère public près les juridictions du travail’, in *Guide social permanent*, vol. 5, Kluwer, 2021, 858; DE NAUW A., ‘De nieuwe class action van de arbeidsauditeur: naar een verdere depenalisering van het sociaal strafrecht’, *N.C.* 2007, 387-394; KÉFER F. en DEBAUCHE M., ‘La réforme du droit pénal social: les premiers pas ...’, in CLESSE J. en KÉFER F. (ed.), *Questions de droit social* (CUP nr. 94), 2007, 214-222; HUYBRECHTS L., *Gerechtelijk recht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Kluwer 2014, 88-89; GOSSERIES P., ‘Quelques réflexions à propos de l’auditorat du travail - Bilan et plaidoyer’, *JTT*, 2012/1133, 289-299; DE RUE M., ‘Questions pratiques en relation avec l’action de l’auditeur du travail visée à l’article 138bis du Code judiciaire’, in *Actions orphelines et voies de recours en droit social*, Anthemis, 2012, 177-189.

¹⁸⁴ *Parl.St.*, Kamer, zitting nr. 1610/001 van 15 februari 2005.

¹⁸⁵ [Cass. 13 januari 2017](#), C.15.0222.N, AC 2017, 81-86, *Pas.* 2017, 111-116; [Conclusie](#) van advocaat-generaal WERQUIN Th. bij Cass., 28 juni 2024, C.23.0352.F.

¹⁸⁶ Wat betreft die notie van openbare orde, zie *infra* nr. 7.

¹⁸⁷ CLOSSET-MARCHAL G., ‘Le ministère public dans le procès civil’, *RGDC*, 2016, 398.

¹⁸⁸ DU JARDIN J., ‘Le ministère public dans ses fonctions non pénales’, *JT*, 2004, 726.

¹⁸⁹ Voor een volledige maar minder recente uiteenzetting, zie MATTHIJS J., *Openbaar ministerie* (APR), 1983, 143-159.

¹⁹⁰ DU JARDIN J., ‘Le ministère public dans ses fonctions non pénales’, *JT*, 2004, 730.

¹⁹¹ VAN GUYSEL A. en BROUWERS J., ‘Le rôle du ministère public dans les procédures civiles concernant les enfants’, *Rev.dr.ULB*, 1996, 47.

of de nietigheid van een aanpassing van de registratie van het geslacht in de akte van geboorte vorderen wegens strijdigheid met de openbare orde (art. 135/1, § 8, Oud Burgerlijk Wetboek). Hij beschikt over een ruime vorderingsbevoegdheid om een persoon afwezig¹⁹² of overleden¹⁹³ te verklaren. Hij kan ook, binnen een termijn van vijftien dagen, hoger beroep instellen tegen een beslissing tot toekenning van de nationaliteit aan een persoon (art. 11*bis* en 15 Wetboek van de Belgische nationaliteit) en de vervallenverklaring van de nationaliteit van een persoon vorderen (art. 23/1 en 23/2 WBN).

Het belang van het kind staat centraal in zijn opdracht en zijn vorderingsrecht strekt ertoe dat belang te beschermen. Aldus kan het openbaar ministerie hoger beroep instellen tegen de beslissing om de voogdij over te brengen naar de woonplaats of de verblijfplaats van de voogd (art. 390 Oud Burgerlijk Wetboek), de ontzetting van de voogd voor de vrederechter vorderen (art. 399 Oud Burgerlijk Wetboek), de zaak aanhangig maken bij de vrederechter, op verzoek van de minderjarige, in geval van een ernstige betwisting tussen de minderjarige en de voogd (art. 405, § 2, Oud Burgerlijk Wetboek), of om beslissingen betreffende de voogd te wijzigen (art. 407 Oud Burgerlijk Wetboek), of zelfs de zaak aanhangig maken bij de familierechtbank om de ontvoogding van de minderjarige te vorderen of de herroeping ervan te vorderen (art. 477, 479 en 485 Oud Burgerlijk Wetboek). Overeenkomstig artikel 475*sexies* Oud Burgerlijk Wetboek kan de familierechtbank een einde maken aan de pleegvoogdij op verzoek van de procureur des Konings. Laatstgenoemde kan ook optreden voor de familierechtbank om na te gaan of het recht van het kind op persoonlijk contact behoorlijk wordt uitgeoefend (art. 375*bis* Oud Burgerlijk Wetboek), om beschikkingen met betrekking tot het ouderlijk gezag te wijzigen of hieraan een einde te stellen (art. 387*bis* en art. 387*duodecies* Oud Burgerlijk Wetboek) en om zich te verzetten tegen de vordering tot onderzoek naar het moederschap of het vaderschap (art. 332*quinquies*, § 2, Oud Burgerlijk Wetboek). Hij vervolgt bedrieglijke erkenningen (art. 330/1 en 330/3 Oud Burgerlijk Wetboek)¹⁹⁴ en waakt over de juiste toepassing van de regels inzake adoptie (art. 348-11, 351, 354-1, 359-2 en 367-3 Oud Burgerlijk Wetboek). Inzake kinderen kan de procureur des Konings zich voortaan ook tot de vrederechter wenden om het stemrecht op te schorten van de minderjarige die ouder is dan 16 jaar, maar niet bekwaam is om zelf zijn rechten en plichten voor de verkiezing van het Europees Parlement uit te oefenen (art. 487*bis* Oud Burgerlijk Wetboek).

De bescherming van de meerderjarige vormt ook een belangrijke opdracht: de procureur des Konings kan een beschermingsmaatregel vorderen ten aanzien van een meerderjarige die wegens zijn gezondheidstoestand geheel of gedeeltelijk, zij het tijdelijk, niet in staat is zonder bijstand of andere beschermingsmaatregel zijn belangen van vermogensrechtelijke of niet-vermogensrechtelijke aard zelf behoorlijk waar te nemen (art. 1238 Gerechtelijk Wetboek). Vervolgens kan hij in rechte optreden voor de vrederechter voor aangelegenheden met betrekking tot de opdracht van de bewindvoerder (art. 496/7, 497/4 en 499/19 Oud Burgerlijk Wetboek en voor kwesties met betrekking tot de aangenomen beschermingsmaatregelen (art. 492/4 Oud Burgerlijk Wetboek).¹⁹⁵

Het openbaar ministerie is tevens de hoeder van de instelling van het huwelijk als “fundament van het maatschappelijk bestel”¹⁹⁶ en zorgt ervoor dat bedrog bij het gebruik van die instelling wordt bestraft. In dat kader kan de procureur des Konings de nietigheid van een huwelijk vorderen (art. 184, 190 en 191 Oud Burgerlijk Wetboek) en als tussenkomen partij optreden bij alle rechtsvorderingen tot nietigverklaring van een huwelijk (art. 193*bis* Oud Burgerlijk Wetboek). Zoals G. Closset-Marchal onderstreept, “*le mariage est une institution d’ordre public et il importe qu’au regard de la société, ne puissent subsister des mariages gravement viciés*”¹⁹⁷. Inzake echtscheidingen kan het openbaar ministerie hoger beroep instellen tegen het vonnis dat de echtscheiding door onderlinge toestemming heeft uitgesproken (art. 1299 Gerechtelijk Wetboek). In spoedeisende gevallen kan het de zaak ook aanhangig maken bij de familierechtbank opdat die uitspraak zou doen over de in artikel 1253*ter*/4 tot 1253*ter*/6 Gerechtelijk Wetboek bedoelde voorlopige maatregelen. Het betreft met name de maatregelen met betrekking tot de afzonderlijke verblijfplaats, het ouderlijk gezag, de

¹⁹² Zie art. 112 tot 118 Oud Burgerlijk Wetboek.

¹⁹³ Hij treedt ook op voor de familierechtbank om het overlijden te verklaren van een persoon in de gevallen omschreven in de artikelen 126 en 127 Oud Burgerlijk Wetboek.

¹⁹⁴ Inzake afstamming, zie ook de artikelen 331*sexies*, 348-5 en 348-5/1 Oud Burgerlijk Wetboek. Voor een toepassing, zie Luik 27 april 2015, *Rev.trim.dr.fam.*, 2016, 669-671.

¹⁹⁵ Hij treedt ook op in het kader van de buitengerechtelijke bescherming door middel van bijzondere of algemene lastgeving, zoals bedoeld in artikel 490 Oud Burgerlijk Wetboek (zie art. 490/1, 490/2, en 492/4 Oud Burgerlijk Wetboek) en in het kader van de aanstelling van de in artikel 501 bedoelde vertrouwenspersoon (art. 501 en 501/1 Oud Burgerlijk Wetboek).

¹⁹⁶ Cass. 3 mei 1958, AC 1958, 686-688, Pas. 1958, 968-971. Men zou zich evenwel de vraag kunnen stellen of het huwelijk deze rol nog vervult in de samenleving van de 21ste eeuw, met name in het licht van de opkomst van andere vormen van partnerschap.

¹⁹⁷ CLOSSET-MARCHAL G., ‘Le pouvoir d’action du ministère public en matière civile’, in VAN ORSHOVEN P. en STORME M. (ed.), *Amice curiae, quo vadis? Het openbaar ministerie in privaatrechtelijke, administratieve en sociale zaken*, Kluwer, 2002, 60.

uitkeringen tot levensonderhoud, en de huisvesting die in het kader van een echtscheiding wegens duurzame ontwrichting worden uitgesproken.

Vermelden we ten slotte ook nog de bevoegdheid die het Gerechtelijk Wetboek hem toekent om de verzegeling te vorderen van de voorwerpen die tot het gemeenschappelijk vermogen van de echtgenoten, een nalatenschap of een onverdeeldheid behoren (art. 1151 Gerechtelijk Wetboek) en om de aanwijzing van een curator te vorderen wanneer een nalatenschap krachtens artikel 4.58, § 1, Burgerlijk Wetboek onbeheerd wordt verklaard (art. 1228 Gerechtelijk Wetboek).

5.2. *Sociaal recht* – Het openbaar ministerie, dat de bescherming van de maatschappij als opdracht heeft, kan optreden om, naargelang het geval, de wettigheid van bepaalde beslissingen te verzekeren, de eenheid van de rechtspraak te bewaken, maar bovenal om de partijen die zich niet goed zouden hebben verdedigd, te beschermen.¹⁹⁸ Hier is het openbaar ministerie de beschermer van de werknemer of de sociaal verzekerde, namelijk de partij die wordt vermoed de zwakste te zijn, en ziet het erop toe dat haar rechten worden geëerbiedigd.

Krachtens artikel 1052 Gerechtelijk Wetboek¹⁹⁹ kunnen de procureur-generaal en de arbeidsauditeur hoger beroep aantekenen tegen beslissingen van de arbeidsrechtbanken, in welbepaalde aangelegenheden, ongeacht de reden van dat beroep.²⁰⁰ Aldus werd reeds beslist dat een beroep dat uitsluitend de vereffening van de kosten door de eerste rechter betreft, ontvankelijk is.²⁰¹ Het vorderingsrecht van het openbaar ministerie is beperkt tot de uitoefening van een rechtsmiddel, namelijk het hoger beroep, in geschillen waarin het in eerste aanleg geen partij was.²⁰² Het strekt zich niet uit tot andere rechtsmiddelen. Dit belet het openbaar ministerie niet om cassatieberoep in te stellen tegen een beslissing in een geschil waarin het op grond van artikel 1052 Gerechtelijk Wetboek is opgetreden, al is het dan niet krachtens die bepaling, maar omdat het de hoedanigheid van gedingpartij heeft.

De in artikel 1052 Gerechtelijk Wetboek bedoelde aangelegenheden betreffen de geschillen van burgerlijke aard die het gevolg zijn van een overtreding van de wetten en besluiten betreffende de arbeidsreglementering en de aangelegenheden die onder de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank vallen, onverminderd de toepassing van de wetsbepalingen die deze bevoegdheid verlenen aan de strafrechten wanneer een strafvordering voor hen aanhangig is (art. 578, 7°, Gerechtelijk Wetboek), de geschillen inzake sociale zekerheid (art. 580, 581, 582, 1° en 2°, Gerechtelijk Wetboek), en bepaalde administratieve sancties die uit het Sociaal Strafwetboek of uit de socialezekerheidswetgeving voortvloeien (art. 583 Gerechtelijk Wetboek).

Er bestaan nog andere gevallen waarin het openbaar ministerie bij wege van rechtsvordering kan optreden om een partij die wordt geacht zwakker te zijn, te beschermen. Vermelden we, onder meer, de mogelijkheid voor het openbaar ministerie (of het arbeidsauditoraat) om op te treden ter bestrijding van vormen van discriminatie die bij wet van 10 mei 2007 zijn verboden (art. 19 en 20 van de voormelde wet)²⁰³ of om een beroep uit te oefenen tegen de beslissingen inzake rechtsbijstand van het bureau in hoger beroep (art. 688 Gerechtelijk Wetboek).

5.3. *Rechterlijke organisatie* – Het openbaar ministerie kan zijn vorderingsrecht uitoefenen om de rechterlijke orde, haar organisatie en haar interne bevoegdheidsverdeling te doen eerbiedigen. Het betreft hier de bescherming van de belangen van de Staat en de goede werking van de gerechtelijke procedure. Het kan, bijvoorbeeld, een tuchtprocedure instellen bij het rechtscollege waarvan de betrokken persoon afkomstig is (art.

¹⁹⁸ *Parl.St.* Kamer, 1965-1966, 59, nr. 49, 156

¹⁹⁹ Die bepaling preciseert in het tweede en derde lid eveneens: "Ten aanzien van het openbaar ministerie loopt de termijn zodra het vonnis is uitgesproken. De kennisgeving van het vonnis aan het openbaar ministerie geschiedt door de griffier binnen acht dagen na de uitspraak, met dien verstande dat de niet-vervulling van die formaliteit de termijn van hoger beroep ongewijzigd laat".

²⁰⁰ MEEUS A., 'Le rôle du ministère public en droit judiciaire privé', *TPR*, 1980, 146.

²⁰¹ Arbeidshof Luik, 13 juni 2008, *JT*, 2008, 623.

²⁰² VAN ZUMMEREN K. en DE RUYSSCHER M., 'Hoger beroep door Openbaar Ministerie (commentaar bij artikel 1052 Ger.W.)', in *Gerechtelijk recht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Kluwer, 2023, 138; DANIELS C., 'De voorwaarden voor het instellen van de gewone rechtsmiddelen en de gevolgen daarvan (in burgerlijke zaken): een overzicht na de Potpourri-wetten', in MAES B., e.a. (ed.), *Proces en bewijsrecht: capita selecta*, Kluwer, 2019, 18. Als het openbaar ministerie in eerste aanleg al partij was, kan het hoger beroep instellen tegen die beslissing, zonder zich op artikel 1052 Gerechtelijk Wetboek te baseren.

²⁰³ Wat betreft die rechtsvordering, zie BOUQUELLE F., 'L'action en cessation de discrimination en droit social', in *Quinze années d'application des lois anti-discrimination*, Anthemis, 2022, 32-65.

412, § 2, Gerechtelijk Wetboek), alsook beroep instellen voor de tuchtrechtbank tegen tuchtbeslissingen (art. 413, § 2, Gerechtelijk Wetboek)²⁰⁴.

De procureur-generaal bij het hof van beroep kan krachtens artikel 88, § 2, Gerechtelijk Wetboek cassatieberoep instellen tegen de beschikking van de voorzitter van de rechtbank met betrekking tot een opgeworpen incident over de verdeling van de burgerlijke zaken onder de secties, kamers of rechters van eenzelfde rechtbank. Inzake onttrekking kan hij de onttrekking van een zaak aan de rechter vorderen wanneer deze gedurende meer dan zes maanden verzuimt de zaak die hij in beraad heeft genomen te berechten (art. 652 Gerechtelijk Wetboek).²⁰⁵ De procureur-generaal bij het Hof van Cassatie van zijn kant kan vorderen dat de zaak aan de rechter wordt onttrokken op grond van de openbare veiligheid (art. 651 Gerechtelijk Wetboek). Buiten die gevallen kan het openbaar ministerie ook de onttrekking van de zaak aan een rechtscollege vorderen wegens wettige verdenking, wanneer de openbare orde in gevaar wordt gebracht door een toestand die moet worden verholpen.²⁰⁶

De procureur-generaal bij het hof van beroep kan krachtens artikel 642 Gerechtelijk Wetboek beroep instellen tegen de beslissingen van de arrondissementsrechtbank inzake bevoegdheid²⁰⁷, terwijl tegen die beslissingen, in beginsel, geen enkel rechtsmiddel openstaat. De mogelijkheid om dat beroep in te stellen wordt enkel aan de procureur-generaal bij het hof van beroep toegekend en behoort niet tot de wettelijke bevoegdheden van het arbeidsauditoraat.²⁰⁸

Artikel 1089 Gerechtelijk Wetboek verleent nog een zeer bijzonder vorderingsrecht aan de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie.²⁰⁹ Het betreft het cassatieberoep “*in het belang van de wet*” dat laatstgenoemde toelaat om in laatste aanleg gewezen beslissingen die strijdig zijn met de wetten of met de procesvormen en waartegen geen enkele partij binnen de wettelijke termijn cassatieberoep heeft ingesteld, ambtshalve voor het Hof te brengen.²¹⁰ Aldus, “*la Cour, par l’action de son Parquet, est [...] mise en mesure de rétablir la paix judiciaire en mettant un terme à une controverse et en assurant une interprétation correcte de la loi*”²¹¹. In de praktijk wordt een dergelijke bevoegdheid slechts zeer zelden²¹² uitgeoefend in burgerlijke zaken²¹³. Dat vorderingsrecht onderscheidt zich van de andere gevallen waarin het openbaar ministerie een vorderingsrecht geniet krachtens artikel 138bis Gerechtelijk Wetboek. Vooreerst mag die rechtsvordering het eventuele cassatieberoep van een van de partijen niet tegenwerken. Dit betekent echter niet dat geen cassatieberoep in het belang van de wet mogelijk is wanneer een van de partijen al cassatieberoep heeft ingesteld; het cassatieberoep van de procureur-generaal zal echter slechts worden behandeld nadat het Hof eerst het door een partij ingestelde cassatieberoep heeft verworpen.²¹⁴ De procureur-generaal kan zijn vorderingsrecht op grond van artikel 1089 Gerechtelijk

²⁰⁴ Over de andere tuchtvorderingen die het openbaar ministerie kan instellen, zie DE CODT J., ‘La réforme de la discipline judiciaire: jamais deux sans trois’, *JT*, 2014, 101-115, in het bijzonder p. 109; DU JARDIN J., ‘Le ministère public dans ses fonctions non pénales’, *JT*, 2004, 735-736.

²⁰⁵ Aangezien alleen de procureur-generaal bij het hof van beroep kan vorderen dat de zaak wordt onttrokken aan de rechter die ze in beraad heeft genomen, wanneer hij meer dan zes maanden verzuimt ze te berechten, is een dergelijk verzoek van een partij kennelijk onontvankelijk (*Cass. 7 maart 2002*, C.02.0101.N, AC 2002, 734, *Pas.* 2002, 670-671). Over die bepaling, zie ook: *Cass. 17 januari 2008*, C.07.0631.N, AC 2008, 129, *Pas.* 2008, 129; *Cass. 9 februari 2006*, C.06.0029.N, AC 2006, 343, *Pas.* 2006, 341; *Cass. 21 april 2006*, C.06.0132.F, AC 2006, 924, *Pas.* 2006, 911; *Cass. 27 oktober 2006*, C.06.0536.N, AC 2006, 2143, *Pas.* 2006, 1281; *Cass. 4 mei 2007*, C.07.0162.N, AC 2007, 957, *Pas.* 2007, 849; *Cass. 7 februari 2008*, C.08.0019.N, AC 2008, 368, *Pas.* 2008, 381; *Cass. 10 april 2008*, C.08.0090.N, AC 2008, 902, *Pas.* 2008, 879.

²⁰⁶ Zie *infra* nr. 8-1.

²⁰⁷ Er bestaat controverse over de vraag of het beroep ook kan worden ingesteld wegens schending van een regel van de rechtspleging (zoals miskennis van de tegenspraak of van een procedureregulering). Zie CLOSSET-MARCHAL G., *La compétence en droit judiciaire privé*, 2de uitg, Larcier, 2016, 100; SIMON A., FORTHOMME M., BOUIOUKLIEV I., MARY G. en CLESSE C., ‘Les conflits de compétence’, in *Guide social permanent*, vol. 5, 2019, 731.

²⁰⁸ *Cass. 23 december 2011*, C.11.0154.F, AC 2011, 2704, *Pas.* 2011, 2847. Over die beslissing, zie *infra* nr.10-1.

²⁰⁹ We wijzen tevens op artikel 1088 Gerechtelijk Wetboek dat de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie toelaat om in geval van machtsoverschrijding cassatieberoep in te stellen. Over dat beroep, zie BAUDONCQ F., *Gerechtelijk recht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Kluwer, 2017, 183-200.

²¹⁰ Over het cassatieberoep in het belang van de wet, zie BOULARBAH H., GÉRARD Ph. en VAN DROOGHENBROECK J., *Pourvoi en cassation en matière civile*, Bruylant, 2012, 385-389; DE LEVAL G. en GEORGES F., *Droit judiciaire*, t. 2, *Procédure civile*, vol. 2, *Voies de recours*, 2de uitg., Larcier, 2021, 421-425.

²¹¹ DE LEVAL G. en GEORGES F., *Droit judiciaire*, t. 2, *Procédure civile*, vol. 2, *Voies de recours*, 2de uitg., Larcier, 2021, 421.

²¹² Zie met name *Cass. 14 juni 1971*, AC 1971, 1030, *Pas.* 1971, I, 978; *Cass. 26 april 1974*, AC 1974, 937, *Pas.* 1971, I, 882; *Cass. 14 december 1978*, AC 1978-1979, 445, *Pas.* 1979, 445; *Cass., 2 oktober 2009*, C.09.0383.F, AC 2009, 2211, *Pas.* 2009, 2132. Zie ook de arresten vermeld door HAYOIT DE TERMICOURT R. in ‘Les pourvois dans l’intérêt de la loi et les dénonciations sur ordre du Ministre de la justice’, *JT*, 1964, 481, nr. 12, noot 86.

²¹³ De procureur-generaal beschikt in strafzaken over eenzelfde bevoegdheid krachtens artikel 441 Wetboek van Strafvordering. Zie recent, *Cass. 6 september 2023*, P.23.0827.F, gewezen inzake de uitlegging van het ministerieel besluit van 28 oktober 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken.

²¹⁴ In dat geval mag het door de procureur-generaal aangevoerde middel niet hetzelfde zijn als het middel dat door een partij werd aangevoerd en dat wegens zijn ongegrondheid of niet-ontvankelijkheid door het Hof werd verworpen.

Wetboek daarentegen niet meer uitoefenen als het Hof het bestreden arrest vernietigt op basis van het door een partij ingestelde cassatieberoep; zijn cassatieberoep zal niet-ontvankelijk worden verklaard.²¹⁵ De procureur-generaal is, met uitzondering van deze vereiste, niet gebonden door een termijn en kan dus cassatieberoep instellen zonder dat hij enige wettelijke termijn moet eerbiedigen.²¹⁶ Vervolgens is het arrest dat op het cassatieberoep van de procureur-generaal in het belang van de wet wordt gewezen, krachtens artikel 1090 Gerechtelijk Wetboek, niet dienstig voor de partijen, ten aanzien van wie de vernietigde beslissing haar volledige uitwerking en gezag van gewijsde behoudt. Het gaat dus daadwerkelijk om een rechtsmiddel *sui generis*, zonder gevolg voor de betrokken partijen. Zoals advocaat-generaal R. HAYOIT DE TERMICOURT benadrukt, “[s]on seul effet est ainsi d’être une leçon pour l’inexpérience des tribunaux, d’inciter les juges à éviter à l’avenir une nouvelle transgression de la loi”.²¹⁷

5.4. *Economische belangen* – Bovenop zijn opdracht van bescherming van de belangen van zwakke personen en van de rechterlijke organisatie, speelt het openbaar ministerie ook een rol op economisch vlak. Het is de hoeder van een bepaalde “*economische openbare orde*”²¹⁸ met als onderdelen: “*la sécurité du commerce, la sécurité des créanciers, la bonne santé de l’économie, la protection de l’activité des entreprises saines, le souci d’une politique économique et financière globale, la réponse aux préoccupations et aux transformations économiques et sociales actuelles*”²¹⁹.

De belangen van de maatschappij en van de markt vereisen dat ondernemingen in moeilijkheden worden overgenomen en dat ze worden geholpen. Aldus beschikt het openbaar ministerie, sinds de Faillissementswet van 8 augustus 1997, over een vorderingsrecht voor de ondernemingsrechtbank (voorheen rechtbank van koophandel) ter vervanging van de afschaffing van de ambtshalve faillietverklaring.²²⁰ Die bevoegdheid, die in de loop der jaren steeds nadrukkelijker is geworden, is voortaan verankerd in het Wetboek Economisch Recht.²²¹ In het kader van de procedure van gerechtelijke reorganisatie kan het openbaar ministerie optreden om de aanstelling van een voorlopig bewindvoerder te bewerkstelligen (art. XX.49/1) of de voortijdige beëindiging van de procedure van gerechtelijke reorganisatie te vorderen (art. XX.62). De procureur des Konings kan, wat hem betreft, in bepaalde gevallen, de intrekking van het gerechtelijk reorganisatieplan (art. XX. 83, XX.83/21 en XX.83/41) of de overdracht onder gerechtelijk gezag van het geheel of een gedeelte van de activiteiten van een onderneming (art. XX. 84 en XX.101) vorderen. De faillietverklaring van een onderneming kan door het openbaar ministerie worden gevorderd (art. XX.100). Tijdens het verloop van die procedure kan het openbaar ministerie ook vorderen dat de kwijtschelding van de gefailleerde wordt geweigerd onder de bij artikel XX.173 bepaalde voorwaarden en dat een verbod wordt opgelegd (art. XX.230).

In het vennootschapsrecht kan het openbaar ministerie voor de ondernemingsrechtbank de ontbinding vorderen van een “slapende” vennootschap die geen jaarrekeningen neerlegt (art. 2:74 WVV²²²) of van een bijzondere vennootschapsvorm die de voor zijn stelsel geldende voorwaarden niet naleeft (art. 2:113 voor de vzw’s, 2:114 voor de stichtingen, 6:127 voor de coöperatieve vennootschappen, 7:229 voor de naamloze vennootschappen, 8:6 voor de landbouwvennootschap, 8:7 erkende coöperatieve vennootschap, 15:30 voor de Europese vennootschap, 16:28 voor de SCE). Het kan ook de sluiting van een bijkantoor van een buitenlandse vereniging (art. 9:27) of van een buitenlandse stichting (art. 11:16) vorderen. Het oefent ook toezicht uit op de vereffenaar van de vennootschap, aangezien het in rechte kan treden voor de ondernemingsrechtbank (of zijn

²¹⁵ BAUDONCQ F., *Gerechtelijk recht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Kluwer, 2017, 208. In vergelijking tot strafzaken waar de procureur-generaal over eenzelfde bevoegdheid beschikt, heeft het Hof van Cassatie het ter rechtszitting ingestelde cassatieberoep in het belang van de wet van de procureur-generaal verworpen, omdat het door de burgerlijke partij ingestelde cassatieberoep ontvankelijk en gegrond werd verklaard ([Cass. 27 juni 2006](#), P.05.1491.N, AC 2006, 1499, Pas. 2006, 1528).

²¹⁶ BAUDONCQ F., *Gerechtelijk recht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Kluwer, 2017, 209.

²¹⁷ HAYOIT DE TERMICOURT R., ‘Les pourvois dans l’intérêt de la loi et les dénonciations sur ordre du Ministre de la justice’, *JT*, 1964, 480. Zie ook VAN COMPERNOLLE J., ‘À propos d’une notion judiciaire méconnue: l’excès de pouvoir du juge’, in *Liber Amicorum Robert Anderson*, Bruylant, 2009, 782, die over een vernietiging ‘pour l’honneur des principes’ spreekt.

²¹⁸ Zie [Cass.17 oktober 2014](#), C.13.0604.N, AC 2014, 2290, Pas. 2014, 2281: “Het openbaar ministerie kan aldus een vordering tot ontbinding van een vennootschap instellen op grond van de artikelen 138bis, § 1, Gerechtelijk Wetboek en 634 Wetboek van Vennootschappen. Het openbaar ministerie streeft in dat geval geen gelijk na, maar de vrijwaring van de belangen van de maatschappij en van de economische openbare orde”.

²¹⁹ CLOSSET-MARCHAL G., ‘Le pouvoir d’action du ministère public en matière civile’, in VAN ORSHOVEN P. en STORME M. (ed.), *Amice curiae, quo vadis? Het openbaar ministerie in privaatrechtelijke, administratieve en sociale zaken*, Kluwer, 2002, 62.

²²⁰ *Parl.St.* Kamer, 1991-92, nr. 631/13, 48. Zie ook ROMIJN P., ‘Ministère public: un acteur renforcé dans la procédure de faillite’, in *La faillite et le concordat en droit positif belge après la réforme de 1997*, Coll. Scientifique de la faculté de droit de Liège, 1998, 273; DU JARDIN J., ‘Le ministère public dans ses fonctions non pénales’, *JT*, 2004, 729.

²²¹ De in deze paragraaf vermelde artikelen komen uit het Wetboek Economisch Recht.

²²² Alle in deze paragraaf vermelde artikelen komen uit het Wetboek van vennootschappen en verenigingen.

voorzitter) om de vereffenaar te vervangen of om bepaalde door hem genomen beslissingen te betwisten (art. 2:86)²²³.

Om belastingontduiking en -ontwijking tegen te gaan, kan het openbaar ministerie de zaak overeenkomstig artikel 3:45/1 aanhangig maken bij de ondernemingsrechtbank opdat zij een op Belgisch grondgebied opgerichte dochtervennootschap of geopend bijkantoor beveelt om een verslag inzake informatie over de inkomstenbelasting op te stellen en openbaar te maken, als die dochtervennootschap is opgericht om verschillende verplichtingen zoals omschreven in het Wetboek van vennootschappen en verenigingen, te omzeilen.

B. Vorderingsrecht in geval van gevaar voor de openbare orde

6. *Inleiding* – Artikel 138bis Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat het openbaar ministerie, naast de gevallen waarin een wetbepaling hem op rechtstreekse wijze een vorderingsrecht toekent, optreedt “*telkens als de openbare orde zijn tussenkomst vergt*”²²⁴. Die bijkomende opdracht van het openbaar ministerie bevindt zich op de kruising van twee belangen: enerzijds, moet de openbare orde worden beschermd hoewel het voor de wetgever onmogelijk is om vooraf elke situatie te voorzien waarin het optreden van het openbaar ministerie noodzakelijk is; anderzijds, mag er geen stelselmatige inmenging van het openbaar ministerie in private belangen zijn, op gevaar af het beschikkingsbeginsel en de rechtszekerheid in het gedrang te brengen.²²⁵ Het Hof van Cassatie heeft sinds zijn arrest van 2 maart 1923²²⁶, dat op conclusie van procureur-generaal Leclercq werd gewezen, een evenwicht gevonden tussen die twee belangen door een restrictieve opvatting van het begrip openbare orde in de zin van artikel 138bis Gerechtelijk Wetboek aan te nemen, en aldus de vorderingsbevoegdheid van het openbaar ministerie op die grondslag te beperken.

7. *Restrictief begrip “openbare orde”* – Het begrip “openbare orde” dat de ambtshalve tussenkomst van het openbaar ministerie in zaken waarin het geen partij was, verantwoordt op grond van 138bis, § 1, Gerechtelijk Wetboek, is dat waarin de openbare orde “*in gevaar wordt gebracht door een toestand die moet worden verholpen*”.²²⁷ Dat begrip vereist, bovenop het individuele aspect van de aantasting, een verstoring van grondbeginselen van de samenleving.²²⁸

Het is dus niet voldoende dat een wetbepaling van openbare orde²²⁹ werd geschonden om het vorderingsrecht van het openbaar ministerie te verantwoorden²³⁰; zijn rechtsvordering moet daarenboven ertoe strekken dat een concrete toestand, waarvan kan worden aangenomen dat hij de openbare orde in gevaar brengt, verdwijnt.²³¹ Zoals advocaat-generaal Th. WERQUIN in zijn conclusie benadrukt: “*het resultaat van de rechtsvordering moet worden onderzocht; de bepaling is doelgebonden; het doel dat wordt beoogd met de aan het openbaar ministerie toegekende rechtsvordering is de handhaving van de openbare orde. Als de*

²²³ Zie ook, wat betreft de aanstelling van de vereffenaars: art. 2:118, 2:119, en 2:120 WVV en de taken van de vereffenaar: art. 2:124 WVV. Het openbaar ministerie kan ook de beslissing van de vereffenaars met betrekking tot het vereffeningssaldo betwisten (art. 2:132 WVV).

²²⁴ Vóór de inwerkingtreding van het Gerechtelijk Wetboek bepaalde artikel 46 wet van de wet van 20 april 1810 op de inrichting van de rechterlijke orde en de rechtsbedeling, dat nog steeds van toepassing was, in zijn eerste lid dat, “en matière civile, le ministère public agit d’office dans les cas spécifiés par la loi”, en in zijn tweede lid, “il surveille l’exécution des lois, des arrêts et des jugements; il poursuit d’office cette exécution dans les dispositions qui intéressent l’ordre public”. Zie BOUCKAERT F., ‘Het optreden van het openbaar ministerie in burgerlijke zaken’, *RW*, 1961-62, 913 e.v., nrs 5-10. Voor een volledig historisch overzicht, zie concl. van advocaat-generaal DUMON bij Cass. 14 februari 1980, *Pas.* 1980, I, 696; [Conclusie](#) van advocaat-generaal WERQUIN Th. bij Cass. 23 maart 2023, C.22.0029.F; MATTHIJS J., *Openbaar ministerie* (APR), 1983, 159-162; DUPON F., *De rol en de betekenis van de openbare orde in het burgerlijk procesrecht*, Intersentia, 2022, 103-105. Toen de wetgever artikel 138 Gerechtelijk Wetboek (dat later artikel 138bis is geworden) heeft aangenomen, heeft hij de rechtspraak van het Hof van Cassatie onder de oude wet bevestigd, waardoor deze nog steeds relevant is.

²²⁵ CLOSSET-MARCHAL G., ‘Le pouvoir d’action du ministère public en matière civile’, in VAN ORSHOVEN P. en STORME M. (ed.), *Amice curiae, quo vadis? Het openbaar ministerie in privaatrechtelijke, administratieve en sociale zaken*, Kluwer, 2002, 64.

²²⁶ Cass. 2 maart 1923, *Pas.* 1923, I, 243, concl. van procureur-generaal LECLERCQ P.

²²⁷ [Cass. 29 maart 1982](#), nr. 6475, AC 1981-82, 944, *Pas.* 1982, 889; [Cass. 9 april 1995](#), S.94.0159.F, AC 1995, 373, *Pas.* 1995, I, 386; [Cass. 25 mei 2009](#), S.09.0002.F, AC 2009, 1383, *Pas.* 2009, 1275; [Cass. 7 februari 2013](#), C.12.0165.F-C.12.0229.F, AC 2013, 377, *Pas.* 2013, 381, met concl. van advocaat-generaal GÉNICOT J.; [Cass. 6 februari 2015](#), C.14.0181.N, AC 2015, 321, *Pas.* 2015, 229; [Cass. 28 januari 2016](#), C.14.0237.N, AC 2016, 213, *Pas.* 2016, 198, met concl. van advocaat-generaal VAN INGELGEM A. Zie vooral [Cass. 23 maart 2023](#), C.22.0029.F, met concl. van advocaat-generaal WERQUIN Th.

²²⁸ concl. van advocaat-generaal DUMON bij Cass. 14 februari 1980, *Pas.* 1980, I, 696; [Cass. 29 maart 1982](#), nr. 6475, AC 1981-82, 944, *Pas.* 1982, 889.

[Cass. 4 mei 2018](#), C.16.0145.F, AC 2018, 1025, *Pas.* 2018, 998. Volgens H. De Page. is een wet van openbare orde als die de wezenlijke belangen van de Staat of van de gemeenschap raakt of, in het privaatrecht, de juridische grondslagen vastlegt waarop de economische of morele orde van de samenleving berust (DE PAGE H., *Traité élémentaire de droit civil*, I, 3de uitg., Bruylant, 1962, 111, nr. 31).

²³⁰ Zie op dat punt, concl. van advocaat-generaal VANDERLINDEN H. bij Cass. 10 februari 2020, C.16.0539.N, onuitg.

²³¹ [Cass. 23 maart 2023](#), C.22.0029.F.

rechtsvordering niet dat doel beoogt, als ze niet strekt tot het doen verdwijnen van een toestand die de openbare orde schaadt, zal ze niet ontvankelijk zijn".²³² Men zou zich de vraag kunnen stellen of de schending van een norm van openbare orde wel noodzakelijk is; het zou voldoende zijn dat de aangevoerde onwettigheid, zelfs al betreft het geen norm van openbare orde *sensu stricto*, ertoe heeft geleid dat een toestand tot stand is gekomen die moet worden verholpen omdat hij de openbare orde in het gedrang brengt.²³³ Daarbij denken we in het bijzonder aan dwingende bepalingen die bijdragen tot een bepaalde beschermende openbare orde, bijvoorbeeld regels met betrekking tot de bescherming van de consument.

Het standpunt van het Hof van Cassatie is duidelijk: de bekommernis om wetten van openbare orde *in abstracto* te doen naleven, verantwoordt de rechtstreekse vordering van het parket niet; die uitzonderlijke rechtsvordering moet ertoe strekken een einde te stellen aan een concrete toestand die in strijd is met de openbare orde.

Het Hof heeft dat beginsel opnieuw bevestigd in zijn arrest van 10 oktober 2024, gewezen op eensluitende conclusie van advocaat-generaal Th. Werquin.²³⁴ De procureur des Konings, die in eerste aanleg geen gedingpartij was, stelt hoger beroep in tegen een vonnis dat aan de eisers, van Palestijnse afkomst, de status van staatloze toekent. Hij is van oordeel dat Palestina een Staat is in de juridische betekenis van dat woord en dat de eisers derhalve niet als staatlozen konden worden erkend. Het hof van beroep verklaart dat hoger beroep ontvankelijk op basis van artikel 138bis Gerechtelijk Wetboek, omdat, "*de staat van personen een begrip van openbare orde is*", dat "*de juridische gevolgen van de staat van personen en van de nationaliteit onlosmakelijk verbonden zijn met de organisatie van de maatschappelijke verhoudingen en de organisatie van de Staat*" en dat "*de erkenning van de status van staatloze hen zou toelaten de Belgische nationaliteit te verwerven [...], zodat de openbare orde in gevaar wordt gebracht door een toestand die moet worden verholpen*". Het hof van beroep hervormt vervolgens het beroepen vonnis. De oorspronkelijke eisers stellen cassatieberoep in en bekritisieren de beslissing in zoverre die het hoger beroep van het openbaar ministerie ontvankelijk verklaart op grond van artikel 138bis Gerechtelijk Wetboek. Zij verwijten de appelrechters zich te hebben beperkt tot een beoordeling *in abstracto* van het begrip openbare orde, zonder te onderzoeken hoe en waarom de openbare orde *in concreto* in het gedrang zou komen als de status van staatloze ten aanzien van de eisers zou worden bevestigd. Het Hof van Cassatie wil het cassatieberoep in en vernietigt het bestreden arrest. Het Hof herhaalt dat uit 138bis Gerechtelijk Wetboek niet volgt dat het openbaar ministerie een ambtshalve rechtsvordering kan instellen telkens een bepaling die van openbare orde is of de openbare orde raakt, werd geschonden. Volgens het Hof, "*impliceren de vereisten van openbare orde die, in de zin van die bepaling, een dergelijke tussenkomst kunnen verantwoorden, dat de openbare orde in het gedrang is gebracht door een toestand die verholpen moet worden*". *In casu* oordeelt het Hof op grond van die overwegingen dat het bestreden arrest niet heeft kunnen beslissen dat de erkenning van de eisers als staatslozen de openbare orde blootstelt aan een gevaar dat de ambtshalve tussenkomst van het openbaar ministerie verantwoordt.

8. *Typologie* – De vraag of de openbare orde in het gedrang wordt gebracht door een toestand die moet worden verholpen, is een rechtsvraag waarop het Hof van Cassatie zijn wettigheidscontrole uitoefent.²³⁵ Aldus heeft het Hof de lijnen uitgetekend van wat moet worden begrepen onder de bewoordingen "*openbare orde die in gevaar wordt gebracht door een toestand die moet worden verholpen*". Twee situaties kunnen worden onderscheiden: enerzijds, de verstoring van de Staatsmachten en in het bijzonder van de rechterlijke macht, en anderzijds, de verstoring van de familiale, maatschappelijke en economische orde.

Merken we daarbij op dat het gerecht dat uitspraak doet over de door het openbaar ministerie ingestelde rechtsvordering, zich moet uitspreken over de ontvankelijkheid van die rechtsvordering, wat impliceert dat het verklaart waarom en in hoeverre de openbare orde "*in gevaar wordt gebracht door een toestand die moet worden verholpen*".²³⁶ Ter herinnering, het arrest dat enkel vaststelt dat een bepaling van openbare orde werd

²³² [Conclusie](#) van advocaat-generaal WERQUIN Th. bij Cass. 23 maart 2023, C. 22.0029.F.

²³³ Noot (2) bij [Cass. 8 november 1985](#), nr. 4862, AC 1985-1986, 328, *Pas.* 1986, I, 279. Zie in dezelfde zin: noot (1) van toenmalig advocaat-generaal LECLERCQ J. bij [Cass. 3 april 1995](#), S.94.0159.F, AC 1995, 373, *Pas.* 1995, I, 386. Zie ook, DUPON F., *De rol en de betekenis van de openbare orde in het burgerlijk procesrecht*, Intersentia, 2022, 108.

²³⁴ [Cass. 10 oktober 2024](#), C.24.0046.F. In dezelfde zin [Cass. 23 maart 2023](#), C.22.0029.F met concl. van advocaat-generaal WERQUIN Th.; [Cass. 19 november 2021](#), C.20.0523.F, met concl. van advocaat-generaal WERQUIN T. Over die arresten, zie MINY X., 'Reconnaissance du statut d'apatridie, ministère public et ordre public: la Cour de cassation remet (à nouveau) les points sur les i', *JLMB*, 2025, 20-24.

²³⁵ MATTHIJS J., *Openbaar ministerie (APR)*, 1983, 161-162; DUPON F., *De rol en de betekenis van de openbare orde in het burgerlijk procesrecht*, Intersentia, 2022, 108. Zie ook de volgende noot.

²³⁶ Ter verduidelijking: het komt het openbaar ministerie toe de ontvankelijkheid van zijn rechtsvordering te bewijzen, maar het feit dat laatstgenoemde de redenen van zijn tussenkomst niet goed heeft uitgelegd, kan geen afbreuk doen aan zijn vorderingsrecht indien de rechter

geschonden om de ontvankelijkheid van de rechtsvordering op grond van artikel 138*bis* Gerechtelijk Wetboek te verantwoorden, zonder te vermelden hoe en waarom de openbare orde ernstig in het gevaar is gebracht door een toestand die moet worden verholpen, verantwoordt zijn beslissing dat het hoger beroep van het openbaar ministerie ontvankelijk is, niet naar recht.²³⁷ Evenzo moet het Hof, wanneer het openbaar ministerie cassatieberoep instelt, ambtshalve, zelfs wanneer geen enkel middel van niet-ontvankelijkheid in die zin werd opgeworpen, nagaan of het cassatieberoep op die grondslag ontvankelijk is.²³⁸

8.1. *Verstoring van de Staatsmachten* – Het openbaar ministerie kan ambtshalve optreden, op basis van artikel 138*bis* Gerechtelijk Wetboek, in geval van schending van de bevoegdheidsverdeling tussen de Staatsmachten of van schending van de algemene beginselen betreffende de organisatie, de bevoegdheden en de rechtspleging van de rechterlijke orde.²³⁹

Artikel 138*bis* Gerechtelijk Wetboek wordt, bijvoorbeeld, toegepast wanneer het openbaar ministerie een beroep instelt wegens schending van de regels van de rechterlijke organisatie²⁴⁰, wanneer gewettigde verdenking bestaat betreffende de onpartijdigheid en onafhankelijkheid van een rechtscollege²⁴¹, of wanneer de rechter zijn rechtsmacht of zijn bevoegdheden heeft overschreden²⁴². Dit is ook het geval wanneer de beginselen van de burgerlijke rechtspleging met betrekking tot de onafhankelijkheid tussen zetel en parket worden geschonden.²⁴³

Het parket kan ook optreden of een beroep instellen om de eerbiediging van de bevoegdheidsverdeling tussen de rechterlijke en de uitvoerende macht²⁴⁴ of tussen de strafrechten en burgerlijke rechtbanken²⁴⁵ te verzekeren. Evenzo heeft het Hof van Cassatie bij arrest van 5 november 1975 beslist dat de bepalingen tot vaststelling van het rechtsgebied van een arbeidshof de openbare orde raken en dat de schending van deze bepalingen inzake de rechterlijke organisatie de openbare orde in gevaar brengt door de totstandkoming van een toestand die verholpen moet worden, zodat het cassatieberoep van de procureur-generaal bij het hof van beroep die aangifte doet van het arrest van het arbeidshof te Brussel dat het hoger beroep tegen het vonnis van de arbeidsrechtbank Namen ontvankelijk verklaart en hierover uitspraak doet, ontvankelijk is.²⁴⁶ Hoewel het voor zich spreekt dat in deze laatste zaak de regels met betrekking tot de rechterlijke organisatie niet werden nageleefd, is het moeilijker om uit te maken hoe en waarom de openbare orde concreet in het gedrang zou komen door het feit dat een rechter van een ander rechtsgebied over het hoger beroep zou beslissen.²⁴⁷

desondanks vaststelt dat de openbare orde in het gedrang is gebracht en dat er sprake is van een toestand die moet worden verholpen. Zie in die zin, concl. van advocaat-generaal DUMON bij Cass. 14 februari 1980, *Pas* 1980, I, 707 en DUPON F., *De rol en de betekenis van de openbare orde in het burgerlijk procesrecht*, Intersentia, 2022, 108. De verklaring daarvoor ligt in het feit dat artikel 138*bis* Gerechtelijk Wetboek een rechtsvraag doet rijzen waarop het Hof van Cassatie zijn wettigheidscontrole uitoefent.

²³⁷ [Cass. 23 maart 2023](#), C.22.0029.F, met concl. van advocaat-generaal WERQUIN Th.

²³⁸ [Cass. 25 mei 2009](#), S.09.0002.F, AC 2009, 1383, *Pas.* 2009, 1275.

²³⁹ CLOSSET-MARCHAL G., 'Le pouvoir d'action du ministère public en matière civile', in VAN ORSHOVEN P. en STORME M. (eds.), *Amice curiae, quo vadis? Het openbaar ministerie in privaatrechtelijke, administratieve en sociale zaken*, Kluwer, 2002, 66. Zie ook in tuchtzaken, [Cass. 23 december 2010](#), C.10.0719.F, AC 2010, 3103, *Pas.* 2010, 3315: Wanneer de tuchtprocedure geschorst wordt wegens een onmogelijkheid voor de raad van de Orde van geneesheren om uitspraak te doen, wat de openbare orde in het gedrang kan brengen, heeft het openbaar ministerie de hoedanigheid om de onttrekking van de zaak te vorderen wegens gewettigde verdenking van die raad.

²⁴⁰ Voor verschillende voorbeelden inzake onttrekking van de zaak aan de rechter: [Cass. 27 februari 1998](#), C.98.0011.F, AC 1998, 254, *Pas.* 1998, 272; [Cass. 17 april 1998](#), C.98.0153.F, AC 1998, 434, *Pas.* 1998, 458; [Cass. 17 december 1998](#), C.98.0525.N, AC 1998, 1160, *Pas.* 1998, 1250; [Cass. 4 mei 2000](#), C.00.0131.N, AC 2000, 852, *Pas.* 2000, 842; [Cass. 5 oktober 2001](#), C.01.0325.F, AC 2001, 1646, *Pas.* 2001, 1587 (Het openbaar ministerie heeft het recht om, in burgerlijke zaken, ambtshalve op te treden wanneer de openbare orde in gevaar wordt gebracht door een toestand die moet worden verholpen; het openbaar ministerie is bevoegd om de verwijzing van de zaak van een rechtbank naar een andere te vorderen wanneer bij een rechtscollege een geschil aanhangig wordt gemaakt waarin een magistraat van hetzelfde rechtsgebied is betrokken).

²⁴¹ [Cass. 12 januari 2018](#), C.17.0625.F, AC 2018, 77, *Pas.* 2018, 68; [Cass. 30 mei 2013](#), C.13.0221.F, AC 2013, 1347, *Pas.* 2013, 1218.

²⁴² [Cass. 14 september 1989](#), nr. 8422, AC 1989-90, 59, *Pas.* 1990, I, 55 (over de bevoegdheidsoverschrijding van de kortgedingrechter).

²⁴³ [Cass. 17 september 1990](#), AR 7091, AC 1990-1991, 51, *Pas.* 1991, I, 49.

²⁴⁴ [Cass. 14 september 1989](#), nr. 8422, AC 1989-90, 59, *Pas.* 1990, I, 55. Het hoger beroep van het openbaar ministerie tegen een beslissing in burgerlijke zaken kan ontvankelijk zijn wanneer de openbare orde in gevaar wordt gebracht door een toestand die moet worden verholpen, onder andere wanneer een rechter in kort geding met overschrijding van bevoegdheid uitspraak doet over het recht van een persoon om een bepaald openbaar ambt uit te oefenen.

²⁴⁵ Luik 14 oktober 1993, *JLMB*, 1994, 746.

²⁴⁶ [Cass. 5 november 1975](#), AC 1976, 307, *Pas.* 1976, I, 297.

²⁴⁷ Vgl. [Cass., 28 juni 2024](#), C.23.0352.F, besproken *infra* nr. 10-3.

Ook de miskening van de opdracht van het openbaar ministerie kan zijn vorderingsrecht op grond van artikel 138bis Gerechtelijk Wetboek verantwoorden. Drie arresten van het Hof van Cassatie verduidelijken de gevallen waarin de openbare orde in het gedrang komt door een miskening van het ambt van het auditoraat.²⁴⁸

In het eerste arrest van 11 januari 1982²⁴⁹ had het arbeidshof de vraag tot bijkomend onderzoek van de arbeidsauditeur geweigerd omdat het niet meer dienstig was in het licht van de concrete omstandigheden van de zaak. De procureur-generaal bij het hof van beroep te Gent stelt cassatieberoep in tegen die beslissing; hij is van oordeel dat het bestreden arrest de opdracht van het openbaar ministerie die erin bestaat “*de nodige bestuurlijke inlichtingen in te winnen*” miskent en aldus “*de openbare orde in gevaar brengt door een toestand die moet worden verholpen*”. Bij het ontvankelijkheidsonderzoek van het cassatieberoep oordeelt het Hof van Cassatie dat de voorwaarden van artikel 138bis (voorheen artikel 138) Gerechtelijk Wetboek niet zijn vervuld: “*Overwegende dat het arbeidshof door de bekritiseerde considerans niet weigert acht te slaan op de bestuurlijke inlichtingen die door de arbeidsauditeur zijn ingewonnen, maar beslist dat die inlichtingen ter zake niet dienend zijn; dat door die beslissing de openbare orde niet in gevaar is gebracht door een toestand die moet worden verholpen; dat de voorziening niet ontvankelijk is.*” Het Hof van Cassatie maakt dus een onderscheid tussen de situatie waarin het arbeidshof “*weigert acht te slaan op de bestuurlijke inlichtingen die door de arbeidsauditeur zijn ingewonnen*” en deze waarin het arbeidshof “*beslist dat die inlichtingen ter zake niet dienend zijn*”. Het is enkel voor dit tweede geval dat het Hof van Cassatie oordeelt dat er geen toestand bestaat waarin de openbare orde in het gedrang komt en die moet worden verholpen. Hoewel het Hof geen uitspraak doet over het eerste geval (waarin het arbeidshof weigert acht te slaan op de bestuurlijke inlichtingen die door de arbeidsauditeur zijn ingewonnen), kan men een verschillende behandeling van de beide gevallen, die het Hof uitdrukkelijk onderscheidt, veronderstellen. Dit houdt in dat, in een dergelijke situatie, de openbare orde in het gedrang zou kunnen komen door een toestand die moet worden verholpen.

Die uitlegging wordt bevestigd in een arrest van 11 december 2023, aangezien het Hof het cassatieberoep van de procureur-generaal bij het hof van beroep te Brussel ontvankelijk verklaart.²⁵⁰ Het openbaar ministerie was voor het arbeidshof geen “strijdende” partij, maar de zaak was hem medegedeeld om advies te kunnen verlenen over het geschil. Bij dat schriftelijk advies heeft het openbaar ministerie een nieuw stuk gevoegd dat, volgens hem, klaarheid kon brengen in het geschil. Het arbeidshof beslist “*krachtens de artikelen 740, 747 en 771 Gerechtelijk Wetboek [...], ambtshalve uit het debat [te weren] of [buiten] het beraad [te houden] [...], het nieuwe stuk dat door het openbaar ministerie bij zijn schriftelijk advies werd gevoegd en, zelfs al moet het [arbeids]hof hierop niet antwoorden, teneinde het recht van verdediging en het recht op tegenspraak te eerbiedigen, de in dat advies voorgestelde gegevens, in zoverre die op dat stuk berusten*”. Het Hof van Cassatie vernietigt die beslissing omdat de artikelen 740, 747, § 4, en 771 Gerechtelijk Wetboek enkel moeten worden toegepast ten aanzien van strijdende partijen, maar niet ten aanzien van het openbaar ministerie aan wie de zaak wordt medegedeeld om advies te kunnen verlenen over het geschil. Het arrest dat het door het openbaar ministerie neergelegde stuk, alsook de gegevens uit zijn verslag die hierop betrekking hebben, ambtshalve weert, schendt die wetbepalingen. Aangezien de rechtsvordering van de procureur-generaal ontvankelijk is verklaard²⁵¹, volgt uit dat arrest dat de openbare orde in gevaar werd gebracht door een toestand die moest worden verholpen²⁵². De rol en de bevoegdheden van het openbaar ministerie werden immers in het gedrang gebracht door een praktijk uit de rechtspraak die erin bestond het openbaar ministerie, wanneer het optreedt bij wege van advies, te onderwerpen aan regels van het Gerechtelijk Wetboek die enkel voor de partijen gelden, waardoor afbreuk werd gedaan aan zijn statuut.

In een derde arrest van 17 september 1990²⁵³ verklaart het Hof van Cassatie het cassatieberoep van de procureur-generaal bij het hof van beroep te Gent ontvankelijk. *In casu* had het arbeidshof, na te hebben vastgesteld dat de partijen weinig overtuigingsstukken hadden voorgelegd, “*de mededeling van de zaak aan het openbaar ministerie*” bevolen “*teneinde een onderzoek te vorderen omtrent de aard van de activiteit van een onderneming met het oog op het bepalen van het paritair comité waaronder die onderneming ressorteert*”. De

²⁴⁸ Ter herinnering: ‘Het feit op zich dat het openbaar ministerie in eerste aanleg zijn advies- of onderzoeksbevoegdheid heeft uitgeoefend, verleent hem niet de hoedanigheid van gedingpartij en laat hem bijgevolg niet toe om de rechtsmiddelen in te stellen’, zie concl. van advocaat-generaal WERQUIN Th. bij [Cass. 23 maart 2023](#), C.22.0029.F, en VAN COMPERNOLLE J., ‘L’avis du Ministère public dans le procès civil: déclin ou revalorisation?’, in ENGLEBERT J. (dir.), *Questions de droit judiciaire inspirées de l’affaire Fortis*, Larcier, 2011, 185.

²⁴⁹ [Cass. 11 januari 1982](#), AC 1981-1982, 603, Pas. 1982, I, 585.

²⁵⁰ [Cass. 11 december 2023](#), S.23.0031.F, met concl. van advocaat-generaal MORMONT H. Zie ook VAN DROOGHENBROECK J. en PIJCKE G., ‘L’auditeur du travail, *amicus curiae* et partie jointe’, *JT*, 2024, 365-371.

²⁵¹ Het Hof dient de ontvankelijkheid van het cassatieberoep ambtshalve te onderzoeken.

²⁵² Zie in die zin VAN DROOGHENBROECK J. en PIJCKE G., ‘L’auditeur du travail, *amicus curiae* et partie jointe’, *JT*, 2024, noot nr. 43.

²⁵³ [Cass. 17 september 1990](#), 7091, AC 1990-1991, 52, Pas. 1990, I, 49.

procureur-generaal bij het hof van beroep te Gent betwist die beslissing in zoverre ze artikel 138 Gerechtelijk Wetboek (thans artikel 138ter Gerechtelijk Wetboek) miskent, volgens hetwelk enkel het openbaar ministerie bij de arbeidsgerechten bevoegd is om te beslissen of het bepaalde inlichtingen moet vorderen. Het Hof van Cassatie verklaart het cassatieberoep ontvankelijk en oordeelt dat *“het arrest, door het openbaar ministerie te gelasten een onderzoek door de bevoegde sociale inspectiediensten te vorderen, de onafhankelijkheid en de bevoegdheid van het openbaar ministerie miskent en voormelde wetsbepaling schendt”*.

Uit die arresten kan worden afgeleid dat de miskenning van de bevoegdheden van het openbaar ministerie, als partij, als onderzoeker dan wel als *amicus curiae*, een situatie tot stand brengt waarin de openbare orde in gevaar wordt gebracht door een toestand die moet worden verholpen.

De schending van de regels betreffende de rechterlijke organisatie en de gerechtelijke procedure heeft echter niet altijd tot gevolg dat de openbare orde in gevaar wordt gebracht door een toestand die moet worden verholpen. Dit is bijvoorbeeld niet het geval wanneer een hoger beroep onterecht ontvankelijk werd verklaard²⁵⁴.

8.2. *Verstoring van de familiale, economische en sociale orde* – Daar waar de wet hem reeds een zeer uitgebreid vorderingsrecht toekent, beschikt het openbaar ministerie uiteraard over een minder grote marge om op te treden *“wanneer de openbare orde zijn tussenkomst vergt”*. Het komt nochtans voor dat de belangen van de familiale, economische of maatschappelijke orde ernstig worden verstoord en de tussenkomst van het openbaar ministerie verantwoordt.

Het Hof van Cassatie oordeelt dat, wanneer er, bij gebrek aan betekening aan de ambtenaar van de burgerlijke stand, geen geldige ontkenning van vaderschap is en het hof van beroep onrechtmatig een nieuwe termijn verleent aan de eiser om die formaliteit te vervullen, de openbare orde in het gedrang komt door een toestand die moet worden verholpen. Het cassatieberoep van het openbaar ministerie is derhalve ontvankelijk.²⁵⁵ De openbare orde komt eveneens in het gedrang door een toestand die moet worden verholpen wanneer een hof van beroep een volle adoptie homologeert met miskenning van de wettelijke bepalingen betreffende de te verlenen toestemmingen.²⁵⁶ Naast het specifieke vorderingsrecht dat in deze materie aan het openbaar ministerie wordt toegekend (artikel 330/3 Oud Burgerlijk Wetboek), oordelen verschillende rechters dat bedrieglijke erkenningen een toestand tot stand brengen die de openbare orde ernstig in gevaar brengt en derhalve staan ze toe dat het openbaar ministerie optreedt om dergelijke erkenningen te betwisten in het belang van de familiale orde.²⁵⁷

Zoals reeds vermeld, impliceert een gewone schending van een bepaling van openbare orde met betrekking tot de staat van personen (nationaliteit, verwantschap, bekwaamheid) daarentegen niet dat de openbare in het gedrang komt door een toestand die moet worden verholpen. Dit geldt bijvoorbeeld voor de regels met betrekking tot de erkenning van de status van staatloze.²⁵⁸

De gevallen waarin de economische orde in gevaar wordt gebracht door een toestand die door het openbaar ministerie moet worden verholpen zijn zeldzamer.²⁵⁹ Dat is bijvoorbeeld niet het geval wanneer het hof van beroep een gerechtelijk reorganisatieplan homologeert dat door de schuldeisers werd goedgekeurd en dat, volgens het openbaar ministerie, in strijd zou zijn met het grondwettelijk gelijkheids- en non-discriminatiebeginsel.²⁶⁰ In dat geval zou er geen gevaar bestaan dat *“het louter individuele aspect van de aantasting [van de rechten van de schuldeisers] overschrijdt”*.²⁶¹

²⁵⁴ [Cass. 3 april 1995](#), S.94.0159.F, AC 1995, 373, Pas. 1995, I, 386; *Chron. Dr. Soc.* 1995, 509, noot DE LEVAL G.

²⁵⁵ [Cass. 8 november 1985](#), nr. 4862, AC 1985-1986, 328, Pas. 1986, I, 279.

²⁵⁶ [Cass. 29 januari 1993](#), 7907, AC 1993, 129, Pas. 1993, I, 121.

²⁵⁷ Zie met name Luik, 20 december 2022, *RTDF*, 2023, 828; Brussel, 26 november 2020, *RTDF*, 2022, 625 en 630; Gent, 16 mei 2019, *RW*, 2020-21, 1632; Luik, 27 april 2015, *RTDF*, 2016, 669; Brussel, 7 mei 2020, *RTDF* 2022, 423, 18 januari 2017, *Revue@dipr.be*, 2017/2, 23; Rb. Luik, 7 maart 2014, *RTDP*, 2015, 79; Famrb. Luik (afd. Verviers), 14 juni 2021, *RTDF*, 2022, 457; Famrb. Namen (afd. Namen), 11 februari 2015, *RTDF*, 2015, 943; Rb. Aarlen, 31 mei 2013, *RTDF*, 2016, 381.

²⁵⁸ [Cass. 10 oktober 2024](#), C.24.0046.F. Zie ook [Cass. 8 september 2023](#), C.22.0449.F; [Cass. 23 maart 2023](#), C.22.0029.F; [Cass. 19 november 2021](#), C.20.0523.F. Over die arresten, zie MINY X., ‘Reconnaissance du statut d’apatridie, ministère public et ordre public: la Cour de cassation remet (à nouveau) les points sur les i’, *JLMB*, 2025, 20-24.

²⁵⁹ Zie bijvoorbeeld [Cass. 5 maart 1984](#), nr. 6930, AC 1983-1984, 834, Pas. 1984, I, 767.

²⁶⁰ [Cass. 7 februari 2013](#), C.12.0165.F-C.12.0229.F, AC 2013, 377, Pas. 2013, 381, met concl. van advocaat-generaal GÉNICOT J.

²⁶¹ Zie [conclusie](#) van advocaat-generaal GÉNICOT J. bij [Cass. 7 februari 2013](#), C.12.0165.F-C.12.0229.F.

8.3. *Commentaar* – Er kunnen verschillende kanttekeningen worden geplaatst bij het vorderingsrecht van het openbaar ministerie “wanneer de openbare orde zijn tussenkomst vergt”, in de zin van artikel 138bis Gerechtelijk Wetboek.

Ten eerste, stellen we vast dat die bevoegdheid nauw verbonden is met de gevallen waarin het openbaar ministerie op grond van een specifieke wettelijke bepaling kan optreden. Nu eens heeft de wetgever die vorderingsbevoegdheid, die in de praktijk steeds vaker voorkwam (bijvoorbeeld inzake bedrieglijke erkenningen), *à posteriori* wettelijk verankerd, dan weer blijft het openbaar ministerie optreden “wanneer de openbare orde zijn tussenkomst vergt” in materies waarin de wetgever de plicht van het openbaar ministerie om een bepaalde openbare orde te verzekeren erkent, maar hem nog niet stelselmatig een wettelijk vorderingsrecht heeft toegekend. Dit is met name het geval wanneer het openbaar ministerie optreedt om de goede organisatie van de rechterlijke macht te vrijwaren.

Vervolgens wordt opgemerkt dat het begrip “openbare orde” in de zin van artikel 138bis Gerechtelijk Wetboek evolueert doorheen de tijd en naargelang van de maatschappelijke veranderingen. Wat vandaag de openbare orde ernstig in gevaar brengt, verschilt van wat in de toekomst de rechtsvordering van het openbaar ministerie kan verantwoorden. Dit geldt des te meer voor de economische openbare orde; het is pas sinds het einde van de twintigste eeuw dat de aantasting van de economische gezondheid van de samenleving wegens in gebreke blijvende ondernemingen een (wettelijke) verantwoording is geworden voor de rechtsvordering van het openbaar ministerie. We durven te hopen dat de milieu- en klimaatuitdagingen, wanneer die een rol spelen in een geschil betreffende private belangen, het optreden van het openbaar ministerie in de hedendaagse samenleving verder zullen stimuleren.²⁶² Aldus, “*accorder au ministère public le droit d’agir dans l’intérêt de l’ordre public, c’est donner à cette prérogative un contenu qui varie en fonction du temps ou de l’espace et une portée qui est toujours contingente*”²⁶³.

Ten slotte, merken we op dat de beoordeling van het begrip openbare orde “*die in gevaar wordt gebracht door een toestand die moet worden verholpen*” onlosmakelijk verbonden is met de grondslag van rechtsvordering die door het openbaar ministerie wordt ingesteld.²⁶⁴ Volgens de vaste rechtspraak van het Hof van Cassatie heeft “*de procespartij die aanvoert houder te zijn van een subjectief recht*”, in beginsel, “*de vereiste hoedanigheid en belang opdat zijn vordering ontvankelijk kan worden verklaard*”, zodat “*het onderzoek van het bestaan en de omvang van het subjectief recht dat die partij aanvoert, geen verband houdt met de ontvankelijkheid maar met de gegrondheid van de vordering*”.²⁶⁵ De rechtsvordering van het openbaar ministerie wordt evenwel niet afhankelijk gesteld van het bestaan van een subjectief recht in hoofde van dat openbaar ministerie, maar van de ondermijning van de openbare orde op grond van artikel 138bis Gerechtelijk Wetboek. Het beschikt over een toegewezen rechtsvordering krachtens een specifieke wettelijke bepaling.²⁶⁶ Als gevolg hiervan is, in tegenstelling tot de voormelde rechtspraak, het onderzoek van de ontvankelijkheid van de vordering wezenlijk verbonden met zijn grondslag. Aldus, wanneer de rechtsvordering van het openbaar ministerie niet-ontvankelijk wordt verklaard wegens schending van 138bis²⁶⁷, houdt dit in dat er geen openbare orde bestaat die in gevaar wordt gebracht door een toestand die moet worden verholpen, en dus, dat zijn vordering niet gegrond is.²⁶⁸ En

²⁶² Sommigen spreken al over een ‘milieugerelateerde openbare orde’, zie VON KUEGELGEN M., ‘L’ordre public environnemental existe-t-il?’, *Jurim Pratique*, 2020/2, nr. 27, evenals LEQUET P., *L’ordre public environnemental et le contrat de droit privé*, doctoraatsverhandeling van de Universiteit van Parijs-Saclay, LGDJ, 2022. Zie nu al, bijvoorbeeld, de wet van 12 januari 1993 betreffende een vorderingsrecht inzake bescherming van het leefmilieu (BS 19 februari 1993, 3769); DU JARDIN J., ‘Le ministère public dans ses fonctions non pénales’, *JT*, 2004, 728.

²⁶³ BEKAERT H., ‘La mission du ministère public en droit privé’, in *Mélanges en l’honneur de Jean Dabin*, Bruylant en Sirey, 1963, 156. Zie in dezelfde zin: VAN INGELGEM A., ‘Het openbaar ministerie: bedenkingen en verzoeken omtrent een vitaal orgaan van Vrouwe Justitia’, in *Het strafrecht bedreven. Liber amicorum Alain De Nauw*, die Keure, 2011, 908.

²⁶⁴ Zie in die zin, concl. van advocaat-generaal DUMON bij Cass. 14 februari 1980, *Pas* 1980, 708.

²⁶⁵ Zie [Cass. 31 maart 2022](#), C.21.0463.N; [Cass. 26 januari 2017](#), C.16.0291.F, AC 2017, 200, *Pas.* 2017, 207; [Cass. 15 september 2017](#), C.16.0491.F, AC 2017, 1686, *Pas.* 2017, 1659; [Cass. 29 oktober 2015](#), C.13.0374.N, AC 2015, 2458, *Pas.* 2015, 2437, met concl. van advocaat-generaal VANDEWAL C.; [Cass. 23 februari 2012](#), C.11.0259.N, AC 2012, 457, *Pas.* 2012, 429, met concl. van advocaat-generaal VANDEWAL C.; [Cass. 4 februari 2011](#), C.09.0420.N, AC 2011, 399, *Pas.* 2011, 427; [Cass. 16 november 2007](#), C.06.0144.F, AC 2007, 2193, *Pas.* 2007, 2043; [Cass. 28 september 2007](#), C.06.0180.F, AC 2007, 1798, *Pas.* 2007, 1658; [Cass. 2 april 2004](#), C.02.0609.N, AC 2004, 597, *Pas.* 2004, 573; [Cass. 26 februari 2004](#), C.01.0402.N, AC 2004, 334, *Pas.* 2004, 335.

²⁶⁶ J. Van Compernelle heeft in die zin de toegewezen vordering omschreven als “l’action susceptible d’être mue – à partir d’une attribution objective du pouvoir d’agir – en dehors de l’exigence normale qu’exprime la justification d’un intérêt direct et personnel” (VAN COMPERNOLLE J., *Le droit d’action en justice des groupements*, Larcier, 1971, 35). Over de toegewezen vorderingen, zie DE LEVAL G. en BOULARBAH H., *Droit judiciaire*, t. 2, *Procédure civile*, vol. 1, *Principes directeurs du procès civil*, 2de uitg., Larcier, 2021, 249 tot 255, die m.n. de collectieve rechtsvordering inzake fundamentele rechten, de rechtsvordering van de beroepsorden en de stakingsvordering bepaald bij de artikelen XVII.1 en volgende Wetboek Economisch Recht vermelden.

²⁶⁷ Dit sluit evenwel niet uit dat zijn vordering niet-ontvankelijk wordt verklaard op een andere grondslag.

²⁶⁸ Zie bijvoorbeeld [Cass. 28 januari 2016](#), C.14.0237.N, AC 2016, 213, *Pas.* 2016, 198, met concl. van advocaat-generaal VAN INGELGEM A., en [Cass. 22 mei 2019](#), P.19.0252.F, AC 2019, 1177, *Pas.* 2019, 1127, met concl. van advocaat-generaal NOLET DE BRAUWERE M.

omgekeerd, als de rechtsvordering van het openbaar ministerie ontvankelijk is, betekent dit dat de openbare orde in gevaar is gebracht door een toestand die moet worden verholpen en, bijgevolg, dat zijn rechtsvordering gegrond is. Uit de voormelde rechtspraak blijkt niet dat er gevallen zouden bestaan waarin de rechtsvordering van het openbaar ministerie ontvankelijk doch niettemin niet-gegrond werd verklaard.

II. Modaliteiten van zijn rechtsvordering

9. *Inleiding* – Wanneer het openbaar ministerie optreedt op grond van artikel 138*bis* Gerechtelijk Wetboek wordt het partij in het geding, zodat de regels van het burgerlijk proces op hem van toepassing zijn. Toch kunnen zowel op het vlak van de gerechtelijke procedure (A) als van de gerechtskosten (B) een aantal subtiele verschillen worden aangestipt.

A. Procedureregels

10. *Eenheid en ondeelbaarheid van het openbaar ministerie* – De uitoefening van het vorderingsrecht van het openbaar ministerie wordt gekenmerkt door de beginselen van eenheid en ondeelbaarheid.

De eenheid betekent dat de leiding van de werkzaamheden van alle magistraten van het rechtsgebied van het hof van beroep gebundeld is bij de procureur-generaal.²⁶⁹ Meer algemeen, geeft de eenheid ook de idee weer dat zijn leden niet in hun persoonlijk belang handelen, maar een gemeenschappelijk doel nastreven dat bestaat in de verdediging van het algemeen belang. Naast het beginsel van eenheid is er ook nog het concept van ondeelbaarheid van het openbaar ministerie, krachtens hetwelk elk lid van het korps altijd het ganse korps vertegenwoordigt: een magistraat treedt nooit op in eigen naam, maar in naam van het parket dat hij vertegenwoordigt.²⁷⁰ Hieruit volgt dat een handeling die door een magistraat werd opgestart door een andere kan worden voltooid. De collega's kunnen elkaar opvolgen of tegelijkertijd zetelen: ze zijn *inwisselbaar*.

In zoverre de magistraten van het openbaar ministerie bij een rechtscollege op ondeelbare wijze het openbaar ministerie van dat rechtscollege vormen, kan aldus, in beginsel, elk lid de bij artikel 138*bis* toegekende vorderingsbevoegdheid uitoefenen. Men dient de grenzen van dat gezegde evenwel goed te begrijpen.²⁷¹

10.1. *Binnen de grenzen van hun materiële bevoegdheid* – Krachtens de artikelen 150 en 152 Gerechtelijk Wetboek oefenen de procureur des Konings en de arbeidsauditeur het ambt van openbaar ministerie respectievelijk uit bij de rechtbanken van de rechterlijke orde en de arbeidsrechtbanken. Krachtens artikel 142 Gerechtelijk Wetboek voert de procureur-generaal bij het hof van beroep alle opdrachten van het openbaar ministerie uit bij het hof van beroep.

Uit die bepalingen volgt dat het vorderingsrecht voor het parket van eerste aanleg zal worden uitgeoefend namens de procureur des Konings, of namens de arbeidsauditeur indien het een geschil voor de arbeidsrechtbank betreft. Het recht om hoger beroep in te stellen voor een hof van beroep of een arbeidshof, of om cassatieberoep in te stellen, wordt uitgeoefend namens de procureur-generaal van het rechtsgebied van het bevoegde hof van beroep.²⁷² Dit belet niet dat de dagvaarding of het verzoekschrift wordt ondertekend door om het even welk ander lid van het parket krachtens het beginsel van ondeelbaarheid.

Wanneer een wettelijke bepaling een vorderingsrecht toekent aan het openbaar ministerie en daarbij vermeldt welk lid van het parket bevoegd is om een dergelijk beroep in te stellen, komt het een lid van een ander parket niet toe om dat rechtsmiddel in zijn plaats uit te oefenen.

²⁶⁹ DEJEMEPPE B., 'Le ministère public aujourd'hui ou la tentation de la météorologie', *Act.dr.*, 1993, 542-555.

²⁷⁰ DE LEVAL G., GEORGES F. en SIAS B., *Droit judiciaire*, 4de uitg., Larcier, 2024, 450, nr. 359; CLOSSET-MARCHAL G., 'Le ministère public dans le procès civil', *RGDC*, 2016, 395.

²⁷¹ DE KOSTER Ph., 'De quelques limites de l'indivisibilité du ministère public', *Dr.pén.ent.*, 2016, 55-57.

²⁷² De vorderingen tot onttrekking, waarvan enkel het Hof van Cassatie kan kennisnemen, kunnen worden ingesteld door het openbaar ministerie bij het betrokken gerecht. Zo is, bijvoorbeeld, de arbeidsauditeur bij de Franstalige arbeidsrechtbank Brussel bevoegd om de vordering tot onttrekking van de zaak aan die rechtbank in te stellen voor het Hof van Cassatie (zie [Cass. 12 januari 2018](#), C.17.0625.F, AC 2018, 77, *Pas.* 2018, 68), en is de procureur des Konings bevoegd om de onttrekking van de zaak aan een vrederechter van hetzelfde arrondissement te vorderen ([Cass. 30 mei 2013](#), C.13.0221.F, AC 2013, 1347, *Pas.* 2013, 1218). Ook de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie kan verzoekschriften tot onttrekking van de zaak indienen. Zie DECLERCQ R., 'Verwijzing van een rechtbank naar de andere', in *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Kluwer, 2014, 153-193, in het bijzonder p. 160-161; HENRY F., *Les procédures de récusation et de dessaisissement*, Larcier, 2009, 91.

Het Hof van Cassatie heeft al die beginselen in herinnering gebracht in het arrest van 23 december 2011.²⁷³ Het Hof heeft beslist dat, krachtens de artikelen 144 en 145 Gerechtelijk Wetboek, *“hoewel de onsplitsbaarheid van het openbaar ministerie hierin bestaat dat er geen enkel onderscheid en geen enkele verdeling bestaat tussen de magistraten van het openbaar ministerie die bij wet gemachtigd zijn een handeling bij een welbepaald gerecht te verrichten, uit de artikelen 143 en volgende Gerechtelijk Wetboek niettemin volgt dat alleen de procureur-generaal bij het hof van beroep persoonlijk alle functies van het openbaar ministerie bij de hoven en rechtbanken van zijn rechtsgebied uitoefent, terwijl de magistraten die hem bijstaan, hetzij bij het hof van beroep, hetzij bij het arbeidshof, een handeling alleen maar regelmatig kunnen verrichten binnen de grenzen van hun wettelijke bevoegdheid, die in de regel bepaald wordt door de bevoegdheid van het gerecht waar zij hun ambt uitoefenen”*. Het Hof besluit hieruit dat *“het instellen van de voorziening, bepaald in artikel 642, eerste lid, Gerechtelijk Wetboek²⁷⁴, tegen een beslissing van de arrondissementsrechtbank, niet onder de wettelijke bevoegdheid van het arbeidsauditoraat-generaal valt”*.

In zijn conclusie²⁷⁵ bij dit arrest brengt advocaat-generaal J.-M. Génicot in herinnering dat *“de magistraten van het openbaar ministerie die respectievelijk hun ambt uitoefenen, enerzijds bij de hoven van beroep en de rechtbanken van eerste aanleg, en anderzijds bij de arbeidshoven en -rechtbanken, slechts kunnen optreden binnen de grenzen van hun eigen wettelijke bevoegdheid”* en dat *“die in de regel wordt bepaald door de bevoegdheid van de hoven en rechtbanken waaraan hun respectief ambt is verbonden”*. Hij zet vervolgens uiteen dat *“er tussen de bevoegdheden van de magistraten van het parket-generaal enerzijds en van het arbeidsauditoraat anderzijds een afbakening bestaat die alleen wegvalt in de persoon van de procureur-generaal”*, zodat *“de bij artikel 642 Gerechtelijk Wetboek aan procureur-generaal toegewezen voorziening in cassatie, enkel toekomt aan de parketmagistraat in zijn hoedanigheid van gezagsdrager die het ambt van procureur-generaal kan uitoefenen bij de gewone hoven en rechtbanken en niet bij de arbeidsgerechten; het is bovendien de procureur des Konings en niet de arbeidsauditeur die de rechtszitting van de arrondissementsrechtbank mag bijwonen en daar advies kan uitbrengen”*.

Die beslissing werd in de rechtsleer bekritiseerd omdat ze het beginsel van de eenheid en ondeelbaarheid van het openbaar ministerie zou miskennen. Volgens F. Georges is het beroep van de procureur-generaal tegen de beslissingen van de arrondissementsrechtbank geenszins aan het parket-generaal of het auditoraat-generaal toegewezen.²⁷⁶ Bovendien is de procureur-generaal bij het hof van beroep de korpschef van het auditoraat-generaal, want er bestaat geen auditeur-generaal bij het arbeidshof. Derhalve zou, volgens de auteur, niets beletten dat een lid van het auditoraat een dergelijk beroep instelt.

Hoe dan ook dient, volgens de rechtspraak van het Hof van Cassatie, wanneer een wettelijke bepaling een vorderingsrecht voorbehoudt aan de procureur-generaal bij het hof van beroep, laatstgenoemde dat beroep uit te oefenen en niet een lid van een ander parket. Naar onze mening geldt dit ook wanneer een vorderingsrecht wordt toegekend aan de procureur des Konings²⁷⁷ of aan de procureur-generaal bij het Hof van Cassatie krachtens de artikelen 1088 en 1089 Gerechtelijk Wetboek.

10.2. *Binnen de grenzen van hun territoriale bevoegdheid* – Krachtens artikel 137 Gerechtelijk Wetboek vervult het openbaar ministerie zijn ambtsplichten in het rechtsgebied van het hof of van de rechtbank waarbij het aangesteld is. Dit houdt in dat de procureur-generaal niet kan optreden in een geschil waarvoor hij territoriaal niet bevoegd is. De procureur-generaal bij het hof van beroep te Bergen zou bijvoorbeeld geen cassatieberoep kunnen instellen tegen een beslissing van het hof van beroep te Luik. Dat lijkt vanzelfsprekend.

Minder vanzelfsprekend is het wanneer het territoriaal bevoegde openbaar ministerie verklaart op te treden *“ter vertegenwoordiging”*²⁷⁸ van een lid van het territoriaal onbevoegde parket. Is de eerste wel partij bij het bestreden arrest, ondanks die ongelukkige verklaring van vertegenwoordiging? Het Hof van Cassatie heeft zich over die vraag gebogen en ze in het arrest van 28 juni 2024 beantwoord.²⁷⁹ Het Hof van Cassatie had, met een eerdere beslissing, een arrest van het hof van beroep te Luik vernietigd, waarbij de procureur-generaal te Luik partij was, en de zaak verwezen naar het hof van beroep te Bergen. Voor dat hof van beroep werd het ambt van

²⁷³ [Cass. 23 december 2011](#), C.11.0154.F, AC 2011, 2704, *Pas.* 2011, 2847.

²⁷⁴ Artikel 642, eerste lid, Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat tegen de beslissingen van de arrondissementsrechtbank inzake bevoegdheid, zelfs bij verstek gewezen, alleen voorziening openstaat voor de “procureur-generaal bij het hof van beroep”.

²⁷⁵ Zie [conclusie](#) van advocaat-generaal GÉNICOT J. bij Cass. 23 december 2011, C.11.0154.F.

²⁷⁶ GEORGES F., ‘Le ministère public est indivisible, mais pas trop’, *JLMB*, 2012, 839-840.

²⁷⁷ Zie de vele vermelde voorbeelden, *supra* nr.5-1.

²⁷⁸ We merken hierbij op dat geen enkele wettelijke bepaling het concept van de vertegenwoordiging van een korps van het parket door een lid van een ander korps mogelijk maakt, wat niet hetzelfde is als de delegatie die een lid van het parket tijdelijk opneemt in een ander parket.

²⁷⁹ [Cass. 28 juni 2024](#), C.23.0352.F.

openbaar ministerie op elke rechtszitting waargenomen, niet door de procureur-generaal te Luik, maar door een advocaat-generaal of een substituut-procureur-generaal te Bergen die verklaarde de procureur-generaal te Luik te vertegenwoordigen. Het was dus het openbaar ministerie van het parket Bergen dat de bij het dossier van de rechtspleging gevoegde conclusie had ondertekend, de stukken in het dossier had neergelegd en gehoord werd, telkens “*namens de procureur-generaal bij het hof van beroep te Luik*”. Op 19 november heeft het hof van beroep te Bergen een arrest gewezen inzake “*de procureur-generaal bij het hof van beroep te Luik, vertegenwoordigd door een advocaat-generaal bij het hof van beroep te Bergen*”. Toen voor het Hof van Cassatie een cassatieberoep werd ingesteld, ditmaal door de procureur-generaal bij het hof van beroep te Bergen, heeft de verweerder als middel van niet-ontvankelijkheid tegen het cassatieberoep opgeworpen dat de eiser geen partij was bij het bestreden arrest.

Het Hof brengt eerst het beginsel van de eenheid en ondeelbaarheid van het openbaar ministerie, zoals bepaald bij de artikelen 143 en 144 Gerechtelijk Wetboek in herinnering, en herhaalt dat, overeenkomstig artikel 137 Gerechtelijk Wetboek, het openbaar ministerie zijn ambtsplichten vervult in het rechtsgebied van het hof of van de rechtbank waarbij het is aangesteld. Vervolgens oordeelt het dat “*in de regel, het ambt van openbaar ministerie bij elk hof van beroep wordt uitgeoefend door de procureur-generaal, de eerste advocaat-generaal, de advocaten-generaal en de substituut-procureurs-generaal bij dat rechtscollege, die op ondeelbare wijze optreden, zelfs wanneer een zaak naar dat rechtscollege is verwezen na de vernietiging van een arrest dat in een ander rechtsgebied werd gewezen*”, en dat “*de omstandigheid dat de magistraat van het territoriaal bevoegde openbaar ministerie verklaart te handelen ter vertegenwoordiging van zijn territoriaal onbevoegde ambtgenoot*”, geen gevolg heeft voor de regelmatigheid van de rechtspleging. Het Hof oordeelt bijgevolg dat de procureur-generaal te Bergen wel degelijk partij is bij het bestreden arrest.

11. *Eerbiediging van de procedureregels* – Het openbaar ministerie kan, krachtens artikel 138bis Gerechtelijk Wetboek, optreden bij dagvaarding (art. 700 Gerechtelijk Wetboek) of bij eenzijdig verzoekschrift (art. 1026, 5°, Gerechtelijk Wetboek). Het kan ook optreden bij wijze van tussenkomst (art. 812 e.v. Gerechtelijk Wetboek). Het moet optreden binnen de bij wet bepaalde termijnen, aangezien de verjaringsregels ten volle op hem van toepassing zijn.

Wanneer het openbaar ministerie een rechtsvordering instelt, wordt het beschouwd als een “strijdende” partij in het geding.²⁸⁰ Dit houdt in dat regels met betrekking tot de conclusietermijnen, de neerlegging van de stukken, het tegensprekelijk debat en de instaatstelling, ten volle op hem van toepassing zijn.²⁸¹ Het Hof heeft dat bevestigd in het voormelde arrest van 11 december 2023 door te vermelden dat de artikelen 740, 747, § 4, en 771 Gerechtelijk Wetboek “*enkel moeten worden toegepast ten aanzien van strijdende partijen, maar niet ten aanzien van het openbaar ministerie aan wie de zaak wordt medegedeeld opdat het advies zou kunnen verlenen over het geschil*”.²⁸² Wanneer het openbaar ministerie optreedt bij wijze van rechtsvordering is het een strijdende partij en bijgevolg onderworpen aan die bepalingen.²⁸³

Bovendien is de rechter verplicht om de conclusie van het openbaar ministerie te beantwoorden, zoals bij om het even welke partij (art. 780 Gerechtelijk Wetboek).²⁸⁴

De rechtsleer is van oordeel dat het openbaar ministerie, omdat het optreedt in het algemeen belang, niet kan worden veroordeeld tot de betaling van schadevergoeding wegens tergend en roekeloos geding, noch tot de bij artikel 1072bis Gerechtelijk Wetboek bepaalde burgerlijke geldboete in geval van tergend en roekeloos hoger

²⁸⁰ In plaats van een ‘toegevoegde partij’, zoals wanneer het advies verleent (zie FETTWEIS, A., *Manuel de procédure civile*, 2de uitg., Rechtsfaculteit Luik, 1987, 238).

²⁸¹ CLOSSET-MARCHAL G., ‘Le pouvoir d’action du ministère public en matière civile’, in VAN ORSHOVEN P. en STORME M. (ed.), *Amice curiae, quo vadis? Het openbaar ministerie in privaatrechtelijke, administratieve en sociale zaken*, Kluwer, 2002, 69; HUYBRECHTS L., *Gerechtelijk recht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Kluwer, 2014, 85.

²⁸² [Cass. 11 december 2023](#), S.23.0031.F, met concl. van advocaat-generaal MORMONT H.

²⁸³ Zie [conclusie](#) van advocaat-generaal MORMONT H. bij Cass. 11 december 2023, S.23.0031.F: “Wanneer het openbaar ministerie optreedt bij wijze van advies is het geen gedingpartij, in tegenstelling tot het geval waarin het optreedt bij wijze van rechtsvordering”, alsook Cass. 31 januari 1935, *Pas* 1935, I, 133, noot P.L.: “Attendu que le ministère public n’est partie dans une instance que lorsqu’il exerce, soit directement et principalement, soit par la voie de l’intervention prévue par le Code de procédure civile, l’action d’office (...); que la circonstance qu’il serait, dans certains cas, appelé à formuler une opinion sur les prétentions respectives des plaideurs, n’a jamais suffi à lui attribuer la qualité de partie en la cause”.

²⁸⁴ HUYBRECHTS L., *Gerechtelijk recht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Kluwer, 2014, 85; BOUCKAERT F., ‘Het optreden van het openbaar ministerie in burgerlijke zaken’, *RW*, 1961, 915.

beroep. Naar onze mening geldt dit ook voor de burgerlijke geldboete zoals bepaald bij artikel 780*bis* in geval van “aanwending van de rechtspleging voor kennelijk vertragende of onrechtmatige doeleinden”.²⁸⁵

12. *Regels met betrekking tot de uitoefening van een rechtsmiddel* – Wanneer de openbare orde zijn tussenkomt vereist of wanneer een wettelijke bepaling hierin voorziet, kan het openbaar ministerie een rechtsmiddel uitoefenen.²⁸⁶

Behoudens andersluidende wettelijke bepaling is het openbaar ministerie ertoe gehouden de bij wet bepaalde beroepstermijnen na te leven, met dit verschil dat de termijn loopt vanaf de uitspraak van de beslissing en niet vanaf de betekening of de kennisgeving van het vonnis.²⁸⁷ Die regel is afgeleid uit artikel 1052 *Gerechtelijk Wetboek* waarin het recht van de procureur-generaal en van de arbeidsauditeur om in bepaalde sociale aangelegenheden beroep aan te tekenen, is vastgelegd waarin wordt bepaald: “*ten aanzien van het openbaar ministerie loopt de termijn zodra het vonnis is uitgesproken*”.²⁸⁸ Het Hof van Cassatie heeft beslist, in strafzaken, dat het openbaar ministerie niet vóór het verstrijken van de termijn afstand kon doen van de uitoefening van een rechtsmiddel dat hem bij wet is toegekend.²⁸⁹ Naar onze mening zou die regel ook voor burgerlijke zaken kunnen gelden, aangezien de berusting niet is toegestaan in aangelegenheden die de openbare orde raken²⁹⁰, zoals in aangelegenheden betreffende de staat van personen, de echtscheiding, de afstamming, de sociale zekerheid of het faillissement.

Het feit dat het openbaar ministerie een advies heeft verleend in de zaak of het dossier heeft onderzocht, beïnvloedt, in beginsel, zijn recht om een rechtsmiddel aan te wenden niet.²⁹¹

Wat zijn mogelijkheid om op grond van artikel 138*bis* *Gerechtelijk Wetboek* cassatieberoep in te stellen betreft, is het openbaar ministerie ertoe gehouden dat beroep in te stellen volgens de vormen bepaald voor cassatieberoepen.²⁹² Dit houdt met name in dat het cassatieberoep aan de betrokken partijen moet worden betekend (art. 1079 *Gerechtelijk Wetboek*); de niet-naleving van die vormvereiste heeft immers de niet-ontvankelijkheid van het cassatieberoep tot gevolg. In zoverre het openbaar ministerie geen beroep moet doen op een advocaat bij het Hof van Cassatie om zijn cassatieberoep overeenkomstig artikel 1080 *Gerechtelijk Wetboek* te kunnen instellen, geniet het daarentegen wel een belangrijke gunst. Laatstgenoemde uitzondering vloeit niet voort uit een uitdrukkelijke bepaling, maar uit de rechtspraak van het Hof van Cassatie.²⁹³ We stellen vast dat het openbaar ministerie in de voorbije tien jaar geen enkele keer een beroep heeft gedaan op een advocaat bij het Hof om cassatieberoep in te stellen.

²⁸⁵ Over de burgerlijke geldboete in artikel 780*bis*, zie STASSIN M., ‘L’amende civile’, *JT* 2017, 165-172; VANLERBERGHE B., ‘Rechtsmisbruik in het procesrecht’, in *Rechtsmisbruik*, Intersentia, 2015, 115-147. Merk op dat de Belgische Staat, van zijn kant, hiertoe kan worden veroordeeld (zie de arresten die aan de basis liggen van Cass. 12 februari 2024, S.23.0036.F tot S.23.0045.F, onuitg.).

²⁸⁶ Het betreft in hoofdzaak het recht om hoger beroep en cassatieberoep in te stellen. De rechtsleer en de rechtspraak zijn echter van oordeel dat het openbaar ministerie geen verzet of derdenverzet kan doen (Arbrb. Brussel 16 juli 2003, *NJW*, 2004, 888; HUYBRECHTS L., *Gerechtelijk recht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Kluwer, 2014, 87; MATTHIJS J., *Openbaar ministerie* (APR), 1983, 166; CLOSSET-MARCHAL G., ‘Le ministère public dans le procès civil’, *RGDC*, 2016, 399; DE LEVAL G., GEORGES F. en SIAS B., *Droit judiciaire*, 4de uitg., Larcier, 2024, 471, nr. 385). De verklaring hiervoor ligt in het feit dat het openbaar ministerie optreedt om het algemeen belang te verdedigen: het is geen derde die zijn eigen privébelangen verdedigt. Het kan dus geen verstek laten gaan.

²⁸⁷ CLOSSET-MARCHAL G., ‘Le pouvoir d’action du ministère public en matière civile’, in VAN ORSHOVEN P. en STORME M. (ed.), *Amice curiae, quo vadis? Het openbaar ministerie in privaatrechtelijke, administratieve en sociale zaken*, Kluwer, 2002, 70.

²⁸⁸ Wat betreft artikel 1052 *Gerechtelijk Wetboek*, zie *supra* nr. 5-2.

²⁸⁹ [Cass. 27 mei 2009](#), P.09.0737.F, AC 2009, 1461, Pas. 2009, 1338.

²⁹⁰ [Cass. 12 april 2007](#), C.05.0489.F, AC 2007, 767, Pas. 2007, 673. Zie VAN DROOGHENBROECK J. en HOC A., *Droit judiciaire*, t. 2, *Procédure civile*, vol. 2, *Voies de recours*, 2de uitg., Larcier, 2021, 24-25. De auteurs preciseren dat de berusting, die moet worden beschouwd als de afstand van een recht, impliceert dat de gewezen beslissing betrekking heeft op rechten waarover de partijen meester zijn (zie VAN DROOGHENBROECK J. en HOC A., *Droit judiciaire*, Larcier-Intersentia, 2024, nr. 538) en de uitvoerige rechtspraak geciteerd door DUPON F., *De rol en de betekenis van de openbare orde in het burgerlijk procesrecht*, Intersentia, 2022, 428, nr. 340, noot 2418.

²⁹¹ Het kan openbaar ministerie kan daarentegen niet meer tussenkomen bij wege van advies zodra het partij is in het geding. Zie VAN DROOGHENBROECK J. en PIJCKE G., ‘L’auditeur du travail, amicus curiae et partie jointe’, *JT*, 2024, 369. Zie ook CLOSSET-MARCHAL G., ‘Le pouvoir d’action du ministère public en matière civile’, in VAN ORSHOVEN P. en STORME M. (ed.), *Amice curiae, quo vadis? Het openbaar ministerie in privaatrechtelijke, administratieve en sociale zaken*, Kluwer, 2002, 68, die bovendien erop wijst dat de bevoegdheid van het openbaar ministerie om een rechtsoverdracht in te stellen opvallend aanwezig is in die materies waarin het al andere taken van advies of vordering uitvoert. In dezelfde zin, zie ook MEEUS A., ‘Le rôle du ministère public en droit judiciaire privé’, *TPR*, 1980, 165.

²⁹² [Cass. 28 februari 2008](#), C.07.0347.N, AC 2008, 598, Pas. 2008, 574.

²⁹³ Dat nooit ambtshalve de nietigheid heeft opgeworpen van een verzoekschrift dat enkel door het openbaar ministerie was ondertekend. BOULARBAH H., Ph. GÉRARD, VAN DROOGHENBROECK J., *Pourvoi en cassation en matière civile*, Bruylant, 2012, 89, die verwijzen naar [Cass. 14 december 1978](#), AC 1978-1979, 445, Pas. 1979, 445.

B. Rechtsplegingsvergoeding

13. *Onzekerheid onder de wet van 2010* – Het beginsel van de verhaalbaarheid van de erelonen van de advocaat is sinds 2007 vastgelegd in artikel 1022 Gerechtelijk Wetboek. Die bepaling werd gewijzigd bij wet van 21 februari 2010 met het oog op de omzetting van de rechtspraak van het Grondwettelijk Hof, die elke veroordeling tot de betaling van een rechtsplegingsvergoeding ten aanzien van overheidsorganen die optreden in het algemeen belang, uitsloot, vanuit de overweging dat laatstgenoemden hun rechtsvorderingen moesten kunnen uitoefenen in volle onafhankelijkheid, zonder zich zorgen te maken over het financiële risico van een proces.²⁹⁴ Bijgevolg werd een achtste lid ingevoegd in artikel 1022 dat bepaalde: “Geen enkele vergoeding is verschuldigd ten laste van de Staat: 1° wanneer het openbaar ministerie bij wege van rechtsvordering in burgerlijke procedures tussenkomt overeenkomstig artikel 138bis, § 1; 2° wanneer het arbeidsauditoraat een rechtsvordering instelt voor de arbeidsgerechten overeenkomstig artikel 138bis, § 2”.

Tussen 2015 en 2016 hebben verschillende arresten van het Grondwettelijk Hof die oplossing drastisch gewijzigd.²⁹⁵ Het hoogste rechtscollege heeft in vier arresten het beginsel bevestigd dat een overheid, zelfs als zij een doel van algemeen belang nastreeft, tot de kosten moet worden veroordeeld wanneer zij in het ongelijk wordt gesteld. Het Grondwettelijk Hof verantwoordt zijn gewijzigde rechtspraak door de omstandigheid dat in een wet van 20 januari 2014 het beginsel van de verhaalbaarheid van de kosten en erelonen van advocaten voor de Raad van State is vastgelegd, waardoor het Hof zijn vroegere rechtspraak niet meer kon handhaven: “Bovendien heeft de wetgever [...] uitdrukkelijk aanvaard dat het nastreven van het algemeen belang door een van de partijen bij de procedure niet uitsluit dat zij kan worden veroordeeld tot de betaling van een rechtsplegingsvergoeding wanneer zij in het ongelijk wordt gesteld”. Het onderstreept dat “[d]ie stellingname van de wetgever [...] een wezenlijke breuk in de ontwikkeling van het stelsel van de rechtsplegingsvergoeding [vormt] en [...] tot gevolg [heeft] dat, hoewel zij, zoals het openbaar ministerie of het arbeidsauditoraat in strafzaken, een opdracht van algemeen belang nastreven, de overheden, eisende of verwerende partijen in het kader van een burgerlijk geschil, kunnen worden onderworpen aan het stelsel van de rechtsplegingsvergoeding”.²⁹⁶

Het Grondwettelijk Hof onderscheidt twee gevallen waarin het openbaar ministerie in rechte optreedt: enerzijds, de rechtsvordering op grond van artikel 138bis, § 1, en anderzijds, deze bedoeld bij artikel 138bis, § 2. Het Hof oordeelt dat in het eerste geval, het openbaar ministerie tot een rechtsplegingsvergoeding moet worden veroordeeld wanneer het in het ongelijk wordt gesteld. Wat het tweede geval betreft, aanvaardt het Hof dat het arbeidsauditoraat van de betaling van een rechtsplegingsvergoeding wordt vrijgesteld omdat die rechtsvordering verwant is met deze die voor de strafgerechten wordt uitgeoefend en de strafvordering uitdoeft.

14. *Bekrachtiging in de rechtspraak en de wetgeving* – In navolging van het Grondwettelijk Hof heeft het Hof van Cassatie bij arrest van 13 januari 2017²⁹⁷ beslist dat “het openbaar ministerie dat in het ongelijk wordt gesteld in een vordering die voor een burgerlijk rechtscollege is ingesteld op grond van artikel 138bis, § 1, Gerechtelijk Wetboek, krachtens die bepalingen in de persoon van de Belgische Staat worden veroordeeld tot de betaling van een rechtsplegingsvergoeding”. Uit de conclusie van advocaat-generaal A. VAN INGELGEM blijkt dat het Hof de “koerswijziging” van het Grondwettelijk Hof in aanmerking heeft genomen.²⁹⁸

Uiteindelijk werd die rechtspraak van de hoogste rechtscolleges door de wet van 18 maart 2018 in het Gerechtelijk Wetboek vastgelegd. Het laatste lid van artikel 1022 bepaalt voortaan dat “geen enkele vergoeding is verschuldigd ten laste van de Staat wanneer het arbeidsauditoraat een rechtsvordering instelt voor de arbeidsgerechten overeenkomstig artikel 138bis, § 2”. Aangezien de wetgever niets preciseerd wat betreft de rechtsvordering van het openbaar ministerie op grond van artikel 138bis, § 1, zal het openbaar ministerie die op die grondslag in rechte treedt en in het ongelijk wordt gesteld, tot betaling van de rechtsplegingsvergoeding worden veroordeeld, overeenkomstig artikel 1022 Gerechtelijk Wetboek.

²⁹⁴ [GwH 18 december 2008](#), nr. 182/2008.

²⁹⁵ [GwH 21 mei 2015](#), nr. 68/2015; [GwH 21 mei 2015](#), nr. 69/2015; [GwH 21 mei 2015](#), nr. 70/2015, en [GwH 3 maart 2016](#), nr. 34/2016, r.o. B.6.2. Over die arresten, zie BELMESSIERI M., ‘Revirement spectaculaire de jurisprudence en matière d’indemnité de procédure ou conséquence d’un régime législatif incohérent ?’, *APT*, 2015, 596.

²⁹⁶ [GwH 3 maart 2016](#), nr. 34/2016, r.o. B.6.2. en B.7.1.

²⁹⁷ [Cass. 13 januari 2017](#), C.15.0222.N, AC 2017, 81-86, *Pas.* 2017, 111-116. Zie de vroegere rechtspraak van het Hof: [Cass. 17 oktober 2014](#), C.13.0604.N, AC 2014, 2290, *Pas.* 2014, 2281. En over die rechtspraak: VAN DEN BERGH B. en SOBRIES S., *Wie zal betalen. De rechtsplegingsvergoeding ontkleed*, Kluwer, 2021, 41-42.

²⁹⁸ [Conclusie](#) van advocaat-generaal VAN INGELGEM bij Cass. 13 januari 2017, C.15.0222.N.

Hierbij dient te worden verduidelijkt dat het openbaar ministerie enkel de schuldenaar van een rechtsplegingsvergoeding kan zijn, maar nooit de begunstigde, aangezien het geen beroep doet op een advocaat die hem ereloon aanrekent.²⁹⁹

Besluit

15. In de loop der tijd is de tussenkomst van het openbaar ministerie om de wezenlijke belangen van de Staat te verdedigen enkel maar toegenomen.³⁰⁰ Die evolutie is nauw verbonden met de ontwikkeling van een bijzondere openbare orde die erin bestaat de zwaksten in de samenleving te beschermen, zowel in de familiale, sociale als economische sfeer. Het vorderingsrecht van het openbaar ministerie blijft evenwel strikt begrensd: het treedt slechts in werking wanneer de wetgever dit uitdrukkelijk toestaat of “wanneer de openbare orde zijn tussenkomst vereist”, een begrip dat door het Hof van Cassatie op restrictieve wijze wordt uitgelegd.

Zodra het openbaar ministerie zijn vorderingsrecht uitoefent, wordt het partij in het burgerlijk geding en zijn de regels van het Gerechtelijk Wetboek van toepassing zoals ten aanzien van gelijk welke andere partij. We konden evenwel vaststellen dat er ten aanzien van het openbaar ministerie toch een aantal versoepelingen bestaan, omwille van het nagestreefde doel, namelijk de bescherming van het algemeen belang.

²⁹⁹ BELMESSIERI M., ‘Revirement spectaculaire de jurisprudence en matière d’indemnité de procédure ou conséquence d’un régime législatif incohérent ?’, *APT*, 2015, 596.

³⁰⁰ DU JARDIN J., ‘Le ministère public dans ses fonctions non pénales’, *JT*, 2004, 726.

De bescherming van de fundamentele rechten op het gebied van het Europees aanhoudingsbevel, getoetst aan de rechtspraak van het Hof van Cassatie

Gian-Franco RANERI, referendaris bij het Hof van Cassatie³⁰¹

I. Inleiding

1. In 2024 heeft het Netwerk van de voorzitters van de hoogste gerechtshoven van de Europese unie (Network of the Presidents of the Supreme Judicial Courts of the European Union) zijn conferentie gehouden te Athene, van 3 tot 5 oktober. Deze conferentie heeft onder meer “*de impact van het Europese recht op het nationale recht*” bestudeerd vanuit het perspectief van de “*normatieve, jurisdictionele en institutionele gevolgen van de Europese regelgeving en de rechtspraak van de supranationale hoven*”.

2. Bij de behandeling van het strafrechtelijke luik van deze thematiek heeft de conferentie in het bijzonder de vraag gesteld naar het bestaan, in de nationale rechtsorde, van “*beslissingen die het beginsel van wederzijds vertrouwen opzijzetten om een aantasting van de fundamentele rechten te voorkomen*”.

Deze vraag was de aanleiding om, na een korte schets van het normatieve kader van die bescherming van de fundamentele rechten, een systematisch overzicht te maken van de rechtspraak van het Hof ter zake.³⁰² Het aldus gemaakte overzicht is een beschrijving van de laatste stand van zaken van de rechtspraak, in het kader van deze studie bijgewerkt tot 31 december 2024. Hieruit komen vijf belangrijke thema’s naar voor wat betreft de grond tot weigering van de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel op basis van de bescherming van de fundamentele rechten, met name de vaststelling van het toepassingsgebied van die weigeringsgrond, de draagwijdte van het wettigheidstoezicht dat hierop wordt uitgeoefend, het bewijsstelsel met betrekking tot de aantasting van die fundamentele rechten, het geval van samenloop tussen die weigeringsgrond en andere gronden tot weigering van de tenuitvoerlegging, alsook de prejudiciële rechterlijke dialoog die ter zake op gang werd gebracht.

II. Normatief kader

3. *Kaderbesluit van de Raad van de Europese Unie van 13 juni 2002, beginsel van wederzijdse erkenning en bescherming van de grondrechten* – In het kaderbesluit van de Raad van de Europese Unie van 13 juni 2002 betreffende het Europees aanhoudingsbevel en de procedures van overlevering tussen de lidstaten, staan het beginsel van wederzijdse erkenning en de bescherming van de grondrechten voorop.³⁰³

Aldus wordt al in het eerste artikel van het kaderbesluit vermeld dat de lidstaten, op grond van het beginsel van wederzijdse erkenning, elk Europees aanhoudingsbevel ten uitvoer leggen (art. 1.2), maar ook dat dit beginsel niet tot gevolg kan hebben dat de verplichting tot eerbiediging van de grondrechten en de fundamentele rechtsbeginselen, zoals die zijn neergelegd in artikel 6 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, wordt aangetast (art. 1.3).

Eenzijds, wordt het beginsel van wederzijdse erkenning, dit is de ‘hoeksteen’ van de gerechtelijke samenwerking, op strafrechtelijk gebied geïmplementeerd door middel van het Europees aanhoudingsbevel.

³⁰¹ Onder leiding van eerste voorzitter E. De Formanoir de la Cazerie en raadsheer I. Couwenberg.

³⁰² Zie in de rechtsleer over die vraag, m.n. VANDERMEERSCH D., ‘Le mandat d’arrêt européen et la protection des droits de l’homme’, *RDPC* 2005, 219 e.v.; VAN GAEVER J., ‘De weigering van de overlevering wegens (mogelijke) schending van de fundamentele rechten van de betrokken persoon: een overzicht van de rechtspraak’ (noot onder Cass. 18 april 2012, P.12.0646.F), *T.Strafr.* 2012, 341 e.v.; WEYEMBERGH A. en ARMADA I., ‘À propos de quelques arrêts récents de la Cour de cassation concernant le motif de refus d’exécution d’un mandat d’arrêt européen fondé sur les droits fondamentaux’, *RDPC* 2014, 1033 e.v.; DEWULF S., ‘Het Europees aanhoudingsbevel en de mensenrechtelijke weigeringsgrond: wanneer moet de uitvoerende rechterlijke autoriteit om aanvullende informatie vragen aan de autoriteiten van de uitvaardigende staat?’ (noot onder [Cass. 19 april 2022](#), P.22.0483.N), *T.Strafr.* 2022, 281 e.v.; GUTWIRTH M., ‘Opschorting en weigering van de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel om medische redenen?’ (noot onder [HvJ 18 april 2023](#), nr. C-699/21, E.D.L.), *T.Straf.* 2023, 290 e.v.; NEVEU S., *Mandat d’arrêt européen*, coll. Répertoire pratique du droit belge, Larcier–Intersentia, 2024, inz. 51 e.v.; BEERNAERT M., VANDERMEERSCH D. en GIACOMETTI M., *Droit de la procédure pénale* (10de uitg.), die Keure, 2025, inz. 2412 e.v.

³⁰³ Kaderbesluit 2002/584/JBZ, Pb.L., 190, 18 juli 2002, p. 1.

Het berust op een hoge mate van vertrouwen tussen de lidstaten,³⁰⁴ zoals in de tweede, zesde en tiende overweging van de aanhef van het kaderbesluit wordt onderstreept.

Anderzijds, wat betreft de bescherming van de grondrechten, vermeldt de twaalfde overweging:

- dat “[...] *de grondrechten eerbiedigt en voldoet aan de beginselen die worden erkend bij artikel 6 van het Verdrag betreffende de Europese Unie en zijn weergegeven in het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, met name in hoofdstuk VI.*”;
- dat “*niets in dit kaderbesluit eraan in de weg staat dat de overlevering kan worden geweigerd van een persoon tegen wie een Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd, indien er objectieve redenen bestaan om aan te nemen dat het Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd met het oog op vervolging of bestraffing van die persoon op grond van zijn geslacht, ras, godsdienst, etnische afstamming, nationaliteit, taal, politieke overtuiging of seksuele geaardheid of dat de positie van die persoon kan worden aangetast om een van deze redenen*”;
- dat het “[...] *de toepassing door de lidstaten van hun grondwettelijke bepalingen betreffende het recht op een eerlijke rechtsgang, de vrijheid van vereniging, de vrijheid van drukpers en de vrijheid van meningsuiting in andere media, onverlet laat*”.

Daarnaast preciseert de dertiende overweging nog dat: “*Niemand mag worden verwijderd, of uitgezet naar, dan wel uitgeleverd aan een staat waarin een ernstig risico bestaat dat hij aan de doodstraf, aan foltering en aan andere onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen wordt onderworpen.*”

4. *Belgische omzettingwet* – Het voormelde kaderbesluit werd in de Belgische rechtsorde omgezet door de Wet Europees Aanhoudingsbevel.³⁰⁵

Artikel 4, 5°, van die wet bepaalt dat de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel wordt geweigerd ingeval er ernstige redenen bestaan om te denken dat de tenuitvoerlegging van het Europees bevel afbreuk zou doen aan de fundamentele rechten van de betrokken persoon, zoals die worden bevestigd door artikel 6 van het Verdrag betreffende de Europese Unie.

Die grond tot niet-uitvoering van het Europees aanhoudingsbevel is derhalve verplicht³⁰⁶ en de rechter van de uitvoerende lidstaat moet de eerbiediging van de grondrechten in de uitvaardigende lidstaat toetsten³⁰⁷.

5. *Artikel 4, 5°, van de Belgische omzettingwet, in het licht van het kaderbesluit en de Europese uitlegging hiervan* – Hoewel het voormelde kaderbesluit reeds in zijn artikel 1 de eerbiediging van de grondrechten vermeldt, voert het geen uitdrukkelijke grond tot weigering van de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel wegens gevaar voor aantasting van de grondrechten in, in tegenstelling tot de Belgische omzettingwet.

Nochtans kan een uitvoerende rechterlijke autoriteit, volgens het Hof van Justitie van de Europese Unie, de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel niet weigeren op basis van een weigeringsgrond die niet uit het voormelde kaderbesluit, maar uitsluitend uit het recht van de uitvoerende lidstaat voortvloeit.

Het Hof van Justitie van de Europese Unie, rechtszitting houdend in Grote Kamer, erkent evenwel dat, wanneer er gevaar voor schending van de in de artikelen 4 en 47 van het Handvest bedoelde grondrechten bestaat, het de uitvoerende rechterlijke autoriteit toegestaan kan zijn om, bij wijze van uitzondering en na een passend onderzoek, op grond van artikel 1, § 3, van het voormelde kaderbesluit, ervan af te zien om aan een Europees aanhoudingsbevel gevolg te geven.

Uit die rechtspraak volgt dat artikel 4, 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel, kan worden geacht uit dat kaderbesluit voort te vloeien, voor zover de strekking van die bepaling niet verder gaat dan die van artikel 1, § 3, van dat kaderbesluit, zoals uitgelegd door het Hof van Justitie van de Europese Unie. De uitvoerende

³⁰⁴ Wanneer de uitlevering van een gezochte persoon door de Britse autoriteiten wordt verzocht op basis van de Handels- en Samenwerkingsovereenkomst van 30 december 2020 tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie, enerzijds, en het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland, anderzijds, afgekort als TCA (PbEU, 2021, L 149, 20 april 2021, p. 10) en de betrokkene bezwaar maakt op grond van het feit dat er bij overlevering een risico op schending van zijn fundamentele rechten zou bestaan, vormt het wederzijds vertrouwen niet langer de basis van de relatie tussen Groot-Brittannië, de uitvaardigende staat, en de uitvoerende staat, een lid van de Europese Unie (HvJ (grote kamer) 29 juli 2024, nr. C-202/24, *Alchaster*; Cass., 27 november 2024, P.24.1526.F).

³⁰⁵ Wet van 19 december 2003 betreffende het Europees aanhoudingsbevel, BS 22 december 2003.

³⁰⁶ Cass. 31 januari 2024, P.24.0111.F.

³⁰⁷ Cass. 19 maart 2014, P.14.0417.F, AC 2014, nr. 217.

rechterlijke autoriteit kan die bepaling dus toepassen om de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel te weigeren, wanneer die tenuitvoerlegging zou leiden tot schending van een grondrecht dat in het Unierecht is verankerd.³⁰⁸

Hoewel het beginsel van wederzijdse erkenning veronderstelt de lidstaten in beginsel gevolg moeten geven aan een Europees aanhoudingsbevel³⁰⁹, vormt de bescherming van de grondrechten een van de uitzonderingen op het beginsel van de verplichte tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel.

III. Praetoriaans kader

6. *Taak van de cassatierechter* – Het komt regelmatig voor dat de verdediging de bescherming van de fundamentele rechten aanvoert om zich te verzetten tegen de overlevering van een persoon tegen wie een Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd. Ter illustratie, zonder volledigheid te willen pretenderen, worden hier verschillende arresten vermeld.³¹⁰ In het kader van zijn opdracht kan het Hof zich niet uitspreken over het bestaan van een risico op schending van een fundamenteel recht zonder miskenning van artikel 147 van de Grondwet³¹¹; het Hof gaat na of de feitenrechter de bij artikel 4, 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel bepaalde grond tot weigering van de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel al dan niet wettig heeft toegepast. Met andere woorden, het Hof onderzoekt of de feitenrechter de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel al dan niet wettig heeft toegestaan of geweigerd op grond van de bescherming van de fundamentele rechten.

III.1. Toepassingsgebied

7. *Afbakening van het toepassingsgebied* – Het Hof heeft het toepassingsgebied van de weigeringsgrond die verband houdt met de bescherming van de fundamentele rechten afgebakend, *ratione materiae* maar ook, als het ware, *ratione loci*.

8. *Ratione materiae* – Uit de tekst van artikel 6 VEU, zoals nu van toepassing³¹², waarnaar artikel 4, 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel verwijst, volgt dat het gaat om de grondrechten die in het Handvest Grondrechten EU zijn vastgesteld, de grondrechten die door het EVRM worden gewaarborgd, alsook deze welke voortvloeien uit de constitutionele tradities die de lidstaten gemeen hebben en als algemene beginselen deel uitmaken van het Unierecht.

De rechtspraak van het Hof geeft blijk van verschillende beperkingen aan de lijst van beschermde grondrechten.

8.1. *Quid het recht om verzet aan te tekenen?* – De bescherming gaat niet verder dan de opsomming van artikel 6 VEU. De verplichte grond tot weigering van de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel beschermt dus geen rechten die niet in deze bepaling zijn opgenomen. Aldus beslist het Hof dat het recht van de beklagde die persoonlijk is gedagvaard of op een andere wijze in kennis is gesteld van de datum van de rechtszitting om, wanneer hij niet verschenen is, verzet aan te tekenen tegen het in zijn afwezigheid gewezen vonnis, niet tot de in artikel 6 VEU vastgelegde grondrechten behoort.³¹³

In het arrest van 15 december 2010³¹⁴ leidt het Hof hieruit af dat de artikelen 4, 5°, en 7 Wet Europees Aanhoudingsbevel niet van toepassing zijn, ongeacht of tegen de veroordeling die ten uitvoer moet worden gelegd al dan niet verzet kan worden gedaan.

In het arrest van 18 maart 2014³¹⁵ beslist het Hof dat de appelrechters de verplichte grond tot weigering van de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel wettig hebben afgewezen, op grond van de overwegingen dat “[de betrokkene] *op tegenspraak werd veroordeeld tot een gevangenisstraf met probatie-uitstel*, [dat] *“het deze op tegenspraak uitgesproken veroordeling is die aan de basis ligt van het Europees aanhoudingsbevel en niet de beslissing tot herroeping van het uitstel wegens de niet-naleving van de opgelegde*

³⁰⁸ [HvJ 31 januari 2023](#), nr. C-158/21, *Puig Gordi* e.a.

³⁰⁹ [HvJ 16 juli 2015](#), nr. C-237/15, *Minister for Justice and Equality t. F. Lanigan*.

³¹⁰ In de regel staan de vermelde arresten op de website *Juportal* en zijn ze opgenomen in *Pasicrisie en Arresten van het Hof van Cassatie*.

³¹¹ [Cass. 27 november 2024](#), P.24.1526.F.

³¹² Wat de vorige versie van artikel 6 VEU betreft, zie bv. [Cass. 1 maart 2006](#), P.06.0280.F, AC 2006, nr. 116. Voor een recente herhaling, zie echter [Cass. 6 december 2023](#), P.23.1646.F.

³¹³ [Cass. 15 december 2010](#), P.10.1876.F, AC, 2010, nr. 745; [Cass. 18 maart 2014](#), P.14.0402.N, AC 2014, nr. 215.

³¹⁴ [Cass. 15 december 2010](#), P.10.1876.F, AC, 2010, nr. 745.

³¹⁵ [Cass. 18 maart 2014](#), P.14.0402.N, AC, 2014, nr. 215.

voorwaarden, ook al zou ze beweerdelijk bij verstek genomen zijn (wat door de Poolse autoriteiten wordt tegengeproken) en maakt ze de aanvankelijk opgelegde straf uitvoerbaar; [dat] de onderzoeksgerechten niet te oordelen hebben over de wettigheid en de regelmatigheid van het Europees aanhoudingsbevel, [dat] de wettigheid en de regelmatigheid van dit bevel in geval van tenuitvoerlegging ervan worden beoordeeld door de uitvaardigende rechterlijke autoriteit aan dewelke de gezochte persoon wordt overgeleverd, [dat] uit de aan het dossier gevoegde stukken afdoende blijkt dat [de betrokkene] wel degelijk opgeroepen werd in het kader van de procedure tot herroeping van het probatie-uitstel, [dat] hij werd opgeroepen op zijn laatst gekend adres, [dat] het feit dat de oproeping hem niet heeft bereikt, louter aan zijn eigen toedoen te wijten is; [dat] de betrokkene immers heeft nagelaten zijn nieuw adres over te maken aan de bevoegde probatiedienst en aan de rechtbank, niettegenstaande [dat] hij verplicht was zulks te doen”.

In het arrest van 15 april 2014³¹⁶ oordeelt het Hof dat de beslissing waarbij de tenuitvoerlegging wordt bevolen en die vermeldt dat er te dezen geen ernstige redenen bestaan te denken dat de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel afbreuk zou doen aan de fundamentele rechten van de eiser, dat het bevel werd uitvaardigd met het oog op de tenuitvoerlegging van een bij verstekbeslissing uitgesproken straf, en dat de uitvaardigende rechterlijke autoriteit waarborgen heeft geboden die als toereikend zijn te beschouwen om de eiser ervan te verzekeren dat hij in de uitvaardigende Staat een nieuwe vonnisprocedure kan vragen en dat hij in zijn aanwezigheid zal worden berecht, naar recht verantwoord is.

Ten slotte kan nog een laatste arrest van 25 oktober 2022³¹⁷ worden vermeld. In deze zaak heeft het onderzoeksgerecht de toepassing van de bij artikel 4, 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel bepaalde weigeringsgrond verworpen omdat, ten eerste, artikel 7 van die wet niet van toepassing is op de bij verstek genomen beslissing tot herroeping van een uitstel, ten tweede, de beoordeling van het al dan niet beschikken over een volwaardig recht op verzet slechts kan worden onderzocht voor zover kennis kan worden genomen van de Poolse strafvervolgning, en ten derde, de Belgische rechter, wanneer hij uitspraak doet over de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel, geen rechtsmacht heeft om uitspraak te doen over de buitenlandse strafvordering, aangezien deze enkel aanhangig is bij de uitvaardigende rechterlijke autoriteit.

In zoverre de regeling inzake het Europees aanhoudingsbevel berust op een hoge mate van vertrouwen tussen de lidstaten van de Europese Unie, is, wat het Hof betreft, de weigering tot overlevering op grond van artikel 4, 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel enkel verantwoord wanneer er ernstige en concrete gegevens worden aangevoerd die doen aannemen dat de fundamentele rechten van de persoon om wiens overlevering wordt gevraagd in de uitvaardigende staat kennelijk in gevaar zullen worden gebracht.

Het Hof voegt hieraan toe dat het onderzoeksgerecht onaantastbaar beoordeelt of dergelijke gegevens in het concrete geval voorhanden zijn, wat veronderstelt dat het onderzoeksgerecht, indien dit de aangevoerde gegevens niet op een andere grond verwerpt, met kennis van zaken en dus zo nodig na kennisneming van het recht van de uitvaardigende lidstaat, onderzoekt of dat recht in het concrete geval verenigbaar is met de door artikel 6 VEU gewaarborgde fundamentele rechten, en dat, wanneer een Europees aanhoudingsbevel strekt tot strafuitvoering, zoals hier, die kennisneming en dat onderzoek in de regel niet vereisen dat de kamer van inbeschuldigingstelling zich inlaat met een concrete Poolse strafvordering.

Het Hof besluit hieruit dat de kamer van inbeschuldigingstelling de toepassing van de weigeringsgrond van artikel 4, 5°, niet wettig heeft verworpen, ongeacht de niet-toepasselijkheid van het artikel 7 van de voormelde wet.

8.2. Quid bij gebrek aan overhandiging van de verklaring van de rechten van betrokkene vóór het verhoor door de onderzoeksrechter? – Volgens het Hof volgt uit geen enkele bepaling dat de onderzoeksgerechten de tenuitvoerlegging van het bevel kunnen weigeren of de vrijlating van de betrokken persoon moeten bevelen wanneer de onderzoeksrechter hem, met schending van artikel 10/1 Wet Europees Aanhoudingsbevel, de schriftelijke verklaring van zijn rechten niet vóór zijn verhoor heeft overhandigd.³¹⁸

8.3. Quid de redelijke termijn? – Voor het Hof bestaat er geen abstracte termijn waarvan het verstrijken noodzakelijkerwijze het overschrijden van de redelijke termijn voor de behandeling van een zaak met zich meebrengt. De redelijkheid van die termijn moet worden beoordeeld in functie van het concrete verloop van de strafvervolgning in elke afzonderlijke zaak, zodat uit het loutere bestaan van een bepaald tijdsverloop niet kan worden afgeleid dat er overschrijding van de redelijke termijn is geweest. Een nationale instantie kan de

³¹⁶ [Cass. 15 april 2014](#), P.14.0616.F, AC, 2014 nr. 289.

³¹⁷ [Cass. 25 oktober 2022](#), P.22.1329.N.

³¹⁸ [Cass. 8 september 2021](#), P.21.1170.F.

miskening van het recht op de behandeling van de gegrondheid van een strafvervolgning binnen een redelijke termijn dan ook slechts onderzoeken voor zover die instantie kennis kan nemen van de strafvervolgning. Dit is niet het geval voor de uitvoerende rechterlijke autoriteit die uitspraak doet over de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel. In dat geval is de strafvordering immers enkel aanhangig bij de uitvaardigende rechterlijke autoriteit, die bijgevolg de enige is die rechtsmacht heeft om over de strafvervolgning uitspraak te doen. De verplichting voor het onderzoeksgerecht om de weigeringsgrond van artikel 4, 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel te onderzoeken, houdt niet in dat dit gerecht ook moet onderzoeken of de redelijke termijn waarbinnen de strafvervolgning moet worden berecht, al dan niet is overschreden. De over te leveren persoon kan zijn verweer over de miskening van de redelijke termijn aanvoeren voor de nationale autoriteit die na zijn overlevering de gegrondheid van de strafvordering beoordeelt.^{319, 320}

8.4. *Quid de verjaring van de strafvordering?* – Het Hof heeft erop gewezen dat de verjaring van de strafvordering, waarover enkel de gerechten van de uitvaardigende lidstaat te oordelen heeft, als dusdanig niet de omstandige gegevens kan opleveren die het vermoeden van eerbiediging van de fundamentele rechten van de betrokkene, dat de uitvaardigende lidstaat geniet, kunnen weerleggen.³²¹

8.5. *Quid het recht op privéleven of gezinsleven?* – Het Hof heeft beslist dat artikel 4, 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel niet van toepassing is op de omstandigheid dat het recht op een gezinsleven van de persoon tegen wie een Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd, een beletsel vormt voor de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel in de zin van het voormelde artikel, ongeacht de houding van de uitvaardigende lidstaat.³²²

In een andere zaak³²³ heeft het Hof bevestigd dat uit geen enkele verdrags- of wetsbepaling volgt dat, als een uitvoerende staat de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel heeft geweigerd omdat een overlevering een onevenredige aantasting zou zijn van het door artikel 8 EVRM gewaarborgde recht op privé- en familiaal leven van de betrokkene, die beslissing zich zou opdringen aan de bevoegde autoriteit van een andere lidstaat, aan wie de uitvaardigende staat om de tenuitvoerlegging van hetzelfde Europees aanhoudingsbevel heeft verzocht. Die bevoegde autoriteit van de nieuw aangezochte uitvoeringsstaat beoordeelt immers de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel op een ander tijdstip, op basis van mogelijk andere gegevens en volgens de nationale wet ter uitvoering van het Kaderbesluit Europees Aanhoudingsbevel. Daaruit kan geen miskening van het gelijkheidsbeginsel worden afgeleid.

8.6. *Quid het gevaar voor aantasting van de fundamentele rechten wegens de gezondheidstoestand?*³²⁴ – In een eerste arrest³²⁵ heeft het Hof beslist dat artikel 4, 5°, een weigeringsgrond voor de overlevering vastlegt wanneer er, op grond van feitelijke gegevens, ernstige redenen bestaan om te denken dat de uitvaardigende lidstaat afbreuk zou doen aan de fundamentele rechten van de betrokkene, zodat het middel dat in essentie aanvoert dat de geestelijke gezondheid van de eiser een beletsel vormt voor de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel in de zin van het voormelde artikel 4, 5°, ongeacht de houding van de uitvaardigende lidstaat, naar recht faalt.

In een ander arrest heeft het Hof het middel dat aanvoert dat geen rekening wordt gehouden met de psychiatrische problematiek van de persoon tegen wie het Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd, noch met zijn nood aan stabiliteit en begeleiding, niet-ontvankelijk verklaard omdat het opkomt tegen de onaantastbare beoordeling van de feitenrechtters of het Hof verplicht tot een onderzoek van feiten waarvoor het geen bevoegdheid heeft.³²⁶

³¹⁹ [Cass. 13 oktober 2020](#), P.20.0999.N. Zie, in dezelfde zin, met een soortgelijke of beknoptere formulering, voor Europees aanhoudingsbevelen met het oog op strafvervolgning of strafuitvoering, [Cass. 3 september 2024](#), P.24.1273.N; [Cass. 27 december 2023](#), P.23.1751.N; [Cass. 28 november 2023](#), P.23.1584.N; [Cass. 10 augustus 2016](#), P.16.0889.N, AC 2016, nr. 443; [Cass. 20 juli 2016](#), P.16.0805.N, AC 2016, nr. 441; [Cass. 9 december 2014](#), P.14.1825.N, AC 2014, nr. 774; [Cass. 18 maart 2014](#), P.14.0402.N, AC 2014, nr. 2015; [Cass. 10 januari 2012](#), P.12.0024.N, AC 2012, nr. 21; [Cass. 27 mei 2008](#), P.08.0783.N, AC 2008, nr. 322.

³²⁰ Uit de loutere omstandigheid dat de feiten op grond waarvan de overlevering wordt verzocht, dateren van meer dan acht jaar geleden en dat na zes jaar door de vervolgende autoriteiten in de uitvaardigende Staat werd vastgesteld dat er toen geen redenen waren om de betrokkene hiervoor in hechtenis te houden, kan niet worden afgeleid dat de tenuitvoerlegging van de overlevering moet worden geweigerd ([Cass. 3 september 2024](#), P.24.1273.N).

³²¹ [Cass. 10 augustus 2016](#), P.16.0889.N, AC, 2016, nr. 443.

³²² [Cass. 6 maart 2018](#), P.18.0205.N, AC, 2018, nr. 154. Zie echter HvJ 21 december 2023, nr. C-261/22, GN t. Italië, *T.Strafr.*, 2024, 132.

³²³ [Cass. 18 januari 2022](#), P.22.0046.N.

³²⁴ Wat betreft de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie, zie HvJ 18 april 2023, nr. C-699/21, E.D.L.

³²⁵ [Cass. 8 juli 2014](#), P.14.1085.F, AC 2014, nr. 471.

³²⁶ [Cass. 26 juni 2018](#), P.18.0629.N, *onuitg.*

In een laatste zaak verweet de betrokkene de appelrechters niet te hebben onderzocht of de tenuitvoerlegging van het tegen hem uitgevaardigde Europees aanhoudingsbevel niet moest worden geweigerd op grond van de omstandigheid, die onder artikel 4, 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel zou vallen, dat zijn fysieke en mentale integriteit in gevaar zou worden gebracht door zijn overlevering aan Italië, gelet op de pandemie die in het bijzonder deze lidstaat treft. In antwoord op dat middel heeft het Hof met name vermeld dat de onderzoeksgerechten, bij afwezigheid van conclusie van de persoon tegen wie het Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd en die zich beroept op de toepassing van artikel 4, 4° en 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel, waarbij hij respectievelijk wijst op de feitelijke omstandigheden die volgens hem verantwoord zijn waarom zijn overlevering aan de uitvaardigende staat een gevaar voor zijn gezondheid zou vormen, en op de bevoegdheid van de Belgische gerechten om van de in die staat berechte feiten kennis te nemen, niet ambtshalve de redenen dienen op te geven waarom die gronden van verplichte weigering tot tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel volgens hen niet van toepassing zijn.³²⁷

8.7. *Quid het 'evenredigheidsbeginsel'?* – Uit de rechtspraak van het Hof volgt dat het onderzoeksgerecht dat uitspraak moet doen over de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel met het oog op strafvervolgning enkel heeft te oordelen over de aanwezigheid van de in de artikelen 4 tot en met 8 Wet Europees Aanhoudingsbevel bepaalde weigeringsgronden en waarborgen, na te hebben nagegaan of aan de voorwaarden van de artikelen 3 en 5 van dezelfde wet is voldaan. Het onderzoeksgerecht heeft in de regel niet te oordelen over de wettigheid en de regelmatigheid van het Europees aanhoudingsbevel. Die beoordeling komt immers de rechterlijke autoriteiten van de uitvaardigende lidstaat toe. Het staat derhalve aan de rechterlijke autoriteit van de uitvaardigende staat en niet aan de rechterlijke autoriteit van de uitvoerende staat te oordelen of het uitvaardigen van een Europees aanhoudingsbevel het evenredigheidsbeginsel miskent.³²⁸ Noch de omstandigheid dat de autoriteiten van de uitvoerende staat met spoed informatie kunnen opvragen bij de autoriteiten van de uitvaardigende staat³²⁹, noch de omstandigheid dat de autoriteiten van de uitvaardigende staat ook gebruik kunnen maken van een Europees onderzoeksbevel³³⁰, laat toe anders te oordelen.

9. *Ratione loci* – Het Hof is van oordeel dat de vrees voor de aantasting van de fundamentele rechten van de betrokkene betrekking heeft op diens rechten in de uitvaardigende lidstaat.^{331, 332}

Daarentegen:

- heeft die vrees geen betrekking op zijn fundamentele rechten in het kader van een strafvervolgning die tegen hem in België zou worden gevoerd. Het onderzoeksgerecht, dat moet oordelen over de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel tegen een persoon die ook in België het voorwerp uitmaakt van een strafvervolgning, dient dan ook niet nader te antwoorden op een op artikel 4, 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel gesteund verweer dat louter betrekking heeft op een vrees voor de aantasting van de fundamentele rechten van de betrokkene in een Belgische strafvervolgning.³³³

Het Hof heeft ook gepreciseerd dat de omstandigheid dat het onderzoeksgerecht dat moet oordelen over de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel tegen een persoon die in België het voorwerp uitmaakt van een strafonderzoek, niet de beschikking heeft over de stukken van het buitenlandse strafonderzoek waarop dat aanhoudingsbevel is gebaseerd, dit onderzoeksgerecht niet belet om te oordelen over de in artikelen 4 tot 7 van de Wet Europees Aanhoudingsbevel bedoelde weigeringsgronden³³⁴, zoals de bij artikel 4, 5°, bepaalde verplichte weigeringsgrond.³³⁵ Artikel 6 van het EVRM en artikel 48 van het Handvest Grondrechten EU laten niet toe anders te oordelen.³³⁶ De beoordeling van de in de Wet Europees Aanhoudingsbevel bedoelde weigeringsgronden vereist niet, mede gelet op het beginsel van het wederzijdse vertrouwen tussen de lidstaten, dat het onderzoeksgerecht de beschikking

³²⁷ [Cass. 27 mei 2020](#), P.20.0516.F.

³²⁸ [Cass. 9 juli 2024](#), P.24.1028.N.; [Cass. 8 november 2022](#), P.22.1405.N.; [Cass. 4 januari 2022](#), P.21.1661.N.

³²⁹ [Cass. 8 november 2022](#), P.22.1405.N.

³³⁰ [Cass. 9 juli 2024](#), P.24.1028.N.

³³¹ [Cass. 27 juni 2023](#), P.23.0899.N.

³³² Wanneer de uitlevering van een gezochte persoon door de Britse autoriteiten wordt verzocht op basis van de Handels- en Samenwerkingsovereenkomst van 30 december 2020 tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie, enerzijds, en het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland, anderzijds (PbEU 2021, L 149, 20 april 2021, p.10); HVJ (grote kamer) 29 juli 2024, nr. C-202/24, *Alchaster*; [Cass. 27 november 2024](#), P.24.1526.F).

³³³ [Cass. 27 juni 2023](#), P.23.0899.N.

³³⁴ [Cass. 27 juni 2023](#), P.23.0899.N.

³³⁵ [Cass. 27 juni 2023](#), P.23.0898.N.

³³⁶ [Cass. 27 juni 2023](#), P.23.0899.N.

heeft over de stukken van het strafonderzoek dat in de uitvoerende staat wordt gevoerd of van de stukken uit het strafonderzoek waarop het Europees aanhoudingsbevel is gebaseerd, zonder dat hierdoor afbreuk wordt gedaan aan de grondrechten van de betrokkene.³³⁷ Het onderzoeksgerecht dat uitspraak doet over de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel kan een verzoek tot het voegen van bijkomende informatie dan ook verwerpen door te oordelen dat die informatie niet ter zake dienend is.³³⁸

In zaken van gelijktijdige vervolging heeft het Hof geoordeeld dat het feit dat de feiten die aanleiding geven tot een Europees aanhoudingsbevel vergelijkbaar zijn met andere feiten waarvoor de betrokkene in België wordt vervolgd en die binnen dezelfde periode van het misdrijf vallen, niet betekent dat er ernstige redenen zijn om te vrezen dat de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel inbreuk zal maken op de fundamentele rechten bedoeld in artikel 4, 5°.³³⁹

- heeft artikel 4, 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel geen betrekking op de in België gevoerde procedure tot tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel, evenmin als op de daden die er werden gesteld om de goede tenuitvoerlegging ervan te verzekeren;³⁴⁰
- is het feit dat de betrokkene op het grondgebied van de uitvoerende lidstaat, in de hoedanigheid van slachtoffer, nog rechten wil doen gelden die hij door zijn overbrenging naar het grondgebied van de uitvaardigende lidstaat niet meer zou kunnen doen gelden, geen grond tot weigering van de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel in de zin van artikel 4, 5°;³⁴¹
- houdt de omstandigheid dat de wetgeving van de lidstaat die het Europees aanhoudingsbevel uitvaardigt niet in een met artikel 65, tweede lid, Strafwetboek vergelijkbare bepaling voorziet, evenmin een dergelijke weigeringsgrond in.³⁴²

Het Hof heeft verduidelijkt dat wanneer de meerdaadse samenloop van misdaden voortvloeit uit veroordelingen die door verschillende rechtbanken zijn uitgesproken, de bij artikel 62 Strafwetboek bepaalde opslorping op het niveau van de strafuitvoering wordt geregeld. Het is niet aan de onderzoeksgerechten die kennisnemen van een verzoek tot uitvoerbaarverklaring van een Europees aanhoudingsbevel dat werd uitgevaardigd met het oog op de uitvoering van één van de samenlopende straffen, om zich in de plaats te stellen van de bevoegde autoriteiten van de uitvaardigende lidstaat, teneinde na te gaan of en in welke mate de daar uit te voeren straf, de in de uitvoerende staat opgelegde straf zal opslorpen of hierdoor zal worden opgeslorpt.^{343 344}

Wat betreft de berekening van het resterende gedeelte van de te ondergane straf, heeft het Hof beslist, na het vermoeden van eerbiediging van de fundamentele rechten door de uitvaardigende lidstaat in herinnering te hebben gebracht, dat de appelrechters de toepassing van de verplichte grond tot weigering van de tenuitvoerlegging van het door de Franse autoriteiten uitgevaardigd Europees aanhoudingsbevel, zoals bedoeld in artikel 4, 5°, naar recht hebben geweigerd, op grond van de overwegingen:

- dat in het stadium van de beslissing met betrekking tot de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel, uit de door de betrokkene aangevoerde bepalingen van de Franse *Code de procédure pénale* niet van meet af aan kan worden afgeleid dat het bevoegde Franse gerecht, in geval van beroep tegen de berekening van het resterende gedeelte van de te ondergane straf, geen acht zal slaan op de bijzonderheden van de zaak, zoals met name de omstandigheid dat een door de Franse autoriteiten met het oog op vervolging uitgevaardigd Europees aanhoudingsbevel uitvoerbaar werd verklaard in België bij beschikking van de raadkamer, zonder overlevering van de betrokkene aan

³³⁷ [Cass. 27 juni 2023](#), P.23.0899.N. Wat betreft specifiek de weigeringsgrond bepaald bij artikel 4, 5°, zie [Cass. 27 juni 2023](#), P.23.0898.N.

³³⁸ [Cass. 27 juni 2023](#), P.23.0899.N.

³³⁹ [Cass. 27 juni 2023](#), P.23.0899.N.

³⁴⁰ [Cass. 8 september 2021](#), P.21.1170.F. Zie ook [Cass. 20 november 2012](#), P.12.1787.N, AC 2012, nr. 625.

³⁴¹ [Cass. 8 september 2010](#), P.10.1485.F, AC 2010, p. 2220, nr. 505.

³⁴² [Cass. 4 maart 2009](#), P.09.0281.F, AC 2009, nr. 171.

³⁴³ [Cass. 6 december 2023](#), P.23.1646.F.

³⁴⁴ Met betrekking tot de bij artikel 6, 4°, Wet Europees aanhoudingsbevel bepaalde weigeringsgrond heeft het Hof beslist dat de mogelijke toepassing van de regels betreffende de samenloop tussen verschillende veroordelingen die in de uitvaardigende staat zijn uitgesproken en waarvoor een Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd, een kwestie is waarover de autoriteiten van die staat moeten oordelen. Bijgevolg dient het onderzoeksgerecht dat uitspraak moet doen over de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel dat werd uitgevaardigd met het oog op de tenuitvoerlegging van drie, aldus samengevoegde straffen, de samenloop tussen die in de uitvaardigende staat uitgesproken veroordelingen niet in aanmerking te nemen ([Cass. 30 november 2022](#), P.22.1511.F; [Cass. 30 november 2022](#), P.22.1529.F).

Frankrijk, of dat dit gerecht de voormelde rechtsbeginselen en fundamentele rechten, die van toepassing zijn op de strafuitvoering, niet zal naleven;

- dat de precieze berekening van het resterende gedeelte van de gevangenisstraf van dertig jaar door de bevoegde strafuitvoeringsdiensten zal moet worden onderzocht en dat de betrokkene voor het Franse gerecht een rechtsmiddel kan aanwenden.³⁴⁵

III.2. Draagwijdte van de wettigheidstoets.

10. *Driedelige toetsing* – Om de wettigheid van een beslissing met betrekking tot de verplichte grond tot weigering van de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel op basis van de bescherming van de fundamentele rechten te toetsen, neemt het Hof tegelijk drie categorieën van overwegingen in aanmerking.

Ten eerste, heeft het Hof van Cassatie, op de uitdrukkelijk grondslag van het arrest van het Hof van Justitie van 5 april 2016 in de zaak *Pál Aranyosi en Căldăru*³⁴⁶, beslist dat het Belgische gerecht:

- dat bewijzen heeft dat er een reëel gevaar bestaat dat personen die in de uitvaardigende staat zijn gedetineerd onmenselijk of vernederend worden behandeld, verplicht is te beoordelen of dit gevaar bestaat alvorens tot de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel te besluiten;
- zich bij deze beoordeling dient te baseren op objectieve, betrouwbare, nauwkeurige en naar behoren bijgewerkte gegevens die, wat de detentievoorwaarden van de uitvaardigende lidstaat betreft, kunnen duiden op gebreken die hetzij structureel of fundamenteel zijn, hetzij bepaalde groepen van personen raken, hetzij bepaalde detentiecentra betreffen. Deze gegevens kunnen blijken uit internationale rechterlijke beslissingen, zoals de arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens;
- concreet en nauwkeurig moet nagaan of er zwaarwegende en op feiten berustende gronden bestaan om aan te nemen dat de persoon tegen wie een Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd, vanwege de detentieomstandigheden in die lidstaat een reëel gevaar zal lopen te worden onderworpen aan een onmenselijke of vernederende behandeling wanneer hij wordt overgeleverd aan die lidstaat;
- daartoe, zo nodig, aan de uitvaardigende rechterlijke autoriteit om aanvullende gegevens moet verzoeken en in afwachting van de ontvangst van deze gegevens zijn beslissing over de overlevering moet uitstellen.

Vervolgens besluit het Hof dat uit de tiende overweging van de aanhef van het kaderbesluit van 13 juni 2002 blijkt dat de regeling inzake het Europees aanhoudingsbevel berust op een hoge mate van vertrouwen tussen de lidstaten. Welnu, deze hoge mate van vertrouwen tussen de lidstaten houdt een vermoeden in van eerbiediging door de uitvaardigende lidstaat van de fundamentele rechten bedoeld in artikel 4, 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel.

Ten slotte maakt het Hof een onderscheid tussen zijn taak en de taak van de feitenrechters ter zake. Niet verrassend, stelt het Hof dat de feitenrechters onaantastbaar beoordelen of de aangevoerde omstandige gegevens waaruit een kennelijk gevaar voor de fundamentele rechten van de betrokken persoon zou blijken, het voormelde vermoeden kunnen weerleggen en dat het Hof enkel nagaat of de rechter uit zijn vaststellingen geen gevolgen afleidt die daarmee geen verband houden of op grond daarvan onmogelijk kunnen worden verantwoord.

Driedelige toetsing stemt overeen met de laatste stand van de rechtspraak.³⁴⁷

III.3. Bewijs

11. *Algemeen kader* – Doorheen zijn arresten heeft het Hof het vermoeden van eerbiediging van de fundamentele rechten, het weerlegbaar karakter hiervan en, in aansluiting daarop, de mate waarin het bewijs

³⁴⁵ [Cass. 6 december 2023](#), P.23.1646.F.

³⁴⁶ [HvJ 5 april 2016](#), C-404/15 en C-659/15, *Pál Aranyosi en Căldăru*. Over dat arrest, zie [Cass. 26 november 2024](#), P.24.1540.N.

³⁴⁷ Zie bv. [Cass. 26 november 2024](#), P.24.1540.N.; [Cass. 20 februari 2024](#), P.24.0231.N.; [Cass. 19 april 2022](#), P.22.0483.N.; [Cass. 10 maart 2020](#), P.20.0242.N. Inzake de detentievoorwaarden van een persoon tegen wie een Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd, is hier en daar nog een recent arrest te vinden (bv. [Cass. 8 maart 2022](#), P.22.0295.N.) dat net als de arresten uit de periode vóór het voormelde arrest van het Hof van Justitie van 5 april 2016 (bv. [Cass. 19 november 2013](#), P.13.1765.N, AC 2013, nr. 615) slechts de twee laatstgenoemde categorieën van overwegingen vermeldt, m.n. het vermoeden van eerbiediging van de fundamentele rechten dat uit de hoge mate van vertrouwen tussen de lidstaten wordt afgeleid en de onaantastbare beoordeling door de feitenrechters.

van het tegendeel moet worden geleverd, nader bepaald. Het Hof heeft tevens de contouren geschetst van de bijkomende informatieplicht die desgevallend op de rechter rust.

Gelet op het beginsel van wederzijds vertrouwen tussen de lidstaten, moet de weigering tot overlevering worden verantwoord met omstandige gegevens die op een kennelijk gevaar voor de fundamentele rechten van de betrokken persoon wijzen en die het vermoeden van eerbiediging van die rechten, dat de uitvaardigende lidstaat geniet, kunnen weerleggen.³⁴⁸ De betrokken persoon moet derhalve een ernstig, persoonlijk en direct risico op schending van zijn fundamentele rechten aantonen³⁴⁹ en het risico op schending van fundamentele rechten kan niet worden aangetoond op grond van loutere vermoedens of speculaties³⁵⁰.

Aldus blijft een concreet onderzoek van de individuele toestand van de persoon tegen wie een Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd, in de regel, vereist.^{351, 352}

Die rechtspraak is de voortzetting van de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Dat Hof heeft met name beslist, enerzijds, dat de lidstaten ertoe gehouden zijn een persoon niet uit te leveren aan een land dat om zijn uitlevering verzoekt, wanneer er ernstige redenen bestaan om aan te nemen dat die persoon, als hij aan dat land wordt uitgeleverd, daar een reëel gevaar zal lopen te worden onderworpen aan een met artikel 3 EVRM strijdige behandeling en, anderzijds, dat de autoriteiten van de aangezochte staat een geactualiseerd en gedetailleerd onderzoek van de situatie moeten doen om een reëel en individualiseerbaar risico van schending van door het Verdrag gewaarborgde rechten vast te stellen.³⁵³

12. *Feitelijke beoordeling* – Het onderzoeksgerecht dat uitspraak moet doen over de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel oordeelt onaantastbaar of “*de aangevoerde omstandige gegevens die wijzen op een kennelijk gevaar voor de fundamentele rechten van de betrokkene afdoende zijn om het voormelde vermoeden te weerleggen*”.³⁵⁴ Aldus oordeelt de feitenrechter onaantastbaar over het bestaan van een ernstig, persoonlijk en direct risico op miskening van de fundamentele rechten³⁵⁵ en over de bewijswaarde van de feitelijke gegevens die de partijen hem regelmatig hebben voorgelegd en waarover zij tegenspraak hebben kunnen voeren.³⁵⁶

Het onderzoeksgerecht oordeelt evenzeer onaantastbaar of het zich op basis van de informatie die het dossier bevat en die door de partijen wordt overgelegd voldoende voorgelicht acht om zich uit te spreken over het toepassen van de weigeringsgrond van artikel 4, 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel.³⁵⁷ Uit het loutere feit dat de betrokkene gewag maakt van een schending van fundamentele rechten omwille van de detentieomstandigheden in gevangenissen van de uitvaardigende staat, volgt niet dat het onderzoeksgerecht steeds verplicht is daarover nadere informatie in te winnen.³⁵⁸

Het beoordeelt net zo onaantastbaar of de mededeling van de uitvaardigende staat volstaat om de vragen te beantwoorden die in het verzoek om bijkomende inlichtingen zijn gesteld of dat er bijkomende inlichtingen moeten worden ingewonnen.³⁵⁹

De betrouwbaarheid van bronnen, zoals verslagen van internationale organisaties, is ook een feitelijke kwestie waarvoor het Hof niet bevoegd is. De feitenrechter dient daarover naar zijn overtuiging te beslissen, voorgelicht

³⁴⁸ Zie bv. [Cass. 6 december 2023](#), P.23.1646.F; [Cass. 25 augustus 2021](#), P.21.1119.N; [Cass. 15 mei 2019](#), P.19.0483.F, AC 2019, nr. 291.

³⁴⁹ [Cass. 25 augustus 2021](#), P.21.1119.N. Zie ook [Cass. 26 november 2024](#), P.24.1540.N.

³⁵⁰ [Cass. 10 augustus 2016](#), P.16.0889.N, AC 2016, nr. 443. Het Hof heeft ook onderstreept dat het onderzoeksgerecht dat van oordeel is dat de persoon wiens overlevering wordt gevraagd niet aannemelijk maakt dat er een kennelijk gevaar bestaat voor een aantasting van zijn fundamentele rechten, niet verplicht is de betrokkene te verzoeken om daarover nadere gegevens te verstrekken ([Cass. 24 maart 2020](#), P.20.0320.N).

³⁵¹ [Cass. 25 augustus 2021](#), P.21.1119.N; [Cass. 1 december 2020](#), P.20.1159.N. Raadpleeg ook [Cass. 13 augustus 2024](#), P.24.1221.F.

³⁵² Wat betreft de invloed van de vaststelling die door het Hof van Justitie van de Europese Unie werd gemaakt over het bestaan van gebreken die de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechters van de uitvaardigende lidstaat kunnen aantasten, op de vereiste van een concreet onderzoek van de individuele toestand van de persoon tegen wie een Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd, raadpleeg [Cass. 25 augustus 2021](#), P.21.1119.N.

³⁵³ [EHRM 9 juli 2019](#), Romeo Castano t. België.

³⁵⁴ Zie m.n. [Cass. 12 oktober 2021](#), P.21.1229.N; [Cass. 17 november 2020](#), P.20.1127.N; [Cass. 10 maart 2020](#), P.20.0242.N.

³⁵⁵ Zie m.n. [Cass. 26 november 2024](#), P.24.1540.N; [Cass. 20 februari 2024](#), P.24.0231.N; [Cass. 25 oktober 2022](#), P.22.1329.N; [Cass. 19 april 2022](#), P.22.0483.N.

³⁵⁶ [Cass. 24 maart 2020](#), P.20.0320.N.

³⁵⁷ [Cass. 26 november 2024](#), P.24.1540.N; [Cass. 27 juni 2023](#), P.23.0899.N.

³⁵⁸ [Cass. 26 november 2024](#), P.24.1540.N; [Cass. 27 juni 2023](#), P.23.0899.N.

³⁵⁹ [Cass. 30 november 2022](#), P.22.1529.F (m.b.t. de verplichte grond tot weigering van de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel bedoeld in artikel 6, 4°, Wet Europees Aanhoudingsbevel).

door de elementen uit het tegensprekelijk debat, waarbij de wet hem geen hiërarchie van de bewijsmiddelen oplegt.³⁶⁰ Bovendien verleent geen enkele bepaling van intern of internationaal recht een bijzondere bewijsstatus aan rapporten van internationale organisaties met betrekking tot het risico, voor bepaalde categorieën van personen, om het slachtoffer te worden van onmenselijke of vernederende behandelingen in de lidstaat die een Europees aanhoudingsbevel tegen hen heeft uitgevaardigd.³⁶¹

13. *Marginale toetsing door het Hof van Cassatie* – Het Hof gaat enkel na of de rechter uit zijn vaststellingen geen gevolgen afleidt die daarmee geen verband houden of op grond daarvan niet kunnen worden aangenomen.³⁶²

14. *Voorbeelden* – De kwestie van het bewijs van het risico op aantasting van de fundamentele rechten van de persoon wiens overlevering wordt gevraagd, wordt in verschillende arresten behandeld.

14.1. *Bestaan van een ernstig risico versus verslagen van een internationale organisatie* – Het Hof heeft het cassatieberoep van het openbaar ministerie tegen het arrest dat, met verwijzing naar rapporten van het Europees Comité ter voorkoming van foltering en onmenselijke behandeling of bestraffing (CPT) van de Raad van Europa van 2011, heeft beslist dat er ernstige redenen bestaan om te denken dat de tenuitvoerlegging van de Europese aanhoudingsbevelen afbreuk zou doen aan de fundamentele rechten van de betrokkene, “*omdat verdachten van strafbare feiten met beweerde terroristische motieven in Spanje een ander regime van vrijheidsberoving moeten ondergaan in menonwaardige omstandigheden die kunnen gepaard gaan met folteringen en een zeer beperkt contact met de buitenwereld (familie, advocaat en hulpverleners)*”, verworpen.

Volgens het Hof verantwoordt de appelrechters met die redenen naar recht de weigering tot tenuitvoerlegging van het Europese aanhoudingsbevel omdat er ernstige redenen bestaan om aan te nemen dat de tenuitvoerlegging hiervan afbreuk zou doen aan de fundamentele rechten van de betrokken persoon, zoals die worden bevestigd door artikel 6 VEU.³⁶³

14.2. *Geen ernstig risico versus vermoeden van onschuld en aantonnende wijs* – Het Hof heeft beslist dat uit de enige omstandigheid dat het Europees aanhoudingsbevel de uiteenzetting van de feiten eerder in de aantonnende wijs dan in de voorwaardelijke wijs besluit, niet kan worden afgeleid dat er een ernstige reden zou bestaan om te denken dat de overlevering van de gezochte persoon aan de uitvaardigende lidstaat afbreuk zou doen aan zijn fundamentele rechten³⁶⁴, *in casu* het vermoeden van onschuld.

14.3. *Geen ernstig risico versus vermoeden van onschuld, aantonnende wijs en in aanmerking genomen verklaringen* – Het Hof heeft erop gewezen dat de enkele omstandigheid dat in het Europees aanhoudingsbevel, door de rechter die het bevel heeft uitgevaardigd, de feiten in de aantonnende wijs en niet in de voorwaardelijke wijs zijn geformuleerd, en dat in essentie wordt verwezen naar de verklaring van het beweerde slachtoffer en naar verklaringen van personen welke die verklaring bevestigen en dus niet naar eventueel uitgevoerde onderzoeken en objectieve bewijselementen *à charge of a décharge*, niet afdoende is om te spreken van ernstige redenen om te denken dat de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel afbreuk zou doen aan de fundamentele rechten van de betrokken persoon.³⁶⁵

14.4. *Geen ernstig risico versus vertaling van de stukken* – Het Hof heeft ook bevestigd dat uit de loutere omstandigheid dat de herkomst van de vertaling van de door de uitvaardigende lidstaat overgelegde stukken

³⁶⁰ [Cass. 13 november 2013](#), P.13.1738.F.

³⁶¹ [Cass. 13 november 2013](#), P.13.1738.F.

Het Hof van Justitie van de Europese Unie heeft in het arrest van 31 januari 2023, gewezen door de grote kamer, voor recht gezegd dat artikel 1, § 3, van kaderbesluit 2002/584, zoals gewijzigd door kaderbesluit 2009/299 gelezen in samenhang met artikel 47, tweede lid, Handvest Grondrechten EU, aldus moet worden uitgelegd dat in een situatie waarin een persoon tegen wie een Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd, stelt dat hij na zijn overlevering aan de uitvaardigende lidstaat het gevaar loopt te worden berecht door een rechter die daartoe niet bevoegd is, het bestaan van een verslag van de WGAD dat niet rechtstreeks betrekking heeft op de situatie van deze persoon, als zodanig niet kan verantwoorden dat de uitvoerende rechterlijke autoriteit weigert dat Europees aanhoudingsbevel ten uitvoer te leggen, maar dat een dergelijk verslag door deze rechterlijke autoriteit in aanmerking kan worden genomen als een van de gegevens voor de beoordeling of er sprake is van structurele of fundamentele gebreken inzake de werking van het gerechtelijk apparaat van deze lidstaat of van gebreken die afbreuk doen aan de rechtsbescherming van een objectief identificeerbare groep personen waarvan die persoon deel uitmaakt ([HvJ 31 januari 2023](#), nr. C-158/21, *Puig Gordi e.a.*).

³⁶² Zie o.a. [Cass. 8 maart 2022](#), P.22.0295.N; [Cass. 17 november 2020](#), P.20.1127.N.

³⁶³ [Cass. 19 november 2013](#), P.13.1765.N, AC 2013, nr. 615.

³⁶⁴ [Cass. 15 mei 2019](#), P.19.0483.F, AC 2019, nr. 291. Zie ook bv. [Cass. 20 mei 2014](#), P.14.0781.N, AC 2014, nr. 362; [Cass. 18 april 2012](#), P.12.0646.F, *T.Strafr.* 2012, 341, noot J. VAN GAEVER; [Cass. 24 juni 2008](#), P.08.0967.N, AC 2008, nr. 393; [Cass. 7 maart 2007](#), P.07.0259.F, AC 2007, nr. 129.

³⁶⁵ [Cass. 12 oktober 2021](#), P.21.1229.N.

“onbekend” is, niet kan worden afgeleid dat er ernstige redenen bestaan om aan te nemen dat de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel afbreuk zou doen aan de fundamentele rechten van de gezochte persoon, zoals die worden bevestigd door artikel 6 VEU, en dus ook aan het recht van verdediging zoals verankerd in artikel 6.1 EVRM.³⁶⁶

14.5. *Geen concreet risico versus detentieplaats en feitelijke omstandigheden* – Het Hof heeft beslist dat de appelrechters hun beslissing om de weigeringsgrond die verband houdt met de bescherming van de fundamentele rechten af te wijzen, naar recht hebben verantwoord:

- in een eerste zaak, door te oordelen dat de door de betrokkene aangevoerde feitelijke gegevens enkel betrekking hebben op zes Franse gevangenen en het Europees aanhoudingsbevel niet strekt tot zijn overlevering naar één van deze plaatsen;³⁶⁷
- in een tweede zaak, door vast te stellen dat de betrokkene niet concreet aannemelijk maakt dat hij persoonlijk een reëel, actueel en redelijk risico loopt om in Polen te zullen worden onderworpen aan foltering of aan een onmenselijke of ontorende behandeling in een gevangenis. Zijn verwijzing naar bepaalde overwegingen in het verslag van het Comité inzake de voorkoming van foltering van 25 juli 2018, naar aanleiding van een periodiek bezoek in mei 2017 aan bepaalde Poolse gevangenen, volstaat daartoe immers niet, zonder aannemelijk te maken dat hij, in geval van overlevering aan Polen, in dezelfde als de in het rapport beschreven concrete feitelijke omstandigheden zal belanden.³⁶⁸

14.6. *Verkrijgen van nadere informatie op basis waarvan het aangevoerde risico op aantasting van de fundamentele rechten met voldoende zekerheid kan worden uitgesloten* – In een eerste zaak vermeldt het Hof, in antwoord op een middel dat schending van artikel 4, 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel aanvoert, dat de appelrechters hebben vastgesteld dat de uitvaardigende Spaanse rechter antwoorden heeft verschaft op de vragen die zij aan de Spaanse rechterlijke autoriteiten stelden bij tussenarrest, en dat uit deze antwoorden blijkt dat deze rechter aangeeft dat het regime van eenzame opsluiting in het geval van de betrokken persoon onder geen beding van toepassing kan zijn omdat er sedert de gepleegde feiten al vele jaren zijn voorbijgegaan, er geen gevaar is dat bewijzen worden verborgen, noch gevaar bestaat voor het leven van derden of het ontsnappen aan de rechtsgang van een derde persoon.

Het Hof, dat zijn marginale toetsing uitoefent, neemt het middel niet aan omdat het oordeelt dat de appelrechters op grond van deze vaststellingen wettig hebben kunnen oordelen dat uit de verstrekte gegevens met voldoende zekerheid kan worden afgeleid dat, in geval van overlevering, de persoon tegen wie het Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd, niet zal worden onderworpen aan detentieomstandigheden die zouden leiden tot onmenselijke of ontorende behandelingen noch aan een regime van eenzame opsluiting.

In een tweede zaak³⁶⁹, heeft het Hof de beslissing tot afwijzing van de weigeringsgrond op basis van de bescherming van de fundamentele rechten goedgekeurd, omdat:

- enerzijds, het onderzoeksgerecht om nadere informatie heeft verzocht met betrekking tot de gevangenis waar de betrokkene in Roemenië zou worden opgesloten, alsook met betrekking tot de detentievoorwaarden, en dat de Roemeense autoriteiten hierover garanties en bijkomende informatie hebben verschaft;
- en anderzijds, het onderzoeksgerecht, in antwoord op de door de betrokkene aangevoerde grief, heeft geoordeeld dat op basis van de verschillende concrete garanties (plaats van de detentie, onbeperkte toegang tot de tuin, dagelijks gebruik van een telefoon: 10 oproepen voor een maximale totaalduur van 60 minuten, mogelijkheid tot onbegeleid rondwandelen in de penitentiaire instelling en tot deelneming aan meerdere recreatieve, educatieve, enz. activiteiten; het feit dat zijn cel, op enkele uitzonderingen na, zowel overdag als 's nachts niet op slot zijn, minstens 3 m² persoonlijke ruimte, exclusief de oppervlakte van de badkamer), moet worden aangenomen dat de detentieomstandigheden in Roemenië hem voldoende bewegingsruimte zullen toelaten.

14.7. *Geen aan de uitvaardigende rechterlijke autoriteit gericht verzoek om aanvullende gegevens betreffende de detentieomstandigheden en beoordeling van het reële risico* – Het Hof heeft de beslissing tot verwerping van

³⁶⁶ [Cass. 30 april 2024](#), P.24.0605.F.

³⁶⁷ [Cass. 10 maart 2020](#), P.20.0242.N.

³⁶⁸ [Cass. 8 maart 2022](#), P.22.0295.N.

³⁶⁹ [Cass. 20 februari 2024](#), P.24.0231.N. Raadpleeg ook [Cass. 13 augustus 2024](#), P.24.1221.F.

de bij artikel 4, 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel bepaalde weigeringsgrond vernietigd, in essentie omdat het oordeelde dat de rechter, zonder de uitvaardigende rechterlijke autoriteit om aanvullende gegevens te verzoeken betreffende de detentieomstandigheden in de gevangenis of gevangenissen waarin de betrokkene na zijn overlevering desgevallend zal worden opgesloten, niet naar recht heeft kunnen verantwoorden dat er geen reëel gevaar bestaat dat hij na zijn overlevering dreigt te worden onderworpen aan een onmenselijke of vernederende behandeling.³⁷⁰

14.8. *Verplichting tot het inwinnen van (aanvullende) informatie en draagwijdte van de regelgeving van de uitvaardigende lidstaat* – Het onderzoeksgerecht oordeelt onaantastbaar of ernstige en concrete gegevens voorhanden zijn die doen aannemen dat de fundamentele rechten van de persoon om wiens overlevering wordt gevraagd, in de uitvaardigende staat kennelijk in gevaar zullen worden gebracht. Dit veronderstelt wel dat het onderzoeksgerecht, indien dit de aangevoerde gegevens niet op een andere grond verwerpt, dit aspect met kennis van zaken en dus zo nodig na kennisneming van het recht van de uitvaardigende lidstaat onderzoekt.³⁷¹

Indien het onderzoeksgerecht zich op basis van de informatie die het dossier bevat en die door de partijen werd overgelegd voldoende voorgelicht acht over de draagwijdte van de regelgeving in de uitvaardigende staat, is het niet verplicht om, vooraleer zich over de weigeringsgrond van artikel 4, 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel uit te spreken, over die regelgeving aanvullende informatie in te winnen bij de uitvaardigende staat.³⁷²

Uit het enkele feit dat in bepaalde rechtsleer vragen worden gesteld over de verenigbaarheid van het recht van de uitvaardigende staat met een EVRM-bepaling, volgt niet dat het onderzoeksgerecht daarover noodzakelijkerwijze aanvullende informatie moet inwinnen.³⁷³

14.9. *Verwerping van een verzoek tot voeging van bijkomende informatie over de stukken van het strafonderzoek dat in de uitvoerende staat wordt gevoerd of van de stukken uit het strafonderzoek waarop het Europees aanhoudingsbevel is gebaseerd* – Het Hof heeft, zoals voormeld, verduidelijkt dat de omstandigheid dat het onderzoeksgerecht dat moet oordelen over de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel tegen een persoon die in België het voorwerp uitmaakt van een strafonderzoek, niet de beschikking heeft over de stukken van het buitenlandse strafonderzoek waarop dat aanhoudingsbevel is gebaseerd, dit onderzoeksgerecht niet belet om te oordelen over de in de artikelen 4 tot 7 Wet Europees Aanhoudingsbevel³⁷⁴ bedoelde weigeringsgronden, zoals de verplichte weigeringsgrond van artikel 4, 5° Wet Europees Aanhoudingsbevel³⁷⁵. Artikel 6 EVRM en artikel 48 Handvest Grondrechten EU laten niet toe anders te oordelen.³⁷⁶ De beoordeling van de in de Wet Europees Aanhoudingsbevel bedoelde weigeringsgronden vereist niet, mede gelet op het beginsel van het wederzijdse vertrouwen tussen de lidstaten, dat het onderzoeksgerecht de beschikking heeft over de stukken van het strafonderzoek dat in de uitvoerende staat wordt gevoerd of van de stukken uit het strafonderzoek waarop het Europees aanhoudingsbevel is gebaseerd, zonder dat hierdoor afbreuk wordt gedaan aan de grondrechten van de betrokkene.³⁷⁷ Het onderzoeksgerecht dat uitspraak doet over de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel kan een verzoek tot het voegen van bijkomende informatie dan ook verwerpen door te oordelen dat die informatie niet ter zake dienend is.³⁷⁸

14.10. *Bevoegdheid van het onderzoeksgerecht om de door de raadsman van de uitvaardigende staat neergelegde verslagen te beoordelen* – Een middel, gegrond op de schending van artikel 10/1 Wet Europees Aanhoudingsbevel, voerde aan dat de appelrechters onterecht hebben beslist dat de verslagen van de Roemeense raadsman van de eiseres geen “*objectieve, betrouwbare, nauwkeurige en naar behoren bijgewerkte gegevens*” waren. Het verzocht om aan het Hof van Justitie van de Europese Unie de volgende prejudiciële vraag te stellen: “*Moet artikel 1.3 van het Kaderbesluit 2002/584/JBZ aldus worden uitgelegd dat het zich verzet tegen een nationale regeling [die] bepaalt dat de gegevens verstrekt door de raadsman uit de uitvaardigende lidstaat niet voldoen aan de criteria van “objectieve, betrouwbare, nauwkeurige en naar behoren bijgewerkte gegevens” zoals voorzien in de rechtspraak van het Hof van justitie (onder meer C-158/21, § 124)?*”. Het Hof heeft geantwoord dat artikel 1.3 van het voormelde kaderbesluit, zoals uitgelegd door het Hof van Justitie van de Europese Unie, en het door artikel 10/1, Wet Europees Aanhoudingsbevel gewaarborgde recht op bijstand van

³⁷⁰ [Cass. 19 april 2022](#), P.22.0483.N.

³⁷¹ [Cass. 25 oktober 2022](#), P.22.1329.N.

³⁷² [Cass. 1 december 2020](#), P.20.1159.N.

³⁷³ [Cass. 1 december 2020](#), P.20.1159.N.

³⁷⁴ [Cass. 27 juni 2023](#), P.23.0899.N.

³⁷⁵ [Cass. 27 juni 2023](#), P.23.0898.N.

³⁷⁶ [Cass. 27 juni 2023](#), P.23.0899.N.

³⁷⁷ [Cass. 27 juni 2023](#), P.23.0899.N. Inzonderheid wat betreft de weigeringsgrond bepaald bij artikel 4, 5°, zie [Cass. 27 juni 2023](#), P.23.0898.N.

³⁷⁸ [Cass. 27 juni 2023](#), P.23.0899.N.

een raadsman, het onderzoeksgerecht dat moet oordelen over de toepassing van de weigeringsgrond van artikel 4,5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel niet beletten om de geloofwaardigheid te beoordelen van de gegevens verstrekt door de raadsman van de betrokkene in de uitvaardigende staat en te oordelen dat dit geen “*objectieve, betrouwbare, nauwkeurige en naar behoren bijgewerkte gegevens*” zijn.³⁷⁹ Het Hof besluit hieruit dat het middel naar recht faalt, in zoverre het uitgaat van een onjuiste rechtsopvatting, en dat de prejudiciële vraag niet gesteld dient te worden aangezien er geen redelijke twijfel bestaat over de juiste uitlegging van de vermelde bepaling van het kaderbesluit.

III.4. Samenloop van gronden tot weigering van de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel

15. Het Hof moest zich al uitspreken over een geval van samenloop tussen de (verplichte) grond tot weigering van de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel wegens gevaar voor aantasting van de fundamentele rechten en een andere (facultatieve) weigeringsgrond. Het heeft beslist dat geen enkele bepaling van het Kaderbesluit Europees Aanhoudingsbevel, zoals omgezet in de Wet Europees Aanhoudingsbevel, het onderzoeksgerecht dat op grond van artikel 6, 4°, Wet Europees Aanhoudingsbevel weigert het Europees aanhoudingsbevel ten uitvoer te leggen, verplicht voorafgaandelijk te onderzoeken of de detentieomstandigheden in de uitvaardigende staat een inbreuk vormen op artikel 3 EVRM of artikel 4 Handvest Grondrechten EU en bijgevolg een grondslag vormen voor de toepassing van de in artikel 4, 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel bepaalde weigeringsgrond. Bij de weigering van de tenuitvoerlegging op grond van artikel 6, 4°, Wet Europees Aanhoudingsbevel kan de aangevoerde miskennis van fundamentele rechten door de detentieomstandigheden in de uitvaardigende staat zich immers niet voordoen.³⁸⁰

In een andere zaak³⁸¹ heeft het Hof van Cassatie evenwel beslist om de kwestie of de toepassing van de verplichte weigeringsgrond bedoeld in artikel 4, 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel belet dat toepassing wordt gemaakt van de bij artikel 6, 4°, bepaalde facultatieve weigeringsgrond, voor te leggen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie aan de hand van een prejudiciële vraag (*cf. infra*).

III.5. Prejudiciële dialoog

16. *Hof van Justitie van de Europese Unie* – In het kader van zijn prejudiciële rechterlijke dialoog met het Hof van Justitie van de Europese Unie, heeft het Hof van Cassatie tweemaal een vraag gesteld aan dat Hof met betrekking tot de grond tot weigering van de tenuitvoerlegging van een Europees aanhoudingsbevel afgeleid uit de bescherming van de fundamentele rechten.

17. *Eerste prejudiciële vraag* – In de voormelde zaak³⁸² werd op 1 augustus 2023 tegen de eiser in cassatie, die de Roemeense nationaliteit heeft maar in België woont, door de Roemeense autoriteiten een Europees aanhoudingsbevel uitgevaardigd met het oog op de uitvoering van een gevangenisstraf van vier jaar. In eerste aanleg heeft het onderzoeksgerecht de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel geweigerd op basis van de in artikel 4, 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel bepaalde weigeringsgrond, met name dat de detentieomstandigheden in Roemenië verzoeker zouden blootstellen aan het risico dat zijn fundamentele rechten, *in casu* de door artikel 3 EVRM gewaarborgde rechten, zouden worden geschonden. In hoger beroep heeft het onderzoeksgerecht, op het hoger beroep van het openbaar ministerie, die beschikking bevestigd, maar bovendien beslist dat de in het Europees aanhoudingsbevel bedoelde gevangenisstraf van vier jaar in België ten uitvoer kan worden gelegd “*overeenkomstig artikel 6, 4°, Wet Europees Aanhoudingsbevel, aangezien het risico dat artikel 4, 5°, beoogt te voorkomen betrekking heeft op de wijze van tenuitvoerlegging van de in Roemenië opgelegde straf en niet op de rechtspleging die daar tot de veroordeling van verzoeker heeft geleid of op deze veroordeling zelf*”.

Het Hof, bij wie de zaak aanhangig is gemaakt door de persoon tegen wie het Europees aanhoudingsbevel werd uitgevaardigd, houdt zijn uitspraak aan totdat het Hof van Justitie van de Europese Unie de volgende prejudiciële vraag heeft beantwoord: “*Wanneer de rechterlijke instanties van de lidstaat die een Europees aanhoudingsbevel ten uitvoer moet leggen, hebben vastgesteld dat in geval van overlevering van de gezochte persoon aan de uitvaardigende lidstaat het risico bestaat dat de fundamentele rechten van deze persoon in verband met de*

³⁷⁹ [Cass. 18 april 2023](#), P.23.0463.N.

³⁸⁰ [Cass. 18 april 2023](#), P.23.0463.N.

³⁸¹ [Cass. 22 november 2023](#), P.23.1516.F, met andersluidende conclusie van toenmalig advocaat-generaal NOLET DE BRAUWERE.

³⁸² [Cass. 22 november 2023](#), P.23.1516.F, met andersluidende conclusie van toenmalig advocaat-generaal NOLET DE BRAUWERE.

uitvoering van de buitenlandse straf worden geschonden, zodat de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel dient te worden geweigerd, staat artikel 4.6 van het kaderbesluit 2002/584/JBZ van de Raad van 13 juni 2002 betreffende het Europees aanhoudingsbevel en de procedures van overlevering tussen de lidstaten, de rechterlijke instanties van de uitvoerende lidstaat, die vaststellen dat de gezochte persoon in laatstgenoemde staat verblijft, dan toe om vervolgens te beslissen dat, overeenkomstig de bepaling die artikel 4.6 van het kaderbesluit in de nationale rechtsorde omzet, de vrijheidsstraf die in de uitvoerende lidstaat is opgelegd en het voorwerp uitmaakt van dat bevel, ten uitvoer dient te worden gelegd in de uitvoerende lidstaat?”. Het Hof van Justitie van de Europese Unie heeft op het tijdstip dat deze studie werd afgerond nog geen arrest gewezen (zaak C-722/23).

Het Hof van Cassatie had het Hof van Justitie van de Europese Unie tevens verzocht te overwegen om de spoedprocedure van artikel 267, laatste lid, VWEU en artikel 107 van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie van de Europese Unie van 25 september 2012 toe te passen. Op dat verzoek werd niet ingegaan.

18. *Tweede prejudiciële vraag* – In een tweede zaak³⁸³ is het cassatieberoep gericht tegen een arrest van het onderzoeksgerecht dat, met toepassing van artikel 4, 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel, de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel heeft geweigerd. Het onderzoeksgerecht motiveert die weigering op grond van de zwakzinnigheid van de betrokkene, gekoppeld aan de detentieomstandigheden in de uitvoerende lidstaat, die onverenigbaar zijn met de waarborgen van de artikelen 3 en 5 EVRM. Het verduidelijkt dat hij zou worden blootgesteld aan het risico te worden opgesloten in een overbevolkte gevangenis waar niet de voor zijn gezondheidstoestand gepaste verzorging kan worden verstrekt.

Het Hof van Cassatie, voor wie de zaak aanhangig is gemaakt door het openbaar ministerie, houdt zijn beslissing aan totdat het Hof van Justitie van de Europese Unie zal hebben geantwoord op de volgende prejudiciële vraag: *“Wanneer de gerechten van de lidstaat die een Europees aanhoudingsbevel ten uitvoer moet leggen, hebben vastgesteld dat, in geval van overlevering van de gezochte persoon aan de uitvoerende lidstaat, het risico bestaat dat de fundamentele rechten van deze persoon in verband met de uitvoering van de buitenlandse straf worden geschonden, zodat de tenuitvoerlegging van het Europees aanhoudingsbevel dient te worden geweigerd, dient artikel 4.6 van het kaderbesluit 2002/584/JBZ van de Raad van 13 juni 2002 betreffende het Europees aanhoudingsbevel en de procedures van overlevering tussen de lidstaten, dan aldus te worden uitgelegd dat de voormelde gerechten van de uitvoerende staat in dat geval gehouden zijn, teneinde de straffeloosheid van de gezochte persoon die de nationaliteit van die staat heeft of daar woont te voorkomen, overeenkomstig de bepaling die voormeld artikel 4.6 in het nationale recht omzet, de tenuitvoerlegging in de uitvoerende lidstaat te bevelen van de gevangenisstraf die in de uitvoerende lidstaat aan de betrokken persoon is opgelegd en het voorwerp uitmaakt van het Europees aanhoudingsbevel?”*

Uit de noot onder de samenvatting van het laatstgenoemde arrest blijkt dat het openbaar ministerie heeft verwezen naar de soortgelijke prejudiciële vraag die reeds door het vorige arrest³⁸⁴ werd gesteld, maar van de door dit arrest gestelde vraag verschilt in zoverre destijds, op het cassatieberoep van een persoon tegen wie een Europees aanhoudingsbevel werd uitgevaardigd tegen de beslissing tot uitvoerbaarverklaring, werd gevraagd of artikel 4.6 van het kaderbesluit 2002/584/JBZ van de Raad van 13 juni 2002 betreffende het Europees aanhoudingsbevel toelaat dat de gerechten van de uitvoerende lidstaat die het bestaan van de in artikel 1.3 van dat kaderbesluit (en in artikel 4, 5°, Wet Europees Aanhoudingsbevel) bedoelde verplichte weigeringsgrond vaststellen, toepassing maken van de facultatieve weigeringsgrond bedoeld in artikel 4.6 van dat kaderbesluit (en in artikel 6, 4° Wet Europees Aanhoudingsbevel), en niet of zij daartoe gehouden zijn. Het Hof van Justitie van de Europese Unie heeft op het tijdstip dat deze studie werd afgerond nog geen arrest gewezen (zaak C-91/24).

³⁸³ [Cass. 31 januari 2024](#), P.24.0111.F.

³⁸⁴ [Cass. 22 november 2023](#), P.23.1516.F, met andersluidende conclusie van toenmalig advocaat-generaal NOLET DE BRAUWERE.

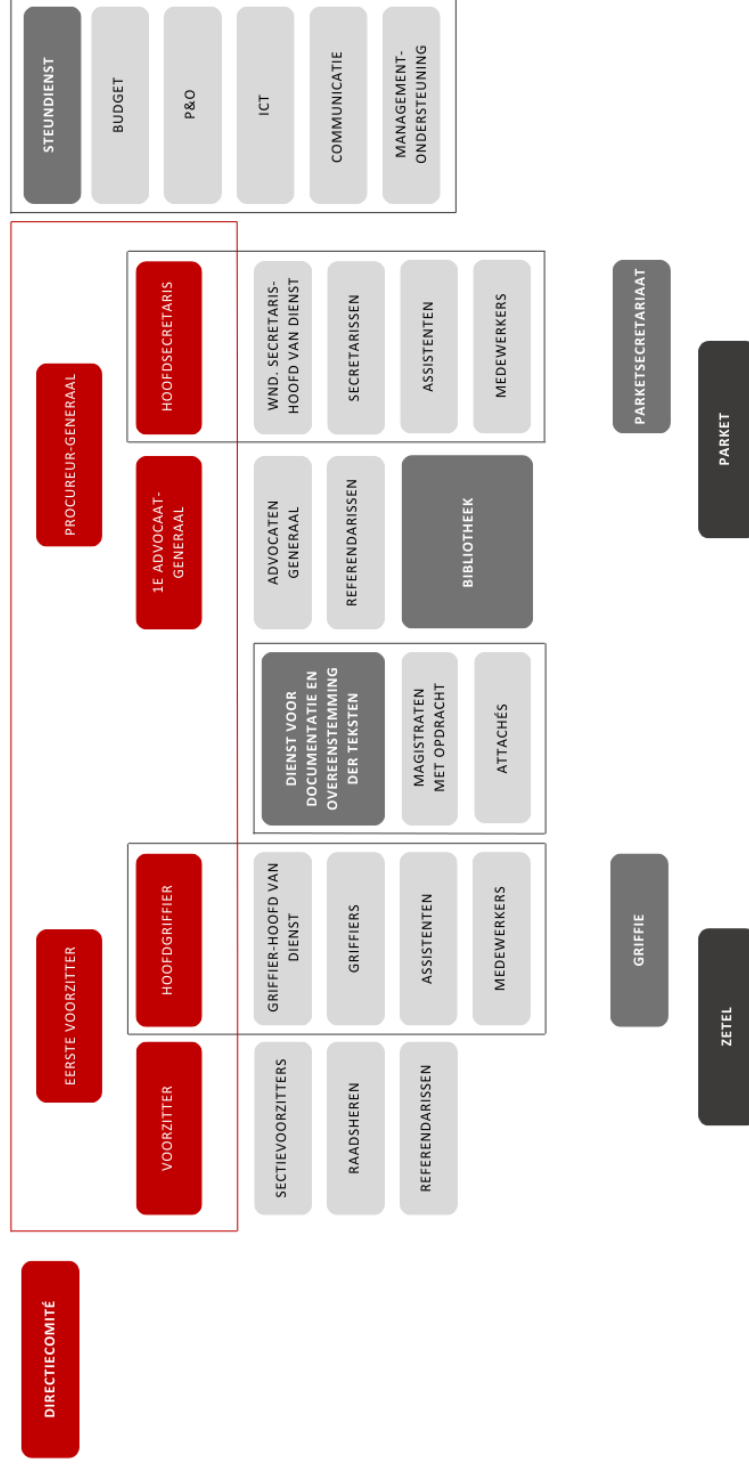

A red rectangular overlay is positioned in the center of the page. The background consists of a wall with a diagonal shadow cast across it, transitioning from a light yellowish-brown on the left to a dark grey on the right. The word "BIJLAGE" is written in white, uppercase letters on the red overlay.

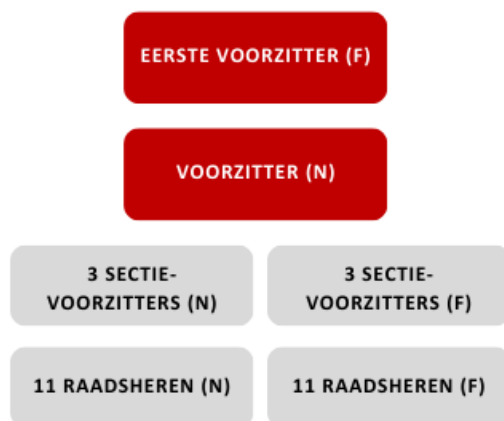
BIJLAGE

H.

ORGANIGRAM VAN HET HOF

I. Zetel

Hetzij in totaal 30 magistraten.³⁸⁵

EERSTE EN DERDE KAMERS

NEDERLANDSE AFDELING	FRANSE AFDELING
Sectievoorzitters K. Mestdagh, G. Jocqué	Sectievoorzitters Chr. Storck, M. Delange, M. Lemal
Raadsheren B. Wylleman, I. Couwenberg, S. Mosselmans, M. Ghyselen, M. Traest, A. De Wolf	Raadsheren M.-Cl. Ernotte, A. Jacquemin, M. Marchandise, M. Moris, S. Claisse

TWEEDE KAMER

NEDERLANDSE AFDELING	FRANSE AFDELING
Voorzitter F. Van Volsem	Eerste voorzitter E. de Formanoir de la Cazerie
Sectievoorzitters E. Francis	Sectievoorzitters J. de Codt
Raadsheren P. Hoet, E. Francis, I. Couwenberg, E. Van Dooren, S. Van Overbeke, B. Lietaert, J. Decocker	Raadsheren Fr. Roggen, T. Konsek, Fr. Lugentz, Fr. Stévenart Meeûs, I. de la Serna

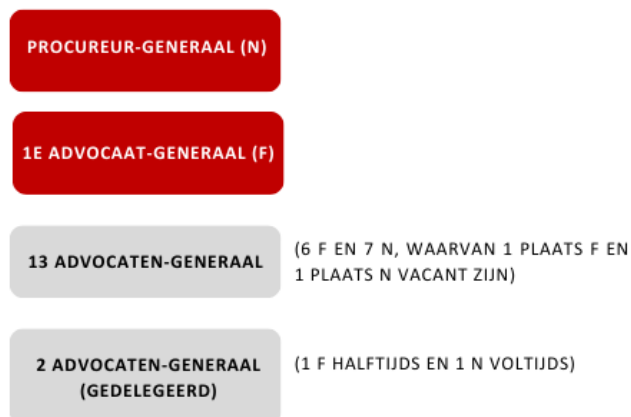
BUREAU VOOR RECHTSBIJSTAND

Voorzitter: sectievoorzitter K. Mestdagh

³⁸⁵ Onder de magistraten van de zetel zijn er 9 leden die het wettelijk bewijs van hun kennis van het Frans en het Nederlands bezitten en één magistraat heeft het bewijs van zijn kennis van het Duits.

Plaatsvervangende voorzitters: sectievoorzitter M. Delange en raadsheren F. Roggen en P. Hoet

II. Parket

Hetzij in totaal 15 magistraten.³⁸⁶

Procureur-generaal	R. Mortier
Eerste advocaat-generaal	M. Nolet de Brauwere
Advocaten-generaal	Th. Werquin, D. Vandermeersch, H. Vanderlinden, Ph. de Koster, A. Winants, J. Van der Fraenen, B. De Smet, D. Schoeters, B. Inghels, H. Mormont, S. Ravyse, 2 vacante plaatsen
Advocaten-generaal met opdracht	F. Vroman, V. Truillet

III. Referendarissen

Het kader bestaat uit 20 plaatsen (7 Franstalige en 13 Nederlandstalige plaatsen) waarvan er 16 zijn ingevuld.

NEDERLANDSTALIGE	FRANSTALIGE
G. Van Haegenborgh, M. van Putten, Fl. Parrein, A. Lenaerts, J. del Corral, S. Guiliams, E. Van Stichel, M. de Potter de ten Broeck, S. Jansen, J. Tanghe, M. Aerts, K. Ongenae	D. Patart, G.-Fr. Raneri, N. Gofflot, C. Joisten

IV. Magistraten met opdracht

- F. Blockx, rechter in de ondernemingsrechtbank te Antwerpen, afdeling Antwerpen
- N. Pirotte, rechter in de rechtbank van eerste aanleg Luik, afdeling Luik
- M. Bernard, raadsheer in het hof van beroep te Brussel

³⁸⁶ Onder de magistraten van het parket zijn er 5 leden die het wettelijk bewijs van hun kennis van het Frans en het Nederlands bezitten en één magistraat heeft het bewijs van zijn kennis van het Duits.

V. Griffie

Buiten het kader zijn er 5 contractuele medewerkers verbonden aan de griffie, waarvan 2 werkzaam zijn aan het onthaal van het gerechtshof en administratief onder de griffie van het Hof vallen.

Hoofdgriffier	Th. Heins
Griffier-hoofd van dienst	J. Pafenols
Griffiers	F. Gobert, P. De Wadripont, T. Fenaux, K. Vanden Bossche, A. Marcelis, L. Body, M. Van Beneden, A. Birant, E. Van Iesterdael, J. Mertens, W. Vanderputten

VI. Secretariaat van het parket

Hoofdsecretaris	N. Van den Broeck
Secretaris-hoofd van dienst	V. Dumoulin
Secretarissen	J. Cornet, Ph. Peters, I. Neckebroeck, S. Arnould
Expert	A. Boudart

VII. Secretariaat van de Eerste voorzitter

Griffier-kabinetsecretaris	J. Mertens
Assistenten	S. Samyn, E. De Rouck

VIII. Steundienst

Directeur van de steundienst	(niet-inge vulde plaatsen)
Attachés ICT	M. Van Bossche, P. Parmentier
Expert ICT	J. De Smedt
Financieel deskundige	H. Bossuyt
Deskundige P&O	R. Van Snick
Attaché managementondersteuning	S. Seynaeve
Attaché communicatie	M. Denis

IX. Dienst overeenstemming der teksten

Het kader bestaat uit 10 attachés ; 10 plaatsen zijn ingevuld; 3 plaatsen vallen onder langdurige afwezigheid. De vertaaldienst staat onder het gezag en de leiding van de eerste voorzitter, bijgestaan door de procureur-generaal

Coördinatie	E. Mathu, A. De Witte
Leden	S. De Wilde, V. Bonaventure, S. Verliefde, O. Misonne, N. Lefèvre

X. Documentatiedienst

Assistenten	M. Michelot, P. Duchenne
--------------------	--------------------------

XI. Bibliotheek

Deskundige documentatiebeheer	A. Boudart
Secretaris	S. Arnould

LIJST VAN DE STUDIES GEPUBLICEERD IN HET JAARVERSLAG SINDS 1998

- “De redenen van de arresten van het Hof”, *Jaarverslag*, 1998, p. 75.
- “Onttrekking en wraking”, *Jaarverslag*, 1999, p. 61.
- “Rechtsbijstand voor het Hof van Cassatie”, *Jaarverslag*, 1999, p. 75.
- “Eerste toepassingen van de wet Franchimont”, *Jaarverslag*, 1999, p. 97.
- “Het Hof van Cassatie en het Arbitragehof”, *Jaarverslag*, 1999, p. 105.
- “Enkele bijzondere aangelegenheden”, *Jaarverslag*, 2000, p. 99.
- “Het openbaar ministerie in de procedure voor het Hof van Cassatie en de nieuwe proceduremodaliteiten voor het Hof na de hervorming van 14 november 2000”, opgesteld door voorzitter I. VEROUGSTRAETE en advocaat-generaal G. BRESSELEERS, *Jaarverslag*, 2001, p. 31.
- “Voorlopige hechtenis”, opgesteld door procureur-generaal J. DU JARDIN, raadsheren L. HUYBRECHTS en J. DE CODT, advocaten-generaal M. DE SWAEF en P. DUINSLAEGER en referendaris F. SWENNEN, *Jaarverslag*, 2001, p. 183.
- “Het Hof van Cassatie en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens”, opgesteld door referendarissen G.-F. RANERI en A. DE WOLF, onder de leiding van voorzitter I. VEROUGSTRAETE, eerste advocaat-generaal J.-F. LECLERCQ en afdelingsvoorzitter M. LAHOUSSE, *Jaarverslag*, 2002, p. 420.
- “Aanpassing van de vordering in de zin van artikel 807 van het Gerechtelijk Wetboek”, opgesteld door referendaris S. MOSSELMANS, *Jaarverslag*, 2002, p. 468.
- “Algemene rechtsbeginselen”, opgesteld door referendaris A. BOSSUYT, onder toezicht van voorzitter I. VEROUGSTRAETE, *Jaarverslag*, 2003, I, p. 112.
- “Onmiddellijk cassatieberoep tegen beslissingen die geen eindbeslissingen zijn, in de zin van artikel 416, tweede lid, van het wetboek van strafvordering”, opgesteld door raadsheer L. HUYBRECHTS en referendaris G.-F. RANERI, *Jaarverslag*, 2003, I, p. 163.
- “Omvang van de vernietiging in strafzaken en de regel van de eenheid – onplitsbaarheid van de beslissing over de schuld en de straf – evolutie van de rechtspraak van het Hof, in het spoor van het arrest van Esbroeck van 8 februari 2000”, opgesteld door procureur-generaal J. DU JARDIN, met de medewerking van referendaris M. TRAEEST en magistraat met opdracht M.-R. MONAMI, *Jaarverslag*, 2003, II, p. 255.
- “Beschouwingen over de geschillen voorgelegd aan het Hof van Cassatie over de regulering ervan”, opgesteld door referendaris T. ERNIQUIN in samenwerking met raadsheer S. VELU, *Jaarverslag*, 2003, II, p. 266.

- “Administratieve sancties”, opgesteld door referendarissen I. BOONE en G. VAN HAEGENBORGH, onder toezicht van raadsheer L. HUYBRECHTS, eerste advocaat-generaal J.-F. LECLERCQ en voorzitter I. VEROUGSTRAETE, *Jaarverslag*, 2004, p. 185.
- “De toepassing van het gerechtelijk wetboek in strafzaken: artikelsgewijze bespreking van de rechtspraak van het Hof”, opgesteld door referendarissen G.-F. RANERI en M. TRAEST, onder de leiding van afdelingsvoorzitter F. FISCHER, raadsheer P. Mathieu en advocaat-generaal met opdracht Ph. DE KOSTER, *Jaarverslag*, 2005, p. 176.
- “De procedurele aspecten van de substitutie van motieven door het Hof van Cassatie in burgerlijke zaken”, opgesteld door referendaris D. DE ROY, onder de leiding van afdelingsvoorzitter E. WAÛTERS, raadsheer J. De Codt en advocaat-generaal G. DUBRULLE, *Jaarverslag*, 2006, p. 181.
- “De ‘wet’ in de zin van artikel 608 van het Gerechtelijk Wetboek”, opgesteld door referendaris P. LECROART, onder de leiding van afdelingsvoorzitter C. PARMENTIER en advocaat-generaal met opdracht Ph. DE KOSTER, *Jaarverslag*, 2006, p. 200.
- “De in de gecoördineerde wet van 15 september 2006 tot bescherming van de economische mededinging voorziene prejudiciële vraag aan het Hof van Cassatie”, opgesteld door referendaris A. BOSSUYT, onder leiding van voorzitter I. VEROUGSTRAETE, advocaat-generaal D. THUIS en advocaat-generaal met opdracht Ph. DE KOSTER, *Jaarverslag*, 2007, p. 213.
- “Gerechtskosten voor het Hof van Cassatie in civiele en strafzaken”, opgesteld door voorzitter I. VEROUGSTRAETE, *Jaarverslag*, 2008, p. 277.
- “15 jaar cassatierechtspraak inzake douane en accijnzen”, opgesteld door referendaris A. BOSSUYT, advocaat-generaal P. DUINSLAEGER, afdelingsvoorzitter L. HUYBRECHTS en magistraat met opdracht E. VAN DOOREN, *Jaarverslag*, 2009, p. 197.
- “Rechtsbijstand voor het Hof van Cassatie”, opgesteld door raadsheer A. FETTWEIS, *Jaarverslag*, 2010, p. 120.
- “Overzicht van cassatierechtspraak inzake onttrekking van de zaak aan de rechter (1 januari 2000 – 30 september 2011)”, opgesteld door magistraat met opdracht E. VAN DOOREN, *Jaarverslag*, 2011, p. 106.
- “De wijziging van de rechtspleging voor het Hof van Cassatie in strafzaken – Het voorstel van 2012 en zijn verloop”, opgesteld door referendaris G.-F. RANERI, *Jaarverslag*, 2013, p. 146.
- “De wet van 10 april 2014 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de procedure voor het Hof van Cassatie en de wrakingsprocedure: capita selecta”, opgesteld door referendaris A. MEULDER, *Jaarverslag*, 2014, p. 129.
- “De rechtspraak van het Hof van Cassatie naar aanleiding van de hervormingen van de cassatieprocedure in strafzaken”, opgesteld door advocaten-generaal D. VANDERMEERSCH en M. NOLET DE BRAUWERE, *Jaarverslag*, 2016, p. 154.
- “Enkele recente ontwikkelingen in de cassatieprocedure in burgerlijke zaken”, opgesteld door sectievoorzitter M. REGOUT, *Jaarverslag*, 2016, p. 185.
- “De verplichting van de burgerlijke rechter om ambtshalve rechtsgronden op te werpen”, opgesteld door raadsheer B. WYLLEMAN, *Jaarverslag*, 2017, p. 164.
- “De rol van de rechtsvergelijking in de rechtspraak van het Hof van Cassatie”, opgesteld door sectievoorzitter E. DIRIX, *Jaarverslag*, 2018, p. 165.
- “De bijdrage van het Hof van Cassatie aan de tenuitvoerlegging van het Europees recht in strafzaken: Invloed van de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie en aanpassing van de rechtspraak van het Hof van Cassatie”, opgesteld door raadsheer F. LUGENTZ, *Jaarverslag*, 2019, p. 140.
- “Commissie voor onwerkzame hechtenis: stand van zaken”, opgesteld door advocaten-generaal J.M. GENICOT en M. TIMPERMAN en referendaris G.-F. RANERI, *Jaarverslag*, 2019, p. 185.
- “De rechtspraak van het Hof van Cassatie in tijden van het coronavirus Covid-19. Continuïteit, evenwicht en nieuwe uitdagingen”, opgesteld door referendaris A. MEULDER, *Jaarverslag*, 2020, p. 173.

- “Een cijfermatige doorlichting van de rechtspraak van het Hof in de periode 2000-2020. Stof tot nadenken!”, opgesteld door eerste voorzitter B. Deconinck, raadsheer I. COUWENBERG, referendarissen F. PARREIN en P. BRULEZ, en attaché managementondersteuning bij de steundienst A. BAYRAK, *Jaarverslag*, 2021, p. 217.
- “Rechtsbijstand bij het Hof van Cassatie, opgesteld door referendaris N. GOFFLOT en stafhouder van de Orde van advocaten bij het Hof van Cassatie C. DE BAETS, *Jaarverslag* 2022, p. 332.
- “De ‘klant’ in het civiele cassatiegeding: onderzoek naar de partijen in civiele procedures voor het Hof van Cassatie”, opgesteld door eerste voorzitter B. DECONINCK en referendaris P. BRULEZ, *Jaarverslag* 2023, p. 246.
- “Unus iudex vs collegiale rechtspraak bij de hoven van beroep: een eerste verkenning vanuit het Hof van Cassatie”, opgesteld door eerste voorzitter B. DECONINCK, attaché rechtspraakanalyse F. JOOSTEN en referendaris P. BRULEZ, *Jaarverslag* 2023, p. 267.
- “De eenheid van de rechtspraak op het niveau van de opperste gerechtshoven. Interne divergenties: oplossingen en goede praktijken”, *Jaarverslag* 2023, p. 286.

